

BURGAS FREE UNIVERSITY
the new idea in education

EASTERN EUROPEAN STUDIES: ECONOMICS, EDUCATION AND LAW

Proceedings of the International Scientific Conference

Volume I

*The Conference is co-organized by Odesa Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics, (Odesa, Ukraine)*

Included in ACADEMIA.EDU

Editors: Prof. Dr. Galina Kurteva, Assoc. Prof. Dr. Viktor Koval

June 7-8, 2018

Burgas, BULGARIA

UDC 330+340+378

JEL Classification: E10, I20, K10

Recommended for publication by the Scientific Council of Burgas Free University (18.07.2018)

CHAIR OF CONFERENCE PROGRAMME COMMITTEE:

Petko Chobanov – President of Burgas Free University.

CO-CHAIR OF CONFERENCE PROGRAMME COMMITTEE:

Yaroslav Kvach – Doctor of Economics, Professor, Director, Odessa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine.

CONFERENCE PROGRAMME COMMITTEE:

Galina Kurteva – PhD, Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

Atanas Luizov – PhD, Associate Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

Radostina Ivanova – PhD, Associate Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

Slavka Dimitrova-Simeonova – PhD, Associate Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

Pepa Miteva – PhD, Associate Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

Diana Popova – PhD, Associate Professor, Burgas Free University, Bulgaria.

CONFERENCE SCIENTIFIC COMMITTEE:

Viktor Koval – Doctor of Economics, Associate Professor, Odesa Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine.

Olha Slobodianiuk – Doctor of Economics, Associate Professor, Odessa Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine.

Antoaneta Alipieva – Doctor of Philology, Professor, University of Belgrade, Serbia.

Vassil Kondov – Doctor of Philology, Associate Professor, Taraclia State University, Moldova.

Olga Stukalenko – Doctor of Science of Law, Odessa I.I. Mechnikov National University, Ukraine.

Elena Nalbantova – Doctor of Philology, Professor, University of Veliko Turnovo St. Cyril and St. Methodius, Bulgaria.

Júlia Ondrová – PhD, Associate Professor, Matej Bel University, Slovakia.

ISBN 978-619-7125-43-6

Publishing House FLAT Ltd-Burgas, Bulgaria

EASTERN EUROPEAN STUDIES: ECONOMICS, EDUCATION AND LAW:

Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, June 7-8, 2018. Burgas: Publishing House FLAT Ltd-Burgas, 2018, p. 286. ISBN: 978-619-7125-43-6.

Publisher: Publishing House FLAT Ltd-Burgas, Bulgaria.

ISBN 978-619-7125-43-6

*Authors are responsible for the content and accuracy.
The proceedings have not been amended or proofread.*

Published under the terms of
the Creative Commons CC BY-NC 4.0 License

© Burgas Free University, 2018
© Authors, 2018

CONTENTS

SECTION 1. STRATEGY AND POLICY OF TRADE AND ECONOMIC EAST-EUROPEAN COOPERATION

Bublyk M. I., Medvid R. V. <i>Development of export and import activities in Ukraine in the conditions of Euro integration.....</i>	1
Burlay T.V. <i>Risks of the socio-economic divergency of Ukraine and the EU.....</i>	5
Chuiko M.M. <i>Perspective directions to improve the efficiency of promotion functional food products to the East European market.....</i>	9
Domanova O. V. <i>Problems of trading-ekonomicheskoy commonwealth in light industry sphere.....</i>	12
Ikonnikova N.V. <i>European energy market and perspectives of Ukraine.....</i>	15
Kurteva Galina <i>Assessment of employees' satisfaction with their career status in the organization..</i>	18
Luizov A. <i>Brand touchpoints – some measurement issues.....</i>	24
Yorgova Y.T. <i>Human capital as prerequisite for the competitiveness of the outsourcing industry – the Bulgarian experience.....</i>	27
Sabotinova Diana <i>Gender equality and assertiveness of women in Bulgarian business.....</i>	30

SECTION 2. MODERNIZATION OF THE ECONOMY AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF THE COUNTRY

Akimova L. M. <i>Components of state management of economic safety of the state.....</i>	40
Aksyuk Ya. A. <i>The main problems of adaptation of agromarketing to the current processes of the agroproduction market globalization.....</i>	44
Babyii O.N., Tymchenko K.S. <i>Modern methods of the competitiveness assessment of the wine-based enterprise...</i>	47

Bashinska M.I., Balan K.V., Vdovichenko I.O.	
<i>Current problems and prospects of the military policy of Ukraine</i>	50
Berezina L. M., Bahan N.V.	
<i>Problems and prospects of financing agrarian enterprises</i>	54
Bolshakova Ye.L.	
<i>Features of development of meat and meat products market in Ukraine during crisis phenomena</i>	57
Borysova L.E., Baboy K.Y.	
<i>Domestic financial policy in the conditions of globalization</i>	60
Borysova L.E., Shevchenko M.G.	
<i>Development of public credit</i>	63
Brychko M.M., Riepin D. A.	
<i>Financial ombudsman in Ukraine: enhancing trust in the financial services</i>	66
Bukhtiarova A.H., Hamalii I.O.	
<i>Corruption in public finance of Ukraine</i>	70
Golovkova L. S., Zolkina O. V.	
<i>Institutional influence on competitiveness of human capital</i>	73
Hotsuliak V. D., Savalyuk I.A., Stoyanova T.N.	
<i>Development of the financial system of Ukraine in globalization</i>	76
Kazak O.O.	
<i>Current paradigm of investment activity in Ukraine</i>	79
Khlopiak S. V.	
<i>Digital information systems in the field of museum tourism</i>	82
Kobchenko M. Yu.	
<i>The definition of the model of perspective agricultural land use</i>	86
Kolesnyk I.A., Cherkasov A.V.	
<i>Private transferrals of labor migrants in the national economy</i>	89
Kolomiets V. N.	
<i>Grounds for human capital accounts in international financial reporting standards</i>	92
Korchmar O. D., Baadzhi Ju. S., Bodnar N. V.	
<i>Problems of modernization of the financial system of Ukraine</i>	95
Koval V. V.	
<i>Investment and capitalization of assets in the management of economic development</i>	98
Kramskyi S.O., Petrenko A.O.	
<i>Capacity development for effective human capital management projects</i>	101

**SECTION 3. ADVANCED RESEARCH RESULTS IN EDUCATION AND
PEDAGOGY: MODERN SOLUTIONS AND APPROACHES**

Bryl M. M.

Psychologist as a profession of the future..... 104

Chorna T.M., Avramenko N.L., Sahaidak I.S.

Peculiarities of preparation of commodity experts in higher education institutions..... 108

Dobrenka N.V.

Problems for introduction of intelligenc..... 112

Grigorenko G. V.

Modular structuring of professionally pedagogical training of teachers of physical education..... 115

Haraschuk K.V.

Foreign children's literature as an important factor of formation of general culture literacy of elementary school students..... 119

Hlushko T.V.

Didactic logic of the organization of the learning process of reading English-language periodicals..... 123

Holubovska I. V., Pidhurska V. Yu.

Speech culture in the professional training of future primary school teachers..... 128

Hordienko O. A.

Developing orientation of lessons of study of structure of word is in initial classes..... 132

Kremenchuk A.S.

Intensive technologies of learning in formation policultural competence among international students of Ukrainian higher medical educational institutions during studying humanitarian disciplines..... 136

Krupa N.M.

Method of teaching the subject "Topiary art" in higher educational staff of Ukraine..... 139

Kutsenko O.M.

Tolerance as a manifestation of the professional competence of future masters of medicine..... 143

Kniazieva O.A.	
<i>New approaches to preparation of experts</i>	146
Miteva P.I.	
<i>The application of art coaching approach in goal setting in crisis intervention</i>	150
Neycheva Mariya	
<i>Determinants of vertical qualification mismatch in Eastern Europe</i>	156
Popova D. D.	
<i>Facebook addiction – one of social networking addictions</i>	160

SECTION 4. CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGY: LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION

Babiy I. M.	
<i>Individually author's neologisms in the paradigm of modern linguistic researches</i>	165
Bosa T. S.	
<i>Concepts Sky and Water in German lingo culture (based on the works of V. Goethe)</i>	169
Burkivska L. Yu., Hryhorash S. M.	
<i>Information intermediaries as a functional component of libraries information and analytical activity</i>	173
Dombrovan T.I.	
<i>Linguistic synergetics: prospects of development</i>	177
Formanova S. V.	
<i>Semantics of invectiva in «Soromic songs»</i>	180
Druzhynets M.L.	
<i>Ecology of Ukrainian spoken language</i>	184
Karlova T.Ye., Hryshyna O.S.	
<i>Correlation of lingual space: professional factor</i>	186
Kolesnikova I.A., Rykychyns'ka D.O.	
<i>Linguoreclamistics: some detands to a copywriter</i>	191
Kryshtal U. V.	
<i>Language situation in the school environment of Shyriaieve raion of Odesa oblast: sociolinguistic survey – 2018</i>	194

**SECTION 5. FORMATION OF THE LEGAL SYSTEM IN THE
CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN LEGAL SPACE**

Albul S.V.

European standards of the use of force in the activities of the national police of Ukraine..... 197

Bila I.O.

Electronic procedure in Ukraine..... 201

Deordev M.S.

A typical cases in the administrative survival..... 203

Derunets N.O.

The role of international organizations in international legal regulation of international trade relations..... 206

Deshko L.M., Fedorina A.M.

A material damage that the business entrepreneur has suffered as a condition of the admissibility of an individual statement by the European court of human rights..... 209

Dimitrova Slavka

Distinction between illegal crossing of the state border and other crimes..... 212

Dyachkov D.S.

Principle of inaccuracy of unlawful intervention of the prosecutor in the activities of bodies of the legislative, executive and judicial authorities..... 218

Gadzhieva P.S.

Subject having powers of authority - plaintiff in administrative court process..... 221

Galych R. V.

Some issues of legal regulation of crediting the agrarian sector..... 224

Getmanets I.L.

To the question of update of some norms of the Code of the administrative court processing of Ukraine..... 227

Gurzhii A.V., Júlia Ondrová

Delictological characteristics of automotive transport offences..... 231

Gurzhii T.O.

“The cost of human life” as the basis of strategic planning of transport safety..... 234

Ivanenko A.O.	
<i>Comparison of physical coercion, specific tools and firearm according to the law of Ukraine "On Militia" from 20.12.1990 and the law of Ukraine " On National police" from 02.07.2015.....</i>	237
Ivanova Mila	
<i>References for preliminary ruling in criminal matters.....</i>	241
Kadenko O.O.	
<i>Definition and function of advocacy institution.....</i>	249
Kantsir V., Kantsir I.	
<i>Special economic and legal platform of immigration processes in Ukraine.....</i>	252
Khrapitskaya M.O.	
<i>Judicial expenses in the administrative justice.....</i>	256
Kocheshkova I.M., Trushkina N.V.	
<i>Legal basis for the development of the management of industrial waste in Ukraine and their implementation to the norms of European legislation.....</i>	260
Kornieva O.M.	
<i>Legal regulation of innovation activity.....</i>	263
Kosianenko S. O.	
<i>Differences in the penalties for murder and rape in the legal systems of the United Kingdom and Ukraine.....</i>	266

SECTION 6. EUROPEAN WAY OF REFORMING AND IMPROVING THE ORGANIZATION OF LABOR PROTECTION

Bailo O.V.	
<i>Security the dignity of the employee as a component of occupational safety.....</i>	269
Chabarov V.O., Perveli D.S., Perederiy V.V.	
<i>State management of labor protection in Ukraine.....</i>	272
Ternavska V.M., Lytvyn O.O.	
<i>The actual issues of labor protection in geodesy.....</i>	275

**SECTION 1. STRATEGY AND POLICY OF TRADE AND ECONOMIC
EAST-EUROPEAN COOPERATION**

**DEVELOPMENT OF EXPORT AND IMPORT ACTIVITIES IN
UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION**

Bublyk M. I.,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Management and International Business Department*

Medvid R. V.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

**РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Бублик М. І.,

*д.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва*

Медвідь Р. В.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

The problem of European integration of Ukraine into the European community lies in the long-term and consistent implementation of the Association Agreement. The Association Agreement between Ukraine and the European Union (the Agreement) is a large, comprehensive document, the implementation of which will ensure the modernization of the Ukrainian economy and the reform of its institutions. The implementation of the Agreement will open new opportunities and prospects for the national economy of Ukraine, as well as create new challenges that will require deepening and broadening the relevant issues.

The study of development of export-import activity between Ukraine and the EU is particularly relevant. This is due to the existence of a serious goal not only to move to a qualitatively new level of cooperation but also to bring Ukraine's economic system closer to the EU economic system. This approximation is based on reciprocal liberalization, above all, the movement of goods, capital and services. Sectoral policies and the system of regulation of production and commercial activity are based on such a mutual liberalization.

After analyzing recent researches and publications by well-known scientists on the development of economic-political relations between Ukraine and the EU, in particular, works by I. Burakovsky, V. Geitse, M. Emerson, K. Kravchuk, V. Movchan, I. Kosse and others who study the main results of the impact of the implementation of the economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU, but their influence on the development of export and import activities of both parties is not sufficiently disclosed.

According to the text of the Association Agreement between Ukraine and the EU [1; 2, p. 1-8], the goals of the European integration and association are to create conditions for improving the development of both economic and political relations between the two parties in order to gradually enter Ukraine into the EU internal market, in particular by creating an in-depth and comprehensive zone free trade (DCFTA), as well as directing Ukraine's efforts to complete the transition to a functioning market economy through the gradual adaptation of its legislation to the EU acquis.

According to the text of the Agreement [4, p. 13-80], the starting point for the establishment of a free trade area is tariff liberalization. The DCFTA almost completely allows trade in goods between Ukraine and the EU to be realized, but with considerable asymmetry. The essence of tariff liberalization is that the EU should cancel its duties earlier than Ukraine must do. This is precisely what the EU prepares for EU competition for Ukrainian exporters, and this will be supported by the domestic market, which will have a positive impact on the development of export-import activities between the two sides. Therefore [3, p. 37], since April 2014, the EU has significantly weakened its access to its market by providing "autonomous trade preferences" and canceling almost 95% of its import duties.

The cessation of production in the temporarily occupied territories, the existing logistical problems and the tendency towards lower prices for world markets negatively affect the development of economic-political relations between Ukraine

and the EU. Given a number of negative factors, special "autonomous preferences" are not currently used in full.

Another negative factor in the development of relations between the two sides is the complex relations between Ukraine and Russia, as well as the political pressure on the part of the latter, which led to the temporary suspension of the implementation of the provisions of the Agreement. Therefore, due to a significant reduction of economic cooperation and a reduction in trade between Ukraine and Russia, the EU share in Ukrainian exports and imports has changed.

As a result of changing the dynamics of the main indicators characterizing the volume of trade between Ukraine and the EU, the commodity structure of trade also changed. The export structure has shifted from mineral products and non-ferrous metals to machinery and equipment, fats and oils of vegetable or animal origin, ready-made food products and products of animal origin (Fig.1). The structure of imports from the EU has also shifted from mineral products towards cars, machinery and equipment [2, p. 37-45].

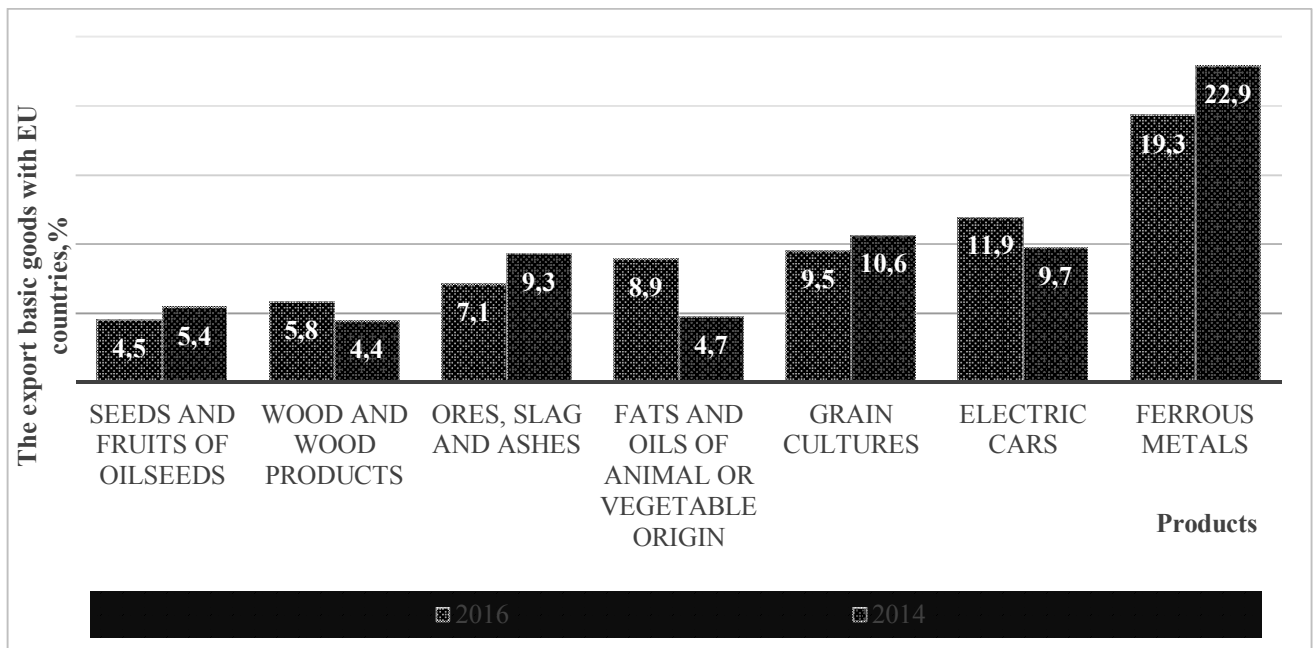

Fig. 1. Comparison of exports of key goods in the EU countries in 2014-2016

** Note: processed by materials [4]*

Another negative factor is the restriction of trade in agricultural products due to the existence of tariff quotas. In view of this, tariff quotas are not the only and key limitation of Ukrainian exports to the EU until the introduction of food safety standards [3, p. 30-35].

The Agreement [4, p. 73-87] contains provisions relating to anti-dumping measures, subsidies and special protective measures. In the past years, the EU has used anti-dumping duties on metallurgical and non-tangible chemical products of Ukrainian origin, but at the moment such measures are used much less, which positively affects the development of international economic relations, as well as trade in products of chemical industry and raw materials. Consequently, the development of economic relations between Ukraine and the EU will undoubtedly ensure the development of export-import activity [5].

The abolition of customs duties, tariffs, granting of trade preferences, adoption of the relevant legislation, increase of the EU share in Ukrainian exports and imports, unrestricted tariff quotas and solving problems with compliance with sanitary and phytosanitary norms, ambiguity of protective defenses for the Ukrainian automobile industry and improvement of the business climate will allow Ukraine to become an attractive object for foreign and domestic investments for further production of products for export to the EU and to international markets.

References:

1. Betliy O., Ryzhenkov M., Kravchuk K. et. The economic component of the Association Agreement between Ukraine and the EU: implications for business, population and public administration. - Alfa-PIC 2014. - 140 p.
2. Edited by Emerson M. Deepening of relations between the EU and Ukraine What, why and how? / Edited by M. Emerson, V. Movchan. - Kyiv, 2016. - 255 p.
3. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. - 2014. - URL: <http://eur-lex.europa.eu>.
4. Cooperation between Ukraine and EU countries in 2016 - Kyiv, 2017.
5. Bublyk M. Analysis impact of the structural competition preconditions for ensuring economic security of the machine building complex / Bublyk M., Koval V., Redkva O. // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2017. – № 4. – С. 229–240.

RISKS OF THE SOCIO-ECONOMIC DIVERGENCY OF UKRAINE AND THE EU

Burlay T.V.,
*Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher,
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine,
Kyiv, Ukraine*

РИЗИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИВЕРГЕНЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС

Бурлай Т.В.,
*к.е.н, с.н.с. відділу економічної теорії,
Інститут економіки та прогнозування НАН України,
м. Київ, Україна*

Ратифікація Україною Угоди про асоціацію з Євросоюзом у 2014р. стала відправною точкою для інституційного прискорення її євроінтеграції. Як показує досвід інших країн ЦСЄ, що вже вступили до ЄС, на цьому шляху існують бар'єри і ризики, які слід долати завдяки дії механізму конвергенції – зближення з ЄС за ключовими соціально-економічними параметрами. В останні роки конвергенційні процеси всередині ЄС загальмовані, а за окремими показниками розриви між його країнами-учасницями ростуть, тобто має місце соціально-економічна дивергенція. Світовий банк вважає, що виправити ситуацію може модернізація європейської «машини конвергенції», яка повинна, по-перше, передбачати двовимірне розширення можливостей – для людей (професійні навички та освіта) і для фірм (інновації), а, по-друге, забезпечувати рівні умови для такого розширення шляхом флексікьюризації ринків праці та підтримки сприятливого бізнес-середовища [1, с. 134-135].

Ідея перезапуску європейської соціально-економічної конвергенції підтримується також і керівництвом ЄС. У Римській Декларації, прийнятій у березні 2017р. лідерами Євросоюзу та 27-ми країн-членів, чітко зафіксовано їх зобов'язання працювати над створенням багатої, стабільної і соціальної Європи – як Союзу, в якому економіки конвергуються і який на базі сталого розвитку сприяє економічному та соціальному прогресу, згуртованості і конвергенції.

Перш за все, це говорить про визнання керівництвом ЄС ключової ролі механізму конвергенції у відновленні стійкого зростання економіки, підвищенні добробуту громадян, а також посиленні інтеграційних процесів в Євросоюзі та його міжнародної конкурентоспроможності.

Для України це означає те, що забезпечення соціально-економічної конвергенції з ЄС має стати пріоритетним завданням її стратегічного євро-інтеграційного розвитку. Однак, поточні реалії свідчать про важкодосяжність цього завдання і необхідність вагомих інституційних змін для зламу тенденції щодо дивергенції України та ЄС. Очевидні ознаки зростаючої дивергенції їх соціально-економічних систем – у першу чергу, за критеріями добробуту населення та продуктивності праці, – фіксуються ще з 2014р., ознаменованого розгортанням військового конфлікту на Донбасі та гострої кризи в соціально-економічній сфері українського суспільства. За період 2014-2015рр. реальний ВВП України сумарно скоротився на 16,1%, і його зростання на 2,3% в 2016р. і на 2,5% в 2017р. [2] є досить слабким для необхідного покриття втрат і виходу на траєкторію сталого розвитку. Але якщо нині в економічній сфері України розпочалося посткризове відновлення, то її соціальна сфера, як свідчать основні індикатори доходів, зайнятості та якості життя населення, знаходиться в стані стагнації. Так, за останні чотири роки середня зарплата українців скоротилася в 1,5 раза – з \$408 (3265грн.) у 2013р. до \$267 (7104 грн.) у 2017р., а середня пенсія – удвічі, – з \$191 (1526 грн.) в 2013р. до \$93 (2480 грн.) у 2017р. [2].

Високий рівень споживчої інфляції (за 2014-2017рр. ціни вирости в 2,3 раза) і непропорційно низьке номінальне підвищення базових соціальних стандартів, за винятком мінімальної зарплати, обумовили помітне скорочення платоспроможності українців. За інформацією Держстату України, у 2014-2016рр. реальні наявні доходи населення країни скоротилися на 30,7%. Відповідно, відбулося стрімке зростання бідності – за офіційними даними, чисельність населення із середньодушовими загальними доходами за місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, збільшилася з 6,3 млн. осіб у 2014р. до 19,8 млн. осіб у 2016р. (або з 16,7% до 51,1% усього населення України) [2].

На наш погляд, при збереженні негативної соціальної динаміки та незмінності пріоритетів соціально-економічної політики, в процесі євро-інтеграції Україна ризикує потрапити в «пастку дивергентності», яку можна розглядати як синтез двох відомих в економічній теорії явищ – «пастки бідності» та «пастки неконвергентності». Під пасткою дивергентності будемо

розуміти потенційну неспроможність (на певному часовому проміжку) України забезпечувати конвергенцію і, в силу тих чи інших причин, її перебування в стані дивергенції з ЄС. Основою для виникнення ризиків потрапляння України в пастку дивергентності служать характерні ознаки посилення в останні роки тенденцій її дивергенції з ЄС, насамперед, за соціальними параметрами.

Наприклад, одним з них є характеристика добробуту домогосподарств, яка оцінюється дослідним інститутом консорціуму «Credit Suisse» за розміром ринкової вартості активів, що припадає на 1 повнолітнього учасника домогосподарства [3]. За останні чотири роки Україна вийшла у лідери країн Європи за рівнем бідності домогосподарств, і порівняльний аналіз даних 2010-2017рр. показує, що з моменту стрімкого зростання бідності в країні (2014р.), добробут вітчизняних домогосподарств скоротився втричі, опустившись до мізерної позначки 0,4% і 4,3% аналогічних показників Франції та Польщі (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка добробуту домогосподарств у Франції, Польщі та Україні в 2010-2017рр., тис. долл.США на одного повнолітнього учасника домогосподарства

Період	Франція	Польща	Україна	Співвідношення показників України та:	
				Франції, %	Польщі, %
2010р.	281,9	26,0	2,9	1,0	11,2
2011р.	279,2	23,3	3,6	1,3	15,5
2012р.	275,3	27,1	3,6	1,3	13,3
2013р.	286,6	30,7	3,6	1,2	11,7
2014р.	255,5	26,0	1,8	0,7	6,9
2015р.	237,0	23,4	1,3	0,5	5,6
2016р.	244,6	23,8	1,2	0,5	5,0
2017р.	263,4	28,1	1,2	0,4	4,3

Джерело: [3, с. 33-56; 73-104], розрахунки автора.

Формування негативного тренду соціально-економічної дивергенції між Україною та ЄС ускладнюється впливом чинників, які закріплюють цей тренд, – посилення інститутів деструкції, в т.ч. корупції, поглиблення деіндустріалізації, деформація ринку праці та стан макрофінансової системи України.

Головним з внутрішніх факторів, що закріплюють дивергенцію України та ЄС у довгостроковій перспективі, слід вважати проведення українським урядом наприкінці 2015р. реструктуризації частини державного боргу на умовах, що жорстко прив'язують темпи росту ВВП країни до розміру її виплат з держборгу.

Як зазначають чимало дослідників, саме високі темпи економічного зростання країн-«аутсайдерів» є необхідною умовою їх конвергенції з країнами-«лідерами». Зокрема, це підтверджується досвідом постсоціалістичних країн, які вступили в Євросоюз у першій декаді 2000-х років [4], і річний приріст реального ВВП яких у докризовий період становив в середньому 7-9%.

Досягнення Україною таких темпів розвитку стає об'єктивно недоцільним (а, з урахуванням пастки бідності, і неможливим) через дестимулюючі норми, закріплені постановою Кабінету Міністрів України № 912 від 11.11.2015р. (зі змін.), які передбачають, що протягом 20-річного періоду 2021-2040рр., у випадку, якщо річний обсяг номінального ВВП досяг 125,4 млрд. \$, Україна зобов'язана виплачувати реструктуровану частина боргу на таких умовах:

- якщо річний приріст реального ВВП складе від 3% до 4%, кредиторам виплачується 15% від величини перевищення 3% -го порогу приросту;
- якщо річний приріст реального ВВП перевищить 4%, то виплачується 40% від величини такого перевищення + виплата за попереднім варіантом.

Експерти справедливо називають такі умови реструктуризації держборгу кабальними для України, адже вони фактично змушують її відмовитися від прискореного розвитку й орієнтуватися на зростання ВВП не вище 3%-4%. Однак такі темпи економічної динаміки потенційно зумовлюють її попадання в пастку дивергентності, а тому гостроактуальним завданням державної політики України є пошук і впровадження механізмів уникнення цієї пастки.

Список використаних джерел:

1. Growing United: Upgrading Europe's convergence machine. – World Bank, 2018. – 154 pp.
2. Державна служба статистики України, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Global Wealth Databook 2017. – Credit Suisse Research Institute, 2017. – 164 pp.
4. Forgo B., Jevčák A. Economic Convergence of Central and Eastern European EU Member States over the Last Decade (2004-2014) / European Economy Discussion Paper. – July 2015. – 31 pp.

PERSPECTIVE DIRECTIONS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF PROMOTION FUNCTIONAL FOOD PRODUCTS TO THE EAST EUROPEAN MARKET

Chuiko M.M.,

*Candidate of Technical Sciences, Senior lecturer,
Kharkiv Trade and Economic Institute of
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kharkiv, Ukraine*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОСУВАННЯ НА СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Чуйко М.М.,

*к.т.н., старший викладач,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Харків, Україна*

На сьогоднішній день серед пріоритетних напрямів розвитку науки в галузі харчової промисловості та торговельно-економічного співробітництва у всьому світі та у Східній Європі зокрема особливе місце займає продукція функціональної спрямованості. Адже вона містить у своєму складі певні харчові інгредієнти, які роблять її корисною для здоров'я людини. Необхідність створення саме таких харчових продуктів викликана значним погіршенням стану здоров'я населення у багатьох країнах, яке пов'язане в значній мірі зі зниженням якості харчування, особливо щодо забезпеченості мікронутрієнтами, зокрема вітамінами, мінеральними та біологічно активними речовинами [1]. Разом з тим, виведення нового харчового продукту на європейський ринок, а тим більше функціонального, завжди пов'язане з ризиком і чималими труднощами для вітчизняного виробника.

Складний процес розробки та впровадження продовольчих інновацій передбачає, насамперед, чималі фінансові витрати, покликані забезпечити зміну поколінь техніки і технологій, а також використання поліпшених способів і методів виробництва. Крім того, продукція, що виробляється на експорт, зокрема для європейського ринку, повинна відповідати європейським стандартам з якості та безпеки, а також вироблятися на підприємствах, в яких запроваджено та сертифіковано систему управління безпечністю харчовими продуктами НАССР.

Тому дуже важливо, щоб інноваційний продукт, крім володіння новизною, задовольняв вимогам європейського ринкового попиту і приносив прибуток українському виробнику [2]. До того ж виведення саме на східноєвропейський ринок функціональних харчових продуктів українського виробництва на сьогодні є досить доречним і актуальним, оскільки смакові уподобання населення цих країн, а саме Болгарії, Угорщини, Молдови, Польщі, Чехії, Румунії, Словаччини тощо, дуже схожі на українські, та країни Східної Європи мають однакову з нами споживчу культуру. Крім того, вихід України на європейську торговельно-економічну арену є своєчасним і необхідним у зв'язку з активними євроінтеграційними процесами, що відбуваються в нашій державі. Після підписання економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка передбачає створення зони вільної торгівлі, для нашої країни відкрилися нові можливості. Наприклад, можливість конкурувати на європейському ринку з аналогічною продукцією східноєвропейських виробників, тим самим поліпшуючи вітчизняні стандарти якості та безпечності. Під час розробки заходів з підвищення ефективності впровадження нової продукції на східноєвропейський ринок виходили з того, що функціональні харчові продукти, як нова товарна категорія, вимагають інноваційних підходів на всіх етапах, починаючи з відношення до інновацій вітчизняних виробників і європейських торговельних підприємств і закінчуючи безпосередньо споживачами.

Запропоновані нами методологічні підходи до підвищення ефективності просування функціональних харчових продуктів на східноєвропейський ринок, включають два напрямки діяльності підприємств харчової та переробної промисловості і торгівлі. Перший напрямок діяльності призначений для виявлення запитів споживачів, які змінюються в залежності від ряду факторів. При цьому виникає необхідність прогнозування потреб у функціональних харчових продуктах, вибору сегмента ринку, визначення особливостей традицій, соціального середовища, стереотипів вікових груп населення. Другий напрямок призначено для ефективного просування функціональних харчових продуктів на східноєвропейський ринок. Він включає проектування функціональних харчових продуктів у формі подання доказів переваг нового товару, а також позиціонування нового товару. При цьому інформація про новий товар має бути аргументованою, підтвердженою прикладами корисності нових харчових продуктів функціонального призначення. Отримані результати проведених маркетингових досліджень дозволили зробити наступні пропозиції щодо

розробки ефективних принципів позиціонування інноваційних функціональних продуктів харчування на східноєвропейському ринку.

По-перше, важливим моментом є формування образу виробника харчової продукції функціонального призначення як досить великого підприємства з великим досвідом виробництва продуктів харчування, а також продукти повинні виготовлятися за участю якого-небудь науково-дослідного інституту. До того ж для споживачів дуже важлива контролююча роль держави у виробництві нового продукту харчування та відповідність європейським стандартам. По-друге, необхідно, щоб в якості основних збагачувальних компонентів функціональні продукти харчування містили природні джерела мікронутрієнтів. При цьому бажано, щоб органолептичні властивості інноваційного продукту максимально відповідали традиційним, звичним для європейського споживача. По-третє, позитивний образ вітчизняного продукту необхідно підтримувати активною дистрибуцією, рекламою, просуванням на європейському ринку. Нова марка повинна широко розповсюджуватися як через супермаркети, зокрема спеціальні відділи або відділи дієтичного харчування, так і аптеки-фармамаркети. Крім того, харчові продукти функціонального призначення повинні компенсувати шкідливий вплив поганої екології і недосконалості харчування, а також наслідків неправильного, нездорового способу життя. Функціональні харчові продукти повинні також забезпечувати підтримку організму як єдиної гармонійної системи, здатної активізувати захисні ресурси у разі захворювання.

Таким чином, використання сформульованих в результаті маркетингового дослідження принципів позиціонування інноваційних харчових продуктів функціонального призначення дозволить не тільки скоротити витрати підприємств при розробці та виведенні їх на східноєвропейський ринок, а й сприятиме зміцненню здоров'я населення, оскільки інноваційний продукт харчування стане зрозуміліше і ближче споживачеві. Допомогти у просуванні на європейський ринок нового вітчизняного товару можуть зарубіжні партнери, які розуміють тонкощі роботи в кожній конкретній країні. Ефективними в цьому напрямку будуть також робота з постачальниками, знаходження партнерів, маркетинг і логістика.

Список використаних джерел:

1. Івашків Л. Я. Нові класи інгредієнтів продуктів харчування та їхні функціональні властивості. Проблеми харчування. 2010. № 3-4. С. 61-66.
2. Кобелев В. М. Стратегічні аспекти виведення нового товару на ринок. Вісник НТУ "ХПІ". 2016. № 27 (1199). С. 27-32.

PROBLEMS OF TRADING-EKONOMIC COMMONWEALTH IN LIGHT INDUSTRY SPHERE

Domanova O. V.,
*Candidate of Technical Sciences, Senior lecturer,
Kharkov Trade and Economic Institute of the
Kiev National Trade and Economic University,
Kharkiv, Ukraine*

ПРОБЛЕМИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Доманова О. В.,
*к. т. н., старший викладач,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Харків, Україна*

Забезпечення якості текстильних товарів є одним з найважливіших факторів формування соціальної та екологічної безпеки населення, підвищення рівня життя. Основна увага акцентується на споживчих властивостях текстильних виробів для дітей-немовлят і дітей ясельного віку, які є особливою групою користувачів. До дитячого одягу висувається значно більше вимог, ніж до дорослого. Це, в першу чергу, високі вимоги в питаннях зручності, практичності, і, зокрема, якості та безпечності полотен, із яких він виготовлений.

На сучасному етапі розвитку господарської діяльності України легка промисловість відіграє важливу роль. Вона є однією з найперспективніших галузей економіки, значний обсяг якої займають виробництва трикотажної підгалузі. Трикотажна промисловість являє собою значну частину легкої промисловості. Вона виробляє широкий асортимент найрізноманітніших виробів, багато з яких є незамінними або більш бажаними, ніж виробництва з тканин.

Підприємства трикотажної промисловості виробляють з вовняної та бавовняної пряжі і з штучних волокон різноманітні плетені вироби: трикотажне полотно, панчохи, шкарпетки, рукавички, верхній трикотаж і білизну. Як самостійна галузь текстильного виробництва вона структурно поділяється на три основні підгалузі: верхньотрикотажне, білизняне і панчішно-шкарпеткове виробництво. Також виробництво спрямоване на випуск спортивного, лижного та купального одягу та одягу для дітей [1].

Специфіка ринку трикотажних товарів проявляється у доволі швидкому обігові капіталу (2-4 рази на рік) підприємств – виробників, завдяки невеликим термінам створення та реалізації продукції, у швидкій зміні асортименту відповідно сезону і моди та значній потенційній місткості ринку України.

Внутрішній ринок трикотажних товарів в Україні є доволі динамічним, одночасно можна зауважити на тому, що як й інші ринки товарів та послуг, він повністю залежить від макроекономічної динаміки [2].

Загальне збільшення обсягів ринку трикотажних товарів з 2013 по 2018 рр. склало 176,8 %. У докризовий період динаміка обсягів ринку трикотажних товарів мала хвилеподібний характер, зі зменшенням у 2015 р. на 8,1 %. Частка трикотажних товарів у загальному обсягові роздрібної торгівлі непродовольчими товарами на внутрішньому ринку України є доволі стабільною, у 2016 р. вона складала 0,4 %, а у 2017 р. – 0,5 %.

Інформація державної служби статистики свідчить про слабку роль вітчизняного виробництва та нарощування імпортової складової у товарних позиціях на ринку трикотажних товарів [1, 2].

Частка вітчизняної трикотажної продукції на внутрішньому ринку становить лише 4 %. При тому, що її зменшення за п'ять років склало 6,4 %. Відповідна тенденція прослідковується і на ринкові одягу і білизни з тканин. За загальної частки на ринку у 5,9 %, її зменшення склало 4,8 %. Відповідна динаміка свідчить про неспроможність вітчизняних підприємств витримати конкуренцію з іноземними виробниками трикотажної продукції.

За офіційною статистикою більше 45% внутрішнього ринку трикотажних товарів захоплено товарами, що були вироблені у Китаї. Найбільше було імпортовано: колготок, панчох, шкарпеток, гольфів, светрів і пуловерів, тенісок і майок [1, 2].

Через загальну непрозорість ринку, нерегульованість імпорту, обсяги якого щорічно збільшуються та нерівні умови конкуренції, обсяг імпорту трикотажних товарів постійно збільшується, що спричиняє негативний вплив на господарську діяльність вітчизняних виробників.

Одночасно необхідно зазначити наявність експортної складової у діяльності підприємств трикотажного сегменту легкої промисловості. Працюючи за давальницькою сировиною, підприємства України у 2017 р. поставили на експорт трикотажної продукції на 135,7 млн. дол. США. Обсяг імпорту склав 254,2 млн. дол. США [3].

Найбільша кількість швейних виробів (в грошовому вираженні) поставляється до Данії (23 %), оскільки саме з цією країною укладено найбільше договорів, що регламентують роботу за давальницькою схемою. Близько 17 % виробів поставлялось до Німеччини, 13 % – Литви, 12 % – Угорщини, 8 % – Росії, 7 % – Італії, по 6 % до Польщі і Франції.

У структурі експорту найбільша частка належить теніскам, майкам та іншій натільній білизні; светрам і пуловерам; костюмам і спідницям; сорочкам і жіночим блузам. Лідерами з виробництва трикотажних виробів в Україні є: трикотажна фабрика «Попелюшка і Ко», трикотажна фабрика «ЮВДІ-текс», фабрика трикотажу «Віса», трикотажна фабрика «Лули», «Дюна» (панчішно-шкарпеткова продукція), «KBS» (панчішно-шкарпеткова продукція), «Світ текстилю Комсомольський трикотаж» тощо.

Основними причинами невеликих обсягів користування вітчизняними трикотажними товарами є: по-перше, невідповідність критерію ціна-якість; по-друге, низька якість продукції; по-третє, мала кількість місць продажу вітчизняної продукції; по-четверте, малий асортимент; невідповідність тенденціям моди. Одночасно, прослідковується загальна тенденція до збільшення частки покупок у спеціалізованих магазинах і супермаркетах. В контексті визначення проблемних питань з попиту на трикотажні вироби, можна зазначити, що покупця більше цікавить не країна виробника, а якість, доступність та відповідність товару його функціональному призначенню [4, 5].

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Держ. ком. статистики України. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Бавико О. Є. Тенденції розвитку ринку трикотажних виробів в Україні / О. Є. Бавико // Торгівля і ринок України. – 2016. – № 8. – С. 105-110.
3. Соловьев А. Н. Оценка и прогнозирование качества текстильных материалов // А. Н. Соловьев, С. М. Кирюхин. – М., 2009. – 215 с.
4. Бавико О. Є. Сучасна номенклатура показників якості для експертизи трикотажних виробів та динаміка ступеню їх відповідності у продукції українських виробників / О. Є. Бавико // Торгівля і ринок України. – 2016. – Вип. 2. – С. 39-40.
5. Ярщук О. В. Структурний підхід до оптимізації показників якості текстильних матеріалів та виробів з них / О. В. Ярщук, О. П. Бохонько, О. Ю. Лепікаш // Вісник ХНУ. Технічні науки. – 2011. – № 1. – С. 209-213.

EUROPEAN ENERGY MARKET AND PERSPECTIVES OF UKRAINE

Ikonnikova N.V.,

*Applicant of educational degree “master”,
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Іконнікова Н.В.,

*здобувач освітнього ступеня “магістр”,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

Суспільні відносини динамічно розвиваються [1]. У світовій енергетичній сфері постійно відбуваються еволюційні перетворення внаслідок вдосконалення виробничих технологій, зміни обсягу природних ресурсів, а також завдяки створенню нових транспортних можливостей та впливу різноманітних екологічних факторів. Особливим видом факторів, які безпосередньо не пов'язані із технологіями видобутку та споживання енергоресурсів, але здійснюють значний вплив на стан світового енергетичного сектору є економічні та політичні фактори, такі як світові та локальні фінансові кризи, політична нестабільність, війни, ембарго, різноманітні санкції з боку ООН та інших міжнародних організацій. Ці фактори у значній мірі виявляються через погіршення умов видобутку та світової торгівлі енергоносіями, впливають зміни цін на світових енергетичних ринках. В свою чергу світовий попит на первинну енергію також характеризується нерівномірним територіальним розподілом та більшість його постійного зростання припадає на країни та регіони, такі як Китай, Індія, Бразилія та Близький Схід [2].

Важливе значення для України має тенденції розвитку, які складаються у енергетичній сфері Європейського Союзу, у який основними пріоритетами Енергетичного союзу передбачено створення єдиної архітектури ринку електроенергії; сприяння успішній ринковій інтеграції електроенергії, що генерується ВДЕ; забезпечення подальшого підвищення енергоефективності європейської економіки. З метою досягнення цілей визначених пріоритетами у енергетичній сфері Єврокомісією розпочато підготовку до прийняття нового енергетичного пакету – Четвертого, який має назву «Зимовий енергопакет»

(Winter energy package). Концепція Четвертого енергопакету викладена в доповіді Єврокомісії «Чиста енергія для всіх європейців» (Clean Energy for All Europeans, COM (2016) 860 final, 30.11.2016) [3]. Четвертим енергопакетом передбачено перелік пропозицій та заходів, що охоплюють питання підвищення енергоефективності, децентралізації генерації, прискорення інновацій у сфері чистої енергії і модернізації будівель та екодизайну, розвитку ВДЕ, структури ринку електроенергії, правил постачання та порядок регулювання взаємовідносин членів Енергетичного союзу.

Важливою складовою трансформації енергетичної галузі України було та залишається питання імплементації у національне законодавство норм та вимог правових актів Європейського Союзу [4; 5; 6] з регулювання енергетичної сфери. Локомотивом змін та здійснення трансформації енергетичного сектору України у регіональному вимірі залишається виконання та додержання вимог Угоди про асоціацію з Європейського Союзу, за якою Україна взяла на себе зобов'язання привести у відповідність діяльність енергетики країни до стандартів Європейського Союзу, щоб надалі інтегруватись у єдину енергетичну систему об'єднаної Європи [7, 8].

Значним кроком на шляху узгодження національного законодавства в енергетичній сфері із нормативно-правовими актами Європейського Союзу стало прийняття Закону України «Про ринок електричної енергії» № 2019-VIII, яким було імплементовано у національне законодавство низку вимог законодавства Енергетичного Співтовариства, а саме Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії, Регламенту (ЄС) 714/2009 про умови доступу до мережі транскордонного обміну електроенергією, Директиви 2005/89/ЄС про заходи для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури [9].

Узгодження національного законодавства в енергетичній сфері із нормативно-правовими актами Європейського Союзу в контексті імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС із урахуванням екологічного аспекту залишається невід'ємної складової енергетичної безпеки держави. При цьому не менш важливим залишається питання ефективного механізму звернення суб'єктів господарювання за захистом своїх прав до міжнародних судових установ та організацій. Безальтернативною перспективою подальшого розвитку енергетичної галузі України залишається приєднання країни до енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери в умовах формування загальноєвропейського ринку електроенергії.

Список використаних джерел:

1. Deshko L. Domestic remedies that have to be exhausted in Ukraine when everyone applying to international judicial institutions or to the relevant bodies of international organizations // Вестник Пермского университета. – 2014. – №1. – С. 332-336.
2. Clean Energy for All Europeans, COM(2016) 860 final, 30.11.2016. European Commission.– URL : <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016>.
3. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс] / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. - Режим доступу:http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?at_id=245239555
4. Deshko L. The Subjective Legal Right Structure to Apply to the International Judicial Institutions or to the Relevant Bodies of International Organizations / Материалы Международной научно-практической конференции «Ценности и интересы современного общества» (14 ноября 2013 г., г. Москва) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mesi.ru/our/events/detail/124931/>
5. Deshko L. Structural Elements of International Legal Mechanisms for Ensuring The Everyone’s Right to Seek Rights Protection in International Judicial Institutions or in the Relevant Bodies of International Organizations // Закон и жизнь. – 2013. – №12/3. – С. 64-67.
6. Deshko L. European Standards of Human Rights: Course book. – Donetsk: Modern Printing (Suchasny Drook), 2013. – 142 p.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон № 1678-VII від 16.09.2014. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
8. Основні положення енергетичних стратегій та програм Європейського Союзу щодо розвитку енергетичної сфери в умовах формування загальноєвропейського ринку електроенергії, ДП «НЕК «Укренерго», Київ - 02/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.energy/wp-content/upl>
9. Про ринок електричної енергії. Закон України № 2019-VIII від 13 квітня 2017 року [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2019-19/page>

ASSESSMENT OF EMPLOYEES' SATISFACTION WITH THEIR CAREER STATUS IN THE ORGANIZATION

Kurteva Galina,
PhD., Professor,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria

ОЦЕНКА НА УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ ОТ КАРИЕРНИЯ ИМ СТАТУС В ПРЕДПРИЯТИЕТО

Куртева Галина,
професор, доктор по икономика
Бургаски свободен университет,
Бургас, България

Кариерата се свързва с професионалния живот на човека, като се подчертават успехът и постиженията в него. Постигането на ефективно кариерно развитие е възможно при условие, че индивидът използва максимално потенциала си и отчита своевременно и сравнително точно влиянието на външните фактори върху развитието му. Развитието на кариерата на индивида в организацията е функция на организационните условия и характеристиките на индивида. Разглеждането на кариерното развитие на индивида в организацията като двустранен процес поставя въпроса за удовлетвореността на интересите и на двете страни. Организацията при равни други условия реализира своите цели чрез хората. От друга страна, хората удовлетворяват своите потребности чрез работата си в организацията. При условие, че кариерното развитие е осъзната потребност за индивида, той ще търси алтернативи за удовлетворяване на тази потребност чрез възможностите, които му осигурява организацията. Следователно, условията създадени в организацията за кариерно развитие на хората в нея трябва да се впишат в личната концепция на индивида за кариерното развитие. Несъответствието би могло да създаде напрежение и неудовлетвореност на индивида от труда му в организацията. Последиците от това могат да бъдат предпоставка за неизпълнение на организационните цели и увеличаване на текучеството. В този контекст управлението на кариерата на персонала в организацията трябва да се разглежда като фактор за повишаване удовлетвореността от труда и за успешно изпълнение на организационните

цели. **В доклада се представят резултатите от проведено изследване на удовлетвореността на служителите от кариерния им статус в конкретно предприятие. Оценката е предпоставка за преразглеждане на прилагания модел на управлението на кариерата в предприятието.**

Цел на изследването: Проведеното анкетно проучване е насочено към изследване на удовлетвореността на работещите във фирма „Николов и синове“ ООД, гр. Първомай от кариерния им статус в предприятието и от предоставяните им възможности за професионално и кариерно развитие. За целта са разработени анкети за проучване мнението на работниците и служителите в предприятието за кариерното и професионалното им развитие.

Основните хипотези в изследването са: 1) Нагласата на индивида за кариера в организацията е един от факторите, определящи трудовото му поведение и 2) Възможностите за кариерно развитие са предпоставка за повишаване на удовлетвореността от труда. Липсата на възможности може да се окаже, че създава нулева неудовлетвореност от труда.

Изготвяне на въпросник и провеждане на анкетно проучване

С оглед на изследователската цел, като необходима можем да идентифицираме информацията, която дава отговор на следните въпроси: Какъв е профила на работещите в предприятието и какви са специфичните им характеристики? Как се интерпретира понятието «кариерно развитие» от работещите? Каква е индивидуалната и общата удовлетвореност на работещите от кариерното и професионалното им развитие? Какви са предпоставките, обезпечавачи успеха на работещите в предприятието при изпълнение на трудовите им задължения и произтичащото от това усъвършенстване в професионално отношение и кариерно развитие? Какво е отношението на работещите в предприятието към корелацията «професионални постижения - възнаграждение – кариерно развитие»?

За осигуряването на тази информация се проектира подходяща форма на въпросник. Въпросите са общо 48 на брой, разпределени в три части и са организирани по следния начин: I група въпроси, насочени към идентифициране профила на респондентите; II група въпроси – свързани с разкриване значимостта на кариерното развитие за анкетираните; III група въпроси, свързани с индивидуалната и общата удовлетвореност на работещите от кариерното и професионалното им развитие в предприятието; IV група въпроси, разкриващи мнението на респондентите за предпоставките за кариерно и професионално развитие в предприятието; V група въпроси,

разкриващи отношението на работещите в предприятието към корелацията «професионални постижения - възнаграждение – кариерно развитие».

Провеждане на анкетното проучване. Методиката на регистрацията включи дълбочинно полуструктурирано интервю със собственика, който е и управител на фирма «Николов и синове» ООД, гр. Първомай и анонимно анкетно проучване сред работниците и служителите. Преди официалното проучване в рамките на 3 работни дни се проведе експериментално (пилотно) проучване сред 13 респондента, с цел апробация на формулировката на въпросите и типовете отговори. Обратната връзка, получена от тестовата група предостави важна и полезна за същинското проучване информация. Установи се, че въпросите са разбираеми, не затрудняват анкетираните и съответстват на целта на проучването. В резултат на проведено пилотно проучване, в комбинация с информация от собственика, в анкетната карта се нанесоха много корекции - част от въпросите и отговорите бяха преформулирани, добавиха се нови, а някои отпаднаха. Проучването бе проведено на място сред работещите в предприятието в рамките на 10 дни. Въпросникът бе попълнен от 68 респондента. (над 80% от персонала в предприятието). Големината на извадката дава основание тя да се приеме за представителна. Преди да пристъпим към прегледа и анализа на отговорите, ще обърнем внимание на профила на респондентите, изразен чрез години общ трудов стаж и съответно трудов стаж в предприятието; наличие на управленска позиция и заемани длъжности в предприятието.

Разпределението на респондентите по години трудов стаж показва следното: Най-голям е дялът на работещите с трудов опит над 20 години (53%); Най-малък е дялът на участниците с трудов стаж под 1 година, от 3 до 6 години и от 14 до 19 години (почти 6 % за всяка категория). Следва дела на респондентите с трудов стаж от 7 до 13 години (29%); Повече от половината от респондентите имат трудов стаж в самото предприятие между 7 и 13 години (53%); **На базата на тези данни можем да обобщим, че анкетираните формират представителна група, която притежава необходимия за изследването трудов опит (извън и в предприятието).**

Отчитайки спецификата на профила на респондентите, резултатите от проведеното анкетно проучване могат да бъдат обобщени по следния начин:

Първо: относно съдържателния аспект на понятието «кариерно развитие»

За участниците в проучването кариерното развитие е процес на преминаване от една длъжност на друга с по-богато съдържание, но не

непременно на по-висока позиция в организационната йерархия. Те приемат промяната на длъжността като естествено следствие от натрупването на повече знания и усъвършенстване на уменията. В този аспект, изследването е свързано с хоризонталната форма на кариерата и съобразно това се отчита удовлетвореността на респондентите от професионалните им постижения и от възможностите за успешна професионална изява.

Второ: относно значимостта на кариерното развитие

Кариерата, в контекста на възприятието на участвалите в анкетното проучване, е важна или по-скоро важна за тях. Тази оценка на значимостта на кариерата се отразява върху мотивация им при изпълнение на професионалните им задължения и склонността им към усъвършенстване. Поради това те показват позитивно отношение към възможностите за подобряване на тяхната професионална изява. Те са склонни дори сами да търсят и финансират възможности за обучение и усъвършенстване на квалификацията.

Трето: относно удовлетвореността от постигнатото кариерно и професионално развитие

Резултатите от проучването показват средна степен на удовлетвореност на респондентите от постигнатия кариерен статус в предприятието. В контекста на тяхната интерпретация на понятията «кариера» и «кариерно развитие», това означава, че професионалните постижения и кариерния им статус отговарят на техните очаквания и представи за развитие в професионалната им област на изява. Този синхрон между реалността и очакванията създава у тях усещането за сигурност на позицията си в предприятието, а това им дава основание да мислят дългосрочно за професионалната си изява в предприятието и да планират действията си.

Четвърто: относно удовлетвореността от предоставените възможности за кариерно и професионално развитие

Резултатите показват разминаване между реално предоставяните от предприятието възможности за професионална изява и очакванията на анкетираниите. Това е предпоставка за неудовлетвореност и в последствие проява на фрустрация. Интересното е, че респондентите декларират, че познават възможностите за кариерно развитие в предприятието, но не ги определят като мотивиращ фактор за полагане на усилия за качествени постижения. Техният мотиватор е трудовото възнаграждение.

Пето: относно корелацията «професионални постижения – възнаграждение – кариерно развитие»

В контекста на тълкуването на понятието «кариерно развитие» от респондентите, трудовото възнаграждение за тях е стимул за кариерното им развитие. Те категорично заявяват готовността си да полагат повече усилия за подобряване на производствените си резултати, ако това ще увеличи възнаграждението им и са съгласни част от трудовото им възнаграждение да се договаря всяка година въз основа на постигнатите резултати в предходната. Това дава основание на ръководството да разработи своеобразна методика за ежегодно атестиране работата на работещите в предприятието, въз основа на която да се определя допълнителното трудово възнаграждение за показани резултати в предходната година. Този подход би имал мотивационен ефект върху кариерното развитие на работещите, ако се отчете факта че реализацията на професионалните цели зависи от условията, при които те работят. В това отношение както показва анкетното проучване предприятието е длъжник на работниците и служителите. Необходим е мениджърски подход за създаването на условия за кариерно развитие на кадрите. Това означава да се усъвършенства и прилаганата методика за ежегодно атестиране работата на отдел УЧР в предприятието.

Анализът на резултатите от анкетното проучване потвърждават и двете хипотези.

На първо място потвърди се предположението, че нагласата на индивида за кариера в организацията определя отношението му към трудовата изява, респ. трудовото му поведение.

На второ място, става ясно, че възможностите за кариерно развитие се оценяват от всеки индивид различно. Те представляват ценност за индивида, само ако удовлетворяват осъзнатата му потребност от кариера. Следователно възприемането и оценяването на предоставяните от предприятието възможности за кариерно развитие зависи от мястото на кариерата в ценностната система на индивида. В този смисъл, възможностите за кариерно развитие са един от факторите, определящи степента на удовлетвореност от труда, но не са определящи. Липсата на такива възможности не намалява мотивацията и удовлетвореността на индивида от труда му в организацията. Наличието им, обаче създава нулева неудовлетвореност от труда. В този контекст, според теорията на Херцберг, възможностите за кариерно развитие в изследваното предприятие бихме могли да определим по – скоро като хигиенен фактор, отколкото като мотиватор.

Резултатите от изследването на влиянието на удовлетвореността на служителите и работниците от предоставяните възможности за

професионално и кариерно развитие върху поведението им на работното място могат да дадат конкретни идеи за оптимизиране на процеса на управление и развитие на човешките ресурси в предприятието. В този контекст трябва да се подчертае, че кариерните системи в предприятието могат да бъдат атрактивен инструмент за мотивиране на персонала и за задържане на добрите специалисти. Успешното им прилагане изисква ясни правила и процедури, основани на признаването на индивидуалните приноси на хората в организацията, предоставянето на атрактивни възнаграждения и разширяването на възможности за развитие чрез обучение, обогатяване и разширяване на работата, увеличаване на отговорностите и участие в управлението на организацията. Разработването и прилагането на програми за развитие на кариерата трябва да бъде съпътствано и от гъвкаво кариерно консултиране при поддържането на необходимия баланс между целенасочените инициативи за конкретни категории персонал и подходящи инструменти за кариерно развитие.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Анализът на резултатите от проведеното проучване дава основание да обобщим, че моделът, който се използва в предприятието за управление на кариерата е насочен към индивида. Концептуално този вид модели се основават на теориите за мотивация и на разбирането, че една от най-съществените движещи сили при хората е себerealизацията. Служителите си поставят цели за развитие, което е стимулиращо, но съществува опасност това да не е свързано с конкретната им работа и с организацията. Преодоляването на тази опасност може да стане чрез разработването на модела за управление на кариерата, основаващ се на партньорство между организацията и индивида (разгледан е в глава първа, точка втора). За целта трябва да се кооперират усилията на всички заинтересуваните от развитието на кариерата на работещите в предприятието - организацията, ръководителите и самите работници и служители, и да се определят точно задълженията им. Организацията трябва да осигурява ресурси, ръководителите - подкрепа, а служителите да осъзнаят ангажираността си към предприятието.

BRAND TOUCHPOINTS - SOME MEASUREMENT ISSUES

Luizov A.,
PhD, Associate Professor,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria

ТОЧКИ НА КОНТАКТ С БРАНДА – НЯКОЛКО ВЪПРОСА, СВЪРЗАНИ С ТЯХНОТО ИЗМЕРВАНЕ

Луизов А.,
Доцент д-р
Бургаски свободен университет,
Бургас, България

Точките на контакт, влиянието им върху потребителите и значението им за изграждане на бранд са сравнително отскоро в светлината на прожекторите. Терминът „точки на контакт“ означава този набор от ситуации със специфичен контекст, при които потребител влиза в контакт с организация, продукт или бранд. Тези „точки на контакт“ включват всички средства, чрез които потребителят придобива опит с продукта и бранда. Днес потребителите използват множество точки на контакт с цел да открият, научават, купуват, използват и ангажират с продуктите и марките. Различни послания, възприятия и действия влияят върху потребителите в различно време, и по различен начин. Предизвикателство е да се открие модел, по който потребителите контактуват с бранда, така че да им се предоставя значима информация.

Целта на този доклад е да представи няколко основни въпроси относно измерването на точките на контакт с бранд, които са част от потребителското преживяване. Проблемът с измерването им е концептуален и засяга изследването на потребителското поведение в цялост. Голямото предизвикателство пред маркетолозите и специалистите по маркетингови комуникации е не намирането на един отделен измерител, а в изграждането на блок от различни измерители – невромаркетингови, поведенчески и традиционни, които са съобразени с маркетинговите цели. Измерването на потребителския опит и точките на контакт включва три изследователски задачи: 1. Да бъде измерен резултат от опита, който потребителят има с продукта или бранда по време на цялостния процес на потребителско пътуване; 2. Да бъде направена оценка на отделна точка на контакт; 3. Да бъде установено влиянието между различни точки на контакт.

Потребителските реакции са свързани с определени процеси, които протичат в мозъка на потребителя. Традиционните подходи за изследване ги

измерват чрез вербален отговор на респондентите на предварително формулирани въпроси или твърдения. Отговорът, който респондентите дават всъщност е в рамките на система, която изследователят е предположил, че съществува. А, тя може да бъде много различна от действителното състояние и процеси. Да вземем за пример удовлетвореността в определена точка на контакт. Ако потребител отговори, че е удовлетворението му е 8 от възможни 10 точки, то това не означава нищо повече от отговор на въпрос, който е зададен. За този потребител това може въобще да не е важно, да не го е забелязал, или да направи оценка, само защото сте му задали подобен въпрос. Потребителите не забелязват всички важни за нас детайли. Обратно също е валидно, потребителите могат да възприемат точки на контакт, какви не подозираме, или смятаме за несъществени. Независимо, че голямата част от потребителите използват Система 1 за обработка на информацията, свързана с продукти и марки, традиционните изследователски подходи набират данни с помощта на Система 2 [4]. По тази причина те се фокусират върху когнитивните и рационални реакции на респондентите спрямо марките и точките на контакт. „Тежките“ батерии с твърдения (използвайки Ликъртови скали) са стандарт, при което респондентите трябва да прочитат и разбират дълги твърдения и да отговарят, използвайки комплексни скали. Това води до пост рационализъм и грешки.

Изборът на изследователски метод трябва да отчита и начина на обработка на информацията от потребителите в ситуациите на избор. Той трябва да дава възможност на респондентите интуитивно да представят своя опит с марката, така че да бъде измерен и регистриран при наличие на минимални грешки. Това например включва времето за отговор като критерий за типа обработка на информацията (Система 1 или Система 2). Времето за реакция отразява менталната достъпност на информация и по този начин е имплицитен измерител, който може да бъде включен при моделирането на влиянието на точките на контакт. Колкото е по-достъпно едно преживяване с бранда в дадена точка на контакт за респондента, толкова тази информация е по-вероятно да бъде припомнена и съответно влиянието на точката на контакт върху възприятието на бранда и решението за покупка да бъде по-силно. Потребителите не възприемат точките на контакт последователно в линеен формат. Те могат да го правят несъзнателно, да им влияят несъществени (от наша гледна точка) стимули, да не обобщават опита си от всяка точка на контакт.

Получаването на достъп до субективния свят на респондентите е по-лесно чрез заместване на вербалните въпроси/твърдения и отговори с изображения

(например марки, опаковки, точки на контакт). Това позволява на респондентите по-лесно да реконструират в съзнанието си опита с бранда в различни точки на контакт. Стимулира се също и интуитивното мислене като се избягва и рационализирането чрез използване на интерактивни анкетни карти (surveys) и игрови въпроси (gamification). Така респондентът реконструира бранд опита и дава по-бързи отговори, които са по-близки до неговата или нейната субективна реалност. Това прави получените данни по-релевантни и достоверни. Използването на игрови елементи и изображения в изследванията стимулира „ситуационната памет“, което е важно за реалистичното измерване на опита с бранда. Един от основните проблеми пред изследванията е достоверността - как да бъдат измерени потребителските възприятия в момента на тяхното възникване по време на потребителското пътуване по реалистичен начин. Преобладаващият фокус на изследванията върху обработката на информацията от Система 2 означава, че данните не се кодират адекватно.

Потребителите не взаимодействат рационално с точките на контакт. За да направим релевантна оценка следва да използваме знания от области като поведенческата икономика и неврология, да отчитаме как информацията се обработва имплицитно, за да уловим емоционалната същност на вземането на решения. Принципът на холистичен подход чрез отчитане на всички точки на контакт изисква да се открият зависимостите и синергията между тях по време на потребителското пътуване. Потребителите вземат решенията в определен контекст, в който всяка стойност е субективна и относителна, а не абсолютна. Така че отчитането и анализът на конкурентните брандове трябва да бъде включен.

Изследването на точките на контакт разкрива взаимозависимостта на работата на различните функционални звена в една организация. По-кратки, по-уместни, геймифицирани и персонализирани инструменти за набиране на данни са необходими за подобряване на качеството на данни и тяхната достоверност.

References:

1. Луизов Ат. 2017. Точки на контакт с бранда – значение и измерване. Amazon Digital Services LLC. -2017.
2. Хийт Р. Скритата сила на рекламата. София: Програма Груп. -2004.-
3. Davis S. Dunn M. Brand Touchpoint Wheel. 2006.PP. 218-219.
4. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux. 1st ed. - 2013.
5. Meyer C. Schwager A. Understanding Customer Experience. H. B. R. 2007.
6. Spink A. et al. Measuring Behavior, 9-th International Conference on Methods and Techniques in Behavioral Research. Wageningen, The Netherlands. 2014.

HUMAN CAPITAL AS PREREQUISITE FOR THE COMPETITIVENESS OF THE OUTSOURCING INDUSTRY - THE BULGARIAN EXPERIENCE

Yorgova Y.T.,
PhD, Associate Professor,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА АУТСОРСИНГ ИНДУСТРИЯТА- ОПИТЪТ НА БЪЛГАРИЯ

Йоргова Ю.Т.,
доцент, д-р,
Бургаски свободен университет,
Бургас, България

The dynamic development of IT and communication technology and the possibility of ubiquitous connectivity gave way to the rapid expansion of international trade in services. The internet and the huge databases with statistical, economic, demographic, commercial and other information have allowed the development of new outsourcing services – Business process outsourcing (BPO), Information Technology Outsourcing (ITO), and Knowledge Process Outsourcing (KPO). The service orientated companies are facing serious challenges to their competitiveness on a global basis, as they are stepping beyond national borders. One way for the service orientated companies in Bulgaria is to adapt to the competitive global market is to provide quality Technology-Enabled Services, being part of today's fast-growing outsourcing industry.

This paper aims to analyze and highlight the crucial role of human capital for the successful, competitive development of the outsourcing of Technology-Enabled Services (TES) in Bulgaria.

The TES have several advantages in terms of accessibility, low cost of production, efficiency of use and return on capital. They also allow flexibility and the ability to quickly and easily integrate with other electronic services and platforms, as well as standardizing and improving quality. All this makes them suitable for outsourcing.

To assess the competitiveness of countries as an attractive outsourcing destination it is necessary to analyze the strengths and weaknesses under certain criteria. This includes identifying the prerequisites that need to be available to create quality Technology - Enabled Services and, on this basis, to successfully develop the outsourcing industry. In recent years, a number of consulting companies have developed useful benchmarking frameworks, location indices and rating criteria to determine the readiness and attractiveness of different outsourcing locations for this type of service [1,3,4].

Bulgaria has emerged on the global market of TES as a location with potential for outsourcing about ten years ago. At present, the outsourcing industry employs nearly 70,000 highly qualified specialists, mostly young people. According to A.T. Kearney Global Services Location Index (GSLI) for 2017 Bulgaria is in 15th place among 55 countries around the world. This is a good result, be it a three-place step down from the previous year. Each country's rating is in three categories: financial attractiveness (40%), people skills and availability (30%) and business environment (30%). [3] Compensation costs, infrastructure costs, tax and regulatory costs are used to assess the financial attractiveness. The people skills and availability category are evaluated by cumulative service experience and skills, labor force availability and language capabilities. The business environment assessment uses the country's risk factors (economic and political), cultural adaptability, country infrastructure, and security of intellectual property.

Analyzing the criteria for assessing the attractiveness of countries for outsourcing of TES, the key preconditions that are a necessary condition for competitiveness in the global market can be identified. These are: human capital, reliable and modern infrastructure, low costs and a favorable business environment.

The Human capital is undoubtedly crucial to the competitiveness of the outsourcing industry. Characteristic of the sector is the high share of those with higher education who work in it. According to the data for Bulgaria in 2016 it reaches almost 80%, which explains the development of the outsourcing industry in the capital and the big cities where the universities have the potential to train the suitable specialists [2]. The evolution of the sector in Bulgaria stems from the provision of standardized services (call centers) in the beginning, to customer service with high added value [1]. The sector needs professionals with integrated knowledge and skills in several areas - professional, IT and with excellent language skills. This can be explained by the growing scale and complexity of the processes for providing these high-tech and science-intensive services that require new types of professionals, the

so-called T-shaped specialists or adaptive innovators. They have deep knowledge in their own professional field (the vertical part of T), but also with broad general knowledge and experience in other directions. The T-shaped professionals have the ability to work by encompassing the various functional areas and their relationships, going beyond organizational boundaries (the horizontal part of T). These trends for specific outsourcing staff poses a challenge to the universities to create talents with an integrated profile. On the other hand, they provide opportunities for the realization and development of knowledgeable and capable young people, as a potential for their retention in Bulgaria. The negative demographic processes in the country can be mentioned as a major threat to the pace of the further development of the outsourcing sector in Bulgaria. In recent years, the difficulty in finding suitable staff has deepened, although the service sector is still less affected compared to the manufacturing sector. The capital and the big cities are advantageous, due to their better demographic and educational structure. However, the concentration of highly qualified young people predominantly in the capital leads to negative consequences for the potential development in the other regions in the country.

As a conclusion, Bulgaria has won leadership positions on the global market of Technology-Enabled Services, providing attractive outsourcing conditions. An indisputable contribution to this is the quality of the human capital. Preserving and developing it can be accomplished through further development in response to the global trends and business needs, overcoming disparities in the demographic and educational structure between regions are prerequisites for competitiveness. The development of the knowledge and the expansion of sectors such as ICT and the outsourcing of high-tech and science-intensive services is important for attracting foreign investment and leads to economic growth. Its strategical importance lies in its power to promote the training of new talents and facilitate their professional realization in Bulgaria.

References:

1. Бонева М., Технологични възможности на българските колцентрове и методика за изследването им, *сб.*, „Управленски решения за адаптиране на българската икономика към динамичната международна среда“, Примакс, Русе, 2017, с. 123-137.
2. Българска аутсорсинг асоциация, Доклади на БАА, <http://www.outsourcinginbg.com/bg/knowledge-base/reports>.
3. A.T. Kearney, 2017 Global Services Location Index, 2017.
4. Cushman & Wakefield, „BPO and Shared Service Location Index 2016”.

GENDER EQUALITY AND ASSERTIVENESS OF WOMEN IN BULGARIAN BUSINES

Sabotnova Diana,
*PhD, Associate Professor of Economics,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖІНОК В БОЛГАРСЬКОМУ БІЗНЕСІ

Саботінова Діана,
*доктор філософії,
Бургаський вільний університет,
м. Бургас, Болгарія*

1. General participation of women in the labour market in 2016

Female participation in the labour market is on the rise in Bulgaria. In 2016, the employment rate of women (age 15-64) in Bulgaria is 60.0%. It increased by 3.7 pp between 2012 and 2016. However, women still do not participate in the Bulgarian labour market to the same degree as men (66.7 %). The difference between the male and female employment rate was 6.7 pp in 2016. Female unemployment in Bulgaria was 7% in 2016. The unemployment rate for men (8.2%) was higher than for women. In addition to that, it is noteworthy that the situation considerably improved for both genders since 2012: unemployment rates decreased by 3.9 % for women and by 5.5% for men. Overall, the general participation rate of Bulgarian women in the labour market has decreased by 2.6 pp since 2012 and was at 64.6 % in 2016.

2. Part-time segregation

Part-time employment plays a minor role in the Bulgarian labour market. No more than 1.9% of Bulgaria's employees worked part-time in 2016. Also, there is no significant gender gap between women and men when it comes to part-time employment. It can be said that women tend to work full-time or not at all. The numbers underline the predominant model of full-time work.

3. Qualification level and choice of education

Secondary and tertiary education attainment of Bulgarian men and women rose in the last decade. With regards to tertiary education, however, the data suggest that Bulgarian men lag behind in the rapid growth of attainment rates in Europe. With regard to women's fields of study in Bulgaria, the trend for typical female fields of

studies follows the European trend: Women in Bulgaria make up for the majority in fields of studies, such as "Teaching, Training and education science" and "Humanities and arts". Nevertheless, the trend for typical male fields of studies shows a different picture: compared to the EU-28, higher share of women in Bulgaria pursue typical male fields of study, such as "Science, maths and computing" and "Engineering, manufacturing and construction" [2].

4. Horizontal segregation (under and over representation of women in occupations and in economic sectors)

Horizontal segregation is less pronounced in Bulgaria than in the EU-28. 68.6 % of women and 65.0% of men are employed in their respective five most common sectors. The largest numbers of women (21.8 %) as well as men (19.7%) are employed in manufacturing. "Wholesale and Retail" (20.3 % of women and 15.8% of men) is the second most popular sector for both genders. Beyond those two sectors, the genders show a common trend: women tend to work in the service-based industries, while men tend to work in "Construction", "Transportation & storage" and "Public administration". Explaining these numbers one has to take the history of the country into account: The focus on manufacturing is still related to a predominantly industrial past, a relic of the economic integration with the USSR. The higher percentage of women working in the service-based industry is reflecting the current economic developments that come along with the integration into the EU.

The difference in the choice of occupations, however, displays stronger differences between women and men which are very much in line with the general EU-28 trend. Within the five most popular occupations, there is only one overlap: 10.0% of women and 9.0 % of men work as "Personal service workers". The rest of the labour force working in the most popular occupations - sales workers, business and administration professionals, cleaners and helpers, general and keyboard clerks for women; drivers and mobile plant operators, metal, machinery and related trades workers, building and related trade workers, labourers in mining and construction for men - is strictly separated by gender. However, the Bulgarian labour market seems to be equally diversified for both genders – 48.9 % of women and 46.7% of men work in the top five occupations [3].

Gender segregation in occupations and in economic sectors Index. This index reflects the proportion of the employed population that would need to change occupation/sector in order to bring about an even distribution of men and women across occupations or sectors. The index varies between 0 (no segregation) and 50

(complete segregation). For the EU as a whole, the figures are still high: 24.3 % for occupational segregation and 18.9 % for sectoral segregation.

Gender segregation in occupations			Gender segregation in sectors		
2005	2010	2015	2005	2010	2015
27,8	28,9	28,6	19,2	21,1	21,9

Gender segregation Index of Bulgaria [9]

5. Vertical segregation (under and over representation of women in hierarchical levels)

Vertical segregation is more pronounced in Bulgaria than in the EU-28. Only 15.3% of board positions in 2016 were held by women, which is 8.6 pp below the EU-28 average of 23.9%. Additionally, instead of progress between 2013 and 2016 there is a decline by 1.4 pp in the proportion of women in boards of the largest publicly listed companies. Proportion of women in the house of Parliament also experienced a decline by 5.4 pp compared with 2013 and in 2016 women were only 19.2 %. Significant progress has been made in the proportion of women among senior ministers in national government – from 16.7 % in 2010 up to 38.9 % in 2013 and reaching 47.4 % in 2016, which is 19.5 pp above the EU-28 average of 27.9 %.

Proportion of women in boards of the largest publicly listed companies (%)			Proportion of women in the house of Parliament (%)			Proportion of women among senior ministers in national government(%)		
2010	2013	2016	2010	2013	2016	2010	2013	2016
11.2%	16.7%	15.3%	22.1%	24.6%	19.2%	16.7%	38.9%	47.4%

Gender equality in decision-making in Bulgaria [9]

According to International Labor Organization, Bulgaria ranks 9th out of 88 countries for women's percentage share of all managers in 2016. Female share of employment in senior and middle management in Bulgaria is 39.3 of all managers. And according to the Inter-Parliamentary Union's Women National Parliament World Classification, Bulgaria ranks 73rd out of 193 countries on the number of women members of the National Assembly, elected in 2017 - 57 out of 240 members or 23.8 percent [6].

6. Gender pay gap

Progress in equality between women and men on the labour market is usually gauged by means of aggregate indicators in three fields: in employment, in the prevalence of atypical work such as part-time, and the pay gap. In 2016, Eurostat updated data on the gender gap in earnings, which compiles inequalities resulting from the gaps in pay, working hours and employment. This is therefore the most

comprehensive indicator of labour market inequalities between women and men. It shows that the EU is still far from reaching gender equality on the labour market. Even in the most equal countries, the overall gender gap in earnings stood at 20% or so, while it reached 45% or even more in Germany, Greece, Malta, the Netherlands, Austria and the UK.

The gap stood at 39.7% in 2014 in the EU, down from 41.2% in 2010. Inequalities narrowed slightly at the beginning of the decade in most EU countries, with the notable exception of Denmark, Estonia, Ireland, Latvia, Lithuania, Poland and Slovenia. At this rate of change, it would take another century to close the overall gender earnings gap.

The gender pay gap (%). The gender pay gap is the difference between average gross hourly earnings of male and female paid employees, expressed as a percentage of the former. With 15.4 % gender gap Bulgaria is 0.9 pp below the EU-28 average of 16.3 for 2015. Thus the average female employee earns 15.4 % less than the average male employee.

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
12.1	12.3	13.3	13.0	13.2	15.1	14.1	14.2	15.4

The gender pay gap (%) in Bulgaria [9]

Overall gender gap in earnings (%). The overall gender earnings gap is a composite indicator. It measures the combined impact on the average earnings of all working-age women (whether or not employed), as compared with men, of: average hourly earnings; average number of paid work per month (before any adjustment for part-time work); and employment rate. The overall gender gap in earnings in Bulgaria for 2016 is 22.8 % and is thus considerably smaller (16.9 pp) than on EU-28 average of 39.7 %.

2002	2006	2010	2014
28.2	24.5	23.5	22.8

Overall gender gap in earnings (%) in Bulgaria [9]

According to the World Economic Forum's assessments of workplace equality with the Global Gender Gap Index, Bulgaria ranks high in 18th position among 144 countries with the index 0.7456.

7. Women's share of unpaid work: more hours, more intensive and more regular

Progress towards economic independence is usually gauged by the employment rate, but also by the number of paid working hours, which better reflects work intensity. Men spent 39 hours of paid work per week on average in the EU,

whereas women spend 33 hours in paid work. In contrast, they do the lion's share of housework and care: working women spend 22 hours per week in unpaid work, while working men spend fewer than 10 hours. However, there are marked differences between countries. The division of housework and care between women and men is more equal in the Nordic countries, although parity has not yet been reached even there. It is not only the important matter of the number of hours men and women spend in paid and unpaid work that differs greatly, the type of tasks they do is very different too. Women tend to perform more routine, labour-intensive and rigidly scheduled tasks, in rapid alternation or even simultaneously. This is notably the case when they enter motherhood, but also if they care for elderly or disabled relatives. In the latter case, they tend to be more involved if care becomes more intensive and regular: among 18-64 year olds, 20 % of women and 18 % of men were informal caregivers, of which 7 % of women provided care on a daily basis compared to 4 % of men. Paid and unpaid working hours, per sex, with countries ranked by the size of the gap in unpaid working hours, rank Bulgaria on 22nd place in the EU-28. Women's unpaid work is 21 hours per week, while men's unpaid work is 7 hours per week; hours worked in main and second job – 40 for women and 41 for men, with commuting time hours per week 3 and 2 respectively [5].

Gender Egalitarianism in Bulgaria (GLOBE Project).

Gender Egalitarianism is the extent to which an organization or society minimizes gender role differences; and its components include attitudinal domain with gender stereotypes and gender-role ideology and behavioural manifestation with gender discrimination and gender equality.

On behavior-tied Gender Egalitarianism measures (practices, “as is”) Bulgarian managers scores high (4.42) far exceeding the average score for 62 societies (3.40). When positioned on the GLOBE rankings on Gender Egalitarianism, Bulgaria was on the top of the comparative list, displaying higher scores than the most egalitarian countries Hungary, Russia or Poland. However, the perceptual index was different and higher among women managers (4.51) than among male managers (4.28).

On values-tied Gender Egalitarianism measures (values, “should be”) the Bulgarian score was moderate (4.74) when compared to the average for 62 societies (4.74); and when compared to the GLOBE rankings, Bulgaria scored on par with Bolivia (22th), Mexico (23th), and Kazakhstan (24th). The gap in responses between women and men was more visible (5.01 vs. 4.27). Overall, the data on the perception of gender roles in Bulgarian business management revealed with the GLOBE research

methodology reveals strong results on Gender Egalitarianism and suggests that this phenomenon serves as the important factor in business practices and in the economy at large. The study confirms the advancements in the equality of the roles of women and men and is consistent with the results of the other estimates by the international statistical authorities. It displays Bulgaria among the leading countries in terms of perception of the practices; and among the top 50 percent of 62 societies who participated in the GLOBE research [4].

Assertiveness

Assertiveness has been the study of psychologists and communication scholars for decades. In the field of communication, assertiveness falls within the study of interpersonal communication, and has been defined in interpersonal communication as the kind of communication that happens when the people involved talk and listen in ways that maximize the presence of the personal. Assertiveness is seen by other scholars as being a “skillful” form of interpersonal communication in which participants are open to one another about their own feelings and perspectives and respect those of the other.

Today, in the early years of the 21st Century, the development of a culture of assertiveness is especially important in light of the rampant sense of division and violence in the Western culture. A culture composed largely of assertive people would be an antidote to this often violent polarization because of the emphasis in assertiveness on respect and equality for all people involved. It would especially benefit our society to promote the practice of assertiveness among women, who are still in many cases brought up to be supportive and polite rather than forthright and assertive. Assertiveness can be an effective interpersonal communication attitude meant to promote equality in person-to-person relationship and to exercise personal rights without denying the rights of others; a more optional communicative behavior for maintaining positive human relationships and resolving conflicts than is aggression because it promotes harmony, ensures that all needs are met, and decreases the sense of resentment that can build up when those needs are not met.

If assertiveness can bring so many benefits to our society, one might wonder why it has taken so long for its practice to be universal – and why, in particular, professional women have such a difficult time expressing it. There are a lot of challenges that professional women have traditionally experienced – and continue to experience – in their efforts to be assertive in the workplace: women are always already at a disadvantage because workplaces have many unspoken rules of behavior,

rules, and communication norms that are fundamentally premised on masculine ways of communicating and interacting in the world. As a result, women are at a disadvantage because their communication strategies and expectations, speech community, and interaction styles are distinctly different from masculine communication strategies and expectations.

Much of communication and leadership literature has focused on assertiveness in professional women in particular because the directness and initiative most often associated with assertiveness are often seen as counter to the social expectations that women should be helpful, affectionate, and nurturing. Because of the expectations placed on them as both professional and female, women have often had to choose when to be more assertive and when to use the softer traits more often associated with women. Among other issues, the women have also experienced this need to decide when to behave assertively – and when to conform to social expectations. What factors drive these women to dare to act assertively – against the norms set out for them as females? And how do these women become transformed by the very practice of assertiveness when conforming to the expectations of others can be so much easier and safer?

It would be vital for readers to understand the difference between assertiveness and aggression. Alberti and Emmons (2012) describe aggression as a set of behaviors in which the aggressor speaks his or her own mind in a way that hurts the other person, and as one who controls others, makes choices for them, and is “self-enhancing at the expense of the other”. In contrast, they describe an assertive person as one who does, indeed, voice his or her own opinion and possibly achieves goals, but always with respect for the other person – allowing the other his or her dignity. Women often identified aggression as a communication style and set of behaviors that try to grasp power over the other person, and assertiveness as a way to work with others to achieve a common goal.

In exploring how professional women value and practice assertiveness, the assumption is that assertiveness is not a fixed communication pattern practiced uniformly by all people, but rather a continuum of traits and practices. These traits and values range from respect for the rights of others, helping others to “save face,” and helping others to achieve their goals to standing up for one’s own rights and expressing one’s emotions and opinions. These assertive traits range from concern for the other to concern for oneself and for one’s organization. The traits of assertiveness that are most valued by the women – and how these values relate to the organization in which she works and to that organization’s core values.

Assertiveness in Bulgaria (GLOBE Project)

Assertiveness is defined as the degree to which individuals in organizations and society are assertive, confrontational, and aggressive in social relationships. Being an important aspect of social culture, this dimension has received relatively less attention in literature. Bulgarian score on Assertiveness was lower than average GLOBE score on practices but higher on values ; and “should be” score was higher than “as is” responses. Bulgarian Assertiveness scores do not visibly deviate from the average GLOBE scores thus, explaining avoidance on confrontational, aggressive behaviours in an environment known for collective actions with obedient behaviours and conformist mentality. The lower levels of assertiveness in the society may also be interpreted as a result of strong family bonds, nepotism and friendliness and kindness which are deeply rooted in traditions

Assertiveness Training for Women [1].

The Principles of Assertiveness: Distinguishing between passive, assertive and aggressive behaviours; Discussing how Bulgaria’s social context affects your behaviour in the business environment; Identifying your individual work scenarios and obstacles that challenge your assertive behavior.

Assessing Your Assertiveness: Identifying your own assertiveness style preferences; Objectively assessing and identifying strengths and weaknesses of your assertiveness style; Understanding how your personal value systems impact your assertiveness; Identifying ways to reduce any conflict between the values you hold and the principles of Assertiveness.

Getting to know and like yourself: Understanding how assertiveness can support your self esteem; Looking at how well you know yourself; Using confidence and assertiveness techniques to initiate internal dialogue and stop negative self-talk.

Assertive body language: Its ok to look someone in the eye; The danger of large arm and hand gestures – what they say about you; Avoiding the “girly” gestures that immediately devalue your message; Owning your space – and avoiding our natural instinct to “shrink”.

Assertive Communications Skills: Understanding the different elements of communication and the factors that influence their impact; It’s not just what you say, but how you say it that conveys a confident message; Discovering the differences between the verbal and nonverbal communication styles of men and women; Applying active and reflective listening skills to build your assertive skills; Listening objectively and responding assertively to feedback and criticism.

Assertiveness Techniques and Practices: Discovering assertive language and practicing this in a safe environment; Exploring four special assertiveness techniques: broken record, fogging, negative assertion, and negative inquiry; Saying “no” and surviving; Responding assertively to common put-down statements – in a way that doesn’t permanently damage the relationship.

Leading a Balanced Life: Practical techniques to help you deal constructively with anger; Limiting and coping better with stress; Assessing your personal level of work and life balance – and making sure you have the balance right; Discussing the value of women support networks and resources; Planning for your continuing assertiveness growth [8].

Conclusion

Professional women today face competing expectations. As professionals, many are expected to behave assertively and effectively in their relationships with others in their organizations. Yet, perhaps unconsciously, our culture still expects them to behave as the gentler, more supportive and more cooperative gender. Each woman has a unique personality, and some might genuinely have those gentler, more cooperative traits expected by our culture, while others might not. It is important that women remain true to their nature while meeting both cultural and organizational expectations.

Studies through the years have been consistent in showing that women’s communication style is expected to be more polite, agreeable, compliant, cooperative, and other-directed than that of men. The conflict that professional women face between meeting social expectations of women and acting assertively and effectively in their organizations, as well as the tendency of professional women to choose when to be assertive and when to serve in a more traditional female supportive role, has been confirmed. Women have identified aspects of assertiveness that they find most effective and most favorable to the way they view their roles and their own philosophies. They have emphasized such values as respect for others; advocacy for their own values and for the needs of others; teamwork; inclusion; honesty and integrity; and effective, respectful communication.

Women have found themselves empowered and transformed – able to go beyond the limits set for women by society and – perhaps more importantly – set by themselves. In taking these bold and uncomfortable steps, they have discovered their own inner strength and a flexibility that allows them to operate at an optimum level in their professions: playing the supportive role of listener and affirmer when needed

but, in other cases, asserting themselves and going beyond social expectations when the situation calls for a bolder word or action. They – and so many other women and men who may not have voiced their own acts of courage in assertiveness – can help pave the way for a culture that celebrates true assertiveness in all people as a way to maintain positive human relationships and resolve conflicts. In a world fraught with terrorism, greed, violence, and hatred, this interpersonal development of true, respectful assertiveness offers a shining ray of hope .

References:

1. Alberti, R. and Emmons, M. (2012). *Your Perfect Right* (9th Ed.). Atascadero, CA: Impact Publishers.
2. Bobina, M. and Sabotinova, D. (2017) *Bulgarian Management in a Cross-Cultural Space*. *Journal of East European Management Studies*, Num. 1, Vol. 22, p. 105-127.
3. Bobina, M. and Sabotinova, D. (2015) *The Role of Women in Bulgarian Business: Cultural Perceptions*. // *Бизнеспосоки, БСУ, Бургас*, бр. 2, с. 106-109.
4. Eurofound (2015) *European Working Condition Survey*, <https://www.eurofound.europa.eu>.
5. International Labor Organization (2018) *ILO database of labour statistics, Female share of employment in senior and middle management*
6. Kelly, B. (2015) *Assertiveness in professional women*. A Thesis. Gonzaga University, <http://web02.gonzaga.edu>.
7. *Global Gender Gap Report* (2017). World Economic Forum, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf
8. *Inter-Parliamentary Union's Women in National Parliaments Classification* (2017). International Labour Union, <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
9. *Report on equality between women and men in the EU* (2017). <https://eeas.europa.eu>.

SECTION 2. MODERNIZATION OF THE ECONOMY AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF THE COUNTRY

COMPONENTS OF STATE MANAGEMENT OF ECONOMIC SAFETY OF THE STATE

Akimova L. M.,
*PhD in Economics, Associate Professor,
National University of Water and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine*

СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Акімова Л.М.,
*к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів і природокористування,
Національний університет водного господарства та
природокористування,
м. Рівне, Україна*

Ефективний розвиток національної економіки значною мірою визначається ступенем забезпеченості її економічної безпеки, оскільки лише за такої умови можуть бути дотримані національні інтереси держави. Економічна безпека держави є складною системою, яка характеризується багаторівневістю та включає наступні складові: економічну безпеку держави, регіону, галузі, сектора економіки, окремого суб'єкта господарювання, населення. Держава є основною інституцією, яка створює відповідні умови для функціонування кожного суб'єкта господарювання. Але на відміну від цього не варто забувати й про те, що держава повинна бути захищеною від загроз, котрі можуть впливати на її економіку. Для цього наявна національна безпека, котра забезпечує всі сфери суспільного життя, однією з найважливіших складових якої є економічна безпека. Для кращого розуміння даного питання доцільно розглянути дефініцію поняттям “національна безпека”, “економічна безпека”.

Згідно ст.1 Закону України “Про основи національної безпеки України” визначено, що національна безпека – це захищеність життєво важливих

інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток країни, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [1].

Зазначимо, що провідною складовою національної безпеки держави є економічна безпека, яка виконує чітко визначені функції, несе на собі суттєве функціональне навантаження. Сутність економічної безпеки полягає в тому, що вона є базою для будь-яких інших напрямків, проявів та відгалужень безпеки держави, завдяки знанням цього відгалуження також можна передбачити наслідки зовнішніх або внутрішніх діянь з метою зменшення їх можливого негативного або збільшення позитивного впливу на розвиток держави. Важливо зазначити, що економічна безпека держави являє собою комплексну систему, яка сама по собі теж має багато відгалужень (напрямків): сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, технологічна, продовольча, соціальна, демографічна, екологічна та ін. У той же час серед учених немає єдиної думки щодо визначення суті економічної безпеки та її складових елементів. При цьому забезпеченість економічної безпеки визначається станом найбільш вразливого її напрямку. Таким вважають напрямок, показники якого найближчі від показників інших напрямків до значення їх критичних обмежень [2, 112].

Важливо зазначити, що поняття економічної безпеки можна розглядати з погляду різних рівнів. На нашу думку, ієрархічна декомпозиція економічної безпеки має такий вигляд: глобальна економічна безпека, міжнародна економічна безпека, національна економічна безпека, економічна безпека регіону, економічна безпека підприємства (фірми) та економічна безпека особистості. Зв'язок між цими складовими очевидний, тому неможна вивчати їх у відриві одна від одної, а слід розглядати в комплексі, враховуючи специфіку кожної з них. Крім того, на нашу думку, саме наявні суперечності між безпекою різних рівнів – макрорівня та макрорівня – якраз і є головною проблемою економічної безпеки України і регіонів на сучасному етапі [3, 11]. Таким чином, економічна безпека держави, з одного боку, – це надсистема, що складається із систем різних напрямів (які, відповідно, мають свою внутрішню структуру). З іншого, економічна безпека – це складова національної безпеки держави. Водночас економічна безпека може розглядатись як підсистема міжнародної економічної безпеки, що, у свою чергу, є складовою надсистеми міжнародної безпеки [4, 299].

Водночас необхідно підкреслити, що економічна безпека виявляється безпосередньо пов'язаною з політичною, інформаційною та військово-політичною безпекою через відповідні інструменти та важелі дієвого впливу. Як зазначає В. Геєць, «... забезпечення економічної безпеки – це гарантія незалежності країни, умови стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства» [5, с. 14]. Таким чином, можна стверджувати, що в сучасних умовах економічна безпека визначає національну безпеку в цілому, враховуючи її загальну спрямованість на забезпечення захисту національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави [6, с. 38]. Складовими економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека [7]. При цьому як важлива складова національної безпеки економічна безпека охоплює також оборонну, екологічну безпеку тощо. На безпосередньому зв'язку між економічною та загальною національною безпекою зазначає В. Котковський, пропонуючи застосування такого поняття, як «національна економічна безпека», що повинен характеризувати такий стан економіки й інститутів влади, за яким забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально спрямований розвиток країни, достатній економічний та оборонний потенціал навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів [8, с. 5]. Таким чином, економічна безпека постає перед нами як провідна складова національної безпеки, що відбиває спроможність економічної системи забезпечувати власний вільний і стабільний розвиток, а також здатність держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Отже, економічна безпека є багатогранним, багатоаспектним, системним явищем. Як система вона складається з великої кількості елементів, має ієрархію рівнів організації, здатна генерувати в процесі розвитку нові рівні, при цьому новий рівень зворотно впливає на попередні рівні, перебудовує їх, в результаті чого система отримує нову цілісність. За відсутності виваженої державної політики управління економічною безпекою перетворюється на домінування приватних економічних інтересів над загальнодержавними. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність в уточненні функцій і повноважень державних структур, інституціоналізація діяльності яких має відбуватися

відповідно до принципів формування ринкової соціально орієнтованої економіки та принципів управління складними системами, якими є економічні системи держави та регіонів.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003р. №39 : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Долгопалова М. М. Деякі аспекти процесу забезпечення економічної безпеки держави / М. М. Долгопалова // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2010. – № 3. – С. 110–115.
3. Борович О.Д. Методология и критерии оценки экономической безопасности региона / О. Д. Борович // БизнесИнформ. – 2009. – № 11 (1). – С. 11–15.
4. Заблоцька О. Ю. Концептуальні засади бюджетної безпеки України / О.Ю. Заблоцька, Ю.Я. Касараба, І.Г. Лубенець // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С. 298–300.
5. Геєць В.М. Концепція економічної безпеки України / В.М. Геєць та ін.; НАН України, Інститут економічного прогнозування. – К., 1999.
6. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення [монографія] / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева і О.С. Наєнко / [За заг. ред. проф. З.С. Варналія]. – К. , 2011.
7. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказі Міністерства економіки України від 02.03.2007 р., № 60 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>.
8. Котковський В.Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 – «Механізми державного управління» / В.Р. Котковський. – Запоріжжя, 2007. – 20 с.
9. Akimova L. N. State regulation of the financial services market in Ukraine / L. N. Akimova, A. V. Lysachok // Public management : collection. — № 1 (11) – January 2018. — Київ : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018. — pp. 17-29.
10. Акімова Л.М. теоритичні основи державного управління розвитком національної безпеки / Л.М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. – 2015. – № 5. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1210>.

THE MAIN PROBLEMS OF ADAPTATION OF AGROMARKETING TO THE CURRENT PROCESSES OF THE AGROPRODUCTION MARKET GLOBALIZATION

Aksyuk Ya. A.,

*Postgraduate student of the Department of Management,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ АГРОМАРКЕТИНГУ ДО СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКУ АГРОПРОДУКЦІЇ

Аксюк Я. А.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна*

Economists are unanimous in that the problems caused by globalization do exist, but there is no alternative to globalization processes, because the resistance of globalization means resistance to economic development. For each country there is one problem – how to make the most of the benefits of globalization while minimizing costs and risks. In the conditions of globalization, the existing features of the Ukrainian economic model will not allow the national economy as a whole to reach the desired level of global competitiveness. Obviously, the process of adaptation to the global challenges of modern times requires the development of priorities for the strategy of economic development of agro-processing enterprises, and therefore special attention should be paid to the main directions of ecology and agro-business biologisms, which in the light of the concept of sustainable development have acquired particular relevance in the world economy.

Opportunities and effectiveness of the application of marketing largely depend on the type of the market, as well as the characteristics of the products produced and sold and the level of competition in the market. In this regard, we can say that there are no universal standard and unified recommendations on the application of the marketing concept. Moreover, in the field of practical marketing, everything is extremely diverse and individualized. At one end of the spectrum of marketing opportunities there is the marketing of single-product production with a clearly defined scope for their use, and at the opposite pole there is a production of mass-

products with wide application. Consequently, the expediency of using marketing and its total effectiveness, differ significantly for industrial manufacturers, on the one hand, and for manufacturers of household appliances and food products, on the other.

The complexity of marketing of agroprocessing enterprises is that quality and compliance with the requirements of the organic standards are difficult to identify by consumers. In the last two decades, the concept of “environmentally friendly product” has become widely used on the Ukrainian market. In addition, many manufacturers of agricultural products declare these products as “ecological” or “environmentally friendly” ones. Nowadays, the market offers the following alternative variants of the names of this product category: natural, ecological, environmentally friendly, farm-produced, natural, biological, organic, etc. In such a variety of concepts and their possible interpretations, quality criteria are being blurred and lost, which also hampers the manufacturer’s ability to understand what standards to target, and to a consumer’s ability to understand the difference, for example, between ecological and organic products. In the marketing projection, in the same situation again it is quite difficult for the consumer to explain the advantage of the certified products of the agro-processing enterprise in comparison with non-certified farm-produced products, since in the mental understanding of the consumer’s experience the serial production of products is often associated with quality neglect.

As available experience shows, the majority of consumers are not able to distinguish organic products from inorganic ones without special help. That is why they prefer choosing products, proposed by non-certified bio-farmers based on personal trust only, or relying on the available personal experience of making such purchases, as well as the experience similar to those of close friends. In many cases, these bio-farmers have their own permanent client base, and some clients have the opportunity to personally inspect the conditions of growing certain crops and keeping agricultural animals and poultry.

Significant problems also create a low percentage of trust in the existing product labeling and package. This is due, first of all, to the lack of a regulatory framework in the country. At the same time, the absolute majority of respondents noted that these systems should be developed and implemented on the basis of international norms and the percentage of confidence in international control bodies will be much higher than the percentage of confidence in public or private control bodies. Non-certified products proposed by bio-farmers are difficult to identify on the market, because of the widespread counterfeit marking. If manufacturers of agricultural products even

designate their products as organic, biological or ecological ones, then unscrupulous competitors do the same, which ultimately complicates the formation of the civilized market of organic farming.

At the same time, the mental characteristics of agribusiness managers and the denial of the benefits of the prospects of certification also largely hamper the organization of the relevant raw materials supply policy for the processing industry. This is due, above all, to the formation of a significant number of so-called “spontaneous bio-farmers”.

In general, “spontaneous bio-farmers” are considered to be the producers of agricultural products who did not use synthetic chemicals for several years because of some financial difficulties, or the desire “to get the maximum profit from their land, with minimal investment”. “Spontaneous bio-farmers”, in their majority, along with the rejection of such “chemicals”, as fertilizers, pesticides and fungicides, also do not use any practices to maintain soil fertility (for example, organic fertilizers are not used, as well as the crop rotations are not realized). It is clear that all these factors drive to the degradation of agricultural land in Ukraine. This is contrary to the basic principles of organic production, and they can not be regarded as organic producers of agricultural products. But due to the fact that the soil of “spontaneous bio-farmers” is not contaminated by “chemicals”, for them the process of conversion into organic producers of agricultural products will be very short, and the introduction of an organic production system can help increase yields. Therefore, they can be considered as the potential organic farmers.

On the basis of the above-mentioned considerations we have assumed that in the context of the market development trends associated with the globalization processes of the world economy, significant importance in the marketing policy of modern enterprises should be given to some actions aimed at forming an understanding of the significance of the certification procedure for both the producer of the raw material, or the supplier, and the consumer in particular.

References:

1. Organic agriculture: the move of the countries of Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia towards a “green” economy [Electronic resource]. – Retrieved from: http://organic.ua/images/unep_organic_ru_v2.pdf.
2. Green markets and marketing of certified products, trends in greening the consumer [Electronic resource]. – Retrieved from: <http://www.silvertaiga.ru/content/news/>.

MODERN METHODS OF THE COMPETITIVENESS ASSESSMENT OF THE WINE-BASED ENTERPRISE

Babyii O.N.,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Тимченко К.С.,

Applicant of educational degree «master»,

Odessa National Economic University.

Odessa, Ukraine

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИНОРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Бабій О.М.,

к.е.н, доцент,

Тимченко К.С.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»,

Одеський національний економічний університет.

м. Одеса, Україна

В умовах ринкового середовища підприємства постійно конкурують між собою за ринки збуту та ресурси. Конкурентоспроможність є найважливішим критерієм ефективності ведення виробничої діяльності підприємства, запорукою успіху в конкурентній боротьбі. В сучасних умовах підприємству стає все складніше підтримувати свої конкурентні позиції, тому є необхідність постійно оцінювати його конкурентоспроможність і вживати заходи щодо її підтримки і розвитку [1, с. 10]. Тому на сучасному етапі розвитку економічних відносин питання оцінки конкурентоспроможності стає особливо актуальним в умовах політичної і економічної кризи, загострення тиску на підприємства з боку держави, фінансових установ, споживачів, постачальників і, в найбільшій мірі, конкурентів.

Виноробна галузь України впродовж кількох десятиліть оцінюється економістами як перспективна і визначається значним потенціальним розвитком. Зважаючи на тенденції активного розвитку світового ринку виноробної продукції, посилення конкуренції з боку винних країн, питання конкурентоспроможності та можливостей процвітання виноробного підприємства заслуговують на особливу увагу [2, с. 83].

Конкурентоспроможність підприємства виноробної промисловості – це здатність підприємства вчасно й ефективно коригувати параметри своєї господарської діяльності залежно від змін у зовнішньому середовищі для підтримання існуючих і створення нових конкурентних переваг з метою досягнення власних стратегічних цілей. Критерієм конкурентоспроможності підприємства є його міцна та стабільна позиція на виноробному ринку. Своєю чергою, позиція підприємницької структури на ринку залежить від її здатності вести конкурентну боротьбу, правильно обирати стратегію поведінки на ринку, враховуючі свої слабкі та сильні сторони. Але тут необхідно зазначити і певний зворотній зв'язок, тому що оцінка конкурентної позиції підприємницької структури дає можливість розробити заходи щодо підвищення конкурентоспроможності, можливість залучити кошти інвестора в сучасне та перспективне виробництво, здійснити вибір партнера для організації спільного випуску продукції тощо.

Враховуючи досить значну кількість різноманітних методів конкурентоспроможності виноробного підприємства, вважаємо доцільним систематизувати їх, виділивши три групи:

1. Методи, які характеризують ринкові позиції підприємства (продукції):

– формальні моделі дослідження окремого виду діяльності підприємства (модель конкурентної переваги М. Портера, модель продукт-ринок І. Ансоффа, модель накопиченого досвіду, модель життєвого циклу продукту, попиту, технологій);

– матричні (портфельні) методи (метод Бостонської консалтингової групи BCG, метод McKinsey, модель компанії Shell/DPM, модель Hofer/Schendel, метод ADL, метод PIMS).

2. Методи, які характеризують рівень менеджменту підприємства:

– метод комплексного стратегічного аналізу SWOT;

– метод комплексного стратегічного аналізу SPACE;

– метод LOST;

– метод експертного оцінювання;

– метод картування стратегічних груп.

3. Методи, які характеризують рівень фінансово-економічної діяльності підприємства:

– методи фінансово-економічного аналізу;

– методи прогнозування фінансового стану підприємства (екстраполяція, метод термінів оборотності, метод бюджетування, метод складання прогнозної звітності підприємства) [3, с. 78; 4, с. 26].

Таким чином, як показало дослідження, існує безліч методів оцінки конкурентоспроможності. Кожне підприємство самостійно вирішує, який метод застосовувати для оцінки своїх конкурентних позицій. Серед сучасних підприємств найпоширенішим є використання аналітичного методу, що ґрунтуються на теорії ефективної конкуренції. Даний метод є доволі не складним для розрахунку і наглядно демонструє рівень конкурентоспроможності підприємства в порівнянні з аналогами. В основі методу лежить оцінка показників чотирьох сфер діяльності підприємства: 1) виробнича діяльність (витрати виробництва, ефективність використання основних засобів, рентабельність, продуктивність праці); 2) фінансове становище (коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт оборотності оборотних засобів); 3) збут і просування продукції (коефіцієнт завантаження виробничої потужності, рентабельність продажів, коефіцієнт ефективності реклами); 4) конкурентоспроможність продукції (якість і ціна).

Таким чином, процес оцінки конкурентоспроможності за допомогою даного методу охоплює всі важливі сфери діяльності підприємства, він виключає дублювання окремих показників, дозволяє оперативно і об'єктивно отримати картину положення підприємства на ринку. Загалом для того, щоб мати чітку картину про ефективність діяльності підприємства, необхідно постійно здійснювати оцінку його конкурентоспроможності. Це дає змогу зрозуміти яке місце займає підприємство на ринку, які воно має переваги й недоліки у порівнянні з конкурентами, а також є поштовхом до вибору напрямку стратегічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Брижань І.А. Порівняння методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства / І.А. Брижань, В.Я. Чевганова // Технологический аудит и резервы производства – 2015. – № 4(5). – С. 10-15.
2. Некрасова Л.А. Аналіз та перспективи розвитку підприємств виноробної галузі в Україні / Л.А. Некрасова, К. І. Некрасова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 6. – С. 83-87.
3. Беляєва С.В. Методика визначення конкурентоспроможності підприємства (практичний аспект) / С. В. Беляєва, Т. Л. Зубко // Інноваційна економіка, 2013. – Т. 6. – С. 77–81.
4. Карпенко Л.М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства / Л. М.Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 3(2). – С. 24-31.

CURRENT PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE MILITARY POLICY OF UKRAINE

Bashinska M.I.,

*PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of Department of Applied Economics,*

Balan K.V.,

Applicant of educational degree «bachelor»,

Vdovichenko I.O.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odesa Trade and Economic Institute of
Kyiv National University of Trade and Economics,
Odessa, Ukraine*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Башинська М.І.,

*к.е.н, доцент,
доцент кафедри прикладної економіки,*

Балан К.В.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,

Вдовиченко І.О.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Одеса, Україна*

Важливим елементом діяльності держави практично на всіх етапах свого розвитку є митна політика, її формування та реалізація. Активізація державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності взагалі та митного регулювання зокрема на сучасному етапі становлення торговельних відносин набувають все більшого значення в умовах глобальної конкуренції та захисту національних економічних інтересів.

В сучасних умовах Україна знаходиться на етапі активного пошуку свого місця у системі міжнародних економічних відносин, тому вивчення та використання економічних механізмів та інструментів впливу, зокрема митно-тарифного регулювання, є першочерговим завданням.

Актуальність даної теми дослідження зумовлена потребою вдосконалення митної політики в Україні із орієнтацією на Єврорегіональні напрями співробітництва та організації підприємницької діяльності в рамках адаптації до умов Європейського Союзу [6, 7]. Митна справа не є незмінним явищем і знаходиться у постійному розвитку. Нинішнього вигляду вона набула в результаті тривалого історичного розвитку від суто тривіальних форм до складної за структурою митної системи. Із соціально-економічним розвитком суспільства, розширенням міждержавних зв'язків ускладнювалися і державні завдання у сфері митної справи. Відповідно, змінювалися пріоритети і засоби здійснення митної політики держави [2].

В сучасних умовах Митна служба виступає структурою, яка забезпечує реалізацію державної політики в сфері митної справи [1]. Необхідність реформування митної служби України засвідчується потребою у функціонуванні органу виконавчої влади, який забезпечуватиме захист митних інтересів та митну безпеку України, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграції до світової економіки, наповнення державного бюджету, протидію митним правопорушенням [3]. Недоліком нової редакції Митного кодексу України є відсутність ефективного правового поля для створення транзитної привабливості України. Так, нелогічним є виключення із заходів гарантування доставки вантажу митного перевізника, а також закріплення норми обов'язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів «при ввезенні підакцизних товарів на митну територію України та при переміщенні товарів цією територією прохідним та внутрішнім транзитом» (ч. 2 статті 305 «Загальні положення щодо забезпечення зобов'язань перед митними органами»). Тому необхідно проводити подальшу роботу по удосконаленню правового забезпечення митних відносин [1].

Однією з найголовніших проблем митної політики України на разі є невідповідність митного контролю сучасним потребам пропускнуї здатності та світовим стандартам контролю товарів. Зважаючи на активну взаємодію України та Європейського Союзу, зокрема в питаннях реалізації зони вільної торгівлі, пріоритетними напрямками підвищення ефективності митної політики нашої країни є

спрощення митних процедур та створення максимально сприятливого середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Скоріш за все у майбутньому можливо визначити наступні перспективи розвитку митних правовідносин в Україні:

- вироблення сучасної митної ідеології та формування сучасної митної політики з урахуванням світової практики та процесів, що відбуваються у світовій економіці;

- реформування та вдосконалення правового забезпечення митних відносин повинно відповідати принципам та засадам адміністративної реформи, узгоджуватись з Концепцією реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей»;

- правове забезпечення митних відносин повинно враховувати вимоги часу та відповідати визнаним у світі стандартам митної діяльності [4];

- створення правового забезпечення для результативної та стабільної діяльності владних інституцій, які мають повноваження в сфері митних відносин, відповідно до їх завдань і компетенції та на конституційних засадах, модернізація управлінського механізму в галузі митної справи;

- розробка наукових рекомендацій, правове та організаційне забезпечення оптимізації структури державного управління митною справою, вдосконалення кадрового потенціалу із залученням сучасних методів підвищення кваліфікації працівників митних органів та обміну досвідом з іншими країнами світу [2];

- вдосконалення та спрощення проходження суб'єктами транскордонного переміщення митних формальностей за умови створення механізмів захисту економічних інтересів України, прав, свобод та законних інтересів громадян;

- широке запровадження в митну діяльність інформаційних технологій, у тому числі, електронного декларування та закріплення в Митному кодексі України та правових актах митних відносин, що виникають під час здійснення процедур проходження митних формальностей із застосуванням інформаційних технологій [3];

- вдосконалення кодифікованих актів законодавства (Податкового кодексу України, Митного кодексу України), законних та підзаконних нормативних, що регулюють митні відносини;

- вдосконалення правового та організаційного забезпечення наукових розробок у галузі митного права.

Для того щоб реалізувати ці пріоритети у найближчий час, необхідно здійснити ряд заходів, які посилять рівень захисту національних інтересів країни, створять сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі та позитивно вплинуть на економічний розвиток. Одним із таких заходів є активне впровадження процедур постмитного контролю на етапі після митного оформлення [1].

Процес формування системи постмитного аудиту в Україні гальмує наявність проблем правового, методологічного та нормативного характеру. Проведення змін, спрямованих на вирішення зазначених проблем, сприятиме підвищенню ефективності постмитного контролю в Україні та пришвидшенню процесів її інтеграції у світову спільноту [1].

Тому врегулювання в законодавчому полі всієї царини митних відносин з урахування досвіду розвинених країн, розроблення наукових рекомендацій, здатних оптимізувати існуюче правове забезпечення митних відносин сприятиме реалізації прав суб'єктів транскордонного переміщення, захисту національних інтересів України, наповненню державного бюджету України та створить ефективні умови для захисту митного суверенітету та економічної безпеки України [2].

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Коментар основних положень / упоряд. М.І. Хавронюк. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 112 с. 56
2. Основи митної справи в Україні: навч. посіб. / за ред. М.М. Каленського, П.В. Пашка. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2013.
3. Основи митної справи в Україні: навч. посіб. / за ред. П.В. Пашка. – К.: Знання, 2014.
4. Терещенко С., Науменко В. Основи митної справи. Тези лекцій з митної справи. – Хмельницький, 2016.
5. Митна справа і зовнішньоекономічна діяльність: збірник нормативних актів – К.: 2017.
6. Коваль В.В. Організація підприємницької діяльності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Квач Я.П., Шлафман Н.Л., Коваль В.В., Хачатрян В.В. – Одеса: Вид-во «Бровкін», 2013. – 204 с.
7. Koval V., Zamlynskyi V., Kolomiets O., etc. Structural transformation of the national economy in the context of euro-regional cooperation. Warsaw: BMT Eridia Sp. z o.o., 2018, 240 p.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF FINANCING AGRARIAN ENTERPRISES

Berezina L.M.,
doctor of sciences, professor
Professor of the Department "Enterprise Economics"

Bahan N.V.,
Postgraduate
Poltava State Agrarian Academy
Poltava, Ukraine

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Березіна Л.М.,
д.е.н., професор,
професор кафедри «Економіка підприємства»

Баган Н.В.,
Аспірант,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна

Фінансові аспекти є основою побудови цілісної економічної системи країни. Водночас, незважаючи на помітні темпи зростання, фінансовий стан сільськогосподарських підприємств залишається нестабільним для економічного піднесення й розширеного відтворення. Аграрний сектор України потребує істотних змін пріоритетів державної політики та обсягів реальної державної підтримки [1].

Фінансова економічна політика має впливати на функціонування агропромислового комплексу, котрий задовольняв би не лише внутрішні потреби, а й мав значний вплив на експорт сільськогосподарської продукції. Проте, трансформаційні процеси, які відбуваються в аграрному секторі національної економіки, не будуть реалізовані повністю, якщо одночасно не будуть вжиті заходи для зміни умов, які є визначальними для відтворювального процесу в сільському господарстві.

Неспроможність ринкових регуляторів повністю забезпечити ефективне функціонування сільського господарства призвело до значних фінансових витрат вітчизняних суб'єктів господарювання й незбалансованості аграрного ринку. Тому без державної фінансової підтримки аграрних підприємств неможливо вести розширене відтворення й досягти збалансування власних фінансів. Традиційно виокремлюють два основних джерела фінансової підтримки сільського господарства: забезпечення розширеного виробництва завдяки високим цінам на сільськогосподарську сировину та продовольчі товари, тобто це джерело відносять на споживача, або ж за рахунок бюджетних виплат, тобто за рахунок платників податків [1].

Оскільки фінанси аграрної сфери є важливою складовою фінансової системи країни, то подолання кризових явищ безпосередньо пов'язане з поліпшенням фінансового стану аграрних товаровиробників усіх форм власності. Акцентуючи увагу на актуальності проблеми, зазначимо, що в сучасних умовах господарювання зростає значення банківського кредиту. Ефективним інструментом підвищення доступності кредитів для аграрних підприємств може бути створення та впровадження механізму часткового або повного державного гарантування їх повернення.

Необхідність фінансової підтримки аграрних підприємств зумовлена соціально-економічними й природними особливостями їх функціонування та важливістю використання зарубіжного досвіду розвитку агропромислового комплексу.

В умовах активізації інтеграційних процесів та надбання повноправного членства в Світовій організації торгівлі (СОТ) стає об'єктивною необхідністю дотримання Україною положень угод СОТ і виконання домовленостей, досягнутих у ході переговорного процесу, зокрема щодо доступу на ринок сільськогосподарських, продовольчих товарів; експортної конкуренції в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі, а також державної підтримки сільського господарства. Обсяги державної підтримки залежать від двох основних факторів: реальної потреби в такій підтримці сільського господарства; фінансових можливостей держави [1].

Механізм державної підтримки варто розглядати як систему методів стимулюючого характеру, яка здатна забезпечити ефективний та поступальний розвиток аграрної сфери за умов збереження доквілля та сталого розвитку сільських територій.

Реалізація цього процесу має відбуватися через відповідні зміни у законодавстві; оприлюднення проектів розроблених стратегій; моніторинг результативності регуляторного впливу держави.

Системний та комплексний підхід до вирішення проблем фінансування аграрних підприємств має забезпечити синергійний ефект їх розвитку. Досягнення синергетичного ефекту завдяки, у тому числі, державній підтримці має забезпечити стимулювання експортного потенціалу аграрних підприємств та їх залучення разом з переробними підприємствами до розширення експортної діяльності. Це дасть можливість сприяти вирішенню таких проблем як забезпечення зростання обсягу інвестицій, поліпшення якості продукції та її екологічної безпеки, підвищення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищення рівня життя сільського населення тощо.

Системна державна підтримка аграрної сфери має бути спрямована на: оптимізацію структури державних витрат сільськогосподарським товаровиробникам; удосконалення механізму оподаткування аграрних підприємств; забезпечення стабільності банківської системи для створення рівних можливостей доступу до фінансових ресурсів усіх підприємств аграрної сфери; удосконалення процесу ціноутворення на агропромислову продукцію; підвищення активності аграрних підприємств щодо здійснення експортно-імпортних операцій; забезпечення привабливості аграрної сфери як інвестиційного середовища; підвищення інформатизації в аграрному секторі; забезпечення розвитку сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Павленко О. П. Економічна сутність та методологічні основи фінансового забезпечення відтворення основних засобів аграрних підприємств [Електронний ресурс] / О. П. Павленко // Ефективна економіка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=520>.

2. Орел А. М. Економічна ефективність фінансів підприємств в умовах сільськогосподарських відносин [Електронний ресурс] / А. М. Орел // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 1. – С. 131-140. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2208/1/19.pdf>

FEATURES OF DEVELOPMENT OF MEAT AND MEAT PRODUCTS MARKET IN UKRAINE DURING CRISIS PHENOMENA

Bolshakova Ye.L.,
Postgraduate,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ М'ЯСА ТА М'ЯСОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Большакова Є.Л.,
Аспірант,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна

Сучасні економічні умови в Україні характеризуються скороченням обсягів виробництва, критичним фінансово-економічним становищем виробників сільськогосподарської продукції, диспаритетом цін, загостренням конкурентної боротьби між товаровиробниками. Технологічне та економічне розбалансування між підприємствами сфери виробництва, з одного боку, та підприємствами сфери переробки та торгівлі, з іншого боку, призвела до неефективного виробництва і реалізації продукції на усіх стадіях її руху до кінцевого споживача. У зв'язку з цим необхідний пошук ефективних заходів з подолання кризового стану підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, як на регіональному рівні так і на рівні держави в цілому.

Дослідивши сутність процесів, що пов'язані з прямим або опосередкованим рухом м'ясної продукції від виробника до споживача, можна зробити висновок, що даний галузевий ринок має високі показники адаптації у разі виникнення несприятливих кризових умов, а тому характеризується значною сприйнятливістю нових явищ. Особливо амбівалентність взаємодії суб'єктів ринку проявляється на фоні прояву кризових явищ макроекономіки.

Як стверджують компетентні експерти, все більшої популярності набуватимуть найближчим часом ті тенденції, що сприяють не згуртованості суб'єктів господарювання, а навпаки – їх конкурентному протистоянню, бо

кожне підприємство зацікавлене в першу чергу в акумуляції прибутків за рахунок збільшення оборотів збуту товарної продукції кінцевим споживачам. Порівняно зі збутом сировини та напівфабрикатів з метою подальшої переробки, кінцевий збут є дуже дієвим інструментом управління фінансовими ресурсами. У цьому контексті вирішальну роль відіграє так званий ефект асортименту, коли ціноутворення на споживацькому ринку є більш адаптивним до змінюваних чинників економічної кризи, ніж ціноутворення на проміжних етапах руху м'ясної сировини та напівфабрикатів, коли питання ціни та об'ємів постачання визначаються залежно від строку контрактів, умови яких можуть у будь-який час варіюватися. Саме тому другий тип ціноутворення є менш гнучким. У зв'язку з цим кожний учасник ринку м'яса і м'ясопродуктів в Україні віддає перевагу короткостроковій перспективі збільшити частку кінцевих споживачів, що сприятиме наростанню тенденції конкурентної боротьби між всіма ринковими суб'єктами у межах збутових ланцюгів (рис. 1).

Рис. 1. Структурування синкретичного виробничо-збутового ланцюга ринку м'яса та м'ясопродуктів в Україні під час кризових явищ

Такий стрімкий рух призводить до руйнації виробничо-збутових зв'язків, що існують між суб'єктами ринку. Це провокує деструктивний вплив на як на ринок у цілому, так і на окремих його представників (рис. 2).

Отже, в період кризи на ринок м'ясних продуктів в Україні впливають конкурентні тенденції, викликані намаганнями кожного суб'єкта збільшити власну автономність і посилити контроль над процесами збуту продукції кінцевим споживачам.

- Від’ємний мультиплікативний ефект від співробітництва
- Максимізація прибутку за рахунок гнучкого ціноутворення
- Орієнтація розвитку на посередницьку співпрацю
- Більша самостійність підприємств
- Орієнтація розвитку на протистояння – конкуренцію
- Управлінська гнучкість в умовах ринкових змін
- Розірвання налагоджених довгострокових взаємозв’язків

Рис. 2. Особливості розвитку галузевого ринку в Україні під час кризових явищ

Першочерговою причиною появи негативних тенденцій розвитку ринку в кризові для національної економіки моменти є порушення функціонування системи та принципів ціноутворення. Стабілізувати таку несприятливу ситуацію, на нашу думку, зможуть такі позитивні моменти: вдосконалення підходів до ціноутворення у м’ясопереробній галузі; активізація процесів підтримки взаємовигідних стабільних партнерських відносин у кризові моменти економіки. Безумовно, їх успішна реалізація сприятиме стійкому соціально-економічному розвитку українських підприємств.

Зокрема, мова йде про формування конкуренто-цінового механізму регулювання, який би враховував такі концептуальні моменти: цілі, завдання діяльності інших суб’єктів галузевого ринку, яких слід розглядати не як партнерів, а як конкурентів; результати оцінки стану платоспроможності споживачів; аналіз динаміки розвитку галузі.

Отже, використовуючи регулюючі ціноутворення фактори, менеджмент підприємства отримує можливість науково обґрунтувати стратегію адекватних змін цін на м’ясо з урахуванням соціальних реалій, яка б при цьому не шкодила конкуренції на галузевому ринку. Це значить, що підприємство зобов’язане приймати рішення щодо підвищення цін лише на основі проведеного маркетингового дослідження політики, яку ведуть конкуренти. Однак нова ціна має бути суголосною актуальному платоспроможному попиту на м’ясопродукти. Останній момент є особливо важливим, оскільки на тлі системної економічної кризи попит на м’ясну продукцію з боку населення значно знизився, що пояснюється скороченням доходів в цілому та зменшенням витрат на продукти харчування, що не відносяться до категорії товарів першої необхідності. Як бачимо, у теперішніх ринкових умовах вітчизняні м’ясопереробні підприємства потребують об’єктивного обліку мінливого середовища та внутрішніх процесів, а також розробки дієвого інструментарію прийняття адекватних управлінських рішень.

DOMESTIC FINANCIAL POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Borysova L.E.,

*PhD in Economics, Lecturer of
Department of Economics and Modeling of Market Processes*

Baboy K.Y.

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I.I. Mechnikov National University
Odesa, Ukraine*

ВІТЧИЗНЯНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Борисова Л.Є.

*к. е. н., викладач кафедри економіки
та моделювання ринкових відносин,*

Бабой К. Ю.

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Глобалізація всіх життєвих процесів на нашій планеті є основною тенденцією ХХІ ст. Сьогодні економіка, фінанси, політика, оборона, культура, наука, міграція населення, стан навколишнього середовища дедалі менше залежать від суто національних рішень. Україна – невід’ємний учасник глобальної системи відносин у таких сферах, як фінанси, торгівля, інвестиції, інформаційні потоки, транспорт і зв’язок, науково-технічний прогрес, освітній простір та ін. Як і будь-яка незалежна держава, наша країна має свої особливості й можливості, що дозволяють максимально використати переваги глобалізації та скоротити її можливі негативні впливи. У цьому зв’язку важливим стає розуміння і вивчення механізмів, що регулюють процеси адаптації вітчизняної фінансової політики до глобалізаційних та інтеграційних процесів у світовій економіці.

Фінансова політика держави є невід’ємною складовою державної економічної політики. Завдяки фінансовій політиці здійснюється багатосторонній регулюючий вплив на ринкові відносини й процес розширеного відтворення; конкретизуються основні напрями розвитку

національної економіки; визначаються загальний обсяг фінансових ресурсів, їх джерела та напрями використання.

Сутність фінансової політики виявляється у поєднанні конкретних цілей та певних засобів, завдяки яким вирішуються поставлені завдання.

Фінансова політика охоплює широкий комплекс заходів:

1. Розробку загальної концепції фінансової політики, визначення її основних напрямків, цілей, головних завдань.
2. Створення адекватного фінансового механізму.
3. Управління фінансовою діяльністю держави та інших суб'єктів економіки.

Центральною проблемою сьогодення і майбутнього фінансової стабілізації в Україні залишається інфляція. Негативні соціальні і економічні наслідки інфляції вимушують уряди різних країн проводити політику, направлену на зміцнення національної валюти. Значна увага завжди приділялася державою регулюванню грошової маси. Антиінфляційна політика налічує багатий асортимент самих різних грошово-кредитних, бюджетних заходів, податкових заходів, програм стабілізації і дій по регулюванню і розподілу доходів [1].

Характерні для XXI століття значні технологічні, політичні та соціально-економічні зміни зумовили глобалізацію економічного розвитку. Національно-державні утворення, незважаючи на політичний устрій, характер соціально-економічних відносин і рівень індустріального розвитку, виявилися залученими у світовий господарський процес [2, с.68].

Глобалізація – ключове поняття, що має велику передісторію й відображає сутність функціонування світової економічної і фінансової системи у третьому тисячолітті. Передумовами глобалізації ринків, що розпочалася у другій половині XX століття, стали: прогрес у телекомунікаційній галузі та сфері обробки інформації; скасування низки обмежень щодо переміщення капіталів між країнами; лібералізація відносин на внутрішніх ринках капіталу; формування нерегульованих закордонних ринків.

Проблеми глобалізації мають свою специфіку для країн із перехідною економікою, й зокрема для України. Участь нашої країни у глобалізаційних процесах уможлиблюється, перш за все, у разі впровадження фінансової політики держави, що бере до уваги очевидні ризики глобалізації, спрямована на їх нейтралізацію, сприяє використанню потенційних вигід глобалізації для вітчизняної економіки та ефективно управляє процесом адаптації національного господарства до вимог зовнішнього середовища. Передумовами проведення такої політики є: врахування в будь-яких розроблюваних концепціях економічного розвитку України нового розкладу сил у світовій

економіці; усвідомлення на державному рівні необхідності зміни характеру позиціонування країни в міжнародній фінансовій системі [3, с.82].

В умовах фінансової глобалізації в Україні вкрай потрібно створити фінансовий ринок, що буде основним механізмом перетворення нагромаджень в інвестиції, перерозподілу капіталу й забезпечення прозорості фінансових потоків. Для цього необхідно значно підвищити ефективність державної фінансової політики щодо розвитку ринку цінних паперів, товарного ринку, ринку колективних інвестицій, нагляду і контролю за інвестуванням пенсійних нагромаджень у рамках обов'язкового пенсійного забезпечення населення України. Важливим є поєднання бюджетно-податкових та монетарних інструментів, що підвищить рівень результативності фінансової політики та макроекономічну збалансованість [4].

Отже, сучасний стан економічних перетворень зумовлює необхідність посилення впливу державного фінансового регулювання на економічні процеси, вдосконалення фінансового механізму економічного зростання. Доцільним є врахування відповідного зарубіжного досвіду в частині посилення ефективності бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток країни, якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування, державного фінансового контролю, проведення дієвої грошово-кредитної політики.

Список використаних джерел:

1. Основні показники економічного і соціального розвитку України. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/hB4lrJ>.
2. Василик О. Д. Державні фінанси України / Василик О. Д., Павлюк К. В. // Київ : Центр навчальної літератури. - 2014 - № 4. - 383 с.
3. Карлин М.И. Фінансова система України / Карлин М.И. // Навчальний посібник - 2015. - № 8. - 324 с.
4. Основні показники соціально-економічного розвитку України (2015 рік). Комітет Верховної ради України з питань промислової політики та підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/galasyuk/2015-58800898>.

DEVELOPMENT OF PUBLIC CREDIT

Borysova L.E.,

*PhD in Economics, Lecturer of
Department of economics and modeling of market processes*

Shevchenko M.G.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I.I.Mechnikov National University*

Odesa, Ukraine

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Борисова Л.Є.,

*к. е. н., викладач кафедри економіки
та моделювання ринкових відносин*

Шевченко М. Г.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Державний кредит, згідно з визначенням Бюджетного кодексу України, – операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування державного бюджету, є державним запозиченням [1]. Державний або муніципальний кредит – це врегульовані правовими нормами відносини, у яких позичальником виступає держава або муніципальний орган, а кредитором – фізична або юридична особа.

Державне або муніципальне кредитування – це врегульовані фінансово-правовими нормами економічні відносини, в яких суб'єкти держави та органів місцевого самоврядування надають кредити в грошовій формі з державного й місцевих бюджетів юридичним особам і громадянам на умовах зворотності, відплатності, строковості, добровільності і обов'язкової забезпеченості [2, с.162].

Україна змушена користуватися зовнішніми запозиченнями і прибгати до використання внутрішніх додаткових коштів, тому що є відносно молодою

державою і тому питання вивчення розвитку державного кредиту є доволі актуальним. На цей час саме стан кредитно-фінансової системи нашої країни може істотно вплинути на стабілізацію економіки і взагалі на положення держави на світовій арені.

Надання державам в кредит фінансових ресурсів є абсолютно нормальним явищем. Тобто певна сума вільних капіталів спрямовані на покриття потреб усередині країни або ж за її межами, таким чином знаходячи своє застосування. Так само це означає, що держава входить до світового господарського простору.

Державний борг України формується несистемно, найчастіше це відбувається під впливом потреб оперативного фінансування поточних бюджетних видатків, що відображається на його динаміці [3]. На даному етапі розвитку економіки можна помітити негативну загальну тенденцію зростання держборгу по відношенню до ВВП. Згідно з вітчизняними і іноземними дослідженнями економічно безпечний рівень державного і гарантованого державою боргу для України наразі становить близько 35 % від ВВП. Такий висновок базується на статистиці настання дефолтів у країнах з ринками, що розвиваються. З 2010 року державний і гарантований державою борг знаходиться близько свого критичного рівня. На початок 2015 року загальний державний борг по відношенню до ВВП становив 40,1 %. Протягом останніх років дане співвідношення неухильно зростає, а на початок 01.01.2017 року дане співвідношення склало 79,4 % [4].

Великою проблемою сьогодення є те, що розв'язання кредитної проблеми лише за рахунок видатків бюджету призвело до руйнування економіки, що також впливає на розвиток у державі науки та освіти. Реструктуризація боргу, тобто перенесення строків сплати лише погіршує існуючу ситуацію обслуговування державного боргу. Борговий тягар лише збільшується, тому що проблема вирішується тимчасово.

Для вирішення нинішніх проблем треба використовувати міжнародний досвід врегулювання кредитних проблем і аналіз ситуації з державною заборгованістю. Шляхи виходу України з кредитної кризи є:

- припинення обслуговування державних облігацій, які перебувають у власності НБУ, та ліквідація ринку ОВДП;
- застосування помірної грошової емісії для часткового погашення боргових зобов'язань (на рівні 1,7% ВВП);

- досягнення первинного профіциту бюджету на рівні 3,6% ВВП;
- скорочення імпорту споживчих товарів шляхом удосконалення тарифного регулювання;
- посилення валютного регулювання та застосування інших механізмів припинення втечі капіталів за кордон;
- укладання з кредиторами угод про реструктуризацію заборгованості на умовах зниження боргового навантаження, а також конверсії боргових зобов'язань у корпоративні цінні папери і товарні поставки.

Можна зробити висновок, що в Україні державний кредит є досить важливим елементом розвитку не тільки фінансової складової економіки, але й розвитку загальної економіки держави взагалі. Нажаль, зараз держава здебільшого виступає не як гарант, а саме, як позичальник. Вагоме місце у структурі державного боргу України займають зобов'язання за розміщеними облігаціями внутрішньої державної позики.

Стратегічне завдання управління державним боргом мінімізація вартості його обслуговування. При нарощуванні розмірів державного внутрішнього боргу слід зменшувати реальну вартість його обслуговування і враховувати динаміку боргу за темпами економічного зростання. Загрозу економіці становить не стільки сам державний борг, особливо якщо він незначно відхиляється від макроекономічних показників, скільки зростання суми витрат на його обслуговування. Остання проблема може стати предметом подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України //Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572
2. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової]. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
3. Аналітичний огляд стану державного боргу та його впливу на фінансовий ринок України станом на 01.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/REVIEW_debt.pdf
4. Государственный долг Украины (2010-2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov>

FINANCIAL OMBUDSMAN IN UKRAINE: ENHANCING TRUST IN THE FINANCIAL SERVICES

Brychko M.M.,

*Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer,
Department of Finance, Banking and Insurance*

Riepin D. A.,

*Applicant of educational degree Bachelor of Law,
Sumy State University
Sumy, Ukraine*

ФІНАНСОВИЙ ОМБУДСМЕН В УКРАЇНІ: ПІДВИЩЕННЯ ДОВІРИ ДО ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Бричко М.М.,

*к.е.н., старший викладач,
кафедра фінансів, банківської справи і страхування*

Рєпін Д. А.,

*здобувач освітнього ступеня бакалавр права,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

The relevance of the research in the field of development of enforcement mechanisms for the protection of consumer rights in the market of financial services is attributable to the dynamic market evolution and growth, accompanied by an increasing number of financial services consumers, diversity and complexity of financial products and instruments, as well as general globalization processes. Creation, development, and use of sophisticated financial instruments and banking products not always influence in a positive way consumer trust due to the difficulties in understanding the essence and contractual stipulations of financial transactions. Consumers of financial services, usually, have limited cognitive abilities due to the absence of sufficient information and knowledge. Therefore, they are unable to assess the level of risks and their future financial obligations.

One of the key pillars of the sustainable financial market development is trust and confidence of financial services consumers. Formation and strengthening of a

sufficient level of trust and confidence requires the financial sector regulation that are expected to afford effective protection to the persons concerned, financial stability and solvency, achieve adequate standards of quality and behavior on the market, enshrines the right of consumers to receive full, timely compensatory payments, and to resolve disputes between consumers of financial services and financial institutions.

The financial crisis has provoked serious problems in the Ukrainian financial sector, such as an increase in the number of disputes between financial institutions, depositors, borrowers, debt burden increases. The search for alternatives to address these issues has led to the active use of such rigid tools as the attraction of collectors, the ever-increasing number of lawsuits on debt collection, which are quite expensive and long-lasting. However, the best solution to these problems could be an establishment of financial ombudsman institution. The Financial Ombudsman is the body for pre-trial disputes arising between financial institutions and consumers of financial services. According to Part 1 of Art. 22 of the Law of Ukraine «On the protection of customer rights» the protection of consumer rights is carried out by a court [1]. However, such a mechanism for resolving disputes is not effective in Ukraine, as according to a survey conducted by the sociological service, about 80% of the surveyed respondents expressed distrust to the judicial system [2]. This level of distrust is the lowest among all state institutions and shows that it is impossible to resolve the above-mentioned disputes through a court.

In world practice, the institution of financial ombudsman is used to improve the level of trust to financial institutions through regulation and pre-trial settlement of disputes and conflicts between financial institutions and clients over a long period of time. The most widespread cases of the need for financial ombudsman assistance are the following: non-return of deposits by banks and their related interest on them, the change in the rules for the provision of loans, without the consent of all interested parties, or unjustified increase in the interest rates on credits, and etc. In Europe, we can distinguish two main models of financial ombudsmen, a comparative analysis of which is given in Table 1.

Each of the alternative mechanisms for resolving disputes in the field of financial services has its advantages and disadvantages. Thus, the advantages of the German model are as follows: the founder / form of ownership and terms for consideration of cases. The founder of the institution of the financial ombudsman in Ukraine should be a non-governmental institution in order to ensure the independence

of such authority from the state, which will provide a significant advantage, in the form of more objective and fair decisions.

Table 1.

Description of European models of financial ombudsman

№	Features	Model	
		German	British
1	Founder	non-government institution (Deutsche Bank)	state, as the overseer of financial institutions
2	Form of ownership	private	public
3	Method for resolving disputes between consumers and financial institutions	conciliation	conciliation
4	Right of complaint to the financial ombudsman	have only individuals	have both individuals and legal entities
5	Cost of services	free-of-charge	free-of-charge
6	Terms for the consideration of cases	2 months	6 months
7	Obligations of implementation the decisions	only members of Deutsche Bank	all banks
8	Organizational structure	one financial ombudsman	a network of financial ombudsmen
9	Source of funding	contributions from banks that are members of Deutsche Bank	contributions from participants in financial services
10	The amount of the complaint	up to €5 000	up to €114 000

However, the right of complaint must have both individuals and legal persons. This is an advantage of the British model of the financial ombudsman and provides an increase in trust at the individual and institutional levels. From the organizational point of view, the construction of a network of financial ombudsmen will provide a quick solution to complaints and will be closer to consumers of financial services. Obligations of implementation the decisions must be binding on all banks. To this end, state regulation is needed in the area of implementation of the decisions of the financial ombudsman. This function can be taken by the National Bank of Ukraine, which, as a result of non-compliance with the decisions of the financial ombudsman, will deprive such financial institutions of licenses for the exercise of their activities.

The advantages of both models are method for resolving disputes in the form of conciliation and free-of-charge provision of services. Quite controversial questions

remain about the methods of financing the financial ombudsman and the maximum amount of complaint in Ukraine. In order to enhance trust in the decisions of the financial ombudsman and ensure the independence of his work, it is necessary to attract funding from the side of international organizations. Funding and representatives from management bodies of the EBRD, IFC, EC or World Bank will ensure transparency and independence of the newly established financial ombudsman.

In Ukraine, there are bodies that perform some functions of the financial ombudsman. Therefore, when establishing a financial ombudsman institution, it is necessary to avoid or minimize duplication of functions in the field of protection of financial services consumers in order to achieve a synergistic effect from their activities. This will lead to the liquidation of structural units of the National bank of Ukraine, the State Fiscal Service, the National Commission for Financial Services, the Fund for the Guaranteeing of Individual Deposits. An additional advantage of liquidation the duplicate powers is saving of the state budget in a difficult macroeconomic situation in Ukraine. Thus, creation of financial ombudsman will provide an opportunity to restore consumer trust and confidence to the financial services market, reduce the burden on the judiciary, and etc.

References:

1. Про захист прав споживачів : закон України від 12.05.1991 № 1023-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
2. Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації // Центр Разумкова. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press0417.pdf>.

CORRUPTION IN PUBLIC FINANCE OF UKRAINE

Bukhtiarova A.H.,

*Candidate of Economic Sciences, Senior Instructor of the
Department of Finance, Banking and Insurance*

Hamalii I.O.

*Applicant of educational degree «master»,
Sumy State University,
Sumy, Ukraine*

КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Бухтіарова А.Г.,

*к.е.н., старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Гамалій І.О.

*здобувач освітнього ступеня «магістр»,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна*

Одним з кризових явищ сьогодення є стрімке поширення корупції яка пронизує усі сфери суспільних відносин. Корупція руйнує престиж держави на міжнародній арені, підриває економіку, зменшує довіру населення. За даними Transparency International Україна у 2017 році посіла 130 місце із 180 країн, що є дуже високим показником індексу сприйняття корупції. Дані дослідження вказують на те, що наша держава є достатньо корумпованою та необхідно докласти значних зусиль та часу щоб дану ситуацію змінити на краще.

Потрібно усвідомлювати, що корупція є однією із найнебезпечніших загроз правопорядку, демократії, правам людини, чесності та соціальній справедливості і що вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн [3]. У сфері публічних фінансів України існує значна концентрація корупції серед осіб, що мають на меті корисливі цілі. На даний час, якщо особа звертається з метою вирішення конкретного питання, значна кількість посадовців за вирішення певного питання озвучать свій матеріальний інтерес або підштовхнуть особу зробити таку вигідну пропозицію, яка стане прискорювачем вирішення питання.

Відповідно до Закону України «Про державну службу» державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі – державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів

державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

На даний час, в Україні є єдиний Закон України «Про запобігання корупції», який чітко тлумачить дане поняття, а саме корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

На міжнародному рівні поняття корупції зазначено в конвенції Ради Європи Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. В даному документі корупція означає прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабаря чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабаря, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [3].

Отже, державного службовця можна притягти до юридичної відповідальності, а саме кримінальної, адміністративної, цивільно-правової чи дисциплінарної відповідальності, якщо він має на меті отримати неправомірну вигоду, шляхом пропонування, дачу чи одержання хабаря або інших цінностей матеріального чи негрошового характеру з використанням службового становища. Питання щодо повного знищення корупції серед державних службовців у сфері публічних фінансів України є дещо утопічним, адже кожна країна всередині піддається корупційним ризикам на державній службі, але для того щоб здійснювати моніторинг за станом корупції потрібно встановлювати певний контроль. В Україні подання декларацій державними службовцями є один із видів фінансового контролю. Подані декларації включаються до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що формується та ведеться Національним агентством. Національне агентство забезпечує відкритий цілодобовий доступ до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на офіційному веб-сайті Національного агентства [2].

Також, одним з видів контролю є моніторинг способу життя суб'єкта декларування. Національне агентство здійснює вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів, що здійснюється Національним агентством на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, яка містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам [2].

Таким чином, державні службовці у сфері публічних фінансів України повинні перш за все думати про матеріальний добробут населення і впроваджувати ефективні державні програми, що змогли б підвищити загальний рівень життя. Щоб зменшити рівень корупції, необхідно змінювати законодавство про державну службу в контексті збільшення заробітної плати та соціального пакету, але в такому разі відповідальність за вчинення корупційного правопорушення повинна стати більш жорстка, ніж сьогодні. Важливою проблемою є байдужість значної кількості українців до поширення корупції у сфері публічних фінансів України. Деякі вважають, що корупція – це нормальне явище, адже якщо є можливість вирішення певного питання за неправомірну вимогу то чому б не скористатись. Інша категорія осіб на знак вдячності вручає конверти з грошима державним службовцям і тільки менша половина українців готова боротись з корупцією починаючи з відмови давати хабаря, закінчуючи повідомленням органів що борються з корупцією про осіб які схиляють людей до надання хабаря. Таким чином, потрібно змінювати суспільне ставлення до корупції, адже суспільство в цілому є потужною силою, що може і має змінювати ситуацію в країні на краще.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу [Електронний ресурс] Закон України від 10.12.2015 №889-VIII, Редакція від 20.01.2018, підстава 2249-19. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. – Назва з екрана.
2. Про запобігання корупції [Електронний ресурс] Закон України від 14.10.2014 №1700-VII, Редакція від 03.08.2017, підстава 2136-18. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. – Назва з екрана.
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс]. Міжнародний документ від 04.11.1999, Ратифікація від 16.03.2005, підстава 2476-15. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_102. – Назва з екрана.

Дослідження виконане у рамках держбюджетної науково-дослідної роботи 0118U003585 «Формування системи забезпечення прозорості публічних фінансів як передумова боротьби з корупцією в Україні».

INSTITUTIONAL INFLUENCE ON COMPETITIVENESS OF HUMAN CAPITAL

Golovkova L. S.,

*Doctor of Economics, Professor,
Transport named after Academician V. Lazaryan,
Dnipro, Ukraine*

Zolkina O. V.,

*Master of Economics,
Melitopol, Ukraine*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Головкова Л.С.,

*д. е. н., професор,
Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна,
м. Дніпро, Україна*

Золкіна О. В.,

*магістр з економіки,
м. Мелітополь, Україна*

Формування конкурентоспроможного людського капіталу підприємства залежить від ряду чинників. З позицій інституціональної економічної теорії різноманітні інститути діють на поведінку економічних агентів, стають основою мотивації поведінки та важелями впливу на рішення економічних агентів. Інституціональний розвиток суспільства слід розглядати як тривалий процес взаємодії складових інституціонального середовища, складових неінституціонального середовища, а також враховувати усі впливи та дії в економіці [1]. Також, людський капітал є надійним підґрунтям, базою розвитку держави – соціального, економічного, політичного [2]. Застосування конкурентоспроможного людського капіталу – необхідність за умов конкуренції підприємств на ринку. Конкурентоспроможність людського капіталу має стати об'єктивною умовою розвитку підприємства. Висока конкурентоспроможність людського капіталу забезпечує конкурентоспроможність підприємства.

Виходячи з вищенаведеного, при аналізі конкурентоспроможності людського капіталу важливо дослідити, які саме інститути впливають на конкурентоспроможність людського капіталу, зміст впливу, його вагомість, можливість регулювання при необхідності.

Інститути певним чином регламентують взаємодію суб'єктів господарювання та в їх складі людського капіталу. За визначенням Д. Норта, інститути – це сукупність правил або норм, та механізмів їх реалізації. Вищенаведена теза та аналіз ситуації на промислових підприємствах дали змогу зробити наступні висновки: вплив економічних інститутів на людський капітал підприємства та його конкурентоспроможність має регулюючий характер; зворотна дія складається в формуванні самим людським капіталом певних правил, обмежень. Останнє стосується у більшості випадків неформальних інститутів.

В дослідженні факторів, що впливають на розвиток конкурентоспроможності людського капіталу підприємств, науковці виділяють науково-технічні, організаційно-економічні, соціально-економічні, демографічні та культурні. Їх аналіз дозволяє зробити висновок про присутність значної долі інститутів в одних групах факторів або про наявність невеликої інституційної складової по інших групах. Кожний з наведених факторів можливо визначити як окремий інститут, що впливає на формування конкурентоспроможності людського капіталу.

Вплив науково-технічних факторів в значній мірі зумовлений дією законів та нормативних актів, що стримують або сприяють розвитку. В складі організаційно-економічних факторів виділяють господарські зв'язки, що зумовлені також дією певних інститутів.

По групі соціально-економічних та демографічних факторів інституціональний вплив визначається соціально-психологічним кліматом в колективі та країні, політикою держави.

Визначальну роль у формуванні конкурентоспроможності людського капіталу відіграють такі економічні інститути як біржа праці, служби зайнятості, пенсійні, страхові фонди, законодавство як визначальна складова політичних інститутів, вищі навчальні заклади та система середньої освіти в інституціонально-технологічній підсистемі. Якщо модель досягнення певного ступеню конкурентоспроможності людського капіталу представити у вигляді сходів, високий освітній рівень стає початковою сходинкою. Долаючи кожен наступну сходинку, людський капітал підвищує свій рівень конкурентоспроможності, і таким чином, забезпечує себе якісним робочим місцем з високою зарплатнею.

Законодавство стає головним регламентуючим та нормоутворюючим інститутом, що впливає на конкурентоспроможність людського капіталу. Дія обмежень та правил дозволяє регулювати конкуренцію між підприємствами, обмежувати монополію та монопсонію на ринку праці. Разом з тим, саме цей фактор допомагає розвиватися добросовісній конкуренції на ринку товарів, послуг, робіт.

Біржа праці відіграє роль середовища, в якому кожна особистість людського капіталу має можливість співставити власну конкурентоспроможність з конкурентоспроможністю інших суб'єктів, проаналізувати потреби та нові тенденції ринку праці. Неабияку роль тут відіграють центри зайнятості, за допомогою яких індивідуум може змінити фах, підвищити рівень освіти, перекваліфікуватися.

Використання інституціонального підходу при аналізі впливу інститутів на конкурентоспроможність людського капіталу допомагає виявити в різних інституціональних умовах вплив інститутів на підвищення людським капіталом своєї конкурентоспроможності, механізм конкуренції в рамках самих інститутів. Всебічний аналіз допомагає дослідити ступінь розвиненості інституціональних умов для формування та підвищення конкурентоздатності людського капіталу підприємств.

Дослідники відзначають, що період розвитку ринкових відносин в Україні характеризується недостатньою розвиненістю ринкових інститутів. Даний фактор ускладнює не тільки вивчення зв'язків та взаємного впливу інститутів та економічних агентів, а також зумовлює постійну динаміку цих відносин. Крім того, формування інституціонально-ринкової структури економічної системи України обумовлено наявністю суперечок між формальними та неформальними інститутами та наявністю тіньового сектора економіки.

Означені фактори обумовлюють необхідність досконалого вивчення взаємодії інститутів та конкурентоспроможності людського капіталу підприємств.

Список використаних джерел:

1. Ткач А. А. Формування інституціональної парадигми економічної теорії / А. А. Ткач // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – № 1. – С. 329–334.
2. Viktoriia K The institutional content of the human capital of the national economy / Viktoriia Kolomiets, Liudmila Golovkova // Baltic Journal of Economic Studies. – Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2017. – Vol. 3 (2017). – №. 5, December. – P. 289–283.

DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN GLOBALIZATION

Hotsuliak V. D.,

*PhD , Associate Professor of Department Analysis and Audit,
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

Savalyuk I.A.,

Applicant of educational degree «bachelor»

Stoyanova T.N.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odesa Trade and Economic Institute of
Kyiv National University of Trade and Economics,
Odesa, Ukraine*

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гоцуляк В.Д.,

*к.е.н., доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна*

Савалюк І.О.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,

Стоянова Т.М.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Одеса, Україна*

В умовах прискорення глобалізаційних процесів і зростання залежності національної економіки від зовнішніх чинників впливу зростають запити та вимоги до теорії і практики фінансової системи. Пошуки шляхів розвитку економіки, подолання проблем та необхідність розвитку фінансової системи України у руслі світових тенденцій, викликають потребу у поглибленій розробці теоретико-методологічних основ її трактування, формування та практичного застосування [1].

Перебудова системи економічних відносин в Україні зумовлює необхідність пошуку нових ідей стосовно створення належних умов фінансово-господарської діяльності, розв'язанні суперечностей та проблем, що постійно виникають в економіці та соціальній сфері. Особливості сучасної економічної моделі полягають у тому, що суперечності [2; 6], які мають місце в різних сферах та галузях економіки і виявляються в процесі досліджень, зумовлені значною мірою економічними зрушеннями в господарській діяльності, зміною форм і методів управління та глобалізаційними чинниками.

В сучасній фінансово-економічній літературі дослідження особливостей та проблем фінансової системи, що необхідні для розуміння специфіки даної сфери та пошуку шляхів її модернізації, ускладнюється невизначеністю підходів до її структурної перебудови з урахуванням якісних змін, що мали місце протягом останнього часу. Крім того, інтеграція фінансової системи України у світовий економічний простір зумовлює необхідність урахування впливу глобального середовища на останню, використання міжнародного досвіду в частині формування розгалуженої системи фінансових інститутів та інфраструктурного забезпечення для ефективного функціонування всіх секторів економіки, формування сучасної системи управління фінансами тощо [3].

Ефективність економіки, формування та реалізація фінансово-економічної політики держави значною мірою залежать від рівня організації (управління) фінансової системи. Належна організація фінансової системи, у свою чергу, залежить від адекватного розуміння сутності самої системи, її особливостей, проблем та завдань, що є характерними для фінансової сфери.

Таким чином, дослідження окремих, особливо гострих та вкрай важливих питань теорії і практики фінансової системи завжди будуть у полі зору фінансової науки. Світогосподарські процеси у таких проявах, як інтеграція або інтернаціоналізація та регіоналізація, усе частіше стають предметом уваги вчених і практиків, які наголошують на посиленні подібних явищ. Сьогодні чимало науковців в Україні та за її межами займається дослідженням особливостей та проблем глобалізації. У полі зору вчених знаходиться широке коло питань економічного зростання у глобальному середовищі, питання глобального управління, фінансової глобалізації, формування фінансової системи в умовах глобалізації, рух капіталу, проблеми координування валютних співвідношень, функціонування транснаціональних корпорацій, інтеграція України у світовий економічний та фінансовий простір тощо [4].

Її вплив на стан економіки та соціальної сфери має позитивні і негативні наслідки, що залежать від ролі та місця економіки кожної окремо взятої країни у світовому господарстві. Звідси різні погляди вчених на роль та місце глобалізації. Глобалізація (франц. global – загальний, всесвітній, від лат. globus – куля) – це процес обміну товарами, послугами, капіталом, технологіями та робочою силою, що виходять за межі географічних кордонів певної держави і є причиною усунення відмінностей між національними ринками та їх інтеграції у світовий ринок [5].

Фінансова система України, що є частиною світової фінансової системи, повинна бути організаційно та фінансово стійкою, наділена такими рисами, як стабільність, ефективність, незалежність та конкурентоспроможність. Натомість на практиці жодної з названих вище рис не досягнуто. При найменших коливаннях на світових фінансових ринках внутрішній ринок одразу відчуває на собі всі їх відлуння. Спостерігається посилення ролі та влади світових учасників, особливо у банківській сфері, є постійна небезпека боргової та фінансової залежності. Рівень небезпеки є тим вищим, чим нижчий економічний розвиток країни. Фінансова система поки що не здатна виконувати своє призначення при найменших коливаннях, збуреннях та фінансових шоках.

Список використаних джерел

1. Безгубенко Л.М. Фінансова система України в умовах економіки перехідного типу / Л.М. Безгубенко // Фінанси України. – 1996. – №9. – С. 13-18.
2. Бидик А.Г. Основні умови розвитку фінансової системи України / А.Г. Бидик // Фінансова система держави : зб. наук. праць. – 2011. – С. 224-228.
3. Боднар І.Р. Наслідки фінансової глобалізації для України / І.Р. Боднар // Фінанси України. – 2009. – №8. – С. 68-75.
4. Буряк П.Ю. Фінанси : Підручник / П.Ю. Буряк, С.Д. Смоленська, Н.Б. Татарин. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 392 с.
5. Коваленко В.М. Фінанси держави: особливості та перспективи розвитку / В.М. Коваленко, О.В. Коваленко // Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 21. – С. 233-237.
6. Коваль В.В. Інноваційні трансформації на фінансовому ринку в умовах розвитку інфокомунікацій / В.В. Коваль // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економіка». – 2012. – Випуск 1(57). – С.149-156.

CURRENT PARADIGM OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE

Kazak O.O.,

*PhD, Senior Lecturer of the Chair of Finance and Economics
Borys Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine*

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Казак О.О.,

*к.е.н., старший викладач кафедри фінансів та економіки,
Київський Університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

На сучасному етапі перед Україною стоять завдання підвищення темпів економічного зростання за рахунок інноваційного розвитку і модернізації. Це спричиняє посилення уваги до проблеми інвестування, оскільки пов'язано з серйозною структурною перебудовою економіки на всіх її рівнях. При цьому вивчення інвестиційних проблем припускає реалізацію комплексного підходу, який максимально враховував би всю сукупність чинників, які обумовлюють інвестиційний процес і забезпечують ефективність інвестицій в усіх елементах економічної системи. Стан економіки країни в цілому залежить від ефективності функціонування підприємств, яка передусім залежить і від їх інвестиційної діяльності. Здійснюючи капітальні вкладення в збільшення реального капіталу, інвестори, тим самим, збільшують виробничий потенціал країни в цілому. Динаміка інвестицій при цьому є фундаментальним параметром відтворювального процесу, який характеризує розподіл суспільством доступних йому ресурсів між поточним і майбутнім споживанням, спрямованим на вирішення завдань свого перспективного розвитку.

Показники динаміки інвестиційної діяльності України за 2017 рік свідчать про інтегрованість нашої держави до світового господарства та суттєву привабливість для інвестицій. Так, обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України збільшився на 8,01% у порівнянні з попереднім роком та становив 39144,0 млн.дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості – 27,3 %, та також установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1%. Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2017 році складають 412,8 млрд. грн., що на 22,1 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 року.

Такий результат був сформований в умовах пожвавлення виробничої діяльності підприємств з формуванням на цій основі позитивних фінансових результатів у більшості видів економічної діяльності, поліпшення ділових очікувань та поступового послаблення інвестиційних ризиків на тлі відносної макрофінансової стабілізації та продовження процесів реформування [1].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9% капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 7,8%. Інші джерела становлять 2,9%.

У рейтингу Doing Business 2018 Україна піднялась на +4 пункти і посіла 76 позицію зі 190 країн світу. Найбільший прогрес Україна продемонструвала у таких складових рейтингу: +105 пунктів (за 140-го на 35-те місце) по компоненту "одержання дозволів на будівництво" – завдяки зменшенню пайової участі в Києві з 10 до 2% та зниженню вартості послуг з технагляду; + 41 пункт по "сплаті податків" за зменшення та уніфікацію ставки ЄСВ. Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Сaa3 до Сaa2, що означає зміну прогнозу зі "стабільного" на "позитивний". На поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках. Крім того, у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн). [2]

Активізації інвестиційної діяльності та, відповідно, подальшій стабілізації розвитку економіки України сприяють кроки в напрямі захисту прав інвесторів у рамках виконання Плану дій щодо поглиблення співробітництва між Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Урядом України, а саме щодо приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства (далі – Декларація ОЕСР). Приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства та набуття членства в Інвестиційному комітеті

ОЕСР свідчитиме про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності; сприятиме залученню прямих іноземних інвестицій шляхом усунення обмежень щодо секторів, в яких іноземне інвестування заборонено та забезпечення національного режиму для транснаціональних корпорації (далі – ТНК) відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин ТНК із країнами, що приймають їхні інвестиції; сприятиме поліпшенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та розповсюдження інновацій; сприятиме реалізації принципів та стандартів соціальної відповідальності бізнесу згідно з керівними принципами ОЕСР щодо ведення відповідального бізнесу.

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство (ДПП), яке сьогодні в умовах розвитку економіки нашої країни є нагальною вимогою сьогодення та актуальною формою співробітництва між державними та приватними партнерами [2]. Основними перевагами використання механізму ДПП для держави та суспільства, зокрема, є підвищення якості та своєчасності надання публічних послуг; підвищення ефективності використання бюджетних коштів; залучення додаткових фінансових ресурсів у створення/модернізацію інфраструктурних об'єктів; підвищення зайнятості населення, стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій; залучення всіх груп інтересів до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посилення довіри та порозуміння у суспільстві.

Підсумки зростання інвестиційної діяльності України у 2017 році свідчать про певне закріплення позитивних економічних тенденцій, утримання макроекономічної стабільності, ділового та інвестиційного клімату, що формуватиме основу для подальшого якісного економічного зростання в умовах євроінтеграції та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Узагальнюючи тенденції розвитку України за 2017 рік – які маємо позитиви? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2396644>.
2. Стан інвестиційної діяльності в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
3. Іноземні інвестиції в Україні: скільки за 7 років вклали в економіку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03>.

DIGITAL INFORMATION SYSTEMS IN THE FIELD OF MUSEUM TOURISM

Khlopiak S.V.,
*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Tourism and Recreation,
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

ЦИФРОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ПРОСТОРИ МУЗЕЙНОГО ТУРИЗМУ

Хлопяк С.В.,
*к.е.н., доцент кафедри туризму та рекреації,
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Суспільство, що формується у реаліях сучасного світу, виступає з принципово новими запитами на моделі соціокультурної взаємодії, які відповідали б способу його життя та звичним механізмам отримання інформації. Особливу роль у задоволенні цих запитів сьогодні може і повинен відіграти музейний туризм. Еволюціонуючи згідно з потребами часу в напрямку технологічного удосконалення, він здатен створювати можливості для органічного задоволення потреб людства у подорожуванні, культурному та освітньому розвитку, міжособистісних комунікаціях, збереженні історичної, художньої, наукової спадщини.

Протягом сторіч суспільна значущість музею визначалася якістю його експозиції. З 1970-х років в контексті реалізації концепції «інтегрованого музею» не менш важливою детермінантою став рівень проведених ним акцій, заходів і програм. Останніми ж десятиріччями усе більшої ваги набуває вектор розвитку музею, звернений у відкритий інформаційний простір.

Ще на початку 1980-х років Міжнародна Рада музеїв (ICOM) наголосила на необхідності впровадження інформаційних технологій у діяльність музеїв. В її структурі був створений спеціалізований підрозділ – Комітет з документації (International Committee for Documentation – CIDOC), куди ввійшли

представники міжнародних організацій і окремі вчені, що професійно займаються проблемами музейної інформатики. CIDOC поєднує близько 800 фахівців з 65 країн світу. [1, с. 187]

В американських та західноєвропейських музеях комп'ютерна техніка для формування електронних каталогів колекцій почала використовуватися вже у 60-х роках. При створенні таких каталогів описи предметів відбираються з бази даних за визначеними параметрами, групуються, супроводжуються статтями та відповідним чином інтерпретуються. Піонерами у цій галузі традиційно вважають співробітників Американського музею природничої історії (American Museum of Natural History). [2]

Згодом на зміну програмам для обробки текстів прийшли мультимедіа-технології, які дозволяють обробити та представити в електронному вигляді не лише текст, але і зображення, звук, анімацію. Завдяки автоматизованим інформаційним системам (АІС) доступнішим для вивчення фахівцями став величезний обсяг музейних предметів, що зберігаються у запасниках. Адже відомо, що до експозиційних залів потрапляє в середньому не більше 5% музейних колекцій.

У теперішній час цифрові інформаційні технології знаходять широке застосування у всіх сферах діяльності музею: обліково-фондовій; науковій; експозиційно-виставковій; реставраційній; видавничій; культурно-освітній. Вони дозволяють уникнути багаторазового дублювання однакової інформації та удосконалити інформаційну діяльність музею. Такі системи успішно використовуються і для обслуговування відвідувачів. З їх допомогою, зокрема, будь-який бажаючий може забронювати квитки на відвідування музейних закладів, виставкових залів або концертів.

Існуючі бази даних дають можливість музейним працівникам виконувати швидкий пошук музейних предметів за заданими критеріями та використовувати отримані результати у відповідності зі своїми цілями (науковими, депозитарними, експозиційними, реставраційними тощо). Оформлення облікової документації та фіксування внутрішньомузейного переміщення предметів та їхня видача за межі музею також здійснюється за допомогою АІС.

Через під'єднані до АІС комп'ютерні термінали в залах музею можна отримати доступ до розширеної інформації, присвяченої музейним експозиціям. З технічної точки зору система побудована за технологією клієнт-

сервер і складається із серверної та клієнтської частин. Web-сервер об'єднується з терміналами в експозиції за допомогою локальної мережі. Програмна оболонка, встановлена на терміналах, є посередником між систематизованою інформацією на сервері та відвідувачем музею. Інтернет-користувачі здебільшого також мають доступ до інформаційного сервера та можуть відвідати музей віртуально.

Комп'ютерні технології повинні дозволяти екскурсанту отримувати відомості, що його цікавлять, на всьому шляху слідування по музею, але робити це ненав'язливо, не відволікаючи уваги від сутності експозиції.

Відразу при вході до музею для зручності орієнтації відвідувачів серед різних експозицій їм потрібно надати інформацію, що полегшує розуміння структури виставкового простору. Для цього можна застосовувати різноманітні інформаційні панелі, у тому числі рідкокристалічні. Це дозволяє виводити інформаційні повідомлення у яскравій формі, що легко запам'ятовується, та оперативно змінювати їх у разі потреби. РК-панелі можна використовувати і для спеціальних тематичних показів у музеях.

У сучасних музеях все частіше знаходять місце і численні інтерактивні системи, за допомогою яких відвідувач сам може керувати інформаційним потоком, обираючи потрібні йому теми або розділи експозиції. Керування здійснюється зазвичай дотиком до екрану. Чутлива поверхня дисплея негайно реагує та передає дані керуючій програмі, що відображає на екрані відповідний медійний матеріал.

Разом з тим слід звернути увагу і на існуючі проблеми впровадження нових інформаційних технологій, характерні для вітчизняних музеїв, серед яких:

- розрив між технологічними новаціями та готовністю музеїв до їхнього використання;
- фінансові та організаційні проблеми музеїв із застосування нових технологій;
- інформаційні проблеми: уніфікація опису, вірогідність інформації, проблеми вивченості колекцій і т.п.

Стримана динаміка використання локальних цифрових інформаційних систем у вітчизняній музейній галузі нерідко спонукає до створення міжмузейних електронних баз інформаційних ресурсів. Його ініціаторами виступають, як правило, музеї, що давно і успішно працюють зі спеціалізованими АІС [2] Бажання об'єднатися виникає або на регіональному

рівні, або за спільністю інтересів. Музейні зібрання в межах регіону щільно пов'язані між собою. У багатьох містах колекції існуючих нині художніх та краєзнавчих музеїв колись були єдиним цілим. Важливою передумовою поєднання ресурсів виступає також наукова діяльність музейних працівників.

Серед складнощів на шляху утворення міжмузейних інформаційних систем слід відзначити:

- 1) необхідність приведення опису музейних предметів до єдиного стандарту;
- 2) відсутність єдиних довідників і класифікаторів;
- 3) проблеми з хостингом та технічним адмініструванням;
- 4) психологічна неготовність передати свої інформаційні ресурси в загальне користування.

Одними з перспективних напрямів розв'язання окресленого кола проблем є формування державних та приватних фондів підтримки інноваційних проектів в музейній сфері та інтеграція інформаційних систем вітчизняних музеїв до єдиного загальноєвропейського культурно-інформаційного простору.

Список використаних джерел:

1. Музей будущего: информационный менеджмент / сост. А.В. Лебедев. М.: 2001. – 217 с.
2. Музейная эпистема: Сборник статей / Под ред. А.А. Никоновой. – Спб., 2009. – 410 с.

THE DEFINITION OF THE MODEL OF PERSPECTIVE AGRICULTURAL LAND USE

Kobchenko M. Yu.,
*Postgraduate student of the Department of Management,
Poltava State Agrarian Academy,
Poltava, Ukraine*

ВИЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ ПЕРСПЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗЕМЛІ

Кобченко М. Ю.,
*аспірант кафедри менеджменту
Полтавської державної аграрної академії,
м. Полтава, Україна*

The aggravation of the ecological problems of agricultural production requires a revision of the technogenic concept of land use that has developed in theory and in practice. Awareness of the depth and importance of the existing problems was the most important reason for the search for a concept of balanced economic development. Thus, different concepts emerged: from the neo-Malthusian ones, which called for the need to slowdown the growth and stabilization of the world's population, to the extremist ecological and economic concepts that propagated the restriction of economic development, down to subsistence farming.

Probably, the truth is somewhere in the middle. Indeed, the idea of reducing population growth is extremely questionable in terms of morality, and therefore there is another urgent task, i.e. population growth. According to the last investigations of the experts of the Population Reference Bureau, on a global scale, the realities are such that by 2050 the world's population will reach 9,9 billion people [3]. This is 33% higher than the current figure of 7.4 billion people. If the forecasts of the Bureau prove to be correct, in 2053, there will already be 10 billion people on the Earth. To meet their food needs, about 5 billion tons of grain should be produced, with an average yield of grain crops of 4,5 tonnes per hectare.

According to expert assessments, it is possible to achieve such crop productivity only as a result of intensification of agriculture, using all available achievements of

agrarian science, in particular, such as the creation and application of high technologies for cultivating agricultural crops. This should occur without a significant increase in acreage and with a permanent reduction in arable land. Consequently, in the near future it is not necessary to talk about a significant reduction in the man-caused strain on natural environment and on land in particular, but this man-caused strain should be regulated.

Scientists have proved that with extensive farming up to 80% of the crop is formed due to soil-climatic conditions and only 20% is formed due to various intensive factors. Therefore, extensive farming is wasteful and not justified. At intensive agriculture up to 70% of yield is formed due to intensification factors. In the plant-growing industry under the conditions of production, intensification is realized through the introduction of intensive technologies, but the use of certain elements of technologies aimed at increasing yields is not always successful, which is often due to insufficient knowledge of the needs of plants in environmental factors, methods of regulation and the creation of optimal conditions for their growth and development. New intensive production technologies should be implemented taking into account the natural possibilities of self-regulation and self-restoration of the existing ecosystems.

What are the goals and regimes of the optimal man-caused strain in the process of agricultural land use? Currently, the most consistent answer to this question is provided by the concept of sustainable development proposed at the Conference on Environment and Development, held in 1992 in Rio de Janeiro. The essence of this concept is the reasonable satisfaction of the needs of modern people, which does not compromise the ability of future generations to meet their own needs.

In practice, in agriculture sector, following the principle of sustainable development means that sustainable farming systems should be applied in which the increase in production is provided at the level of reasonable sufficiency, and the use of intensive technologies for growing crops and environmental and nature conservation elements is aimed at preserving and increasing soil fertility. In other words, modern management of agroecosystem sustainability and the use of practical tools should provide for a reasonable compromise between the qualitative and quantitative indicators of agricultural production and the scale of the natural technical and energy resources expended, which have anthropogenic impact on the objects of the natural environment, in particular, the state of the soil cover of the agricultural zone.

However, rational land use processes occur in specific socio-economic conditions, where the enterprise faces limited material, labor and financial resources. And the more funds will be spent on the reproduction of the land, the less of them will be directed at other, rather important reproductive processes. In this regard, the economist's task is to plan land use at the stage of economic justification and making production decisions. At the enterprises of agricultural sector, the main objects of planning and management are related to the social and economic processes, as well as the natural ones, which not only change under the influence of various technologies, but also affect the further effectiveness of their practical application.

This indicates that at present, the transition from an economic justification for the adoption of economic decisions with traditional indicators of profitability to multi-criteria decisions that take into account the dynamics of the natural state of land resources. Otherwise, in the near future, a situation is possible when it will be necessary to solve the tasks for achieving environmental goals under economic constraints.

References:

1. Kryvov V. Priority directions of optimization and adaptation of land use in modern conditions of regulation of land relations / V. Kryvov // Bulletin of Lviv National Agrarian University: Land Management and Land Cadastre Series. – 2009. – Vol. 12. – P. 3-9.
2. Natural and resource potential of sustainable development of Ukraine / B.M. Danylyshyn and others. – Kyiv: Council for Ukraine's Productive Forces Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 1999. – 716 p.
3. Global Threats. In 2050, the world's population will reach almost 10 billion people [Electronic resource]. – Retrieved from: <http://22century.ru/cal/world-population-2050>.

PRIVATE TRANSFERRATIONS OF LABOR MIGRANTS IN THE NATIONAL ECONOMY

Kolesnyk I.A.,

*PhD in Economics, Associate professor,
Vice-rector of Scientific and Pedagogical Work,*

Cherkasov A.V.,

*Doctor of Economics, Associate Professor,
Head of the Chair of Personnel Management and Labor Economics,
Ukrainian State Employment Service Training Institute*

Kyiv, Ukraine

ПРИВАТНІ ТРАНСФЕРТИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Колесник І.А.,

*к. е. н., доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи*

Черкасов А. В.,

*д. е. н., доцент,
завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України
м. Київ, Україна*

Однією із характерних особливостей глобалізації світового господарства є активізація міграційних процесів, які опосередковують переміщення одного із мобільних факторів виробництва – робочої сили. В ХХІ столітті процесами глобалізації, із їх позитивними та негативними проявами, охоплені практично всі без винятку країни світу. Позитивні аспекти глобалізації сприяють, передусім, ефективнішому розподілу засобів та ресурсів, збільшуючи при цьому міграційні потоки. Водночас, глобалізація посилює процес універсалізації, відбувається інтеграція народів, традицій, культур. Таким чином, міжнародні міграційні потоки стають однією із головних проблем національної безпеки держав та збереження національної ідентичності [3].

Особливість географічного розташування України, територію якої перетинають світові міграційні шляхи, а також внутрішні соціально-економічні чинники обумовлюють наявність інтенсивних міграційних процесів всередині та за межами країни. Зовнішні міграційні процеси впродовж останніх десятиліть сприяли поширенню в Україні європейських цінностей і норм ринкової свідомості, формуванню здатного до інновацій і відкритого для світу

суспільства. Беззаперечно, трудові міграції зменшують напругу на національному ринку праці. За відсутності працевлаштування за кордоном чисельність безробітних в Україні більш ніж удвічі перевищила б їх фактичну кількість [2]. Суттєвим позитивним, хоча, на нашу думку, і не однозначним, фактором інтенсифікації процесів трудової міграції є фінансові надходження, що пересилаються в Україну працюючими за кордоном громадянами. Грошові перекази здійснюють позитивний вплив на макроекономічну стабільність держави, сприяють фінансуванню дефіциту торгового балансу, фіскальній консолідації та підтриманню стабільності курсу національної валюти.

За даними різних статистичних джерел, заробітки трудових мігрантів за кордоном у три-чотири рази перевищують середню заробітну плату в Україні. Зароблені трудовими мігрантами кошти, які пересилаються в Україну, спрямовуються переважно на споживання, що сприяє покращенню якості життя сімей мігрантів, скороченню бідності, а також певною мірою стимулює розвиток економіки завдяки підвищенню платоспроможного попиту. За результатами дослідження фінансових надходжень пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, проведеного МОМ в 2014-2015 роках, дві третини мігрантів переказували кошти в Україну у 2014 році.

В середньому це становило приблизно 4,3 тис. доларів США на рік. Розрахована на основі даних дослідження сума грошових переказів становила 2,8 млрд. доларів США. Окрім грошей, трудові мігранти також зробили перекази в натуральній формі на загальну суму 100 млн. доларів США на рік. Загальний обсяг грошових переказів у 2014 році становив майже 2,9 млрд. доларів США. Перекази мігрантів в Україну становлять майже половину бюджету домогосподарств, які мають у своєму складі довгострокових трудових мігрантів, і 60% бюджету тих, члени яких практикують короткострокову трудову міграцію [4]. На думку експертів, за відсутності вищезгаданих переказів Україна втратила б 7,1% економічного потенціалу, при цьому споживання б зменшилося на 18%, а доходи домогосподарства – на 14-21% [1]. В якості джерела інвестування, грошові трансферти зазвичай орієнтовані на купівлю або ремонт об'єктів нерухомості – 94% від інвестованих коштів. І лише 6% від загального обсягу інвестованих коштів (а це становить приблизно 1% від сукупного обсягу грошових переказів) спрямовуються на інвестиції продуктивного характеру, зокрема в бізнес, фермерську діяльність тощо [3].

Перекази трудових мігрантів становлять більшу частину приватних переказів, які надходять в Україну і обліковуються Національним банком при

обрахунку платіжного балансу. За даними НБУ, сума приватних переказів, що сягнула піку в 2013 р., в 2014 р. скоротилася на 24%. У 2016 р. обсяги переказів були на 26,4% менше, ніж у 2014 році, хоча і зросли на 5% порівняно з попереднім роком. Попри це на фоні стрімкого падіння економіки частка переказів у ВВП сягнула в 2014 р. майже 5%, а в 2016 р. становила 5,8%. У 2010-2012 роках сума приватних переказів з-за кордону була зіставною з сумою притоку прямих іноземних інвестицій, а в 2013 і 2014 роках значно її перевищила [5]. У деяких регіонах мігранти перетворилися на основних інвесторів.

Разом з тим, проведені нами розрахунки, які ґрунтуються на статистичних даних щодо офіційних трудових мігрантів, свідчать, що внаслідок активізації процесів зовнішньої трудової міграції річні потенційні втрати податкових надходжень доходної частини державного бюджету коливаються в межах від 4 до 6 млн. доларів США. Працевлаштування працюючих за кордоном трудових мігрантів на території України давало б щорічний приріст національного ВВП близько 0,5% [3]. Враховуючи той факт, що значна частина трудових мігрантів не охоплена державною статистикою, можна припустити, що реальні розміри втрат національної економіки є значно вищими.

Таким чином, зовнішня трудова міграція економічно активного населення є одним із аспектів проблеми національної безпеки України. Значні масштаби міграції потребують формування концепції державної міграційної політики заснованої на результатах моніторингу та оцінки кількісної і якісної складових міграційних процесів з прогнозуванням їх потенційного впливу на темпи соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Atamanov A. et al. Income and Distribution Effects of Migration and Remittances: Analysis Based on CGE Models for Selected CIS Countries. – CASE network reports N 86. – Warsaw, 2009. – P. 30.
2. External Labour Migration in Ukraine as a Factor in Socio-Demographic and Economic Development. URL: <http://www.carim-east.eu/CARIM-Eas-14.pdf>.
3. Колесник І.А. Миграционная политика Украины в условиях глобализации рынка труда / И.А. Колесник, Н.А. Серегина // EUROPEAN REVIEW OF SOCIAL SCIENCES. – 2016. – Volume 3, Issue 3. – P. 42-64.
4. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: MOM, 2016. — [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/sites>.
5. Національний банк України. Платіжний баланс і зовнішній борг України за 2016 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

FOUNDATIONS FOR HUMAN CAPITAL ACCOUNTS IN INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS

Kolomiets V. N.,

*Doctoral Student Dnipropetrovsk National University
of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan,
Dnipro, Ukraine*

ПІДСТАВИ ДЛЯ ОБЛІКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Коломієць В. М.,

*докторант Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна,
м. Дніпро, Україна*

Облік людського капіталу – порівняно новий напрям в фінансовій системі. У зв'язку з глобалізацією, міжнародною співпрацею країн між собою на різноманітних ринках виникає необхідність доступності фінансової, облікової інформації для користувачів. Така інформація на даний час формується в системах бухгалтерського обліку кожної окремої країни. Але при порівняннях міжнародних дослідженнях вона не може бути застосована, тому що облік в кожній країні має індивідуальні особливості, пов'язані з політичними, економічними, законодавчими умовами. Доцільно розглянути нормативні документи міжнародного застосування, які можливо використовувати для цілей обліку людського капіталу, для зіставлення та порівнянності досліджень людського капіталу.

Таким вимогам відповідають міжнародні стандарти фінансової звітності, розроблені Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Тому за нормативну методологічну основу на міжнародному рівні в даному дослідженні пропонується застосувати Міжнародні стандарти фінансової звітності. Згідно оновленому документу «Концептуальна основа фінансової звітності» [1], «Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку прагне зменшити відмінності в обліку та звітності різних країн шляхом гармонізації регулюючих положень, стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних зі складанням і поданням фінансових звітів. Рада вважає, що подальшої гармонізації найкраще можна досягти шляхом зосередження уваги на фінансових звітах, які складаються з метою надання інформації, корисної для прийняття економічних рішень.

Рада вважає, що фінансові звіти, складені з такою метою, відповідають загальним потребам більшості користувачів. А пояснюється це тим, що майже всі користувачі приймають економічні рішення, наприклад, з метою: а) визначити, коли купувати, утримувати або ж продавати інвестиції в капітал; б) оцінити управління та підзвітність управлінського персоналу; в) оцінити спроможність суб'єкта господарювання сплачувати заробітну плату та надавати інші виплати своїм працівникам; г) оцінити забезпеченість сум, позичених суб'єктові господарювання; г) визначити податкову політику; д) визначити суми прибутку та суму дивідендів, що підлягають розподілу; е) підготувати та використовувати статистику національного доходу; є) регулювати діяльність суб'єктів господарювання». Тому, в якості нормативної та методологічної основи для обліку людського капіталу на міжнародному рівні доцільно застосувати Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Розглянемо трактування людського капіталу в Міжнародних стандартах фінансової звітності. Даний підрозділ дослідження розглядає всі згадки пов'язані з людським капіталом в МСФЗ. В «Концептуальній основі фінансової звітності» [1] (рядок М4) вказано «...необхідна інформація про ..., та про те, наскільки ефективним та результативним є управлінський персонал, керівна рада, та наскільки вони виконали свої обов'язки для використання ресурсів суб'єкта господарювання». Рада [1] наводить також приклади обов'язків управлінського персоналу, які, на думку дослідника, можливо віднести до функцій людського капіталу: Захист ресурсів суб'єкта господарювання від несприятливих впливів економічних чинників (рядок М4); Забезпечення дотримання суб'єктом господарювання відповідних законів, контрактів (рядок М4).

В МСФЗ багаторазово наголошується на важливості якості виконання управлінським персоналом своїх обов'язків (рядок М16). На думку автора, підґрунтям для виконання цих обов'язків є унікальний людський капітал, який необхідно враховувати та обліковувати для цілей міжнародної фінансової звітності. Тому необхідна інформація про виконання управлінським персоналом своїх обов'язків. Вона не може бути оцінена об'єктивними показниками прямим арифметичним розрахунком. Тому в даному випадку для формування необхідної інформації про виконання управлінським персоналом своїх обов'язків необхідна експертна оцінка.

Акумуляування знань, професійних та комунікативних навичок, реалізація їх на практиці призводить до збільшення та накопичення людського капіталу як

суб'єкта господарювання, так і національної економіки в цілому. Тому якість виконання управлінським персоналом своїх обов'язків стає частиною людського капіталу.

Наступним доводом для обліку людського капіталу вважаємо аргумент, що саме людський капітал впливає на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання (якість людського капіталу може становити суттєву або унікальну конкурентну перевагу) та вартість компанії при її продажу. Вищезначене корелює з вимогами МСФЗ про суттєвість інформації [1] (рядок ЯХ11): «Інформація є суттєвою, якщо її відсутність або неправильне подання може вплинути на рішення, які приймають користувачі на основі фінансової інформації про конкретний суб'єкт господарювання, що звітує». Враховуючи даний пункт, відсутність або неправильне подання інформації про наявний людський капітал суперечить вимогам МСФЗ та зменшує або перебільшує вартість бізнесу.

Таким чином, результати проведеного дослідження надало підстави для наступних висновків. Нормативною та методологічною основою для обліку людського капіталу на міжнародному рівні доцільно застосувати Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Необхідна інформація про виконання управлінським персоналом своїх обов'язків. Вона не може бути оцінена об'єктивними показниками прямим арифметичним розрахунком. Тому в даному випадку для формування необхідної інформації про виконання управлінським персоналом своїх обов'язків необхідна експертна оцінка.

Акумуляування знань, професійних та комунікативних навичок, реалізація їх на практиці призводить до збільшення та накопичення людського капіталу як суб'єкта господарювання, так і національної економіки в цілому. Тому якість виконання управлінським персоналом своїх обов'язків стає частиною людського капіталу. Натомість відсутність або неправильне подання інформації про наявний людський капітал суперечить вимогам МСФЗ та зменшує або перебільшує вартість бізнесу. В Міжнародних стандартах фінансової звітності необхідно розробити та впровадити стандарт обліку людського капіталу.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_009 (дата звернення: 30.04.2018).

PROBLEMS OF MODERNIZATION OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

Korchmar O. D.,
Applicant of educational degree «bachelor»,
Baadzhi Ju. S.,
Applicant of educational degree «bachelor»,
Bodnar N. V.,
Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics
Odessa, Ukraine

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Корчмар О. Д.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Бааджи Ю.С.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Боднар Н. В.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Одеса, Україна

Забезпечення стійкого зростання економіки на довгострокову майбутність із досягненням рівня добробуту розвинених країн є один з векторів розвитку України, що окреслено в стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Складність полягає в тому, що українська економіка є відкритою і знаходиться в залежності від зовнішніх чинників, а також внутрішніх воєнних конфліктів, які роблять економічне зростання держави вразливим через слабкість інститути ринкової економіки, які забезпечують стаłe та інклюзивне економічне зростання. Вихід полягає в модернізації фінансової системи, яка буде спроможна забезпечити фінансування економічного зростання за рахунок внутрішніх механізмів, а також набутті нею нової якості, притаманної складним системам – адаптивності. Здатності відторгати чи приймати інституційні зміни, виходячи з оцінювання ефективності управління суспільними фінансами.

Дезінтегрованість і суперечливість фінансової системи України негативно впливає на модернізацію економіки країни. Фінансова система в сучасному вигляді не здатна забезпечити фінансовими ресурсами не лише розширене, а й просте відтворення. Дисбаланс у розвитку фінансових відносин породжує недостатню інтегрованість фінансової системи в економічну систему, як наслідок вона не в повній мірі виконує свої основні функції. Недостатність інвестицій для модернізації і розвитку реального сектору економіки в період реформ залишається однією з основних проблем. Наявність якої змушує бізнес і банки компенсувати втрати за рахунок ризикованих зовнішніх запозичень.

Отже, нерозвиненість фінансового ринку створює додаткові перешкоди на шляху оновлення економіки. Крім того, важливою проблемою для фінансової системи України є вільна міграція капіталу. За даним експертів, щороку 23-24 млрд. дол. в Україні вилучається з господарського обороту за кордон або накопичується для особистих потреб корупціонерів, олігархів і менеджерів державних корпорацій. Ця сума у 2,4 раз перевищує офіційний обсяг фінансових інвестицій в Україну, які у 2015 році дорівнювали 251,2 млрд. грн.

Однак, не лише цим пояснюються обсяги втечі фінансового капіталу. Реакція громадян та суб'єктів господарювання на девальвацію валютного курсу гривні, яка розпочалася з 2014 року вплинула на зміну ситуації щодо банківських депозитів. Намагаючись зберегти вартість вкладених грошей вони вилучили і перевели у готівковий обіг депозитів на загальну суму 295 млрд. грн. (206 млрд грн громадяни та 89 млрд грн компанії). В результаті десятки банків збанкрутували, а заставне майно виявилось неадекватним.

В сфері державних фінансів спостерігається неефективна політика витрачання коштів. Так, більшість порушень бюджетного законодавства продовжують мати системний характер і повторюються із року в рік. Найбільш характерними за кількістю виявлених випадків та обсягами у 2016 році були порушення щодо: використання бюджетних коштів без належних нормативно-правових підстав (3 млрд 424,5 млн грн), планування з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підстав (2 млрд 538,6 млн грн), використання коштів державного бюджету з порушенням чинного законодавства (785,4 млн грн), порушення, пов'язані з неналежним веденням бухгалтерського обліку (145,4 млн грн) та порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти (125 млн гривень). Виявлено неефективне управління і використання державних коштів на

загальну суму 3963,7 млрд.грн., в тому числі втрати бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень (2 млрд 911,8 млн грн) [1].

На думку Ю.Д. Радіонова, Україні необхідно посилювати фінансову дисципліну, особливо в теперішніх складних фінансово економічних умовах, і забезпечувати раціональне та ефективне використання бюджетних коштів. Головним завданням бюджетної політики має бути скорочення непродуктивних видатків бюджету, оскільки це погано позначається на фінансовому становищі держави [2, с. 84; 4]. В той же час, необхідно приймати заходи щодо нецільового, незаконного та неефективного використання бюджетних коштів, так як це загрожує стійкості фінансової системи. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України рівень тіньової економіки у 2016 році склав 35% [3]. Отже, мають бути створені сприятливі умови для підвищення ділової активності суб'єктів господарювання в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та бізнес-клімату в країні і створення інституційного середовища, для якого тіньова економіка стала б неефективною.

Здійснюючи модернізацію фінансової системи, з метою стійкого економічного розвитку потребують вирішення такі завдання: забезпечення стійкості фінансової системи за рахунок оптимізації фіскальної політики держави; введення обмежень на міграцію капіталу; забезпечення стійкості і ефективності банківської системи; переорієнтація фінансової системи України на мобілізацію внутрішніх фінансових ресурсів; створення надійних механізмів і інструментів збереження коштів населення, їх перерозподілу та інвестування; ефективне управління і контроль за використанням державних коштів; виважена боргова політика; забезпечення захисту національного фінансового ринку; створення умов для протистояння зовнішнім ризикам і загрозам, які впливають на фінансову систему.

Список використаних джерел:

1. Втеча капіталу і декапіталізація – катастрофа для України / Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua>.
2. Офіційний сайт Рахункової палати України / Звіт рахункової палати України за 2016 рік. Київ 2017. – Режим доступу: <http://www.acrada.gov.ua>.
3. Радіонов Ю.Д. Оцінка ефективності державних видатків // Економіка України. – 2013. – № 12 – С. 76–87.
4. Фінанси: навчальний посібник / Волохова М.П., Гарбар Ж.В., Журавльова Т.О., Коваль В.В., Лисюк В.М., Шлафман Н.Л. – Одеса:, 2014. – 226 с.

INVESTMENT AND CAPITALIZATION OF ASSETS IN THE MANAGEMENT OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Koval V. V.,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Odessa Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics,
Odessa, Ukraine*

ІНВЕСТУВАННЯ ТА КАПІТАЛІЗАЦІЯ АКТИВІВ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ

Коваль В. В.,

*д.е.н., доцент,
Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
Одеса, Україна*

The urgency of studying the process of capital accumulation is characterized by the nonequilibrium nature of this economic process and is confirmed by the need to search for investment mechanisms to restore its equilibrium [1]. Investments involve real investments of capital in production and construction, and the accumulation of capital means an increase in real stocks of fixed capital. Therefore, the interconnection of a single process of capital accumulation and investment requires the justification of a certain investment policy. The low efficiency of investment and capitalization of assets limits the achievement of efficiency in the development of the national economy and ensuring the economic security of the country.

Increasing the efficiency of the functioning of the investment system is one of the tasks of ensuring an increase in the investment attractiveness of the economy when implementing public policy measures for a favorable investment climate. The economic and resource potential of the regions requires intensive reproduction, requires the formation of a modern paradigm of investment development adequate to the market conditions of management, taking into account the market features of the national investment system, and also quantifying the effectiveness of investment to take into account them during the economic justification of investment reliability [2].

The aim of the article is to study the processes of investing and capitalization of assets in managing the development of the economy.

The modern national economic system is characterized by a market type of management and the prevalence of reproductive processes in it as the main source for financial support of the investment process. Investments are presented as a complex socio-economic system based on market mechanisms and approaches to managing [3]. In the theoretical sense, the full cycle investment process is considered when there is accumulation and mobilization of financial resources, investment of resources, reproduction of capital, and obtaining an economic effect. On the other hand, the importance of such stages as reinvestment and reproduction of capital in the financial provision of the investment process is emphasized.

For the modern economy and regions, their investment attractiveness remains important, which according to data in 2016 allowed to attract 1.75 trillion US dollars of direct foreign investments and 1.77 trillion dollars in 2015, which is the maximum for 2011-2016.

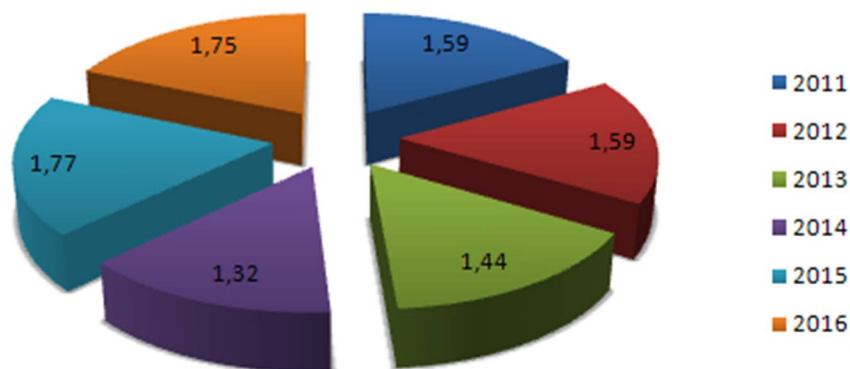

Fig.1. Value of Foreign Direct Investment (FDI) inflows worldwide from 2011 to 2016 (in trillion U.S. dollars)

Source: <https://www.statista.com/statistics/326496/inflows-foreign-direct-investment-worldwide/>

Despite the growth of foreign direct investment, the main barriers to their involvement are the instability of legislation in the state; high tax burden on the wage fund; high share of illegal economy; lack of effective measures of state policy in the use of state investment resources.

To enhance investment potential and increase its impact on economic development, the necessary adaptive mechanism, which provides for the creation of a regional investment system with the creation of a regional investment bank [2]. One of the options for creating a regional investment system is an investment bank mainly

with foreign capital, which finances the creation of infrastructure facilities on the basis of foreign production assets. Another option is to create the initial capital of an investment bank on the basis of the funds of international financial organizations (the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, the European Investment Bank and other international financial institutions), which will facilitate the transition from a monetary investment model of international assistance.

Essential in regional investment and capitalization of assets in managing the development of the economy is the need for institutional intermediaries that provide interaction between local authorities, business, science and civil institutions. Institutional intermediaries are able to organize a public discussion of investment projects involving the community and agree on a system for preparing projects between investors and the regional public, which can ensure the success of this investment system.

Conclusions. The development of investment and asset capitalization in managing the development of the economy assumes the economic mechanism of a two-tier investment system. The application of this economic mechanism may in the future become a tool for increasing real investment and promote the process of capital accumulation both at the regional level and at the level of the national economy.

Reference

1. Koval, V.V., Kvach, Y.P., & Grimalyuk, A.V. (2017). Global process of capital accumulation and perspectives of regional development of the Ukrainian Black Sea region. *Economic innovations*, 64, 129-135 [in Ukraine].
2. Koval, V., Prymush, Y., & Popova, V. (2017). The influence of the enterprise life cycle on the efficiency of investment. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 183-187. doi:10.30525/2256-0742/2017-3-5-183-187.
3. Koval, V.V., Bashins'ka, M.I., Lajko, O.I., & Chehovich, Z.V. (2015). Conceptual framework determining the investment performance of the national economy: market measurement. *Zovnishnja trgovlja: ekonomika, finansi, pravo*, 5-6 (82-83), 105-115 [in Ukraine].

CAPACITY DEVELOPMENT FOR EFFECTIVE HUMAN CAPITAL MANAGEMENT PROJECTS

Kramskyi S.O.,

Candidate of Technical Science,

Associate Professor at the

Department of Management and Administration,

Odessa institute Interregional academy of personnel management

Petrenko A.O.,

Student Odessa institute Interregional academy of personnel management,

Odessa, Ukraine

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ПРОЕКТІВ

Крамський С.О.,

к.техн.н.,

доцент кафедри управління і адміністрування,

Одеський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом

Петренко А.О.,

студентка Одеський інститут

Міжрегіональної академії управління персоналом,

м. Одеса, Україна

Thus, research and development and management of innovation projects closely related to the theory and practice of project management, applications, marketing, production management, logistics, strategic management, financial management of the company. The motivation means the forces that are inside or outside of a man that excites in his enthusiasm and dedication in carrying out of certain actions. Motivating of employees affect their performance and part of the manager and it is to address the motivation to achieve organizational goals. The research helps to understand the motivation that makes people work, influencing the choice of their mode of action and why they hold it for some time. Great value for the purposes has a use of the tool of motivation. That motivation – a process stimulation of himself and others in activities aimed at achieving individual and common goals of the organization.

Controlling for manager is what allows workers to keep certain limits. But this is not the case. Control is a process to ensure that the organization achieves its goal. Control function is the ability to identify of management problems and accordingly

adjust the organization to how these problems develop into a crisis. Any organization is definitely capable of time to fix their mistakes and correct them before they hurt achievement of the objectives of the organization. The project team means project participants who are directly involved in decision-making on the project. The project team reports directly to the manager (manager) of the project. Project staff means project participants that are subject to the members of the project team and fulfill production targets of the project. In small-scale projects, the concept of the project team and project staff are not distinguished. Register prioritized by the previously defined features list that contains additional information about components list. Qualitative analysis means identifying dependencies between the studied parameters and selected independent parameters based on ratings research parameters that are defined through verbal definitions, such as "big," "small," "medium". Recently in modern theory and practice of project management interaction project team (project manager) with stakeholders given increased attention. Even the first time the existence of the most common international standard on issues of project management PMBOK (Guide for management of projects from Project Management Institute) in 1986, the PMBOK 5-th ed. changed the structure raids rectification knowledge (component) project management [1]. Existing components added nine tenth – Project Stakeholder Management (Management of stakeholders / parties project). This component of the project management is divided into four processes: - definition of stakeholders; - stakeholders' planning management - stakeholders' expectations management; - stakeholders' expectations monitoring. These processes belong to different groups of project management processes: the processes of initiation, planning, execution and control, respectively. Mission of stakeholders is to determine the real impact of threats to "stakeholders" and how their interests are consistent with the support of the project and its risks. It is necessary to clarify the following: - the reasons and conditions for participation of stakeholders in solving of problems; - prospects and conditions of development of relations between stakeholders to successfully solve the problems; - the amount of participation in solving of problems of certain stakeholders, appropriate to their benefits in the future [1].

Therefore, there is a need to move to a fundamentally new level of corporate project management, which implies the inextricable link of all projects being conducted in the company. Portfolio management is one of the tools of corporate project management, which allows you to balance possible contradictions between the directions of the company's activities, resources and priorities. Development of project portfolios in such multifactor systems is often possible to present, as a rule,

only in the form of qualitative models. Projects can be aggregated into a portfolio of projects by different criteria. So, for example, one of the types of portfolio of projects involves projects that are linked together by common goals and purpose. In other words, all together, these projects represent a more significant initiative aimed at some common purpose. The obvious advantage of managing of project portfolios is to give the heads of the organization the opportunity, figuratively speaking, "from the height" to see the whole set of projects being implemented, to properly allocate resources and the degree of compliance of investments in projects with the company's strategic goals, to track the progress of various projects, their strengths and weaknesses, duplication Interests and resources [2].

Applying the methods of portfolio management, it is possible to more qualitatively evaluate the risks of projects, the benefits obtained from their implementation, monitor the implementation of projects and predict the development of the company. The application of project portfolio management techniques provides an opportunity to get answers to these and other equally important questions, which ensure that the organization has all the necessary resources to carry out all strategically necessary projects. The right choice and successful implementation of project portfolios is the link between strategic planning and project management, the link between strategic planning and project management.

Conclusions. In a typical product development process in most organizations revealed pressure to do to check and release the product in time. Some little time is spent thinking about something other than the obvious primary market product innovations or primary application of process innovation. There is often a temptation just as quickly as possible to pass a new project or operational manager of the grocery and move on. To improve the efficiency of the organization should be according to the model of innovation nominate an organization at the forefront of innovation as a key component of the strategy, as the main source of the organization. The model of innovation strategy of the organization is based on creating a platform for its development.

References:

1. A Guide to the Project Management Body of Knowledge "PMBOK. Guide" (2013). 5th Edition, PMI, Inc., 14 Campus Boulevard, Newton Square, Pennsylvania, USA. 587. DOI:org/10.1002/pmj.21345.
2. Piterska, Varvara & Kramskyi, Sergii. (2017). Methodological basis of innovative project-oriented organizations' management. Management of Development of Complex Systems, 30, 11–20.

**SECTION 3. ADVANCED RESEARCH RESULTS IN EDUCATION
AND PEDAGOGY: MODERN SOLUTIONS AND APPROACHES**

PSYCHOLOGIST AS A PROFESSION OF THE FUTURE

Bryl M. M.,

Doctor of Philosophy (Ph.D.),

Senior Lecturer of the Department of Psychology,

Kiev National University of Culture and Arts,

Kiev, Ukraine

ПСИХОЛОГ ЯК ПРОФЕСІЯ МАЙБУТНЬОГО

Бриль М. М.,

Кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології,

Київський національний університет культури і мистецтв,

м. Київ, Україна

Останнім часом спектр професій у сучасному світі оновлюється досить швидко. Організація «World Economic Forum» підрахувала, що до 2020 року роботизація та широке впровадження штучного інтелекту призведе до втрати 7,1 мільйона робочих місць і створить лише 2 мільйони нових позицій. Дослідження проводилось у 15 країнах, які покривають 65% загальної чисельності робочої сили у світі. Інформаційно-комунікаційні технології, автоматизація, розвиток різних видів економічної діяльності залишають на ринку праці високотехнологічні професії та такі, які включають творчий компонент і достатньо повно використовують і реалізують людський потенціал. Крім того, навчання, відпочинок, лікування, професійна діяльність людей майбутнього здебільшого відбуватимуться у віртуальному світі. Експерти прогнозують, що незабаром (орієнтовно 20 – 30 років) від третини до половини робочих місць будуть замінені роботами та комп'ютерними програмами, значно вивільниться робочий час і час на організацію людиною дозвілля.

У нашому суспільстві існує давній іміджевий стереотип, що професія психолога є несерйозною та незрозумілою. Культура суспільства та загальні принципи виховання підводять людину до думки, що вона сама може та повинна вирішувати проблеми, і психолог потрібен тільки тоді, коли її загнано в глухий кут. Більшість людей звикла вважати винними у своїх негараздах інших і лише інколи може погодитися, що причини їхніх проблем криються в них самих, і вони потребують допомоги спеціаліста. Також можна констатувати, що потреби та інтереси людини зростають і розвиваються, тому велика кількість стресогенних чинників впливає на щоденне життя людини, яка через певні психологічні бар'єри інколи немає сил їх подолати самотійно. Отже, життя показує, що психологія продовжує шукати ефективні шляхи вирішення проблем людей будь-якого віку, і послуги психологів набувають усе більшої різноманітності завдяки новим технологіям і методикам у традиційних напрямках: соціально-психологічна підтримка та супровід, адаптація, інтеграція, реінтеграція, реабілітація та медіація тощо.

Професія психолога в переліку професій майбутнього посідає особливе місце – вона продовжить власну еволюцію та стане ще більш спеціалізованою. Науково-технічний прогрес, прискорення розвитку біотехнологій, екологічної науки, космічної галузі ведуть до того, що соціально-психологічний і медичний супровід життєдіяльності людини стають потребою часу. Попит на соціально-психологічні послуги поширюється через мережу Інтернет зокрема. Важливі процеси сучасного світу, а саме: глобалізація, зростання конкуренції в економіці, автоматизація, інтенсивне використання програмованих приладів, зростання складності систем управління та вимог до загальної екологічності – диктують появу нових професійних компетенцій людини, що мають деяке надпрофесійне навантаження та вже сьогодні відзначаються працедавцями як важливі й необхідні на ринку праці. Мова йде про навички мультимовності та мультикультурності, міжгалузевої комунікації, клієнтоорієнтованості, вміння управляти проектами та продуктами, роботу в режимі високої невизначеності та швидкої зміни умов завдань, творчі здібності, вміння працювати з колективами, групами та окремими людьми, програмувати ІТ-рішення, екологічно мислити, мати навички до ощадного виробництва.

Тому футурологи, профконсультанти прогнозують появу нових професій, зокрема тісно пов'язаних із традиційною психологією: архітектор віртуальності (проекування рішень, які дозволяють учитися, працювати та відпочивати

у віртуальній реальності з урахуванням біо- та психопараметрів користувачів), дизайнер емоцій (створення для користувачів контенту конкретних емоцій і відчуттів), корпоративний антрополог (спрямовування процесів змін за допомогою включеного спостереження та інтерпретації соціальної реальності), медіатор соціальних конфліктів (вирішення ненасильницьким шляхом конфліктів між соціальними групами), нейропсихолог (клінічна нейропсихологія, «прокачка» різних функцій мозку, наприклад, для літніх людей, ігрова індустрія, нейроспорт, протезування; робота з доповненою реальністю та конструкцією досвіду для якісної передачі індивідуального стану та вражень, більш повного занурення в почуття), розробник інструментів навчання різним станам свідомості (швидка зміна станів свідомості для максимальної ефективності під час роботи, навчання, іншої діяльності), спеціаліст із дитячої психологічної безпеки (тестування дитячих товарів і сервісів на предмет психологічної безпеки), тренер із майнд-фітнесу (створення програм розвитку когнітивних навичок залежно від психотипу людини та мети його діяльності), тренер творчих станів (занурення людини в стан «поток» та інших станів підвищення креативності), експерт із проектування образу майбутньої дитини, психолінгвіст [1; 3].

Дослідницька компанія «Sparks & Honey» також долучає до цього переліку свій прогноз майбутніх професій зі спеціальною психологічною підготовкою: радник із продуктивності, корпоративний дизорганайзер (людина, яка руйнуватиме корпоративні ієрархії для створення атмосфери, сприятливої інноваціям і стартапам), коуч із культурних навичок, коуч із поведінки та публічних виступів у Skype. Серед компетенцій майбутніх психологів можливі досить вузькі спеціалізації. Наприклад, wellness-консультант для літніх людей (wellness – висока якість життя, міцне фізичне та психічне здоров'я, задоволеність, енергійність та активний спосіб життя). Вік людини невпинно зростає. Прогнозується, що потреби людей 75+ більш не будуть мати другорядне значення. До того ж консультанти мають бути обізнаними з досягненнями різних наук: вікової психології, фітнесу, дієтології, медицини, використовувати ресурси Інтернету [2].

Досить прогнозованим трендом залишаться послуги з інтернет-консультування – віддалена робота психолога в соціальних мережах. Наприклад, працівник для тих, хто не може інтегруватися в соціальній мережі або постраждав у через якісь складнощі у віртуальному співтоваристві

(психотерапевт для постраждалих та/або залежних від Інтернету). Освіта також невинно вже сьогодні «завойовує» Інтернет. Серед поширених форм інтернет-навчання – організація підвищення професійної кваліфікації та навчання психологічних компетенцій звичайних людей і професіоналів-психологів завдяки онлайн-платформам дистанційної освіти, відеоблогам і щоденникам (наприклад, навчальний проект «Психологи онлайн»). Прогнозується поширення професії фахівця з персонального брендингу (робота над створенням персонального іміджу/бренду клієнта за допомогою соціальних мереж, розробка «індивідуальності» у блогах, влогах тощо).

Як бачимо з наведених переліків, професія психолога має значні перспективи в майбутньому та не втратить своєї важливості. Ключові технології істотно вплинуть на її образ і зміст. Майбутні професії психологів знаходитимуться на межі різних знань і тісно пов'язуватимуться з такими сферами життєдіяльності людини: медіа, розваги, освіта, навчання, менеджмент, соціальна сфера, медицина, культура та мистецтво.

Список використаних джерел:

1. Атлас новых профессий. Каталог профессий. – Режим доступу: <http://atlas100.ru/catalog/>
2. Капченко Л. М., Савченко Н. В., Літвінчук Л. Й., Грамм О. В. Професії майбутнього для України: наук.-практ. розробка. – К.: ІПК ДСЗУ, 2017. – 47 с.
3. Судаков Д. А. Атлас новых профессий: инструкция по применению. Методические рекомендации по применению Атласа новых профессий в ходе школьной профориентационной работы в средних и старших классах. – Обнинск: МАН «Интеллект будущего», 2016. – 40 с.

PECULIARITIES OF PREPARATION OF COMMODITY EXPERTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Chorna T.M.,

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Docent of the Department of Commodity Science and Technogenic and
Ecological Safety*

Avramenko N.L.,

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Commodity Science and Technogenic and Ecological
Safety*

Sahaidak I.S.,

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Docent of the Department of Commodity Science and Technogenic and
Ecological Safety,*

*National University of State Fiscal Service of Ukraine,
Irpın, Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Чорна Т.М.,

*к.т.н., доцент,
доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки*

Авраменко Н.Л.,

*к.т.н., доцент,
завідувач кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки*

Сагайдак І.С.,

*к.т.н., доцент,
доцент кафедри товарознавства та техногенно-екологічної безпеки,
Національний університет державної фіскальної служби України,*

м. Ірпін, Україна

Бурхливий розвиток міжнародної торгівлі, активізація експортно-імпортних операцій, поява на споживчому ринку значної кількості фальсифікованої, контрафактної продукції, необхідність захисту інтересів власних виробників і споживачів зумовлюють актуальність підготовки вищими

навчальними закладами фахівців за спеціалізацією «Товарознавство та експертиза в митній справі». Разом з тим, складний характер процесів, що відбуваються наразі в економіці, споживчій кооперації, експертній діяльності, вимагає відповідних змін в системі освіти, пов'язаних з необхідністю вдосконалення професійної підготовки фахівців для економічної сфери, у тому числі, товарознавців-експертів.

Характерною особливістю професійної діяльності товарознавця-експерта є застосування знань, вмінь і навичок в різних галузях, зокрема фахівець повинен мати вміння щодо проведення експертизи товарів, визначення основних факторів, що впливають на їх якість, вільно орієнтуватися в сучасному асортименті товарів. Також товарознавці повинні мати навички укладання ділових контрактів, вільно орієнтуватися в суміжних областях діяльності, бути відповідальними, конкурентоздатними на ринку праці, здатними ефективно виконувати роботу за фахом на рівні світових стандартів, бути готовими до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності [2]. Відповідно, в сучасних умовах основною ідеєю навчального процесу є підготовка нового покоління фахівців, здатних адаптуватися в сучасних умовах праці, легко переключатись на різні види діяльності, мати здібності, характерні для широкого кола професій.

Вивчення досвіду роботи товарознавців-експертів дало змогу встановити основні проблеми їх підготовки у вищій школі: слабо сформований інтерес до професії та наявність певних труднощів в процесі проведення випробувань товарів на сучасних приладах; у встановленні фальсифікації та ідентифікації товарів [1].

Серед складових професійної компетенції фахівця торговельно-економічного профілю варто виділити наступні:

1) Спеціальна компетенція, яка полягає у підготовленості особи до самостійного виконання професійних завдань, здатності критично оцінювати результати власної праці;

2) Соціальна компетенція – полягає в здатності до колективної діяльності та співпраці, відповідальності за результати своєї праці, навколишнє середовище та інші цінності;

3) Індивідуальна компетенція, яка проявляється в готовності до постійного підвищення кваліфікації, здатності до самомотивації, саморозвитку в професійній сфері.

Важливою особливістю підготовки товарознавців-експертів є поєднання трьох елементів, пов'язаних з поняттям «товар»:

1) технічна складова, що передбачає набуття спеціалістами навичок роботи з сучасним лабораторним, вимірювальним та діагностичним обладнанням; математичного моделювання процесів товарообігу; знань сучасного асортименту товарів; матеріалознавства сировини та матеріалів тощо;

2) економічна складова, що передбачає формування у товарознавця економічного мислення, набуття вмінь щодо визначення раціональних шляхів реалізації продукції, зменшення витрат в процесі товарообігу, встановлення ціни товарів з врахуванням технічних та економічних факторів;

3) юридична складова, що передбачає набуття фахівцями необхідних знань у сфері торгівельного, митного права, здатності вільно орієнтуватися в сучасному законодавстві, пов'язаному з торговим оборотом.

Практична підготовка фахівців торговельно-економічного профілю повинна базуватись на наступних принципах:

1. Принцип цілеспрямованості практичної підготовки, який розкривається через систематичний характер і чітке підпорядкування процесів оволодіння спеціальністю загальному навчальному плану.

2. Принцип неперервності і поєднання теоретичного навчання з інтенсивним набуттям практичних умінь та навичок передбачає поєднання в навчальних планах різних видів діяльності, зокрема як теоретичного навчання, так і практичної підготовки студентів.

3. Принцип інтеграції інтелектуальних і матеріальних ресурсів, що реалізується через тісний взаємозв'язок навчання з виробництвом шляхом використання матеріальних ресурсів виробництва (наприклад, бази, обладнання, нових технологій тощо), а також за рахунок залучення до проведення занять висококваліфікованих спеціалістів підприємств.

4. Принцип активізації самостійної творчої роботи учнів в оволодінні вміннями та навичками із спеціальності.

Варто зазначити, що наразі удосконалення процесу формування професійного інтересу у майбутніх товарознавців-експертів вимагає дотримання наступних організаційно-педагогічних умов [2]: актуалізація професійної спрямованості; поетапне включення студентів у професійну діяльність; організація заходів професійно-орієнтованого характеру (екскурсії, зустрічі з практичними працівниками, бесіди та ін.); удосконалення

інформаційно-предметного забезпечення педагогічного процесу (актуалізація нормативної документації, сучасні лабораторні прилади та обладнання, зразки товарів); реалізація активних методів навчання (проблемні лекції, дискусії, ділові ігри та ін.); удосконалення програм навчальної та виробничої практик.

Крім того, специфіка навчальних дисциплін товарознавчого циклу вимагає від викладачів виконання ряду важливих завдань, зокрема: освоєння нових технологій, вивчення зв'язку між способами подання інформації та процесом засвоєння навчального матеріалу, розроблення ігрових елементів навчального процесу, набуття навичок графічного подання інформації та поєднання його з друкованим матеріалом, врахування можливих труднощів студентів при вивченні матеріалу під час розроблення контрольних завдань, консультацій, активного впровадження інформаційних технологій в навчальний процес. Запровадження нових форм навчання та інтенсифікація існуючих методів навчання забезпечить якісну підготовку майбутніх товарознавців-експертів, сприятиме їх професійному росту та конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Артюх Т.М. Формування концепції якості // Артюх Т. М., Науменко С.В. / Товарознавчий вісник: Збірник наукових праць ЛНТУ. – 2010. – №2. – С. 5-9.
2. Передерій О.І. Особливості професійної підготовки товарознавців-експертів / О.І. Передерій, Н.М. Ковальчук // «Товарознавчий вісник». – 2014. – №7. – С. 83-90.

PROBLEMS FOR INTRODUCTION OF INTELLIGENCE

Dobrenka N.V.,

Doctor of Law, lecturer of the department "Law"

Bila Tserkva Institute of Economics and Management University "Ukraine"

Belaya Tserkov, Ukraine

ПРОБЛЕМИ НА ШЛЯХУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ

Добренька Н.В.,

к.ю.н., викладач кафедри «Право»

Білоцерківський інститут економіки та управління ВНЗ Університет «Україна»,

м. Біла Церква, Україна

В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак [1]. Законом України «Про освіту» визначено: Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку [1]. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів [3]. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти [3].

Навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти здійснюються за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів, інших джерел [3]. Тобто це такий спосіб отримання освіти, коли учні або студенти з особливими освітніми потребами навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання, – і це є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанню. Але питання інклюзії варто розглядати не тільки в аспекті створення доступного

освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні: для дітей із ромських сімей, для дітей із сімей внутрішньо переміщених осіб, для дітей інших національних меншин, які мешкають у нашій країні. Інклюзивне навчання має покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей. Учителям та учням відкривається все розмаїття способів навчання, а його методи мають бути особистісно орієнтованими – з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами [2].

На нашу думку, проблема полягає в тому, що гарантовані права для осіб з інвалідністю є майже не можливими, фактично не доступними. Як, правило, дитячі садочки, школи, університети мають архітектурну побудову, що включає сходи, відсутність пандусів, ліфтів, площадок для колясочників. Однак, слід зауважити, що у сільській місцевості охоплення дітей з інвалідністю дошкільною освітою знаходиться не на належному рівні через майже повну відсутність дошкільних груп спеціального призначення (компенсуючого типу). Проблема впровадження інклюзивної освіти полягає у недостатньо підготовленому персоналу вихователів, вчителів, а також, їх асистент з урахуванням потреб дітей з психофізичними особливостями. Відсутність матеріальної зацікавленості з боку держави таких осіб. Складна ситуація відбувається у селах, селищах, оскільки, як правило, таких дітей не багато, то персонал не переймається таким питанням.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про освіту» визначено, що професійна підготовка або перепідготовка осіб з особливими освітніми потребами у професійно-технічних навчальних закладах здійснюється за рахунок бюджетних коштів у межах обсягу державного замовлення з урахуванням медичних показань і протипоказань для подальшої трудової діяльності таких осіб. Вибір форм і методів професійної підготовки проводиться згідно з висновками спеціалістів медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичних закладів" [3]. Після здобуття дошкільної освіти подальше формування особистості дітей з особливими потребами, забезпечення їх соціально-психологічної реабілітації, трудової адаптації здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах.

Звертаємо увагу, що інклюзивний процес не може розвиватися без ресурсів, допомоги інших, ретельної підготовки викладачів та суспільства,

поваги й упевненості, усвідомлення, а також взаємної відповідальності. Інтегроване навчання в системі освіти розглядається як двобічний процес: дитина з особливостями психофізичного розвитку готується до спільного навчання зі здоровими однолітками, адаптується до освітнього простору звичайної школи, і водночас школа пристосовується до дітей з відхиленнями в розвитку, використовує засоби для задоволення їхніх особливих потреб». Для України інклюзивна освіта – педагогічна інновація, що перебуває на стадії впровадження, а тому натрапляє на труднощі. Це і професійна невідповідність вчителів масової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, архітектурна непристосованість шкільних приміщень, недоопрацьованість нормативно-правової бази, необхідність додаткового фінансування інклюзивних закладів освіти, академічна перевантаженість навчальних програм, які досить важко адаптувати до потреб дитини з фізичними вадами, негативне ставлення батьків інших дітей, – все це значно утруднює процес запровадження інклюзивного навчання.

Відповідно, до Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів, Державам слід визнавати принцип рівних можливостей у галузі початкової, середньої та вищої освіти для дітей, молоді та дорослих, які мають інвалідність, в інтегрованих структурах, їм слід забезпечувати, щоб освіта інвалідів була невід'ємною частиною системи загальної освіти. Навчання у звичайних школах передбачає забезпечення послуг перекладачів та інших відповідних допоміжних послуг. Слід забезпечити адекватний доступ і допоміжні послуги, покликані задовольняти потреби осіб з різними формами інвалідності. До процесу освіти на всіх рівнях слід залучати батьківських групи та організації інвалідів [6].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06. 1996. К. : Парлам. Вид-во, 1999. - 88 с.
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН України № 912 від 01.10.2010.
3. Про освіту: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39.
4. Про внесення змін до законодавчих актів України з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 46, ст.545
5. Про затвердження «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»: Постанова КМУ від 15.08.2011 року № 872.
6. Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів // Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №48/96 від 20 грудня 1993 року.

MODULAR STRUCTURING OF PROFESSIONALLY PEDAGOGICAL TRAINING OF TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

Grigorenko G. V.,

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Higher Educational Establishment «Donbass State Pedagogical University»,
Slavyansk, Ukraine*

МОДУЛЬНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Григоренко Г.В.,

*к. пед. н.,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, Україна*

Соціально-економічні реформи в Україні носять системний характер, охоплюючи при цьому структурні складові «державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності» [3]. Організація професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичного виховання на засадах нової парадигми освіти передбачає реалізацію основних положень особистісно орієнтованого підходу до структуривання цього процесу [1, 2, 3, 4].

За науково обґрунтованими твердженнями І.Беха, Л.Ващенко, Е. Вільчковського, В.Григоренка, С. Єрмакова, В.Кременя, Т.Круцевич, В. Платонова, Б. Шияна, А. Цьось, нова парадигма освіти реалізується на засадах глибокої поваги до особистості студента, врахування особливостей інтелектуального розвитку майбутнього педагога, ставлення до нього, як до свідомого та відповідального суб'єкта фахової підготовки, творця ціннісного ставлення до здоров'я людини, підростаючого покоління в суспільстві, який усвідомлює свою місію, ставлення і повагу до інших людей, своїх майбутніх вихованців.

Модульне структурування професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичного виховання ми розглядали як педагогічну технологію, що забезпечує індивідуалізоване, гарантоване засвоєння теоретико-методологічних основ фізичної культури, знань, організаційно-педагогічних умінь, фахових здібностей, творчого мислення, ціннісних орієнтацій, акмеологічних мотивів, громадянськості майбутніх вчителів фізичної культури, формування культури здоров'я підростаючого покоління [4].

На основі змісту базових принципів професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних університетів, на засадах організаційно-педагогічного алгоритму структурування навчально-виховного процесу як особистісно орієнтованого явища, означена технологія характеризується наступними атрибутами: зміст кожного розділу сучасної теорії і методики фізичної культури розглядається на рівні міждисциплінарних зв'язків у відповідності до структури навчального плану спеціальності; мета впливу кожного модуля в цілісній системі професійно-педагогічної підготовки – це системоутворюючий фактор інноваційної педагогічної технології формування у студентів фахового світогляду, творчого мислення, суспільно-соціальної відповідальності за стан психосоматичного здоров'я та культури здоров'я особистості.

Інноваційний педагогічний інструментарій ефективного вивчення студентами міні-модулів включає:

- теоретико-методологічний модуль формування у студентів професійних знань, творчого мислення, когнітивних та організаційно-педагогічних здібностей фахової діяльності вчителя фізичного виховання (структура сучасних принципів, форм, методів, понять тощо);

- лабораторно-практичний модуль формування у студентів професійно-педагогічних вмінь, здатності до ефективного планування, організації, контролю, оцінки, регулювання, стимулювання, функціонування системи фізичного виховання дітей, підлітків, дорослих в різних ланках національної освіти, духовної і фізичної культури суспільства (проаналізувати, довести, порівняти, обґрунтувати, розробити);

- модуль психолого-педагогічного контролю і самоконтролю, самооцінки та самоактуалізації студентів в аспектах теоретико-методологічної і лабораторно-практичної підготовленості до ефективного виконання фахових функцій в умовах урочної, позакласної та позашкільної форм фізичного виховання, спортивної підготовки, фізкультурно-оздоровчої і корекційно-

реабілітаційної діяльності учнів в сфері психосоматичного розвитку, формування здорового способу життя, культури здоров'я (дати визначення нових понять; викласти характеристику означених структурних компонентів; як отримані знання використовуються в структурних ланках системи фізичного виховання; прокоментувати викладену схему тощо);

- модуль інформаційного забезпечення пізнавальної діяльності студентів включає алгоритм використання ними базових, допоміжних, тематичних, теоретико-методологічних, науково-методичних, технологічних, літературних, комунікативно-діалогових та Інтернет джерел.

«Комплементарний взаємозв'язок міні-модулів створює умови формування у студентів когнітивної мотивації і мотиваційної інтерпретації результатів професійно-педагогічної підготовки, які обумовлюють розвиток у них інтеріоризації мети особистісного фахового самовизначення, стратегій формування педагогічної майстерності і культури вчителя фізичного виховання на рівні когнітивного, аксіологічного, праксіологічного, мотиваційно-потребнісного, духовного усвідомлення соціально-суспільної цінності означеного фаху» [4, с.162].

Структурно-функціональні взаємозв'язки дозволяють викладачу технологічно регламентувати основні організаційно-педагогічні параметри суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників цього процесу в системах «студент – студент», «студент – викладач», «студент – мала група», «викладач – мала група».

Вивчення кожного модуля організовується в умовах постійно діючого моніторингу рівня професійно-педагогічної підготовленості майбутніх фахівців фізичного виховання. Моніторинг професійно-педагогічної підготовленості студентів – це складова психолого-педагогічного супроводу їх творчої діяльності, що особистісно спрямована на формування компонентів системної й структурованої педагогічної майстерності і культури вчителя фізичного виховання, яка дозволяє викладачу гарантовано досягати у кожному модулі запланованих результатів фахової підготовки майбутніх спеціалістів в галузі фізичної культури.

Особистісним інструментом самопізнання студентів у фаховій підготовці є рефлексія, яка забезпечує їм можливість (здатність, здібність) ідентифікувати себе як педагога, усвідомити свою індивідуальність, унікальність та фахове призначення, свою суспільну та педагогічну місію.

Отже, рівень реалізації викладачем принципу раннього занурення студентів в глибини реальної професійно-педагогічної діяльності (педагогічна практика з 1-го курсу; педагогічне стажування; науково-дослідна робота в умовах майбутньої фахової діяльності, що спрямована на розробку авторської програми, технології, вивчення прогресивного педагогічного досвіду; фахова самоосвіта) дозволить відпрацювання студентами кожного модуля їх фахової підготовки на рівні професійно-педагогічних цілей; теоретичної, методологічної та технологічної підготовленості; професійно-педагогічних компетентностей; здоров'ятворчого світогляду; професійно-педагогічної мотивації; компонентів педагогічної культури.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. М. Інновації в освіті / Л. М. Ващенко // Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К., 2008. – С. 338–340.
2. Докучаєва В. В. Моделювання інноваційних педагогічних систем // Вісник Луган.нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2006. №8 (22). – с. 55-61.
3. Закон України «Про вищу освіту» //ВВР, 2014, № 37– 38.
4. Особистісно орієнтовані педагогічні технології фахової підготовки вчителя фізичної культури : навчальний посібник / В. Г. Григоренко, Г. В. Григоренко. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. – 233 с.

FOREIGN CHILDREN'S LITERATURE AS AN IMPORTANT FACTOR OF FORMATION OF GENERAL CULTURE LITERACY OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Haraschuk K.V.,
*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Department of the English Language and Primary ELT Methodology,
Zhytomyr Ivan Franko State University,
Zhytomyr, Ukraine*

ЗАРУБІЖНА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гарашук К.В.,
*к. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови з методиками викладання
у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

Новітня українська школа ще з молодших класів має створювати всі умови для становлення всебічно розвиненої особистості, спроможної сприймати і творчо переосмислювати культурний досвід інших народів. У концепції «Нова школа» серед ключових компетентностей виділено загальнокультурну грамотність, а саме: «здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [1, с. 18].

Роботу з формування вказаної ключової компетентності варто починати ще з початкової школи, зокрема з уроків літературного читання. Вивчення текстів зарубіжних митців допоможе наймолодшим учням краще пізнати навколишній світ, сформує в дітях моральні переконання й естетичні смаки, навчить поважати інші народи. У даній статті розглянуто зміст чинної навчальної програми для початкової школи та підручники з літературного читання для 4 класу (українська мова навчання).

Четвертокласники вже добре читають, володіють певним рівнем читацької самостійності, знайомі з елементами літературознавчого аналізу, тому спроможні осмислити твори, достатньо складні за ідейно-тематичною та жанрово-родовою специфікою.

На думку укладачів чинної програми з літературного читання для учнів 2–4 класів, «у процесі навчання відбувається становлення і розвиток якостей дитини-читача, здатної до самостійної читацької, творчої діяльності; здійснюється її мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток; формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується любов до мистецтва слова, потреба в систематичному читанні» [4]. У рубриці «Коло читання» згадуються письменники В. Гюго, Марк Твен, Дж.-Р. Кіплінг, А.-А. Мілн, Джек Лондон, М. Пришвін, Е. Успенський, М. Носов, Льюїс Керролл. У 4-х класах шкіл з українською мовою навчання нині використовуються підручники з літературного читання М. Зоряної [2], М. Коченгіної [3], В. Науменко [5], О. Савченко [6], М. Чумарної [7].

Так, Мирослава Зоряна та Наталія Богданець-Білоskalенко в розділі «Із криниці творчості народів світу» [2] наголошують на популярності літературних казок, в яких возвеличується любов, добро, розум, засуджуються лінощі й грубощі. Для читання подаються казки Дж.-Р. Кіплінга, оповідання М. Носова та М. Пришвіна, уривок із роману «Знедолені» В. Гюго про Козетту.

Четвертокласники також отримують пізнавальну інформацію про Кіплінга. Школярам повідомляють про народження англійського класика в Індії; про його батька-художника; про британську освіту Джозефа-Редьярда; про Кіплінга – журналіста, редактора газет, автора казок та оповідань для дітей.

У підручнику Маріанни Коченгіної та Олени Коваль [3] твори зарубіжних авторів приєднуються до інших текстів за тематичним принципом. У розділі «Мудра книжка – безцінний скарб: письменники ХІХ століття – дітям» надрукована казка Кіплінга «Слоненя». У розділі «Давно те діялось...»: про життя твоїх однолітків в Україні та інших країнах» подаються уривки з роману «Знедолені» Віктора Гюго – «Козетта» та повісті Марка Твена «Пригоди Тома Сойера та Гекльберрі Фінна» – «Чудовий маляр».

Олександра Савченко вміщує художні тексти іноземних авторів у розділі «Літературні казки зарубіжних письменників» [6]. Авторка пропонує для вивчення уривки з текстів «Казка про царя Салтана...» О. Пушкіна, «Гидке

качення» Г.-Х. Андерсена, «Дорога, що нікуди не вела» Дж. Родарі. Також учні можуть дізнатися про цікаві факти з життя і творчості письменників.

Так, дітям розповідається про важке дитинство Андерсена та про його непереборний потяг до художньої творчості. Учні дізнаються про Міжнародну премію імені письменника. Розповідь доповнює фотографія пам'ятника Андерсеніві в Нью-Йорку, а також інформація про те, що 2-го квітня – в день народження казкаря відзначають Всесвітній день дитячої книги [6, с. 143].

Марія Чумарна у своєму підручнику спеціально не акцентує на зарубіжній літературі. У розділі «Розкажу вам байку» публікується текст Езопа «Лисиця і ворона» [7, с. 66]. У розділ «Коли ще не було письма» вміщено казку Дж.-Р. Кіплінга «Як написали найпершого листа». У розділі «Фантастичні мандрівки у світі чудес і в космосі» пропонуються уривки з «Блакитного птаха» М. Метерлінка, «Пригод Аліси в Дивокраї» Льюїса Керролла, «Маленького принца» А. де Сент-Екзюпері. Зауважимо, що в підручнику виникла плутанина з назвою п'єси М. Метерлінка: авторка називає її «Синій птах», а перекладний текст – «Блакитний птах». Та й взагалі, у четвертому класі вивчення символічної драми бельгійського письменника вважаємо дотриманням.

У підручнику Віри Науменко в розділі «У країні світової літератури» юні читачі дізнаються про те, що література народів світу – це міфи, казки, легенди, притчі, оповідання, казкові оповідки, повісті, повісті-казки. Написані вони мовою народу, який їх створив. Ми ж їх читаємо в перекладі, дізнаємося про культуру, природу, людські цінності різних країн, визначаємо особливе, що є спільним з нашим сприйманням світу або відмінним від нього [4, с. 153]. Віра Науменко спочатку дає визначення певного жанру, а далі текст. Наприклад: «Оповідання як українських, так і зарубіжних письменників цікаві за змістом. Адже в них змальована хоча лише одна подія з життя героя, але дуже яскрава. Вчинки героїв, їхнє спілкування допомагають зрозуміти, чому вони так чи інакше діють. І зробити правильний висновок» [4, с. 153]. Потім подається біографічна довідка про Миколу Носова і його оповідання «Мишкова каша».

Отже, поглиблене опрацювання текстів зарубіжних письменників на уроках літературного читання допоможе учням початкової школи усвідомити мистецьку неповторність художніх творів; сприятиме розвитку мовлення та формуванню загальнокультурної грамотності.

Список використаних джерел:

1. Нова школа: простір освітніх можливостей / Л. Гриневич, О. Єлькін, С. Калашникова та ін. ; за ред. М. Грищенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/Новини2016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>
2. Зоряна М. І. Літературне читання : підр. для 4 кл. загальноосв. навч. закл. / М. Зоряна, Н. Богданець-Білоskalенко. – К. : Грамота, 2015. – 176 с.
3. Коченгіна М. В. Літературне читання : підруч. для 4 класу загальноосвіт. навч. закладів / М. Коченгіна, О. Коваль. – Х. : Ранок, 2015. – 208 с.
4. Літературне читання : навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2 – 4 класи / О. Я. Савченко, В. О. Мартиненко, В. О. Науменко, Н. М. Колеснікова, Л. І. Лаптева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/doc/files/news/87/8793/02-lit-chit.pdf>
5. Науменко В. Літературне читання : підручник для 4 класу загальноосвіт. навч. закладів / В. Науменко. – К. : Генеза, 2015. – 176 с.
6. Савченко О. Літературне читання : підручник для 4 класу загальноосвіт. навч. закладів / О. Савченко. – К. : Основи, 2015. – 192 с.
7. Чумарна М. Літературне читання : підруч. для 4 класу загальноосвіт. навч. / М. Чумарна. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 208 с.

DIDACTIC LOGIC OF THE ORGANIZATION OF THE LEARNING PROCESS OF READING ENGLISH-LANGUAGE PERIODICALS

Hlushko T.V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Department of Foreign Languages

Odessa Trade and Economic Institute of

Kyiv National University of Trade and Economics

Odessa, Ukraine

ДИДАКТИЧНА ЛОГІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ

Глушко Т.В.,

к.пед. наук, доцент кафедри іноземних мов,

Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м.Одеса, Україна

Логіка процесу навчання – це об'єктивна закономірність, що виражає послідовність оптимально ефективного руху тих, хто навчається, від того ступеня їхніх знань і рівня розвитку, з яких розпочинається вивчення предмета, його розділу чи теми, до такого рівня знань і розвитку, який відповідає повному оволодінню того, що вивчається. У логіці процесу навчання одержують вирішення питання про те, як поставити пізнавальну задачу перед студентами, щоб вона була прийнята ними; який фактичний матеріал слід вивчати і в якому плані та обсязі його слід подавати; що буде засвоюватися на підставі пояснення викладача, а що – самостійно; як будуть взаємодіяти частини матеріалу, що вивчається і т. ін. [2].

Дидакти (І. Лернер, Ю. Бабанський) також зауважують, що логіка процесу навчання перебуває в тісному зв'язку з логікою навчального предмета, але не тотожна їй. Логіка процесу навчання більш динамічна, звивиста і суперечлива. Вона не є простою проекцією логіки навчального предмета, його програми та змісту. Логіка процесу навчання є сплавом логіки навчального предмета і психології засвоєння студентами навчального матеріалу, що викладається [1; 122]. Зазначимо, що думка про пріоритет мовної роботи на дотекстовому етапі навчання читання не нова в методичних дослідженнях. Це переконливо довели результати наукових експериментів С. Фоломкіної, І. Конькової.

Так, визначаючи початковий етап навчання іншомовного читання студентів немовних вищих навчальних закладів, С. Фоломкіна пропонує в якості першого кроку навчання опанувати мовний матеріал, характерний для конкретної професійної діяльності. Враховуючи обсяг мовних знань студентів наприкінці першого семестру, читання не може відбутися в жодному вигляді: ні в ознайомлювальному, ні в навчальному. Велика кількість незнайомого мовного матеріалу буде перешкоджати розумінню того, що читається [4, 47]. Система вправ для засвоєння незнайомої лексики зводилася до того, що студенти запам'ятовували її на рівні оперативної пам'яті, в довготривалу ж потрапляли лише ті слова, які повторювалися з тексту в текст, об'єднані однією тематикою. Беручи до уваги високу політизованість сучасного світу, експресивна (високо емоційна) лексика стає домінуютьною в газетних статтях, особливо політичного характеру. Тому ми вважаємо логічним і доцільним створення спеціального словника експресивної газетної лексики для полегшення читання текстів, в яких вона вживається.

Зазначене дозволяє дійти висновку, що першим логічним етапом навчання читання газетних матеріалів буде мовний. На цьому етапі студентам необхідно засвоїти ту частину стандартної й експресивної лексики, що буде міститись у конкретному тексті чи серії текстів. Це означає, що відбір лексики для навчання читання газетних текстів не може здійснюватися на наявних реаліях у політичному, економічному та культурологічному житті різних країн та враховувати ті лінгвістичні характеристики мовного матеріал, які найбільш типові для вираження зазначених аспектів людської життєдіяльності.

Лінгвістичний аналіз газетних текстів виявив, що вони складаються з достатньо простих, але таких слів, які часто повторюються, фразеологічних висловлювань і фразеологічних єдностей. Тому, на нашу думку, ключовою позицією в їх відборі для послідовного й системного засвоєння повинен бути принцип «сміслової однотиповості» газетної інформації. Це означає, що студенти на першому етапі навчання повинні читати або адаптовані газетні тексти, де спеціально буде вживатися відібрана з неадаптованих текстів стандартна й експресивна лексика, або неадаптовані тексти, що включають лексику, яка вивчається, але об'єднана одним змістом. Наприклад, про загибель польського президента писали такі газети, як: «The Times», «The Observer», «The Economist», «Herald Scotland».

Лінгвістичний аналіз цих статей виявив, що в кожній із них повторюються 11 слів стандартної лексики, а саме: a crash, to kill, mournful, a victim, a massacre, a condolence, to perish, a contribution, a blame, to attend, an election і одне висловлювання експресивної лексики foul play. Отже, попередньо вивчивши ці слова і висловлювання і прочитавши з ними більше десяти однотипних статей, студентам можна надалі запропонувати будь-які статті з цієї теми. Тому другим логічним етапом навчання читання газетних матеріалів буде тематичний. Проте, тематика тексту може виражатися у різній формі складності щодо вживаних лексичних одиниць. В одному випадку текст може складатися із попередньо вивчених лексичних одиниць, в інших випадках із попередньо вивчених та деякого обсягу незнайомих мовних явищ, а у третьому випадку із багатьох незнайомих мовних одиниць. Тому, ми будемо розглядати тематичний етап навчання читання англомовної періодики як такий, що складається із трьох періодів. Перший буде включати однотематичні тексти, в яких мовні явища відомі студентам і тому він буде називатися – лінгвомовленнєвий. Вибір такої назви зазначеного періоду ґрунтується на тому, що читацька мовленнєва діяльність, а також слідує за нею усна мовленнєва діяльність буде обмежуватися попередньо вивченим лінгвістичним матеріалом, а тому і сам текст і мовлення на його основі будуть також обмеженими за змістом, але штучність лінгвомовленнєвої діяльності на даному етапі необхідна для попередження труднощів щодо непорозуміння прочитаного із-за його перевантаження незнайомими мовними засобами.

Притому, тривалість періоду цього навчання не може бути довгою, тому що як тексти, так і мовлення на їх основі не може бути цікавим для студентів із-за його мовної та змістової обмеженості.

Наступним періодом етапом навчання може бути перед мовленнєвий, на якому можливе доповнення тематичних текстів незнайомим мовним матеріалом, що з одного боку розширить їх мовленнєву базу, а з іншого – удосконалисть змістову складову. Тексти стануть більш об'ємними і цікавими для студентів. Щодо складу їх мовного накопичення виникнуть проблеми їх розуміння, які зможуть бути вирішені шляхом засвоєння засобів мовної та контекстуальної здогадки. Але при цьому треба мати на увазі поступове нарощування мовних труднощів текстів, і тому на цьому періоді тематичного етапу слід читати тексти з поступово наростаючою кількістю незнайомого мовного матеріалу.

Останій період навчання читання одно тематичних газетних текстів ми називаємо мовленнєвим, тому що тексти з тематики, що вивчаються вже не будуть штучними нев якому вимірі. Вони будуть автентичними і вибраними із різних першоджерел, а тому мовлення, яке буде здійснюватися на їх основі, теж буде природнім, тобто відповідним до реальних читацьких та мовленнєвих вмінь. Ще однією характеристикою тематичного етапу є необхідність у поєднанні двох видів читання: аналітичного й синтетичного. До аналітичного читання слід звертатися у разі утруднення розуміння того, що читається, через будь-яку лексико-граматичну форму слова або висловлювання. Для цього можна використати дослівний чи літературний переклад фрази. Дослівний – тільки якщо фраза складається із значущих частин мови. Фразеологічні єдності й ідіоматичні висловлювання не підлягають дослівному перекладу. Літературний переклад складних для розуміння частин тексту доцільно використовувати лише після невдалих спроб мовної здогадки того, що читається. Синтетичне, безперекладне читання повинно домінувати на цьому етапі навчання. Можливість читання забезпечується використанням в одно-тематичних текстах попередньо вивченої лексики.

Завершується робота на цьому етапі контролем розуміння прочитаного, що здійснюється за допомогою текстових завдань, відповідей на детальні і ключові запитання. Натомість кінцевою метою навчання читання газетних текстів є не вдосконалення читацьких умінь, а вилучення інформації з друкованих матеріалів для розв'язання освітніх проблем, зокрема професійно орієнтованих, трудових, оздоровчих тощо. Тому саме читання стає допоміжним видом діяльності, а те, заради чого воно здійснюється, – домінуючим видом діяльності. Як відомо з дидактики (С. Гончаренко, В. Ільченко, І. Мальований, О. Савченко) і методики навчання іноземних мов (О. Бірюк, Н. Діаніна, Л. Добровольська, О. Малюга) такий процес навчання називається інтегрованим. Тому третій логічний етап навчання читання газетних матеріалів ми будемо визначати як інтегрований.

На цьому етапі тексти для читання добираються самими студентами; вони не мають тематичного характеру, а відповідають актуальному для читача змісту. В ході відбору текстів студенти також ураховують новизну інформації, яка міститься в них, та її достовірність й обґрунтованість.

На інтегрованому етапі навчання читання домінує синтетичне читання, оскільки студентів цікавить не форма викладу думок, а їх сутність. Основним

видом читання на цьому етапі є оглядовий, оскільки для більш різнобічного розв'язання проблеми необхідно ознайомитись із значною кількістю інформації з різних друкованих джерел. Завершальним видом діяльності на інтегрованому етапі навчання є контроль результатів читання, який виявляється у визначенні приросту затребуваної читачами інформації. Наприклад, якщо читач лише частково орієнтувався у проблемі розробки бюджету державних установ економічного профілю, але після прочитання низки статей з цієї теми він удосконалив свої знання з цієї проблеми на сто відсотків, то його якість читацьких умінь буде вважатися високою. І навпаки, чим менше інформації здобув читач у процесі читання на інтегрованому етапі, тим нижчий рівень становлення його читацьких умінь.

Отже, розглянуті нами положення дидактичної логіки організації навчання іншомовного читання дозволили встановити три етапи навчання: мовний, на якому вивчається лексика, відібрана з автентичних газетних текстів; тематичний, на якому читаються адаптовані тексти, що містять лексику, яка вивчається, і об'єднані однією тематикою; та інтегрований, на якому читання здійснюється не заради вирішення мовленнєвих задач, а заради набуття знань з інших дисциплін і розширення інтелектуального потенціалу читачів.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С.Ахманова. – [Изд. 2-е, испр. и доп.]. – М.: Сов. энциклопедия, 1969. – 608 с.
2. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М., 1987. – 80 с.
3. Фоломкина С. К. Методика рецептивного и репродуктивного овладения иностранным языком / С. К. Фоломкина // Иностранные языки в школе. – 1950. – № 3. – С. 50-61.
4. Фоломкина С. К. К проблеме отбора текстов для чтения на иностранном языке / С. К. Фоломкина // Актуальные вопросы обучения иностранного языка в средней школе. – М., 1973. – 189 с.
5. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.

SPEECH CULTURE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Holubovska I. V.,

*PhD (Candidate of Philological Sciences), Associate Professor, Department
of Linguistic Techniques and Culture of Professional Language;*

Pidhurska V. Yu.,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), Associate Professor,
Department of Linguistic Techniques and Culture of Professional Language*

Zhytomyr Ivan Franko State University

Zhytomyr, Ukraine

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Голубовська І. В.,

к. філол. наук,

доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови

Підгурська В. Ю.,

к. пед. наук,

доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови;

Житомирський державний університет імені Івана Франка,

м. Житомир, Україна

Серед десяти ключових компетентностей Нової української школи на першому місці – спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами. Це вміння усно й письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди. Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування [1, с. 15]. Отже, зміни у просторі національної системи освіти України потребують адекватної реакції і в царині фахової підготовки майбутніх педагогів загалом та класоводів зокрема.

Учитель оновленої школи – це освічений, всебічно розвинений професіонал, котрий володіє високою культурою мовлення, тобто вміє активно використовувати як знаряддя спілкування сучасну літературну мову з усіма

багатствами виражальних засобів та властивими літературній мові нормами. Однак чинними навчальними планами закладів вищої освіти не передбачено вивчення окремої культуромовної дисципліни, тож цю важливу роботу можна проводити на заняттях із курсів «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення», «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Викладач передусім має ознайомити студентів із комунікативними ознаками мовлення: правильністю, логічністю, точністю, стислістю, доступністю, виразністю, багатством, впливовістю, доречністю. Та максимальну увагу слід звернути саме на *правильність мовлення* – відповідність прийнятим у певну епоху нормам літературної мови, без опанування яких жодна з інших комунікативних ознак просто не матиме сенсу. Пропонуємо згадати основні мовні норми та ознайомитися із завданнями, що сприятимуть кращому їх засвоєнню.

Орфоепічні норми регулюють правила вимови. Близькими до орфоепічних є *акцентуаційні норми*, що впорядковують розстановку наголосів у словах.

Завдання 1. *Вставте, де треба, пропущені букви. Поясніть явище спрощення у групах приголосних.*

Безвиїз...но, корис...ливий, облас...ний, пес...ливий, балас...ний, шіс...надцять, перс...ні, перехрес...ний, зліс...ний, пріс...ний, свис...нути, шелес...нути, улес...ливий, захис...ний, сер...це, кіс...лявий, турис...ський, влас...ний, ненавис...ний, прихвос...ні, піз...ній, гіган...ський, наміс...ник.

Завдання 2. *Поясніть значення омографів (слів, що пишуться однаково, але мають різні наголоси). З трьома омонімічними парами складіть речення.*

Атлас – átлас, білизна – білизнá, бубон – бубóн, вершкóвий – вершковий, відомість – відóмість, глáдкий – гладкий, зámковий – замкóвий, зóрювати – зорювáти, ірис – ірис, кóлос – колóс, лúпа – лупá, тáнковий – танкóвий.

Завдання 3. *Розставте наголоси в поданих словах.*

Випадок, гуртожиток, чорнослив, дочка, горошина, кизилловий, грейпфрут, олень, обруч, чотирнадцять, гетьманський, петля, камбала, фольга, двірник, зокрема, імбирровий, їдкий, їстівний, калиновий, тонкий, кахлевий, квартал, кишка, колький, щипці, комбайнер, корисний.

Правописні норми (орфографічні та пунктуаційні) впорядковують правильне написання слів і розстановку розділових знаків у реченні.

Завдання 4. *Поставте пропущені розділові знаки; обведіть кружечком правильний варіант написання; якщо потрібно писати окремо, поставте*

вертикальну риску; якщо потрібно писати разом, з'єднайте горизонтальною рисою; якщо потрібно писати через дефіс, над рядком поставити дефіс.

Б(о,а)га(т,т)я жевріло не / подалік від путівця на картоплищ(и,і) по / між пр(е,и)жовклими осиками й кленами. Гря(т,д)ка була не / в(и,е)лика по / біч неї на м(и,е)жах л(е,и)жали ку(б,п)ки старого почорнілого о(т,д) моху камі(нн,н)я видно хтось колись не / день і не / два труждався тут що / б звільнити (З,з)землю від камен(я,ю) і посадить у неї якусь ц(и,е)берчину картоплі. Коло бага(т,т)я л(е,и)жала купа при(мь,м')ятого картопли(н,нн)я зміш(е,а)ного з опалим лис(т,т,т)ям і видно було гл(е,и)бокий слі(т,д) від тачки. Картоплю в(е,и)бирано л(е,и)бонь учора бо (З,з)(и,е)мля в лунках ще не / просохла (За Г.Тютюнником).

Лексичні норми регулюють уживання слів відповідно до значень, зафіксованих у словниках.

Завдання 5. *Розкрийте значення паронімів. З трьома парами паронімів складіть речення (за власним вибором).*

Абонент – абонемент; адресат – адресант; дипломний – дипломатичний; інцидент – прецедент; економіка – економія; ефектний – ефективний; фатальний – тотальний; афект – ефект; поверховий – поверхневий; реклама – рекламація; стимуляція – симуляція; клітковий – клітчастий.

Грамматичні норми впорядковують творення морфологічних форм, а також побудову словосполучень та речень.

Завдання 6. *З'ясуйте рід наведених іменників, користуючись у разі потреби словником. Дібравши до слів означення, утворіть словосполучення.*

Запис, літопис, опис, перепис, підпис, розпис, бандероль, біль, філігрань, шампунь, тюль, тунель, ступінь, степінь, емаль, степ, собака, полин, путь, машинопис, нежить, поступ, дріб.

Завдання 7. *Розкрийте дужки, узгодивши іменник із числівником.*

Два (дід, голуб, дуб, короп); три (син, килим, батько, тиждень); чотири (чоловік, селянин, вірменин, грузин); чотири з половиною (день, кілограм, келих); три з половиною (мішок, вечір, мільйон); п'ять з половиною (місяць, вік, аркуш); сім і одна третя (рік, гектар, віз); півтора (день, вечір, вікно); півтора (рік, пуд); сто сімдесят чотири (день, тиждень, століття).

Стилістичні норми регулюють вибір слова чи синтаксичної конструкції відповідно до умов спілкування й стилю викладу.

Завдання 8. *Виправте мовностилістичні, граматичні та правописні помилки у тексті.*

Її думка збігається з міркуваннями завідуючого кафедрою ботаніки. «Побувавши на виставці, мені спало на думку, що організатори прийняли не всі можливі міри по її благополучному проведенню», – сказав Василь, бувший студент. «Я рахую, що керівником Палацу мистецтв реалізовано великий об'єм роботи по організації регіонального міроприємства, але забули про рекламу. Адже приїжджаючи до Житомира, книголюбів повинна зустріти приваблива реклама». Однак все таки з'їзд відвідали багаточисельні відвідувачі. Із сказаного витікає, що з'їзд видавців на даний час потрібний, його слід проводити далі.

Отже, систематична робота з опанування мовних норм може стати важливим чинником професійного зростання майбутніх класоводів.

Список використаних джерел:

1. Нова школа: простір освітніх можливостей / Л. Гриневич, О. Єлькін, С. Калашникова та ін. ; за ред. М. Грищенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/Новини2016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>

DEVELOPING ORIENTATION OF LESSONS OF STUDY OF STRUCTURE OF WORD IS IN INITIAL CLASSES

Hordienko O. A.,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department
of Linguistic Techniques and Culture of Professional Language
of Zhytomyr Ivan Franko State University,
Zhytomyr, Ukraine*

РОЗВИВАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ УРОКІВ ВИВЧЕННЯ БУДОВИ СЛОВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Гордієнко О.А.,

*к.пед.н., доцент,
доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

У програмах з української мови для початкових класів значне місце відводиться вивченню морфемної структури слова, що є важливим для збагачення дітей мовними знаннями, розвитку мовлення та мислення школярів, осмисленню ними закономірностей правопису. Оволодіння умінням здійснювати морфемний аналіз слова закладає основи для формування повноцінних навичок правильного письма, адже вивчення будови слова необхідне для засвоєння найважливіших чергувань української мови, правопису слів із ненаголошеними голосними й сумнівними приголосними (*нігті, легкий, молотьба*), а також префіксів, уживання апострофа після префіксів тощо. Вивчення словотвору розкриває й широкі можливості для систематичного збагачення, уточнення словника учнів, тому що одним із шляхів розкриття лексичного значення слова є пояснення того, як воно утворилося [4, с. 231].

Окремі аспекти вивчення морфемної будови слова досліджувались Т. Біленькою, М. Вашуленком, Т. Горбунцовою, В. Горпинечем, С. Дорошенко, П. Тофанчуком, К. Ушинським та ін. Сучасна шкільна лінгводидактика виходить із теорії мовленнєвої діяльності, її концептуальні положення розроблені

Л. Виготським, М. Жинкіним, О. Леонтьєвим, О. Лурією. Їх ідеї яких були реалізовані в працях Н. Іполітової, В. Капинос, Т. Ладиженської, М. Львова. Важливим для нашого дослідження є визначення М. Вашуленком мовленнєвої особистості: "Мовленнєва особистість – це людина, яку розглядаємо з точки зору її готовності виконувати мовленнєві дії, ... характеризується не лише тим, що вона знає про мову, а й тим, як вона може її використовувати" [2, с. 11]. Напрацювання українських учителів і вчених (В. Білашова, Ю. Васєкова, О. Корсакова, С. Подмазіна, Г. Сподарика, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.) доводять, що саме особистісно зорієнтований підхід як модель навчання і виховання надає кожному учневі можливість реалізувати себе в пізнавальній та інших видах діяльності [1, с. 165]. Такий підхід сприяє кращому усвідомленню і засвоєнню навчального матеріалу, дає змогу задіяти не тільки свідомість людини, але й почуття, емоції, вольові якості.

Практика свідчить, що в педагогічній роботі молодих учителів розвивальний аспект не завжди посідає належне місце. Вивчення теми "Будова слова" викликає в учнів певні складності, пов'язані з їх обмеженим досвідом. Зокрема, вчителі-практики називають такі типові помилки учнів початкових класів під час вивчення будови слова: 1) аналізуючи слова, враховують лише зовнішнє їх оформлення (збіг окремих звуків) і не замислюються над значенням слів (*вода* і *водити*); 2) враховуючи семантику слова, його значення, забувають про зовнішнє (звукове) оформлення однокореневих слів, а тому помилково вважають однокореневими, скажімо, слова *парк* і *сад* (місце, де ростуть дерева); 3) не враховують того, що в коренях слів можливе чергування звуків (*сніг* – *сніжок*); 4) не розрізняють однокореневих слів і форм одного й того самого слова (*білий*, *білити* і *білий*, *білого*) та ін.

Для попередження і виправлення помилок учнів варто рекомендувати у практичній роботі додержуватись етапів, які відрізняються за змістом, завданнями, методичними прийомами: пропедевтичний; основний; закріплення й поглиблення знань. Поділ цей умовний, адже, закріплення знань має відбуватися постійно.

Пропедевтичний етап розпочинається в 1 класі під час навчання грамоти. Ознайомлюючи учнів зі словом як лексичною одиницею мови, звертаємо увагу дітей на значимі частини слова, на споріднені слова, засоби словотворення (без уживання термінів і теоретичних відомостей). Так, складаючи за малюнком букваря речення зі словом *мама*, діти спостерігають, як воно змінюється. На

цьому ж уроці доцільно практично ознайомити учнів із словотвірними засобами, пропонуючи звернутися до *мами* пестливо, висловити свої почуття (*мамуся, мамочка, мамонька*). Учитель не повідомляє теоретичних відомостей, але звертає увагу дітей, скажімо, на те, що слово *ліс* називає місцевість, засаджену різними деревами, *лісок* – невеличкий ліс, *лісовий* – такий, що росте чи живе в лісі, а *лісник* – той, хто доглядає ліс. Це дає змогу привчити дітей до проникнення в лексичне значення слова, а згодом полегшує усвідомлення його морфемної будови [3, с. 25].

Основний етап припадає на 2 – 3 класи. Відбувається ознайомлення зі спорідненими словами, морфемами, формуються вміння користуватися спільнокореневими словами під час продукування власних висловлювань, удосконалюються орфографічні вміння. Учні повинні уміти конструювати похідні слова за допомогою певних словотвірних засобів та доречно вживати їх у своєму мовленні. Крім того, класовод має навчити дітей розрізняти однокореневі слова (*школа, школяр*) і форми одного й того ж слова (*школа – школи – школі*). Формування поняття про корінь слова і однокореневі слова охоплює і спостереження за словами, в яких у коренях відбувається чергування голосних чи приголосних звуків.

Під час засвоєння поняття "корінь слова" доречними будуть такі завдання: 1) порівняйте слова: *гриб, грибок, грибний*, поміркуйте, що між ними спільного, а чим вони відрізняються одне від одного; 2) випишіть із поданого ряду ті слова, які мають однакову частину: *гора, горить, горе*. Чи можна їх назвати однокореневими? 3) доведіть, що деякі слова, хоч і мають однаковий звуковий склад, проте не є однокореневими: *вода, водити, підводний, водій*; 4) випишіть спочатку близькі за значенням слова, а потім однокореневі: *хоробрий, хоробрість, сміливий, сміливість*; 5) скільки груп однокореневих слів записано: *річ, річниця, рік, ріка, річковий, річний, роковини*? Доведіть свою думку; 6) доберіть якомога більше однокореневих слів до слова *сніг* (можна провести у вигляді гри-змагання, у якій переможцем стає той, хто називає останнє слово) та ін.

Заключний етап, або етап закріплення й удосконалення знань, припадає на 4 клас, де поглиблюється знання про морфемний склад слова, формуються навички правопису відмінкових закінчень іменників і прикметників, особових закінчень дієслів, формуються вміння "конструювати" з морфем слова, визначати семантику словотвірних засобів, тлумачити похідні слова, доречно вживати в мовленні лексичні одиниці. Цій меті підпорядковуються, зокрема, такі типи вправ. I. На

спостереження за роллю морфем у слові: 1) розберіть подані слова за будовою, поясніть, яка частина другого слова змінила його значення (*дуб, дубок; літати, перелітати*); 2) порівняйте слова *вчитель, вчителька*; поясніть, як утворилося друге слово. II. На заміну морфем у слові: 1) у поданих словах замініть суфікс *-ик* суфіксом *-иц*, (*котик, хвостик, вовчик*). Яке значення мають утворені вами слова? 2) у словах *вийти, роз'єднати* замініть префікс іншим, щоб вийшло слово з протилежним значенням. III. На добір слів: 1) доберіть слова за поданими схемами; 2) доберіть до слова *білизна* однокореневі слова, які б належали до різних частин мови, поясніть, як вони утворилися. IV. На утворення слів: 1) утворіть від поданих іменників прикметники (*вчитель, трактор, рука*); 2) утворіть від поданих дієслів іменники за зразком *читати – читання (малювати..., лежати...)* [5].

На всіх етапах передбачається систематична робота над лексичним значенням слів, доречністю їх використання в усному і писемному мовленні.

Список використаних джерел:

1. Варзацька Л.О. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів: Навч.-метод. посіб. для вчителів, студентів, методистов. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 203 с.
2. Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання // Початкова школа. – 2001. – № 1. – С. 11 – 14.
3. Гордієнко О.А., Шевчук Т.О. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі // Педагогічна Житомирщина, 2008. – № 1. – С. 22 – 25.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів // За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
5. Лекції - Методика викладання української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gendocs.ru/v35957//page=11>

**INTENSIVE TECHNOLOGIES OF LEARNING IN FORMATION
POLICULTURAL COMPETENCE AMONG INTERNATIONAL STUDENTS
OF UKRAINIAN HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS
DURING STUDYING HUMANITARIAN DISCIPLINES**

Kremenchuk A.S.,

Applicant of scientific and educational degree «PhD»

Luhansk State Medical University,

Rubizhne, Ukraine

**ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ
ПРОТЯГОМ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Кременчук А.С.,

здобувач освітньо-наукового ступеня «доктор філософії»

Луганський державний медичний університет

м. Рубіжне, Україна

Для реалізації професійного потенціалу майбутнього медика важливою умовою є здатність до комунікативної взаємодії з представниками інших культур задля вирішення професійних завдань. Ця умова не може бути виконана без сформованої полікультурної компетентності у студента-іноземця вищого медичного навчального закладу. Вивчення гуманітарних дисциплін в іноземному середовищі, в яке потрапляє студент-медик, є засобом формування полікультурної компетентності. Полікультурна компетентність – це інтегральна характеристика особистості, яка являє собою систему полікультурних знань, навичок, умінь, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, що необхідні для життя, діяльності в полікультурному соціумі для взаємодії з представниками різних культур. Протягом дослідження концептуальних положень та засобів реалізації найбільш оптимальних педагогічних технологій формування полікультурної компетентності в іноземних студентів-медиків було виокремлено ряд технологій інтенсивного навчання, можливі для застосування у вищих медичних навчальних закладах. Вибір технологій інтенсивного навчання обумовлений особливостями навчального плану вищих медичних навчальних закладів України.

Так, програма навчання української мови як іноземної для студентів-медиків носить стислий характер (за перший рік навчання студент має вміти реалізовувати комунікацію українською мовою на повсякденні теми).

Інтенсивні технології поділяються на багато видів, які мають різні методи, але спільні принципи організації навчання. Для формування полікультурної компетентності іноземних студентів-медиків доцільно використовувати технологію В.Ф.Шаталова, метод ділової гри. Принципи навчання із застосуванням інтенсивних технологій наступні: 1) *Принцип особистісного спілкування*. Весь навчальний процес організований як процес безперервного неформального спілкування викладача зі студентами та студентів одне з одними. 2) *Принцип колективної взаємодії* передбачає «легалізовану» взаємодію студентів одне з одним на практичному занятті. Матеріал заняття передбачає наявність завдань, які можна виконати лише у цій взаємодії. В процесі інтеракції між студентами та студентами й викладачем протягом заняття утворюється загальний фонд інформації, яка стала відома всім учасникам навчального процесу, та внесок до якої вніс кожен учасник. 3) *Принцип поетапно-концентричної організації матеріалу*, згідно з яким матеріал теми подається у три етапи: подача нового матеріалу циклу (не одного заняття, а всієї теми); тренування у спілкуванні; практика у спілкуванні. 4) *Принцип особистісно-рольової організації навчального матеріалу* передбачає готовність викладача як керівника освітнього процесу обґрунтувати доцільність виконання тих чи інших видів навчальної діяльності, необхідність та практичну цінність тих чи інших матеріалів для засвоєння в повсякденному житті.

При навчанні з використанням інтенсивних технологій використовуються прийоми на активізацію свідомих та підсвідомих процесів психіки для створення варіативної мовної бази. Найяскравішим прикладом є технологія В.Ф. Шаталова. Ця технологія дозволяє розкрити потенціал кожного учня за рахунок активізації роботи психофізіологічних механізмів, які відповідають за сприйняття, систематизацію та аналіз інформації; створення сприятливих психологічних умов для повноцінної самореалізації особистості [1]. Для реалізації технології використовуються спеціальні види наочності: опорні сигнали, опорні конспекти, опорні плакати, довідні картки, відомість обліку знань. *Опорний сигнал* – емоційно яскравий матеріал: малюнки, позначки, ключові слова, речення. Опорний сигнал має легко запам'ятовуватися, бути однозначним за змістом, включати в себе суттєві компоненти нових знань. *Опорний конспект* – це роздатковий матеріал, зміст якого вибудовується із опорних сигналів. За обсягом опорний конспект не має перевищувати 300-400 друкованих знаків та вміщувати 4-5 логічних зв'язок або 4-5 логічних блоків. Кожен блок має бути самостійним та окремо виділеним за допомогою смислових чи графічних акцентів. Допускається оригінальне

розташування символів. *Довідні картки* використовуються для заповнення, на випадок, якщо деякі елементи змісту опорного конспекту є незрозумілими. *Опорний плакат* – це велике зображення опорного конспекту для виводу його на дошку або екран проектора. Опорні сигнали, конспекти, плакати, довідні картки дають змогу активізувати психофізіологічні механізми обробки інформації.

Для створення сприятливих психологічних умов для самореалізації особистості в оригінальній технології В.Ф.Шаталова передбачено досить щадну систему оцінювання. Учень може слідкувати за своєю успішністю, регулярно заповнюючи відомість обліку знань. Всі оцінки, окрім «відмінно», в журналі викладача виставляють олівцем. Будь-яку небажану оцінку учень може виправити, не «закрити» вищою оцінкою з іншого розділу, а підготуватися до відповіді з розділу, з якого виставлена небажана оцінка. Варто зазначити, що технологія В.Ф.Шаталова була розроблена для практичного застосування в середній школі. Реалії вищої школи дозволяють використовувати деякі аспекти технології, і застосовувати їх на певних етапах, наприклад, під час підготовки студентів до усного монологічного висловлювання іноземною мовою з певної теми. Система оцінювання, передбачена в технології, не повинна конфліктувати з вимогами статуту вищого навчального закладу та навчального плану.

Ділова гра передбачає імітаційне моделювання ситуації проблемного змісту, у якій відбувається рольова взаємодія учасників гри у суспільній діяльності. Ділова гра має бути організована за принципом діалогічного мовлення та принципом двоплановості ігрової навчальної діяльності. Розробка ділової гри починається з двох моделей: імітаційної та ігрової. Імітаційна модель має мету, предмет гри, систему оцінювання. Ігрова модель містить наступні компоненти: сценарій, правила, цілі, ролі й функції учасників гри. Правила гри мають включати технологію, регламент, ролі учасників, систему оцінювання. Основне навчальне й виховне навантаження покладено на кінцевий етап – розбір гри. Приклади ділових ігор: імітаційні вправи на закріплення важливих навичок або понять; аналіз конкретних виробничих ситуацій; розігрування ролей – виконання ролей, оцінка дій у різноманітних ситуаціях; повномасштабна ділова гра, що створює професійну діяльність. [2]

Список використаних джерел:

1. Зайцев В. Современные педагогические технологии: учебное пособие. – В 2-х книгах. – Книга 1. – Челябинск, ЧГПУ, 2012. – 411 с
2. Иванова В. Педагогика / В.А.Иванова, Т.В.Левина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kgau.ru>.

METHOD OF TEACHING THE SUBJECT "TOPIARY ART" IN HIGHER EDUCATIONAL STAFF OF UKRAINE

Krupa N.M.,
*PhD in Biological sciences,
assistant Professor of the
Department of landscape gardening,
National Agrarian University,
Bila Tserkva, Ukraine*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТОПІАРНЕ МИСТЕЦТВО» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Крупа Н.М.,
*к.б.н., доцент
кафедри садово-паркового господарства
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна*

«Топіарне мистецтво» є однією із провідних фахових дисциплін при підготовці фахівців зі спеціальності 206 «Садово-паркове господарство». Відомо, що дисципліна базується на матеріалах, щодо застосування способів штучної зміни форм декоративних рослин та класифікації топіарних форм у садово-парковому та ландшафтному будівництві. Вивчення дисципліни є обов'язковим елементом кваліфікації інженера садово-паркового господарства.

Топіарне мистецтво, як прийом зміни габітусу дерев та кущів шляхом примусової стрижки – є невід'ємною частиною історії садово-паркового мистецтва, яке базується на досвіді та знаннях про деревні рослини [1]. Декоративна стрижка – один із логічних методів у бажанні людини кардинально змінити зовнішній вигляд типових дерев, якими вона оточена в повсякденні [3].

Уміння підстригати живі рослини у вигляді шпалер, бордюру, живих огорож чи різноманітних фігур веде свій початок зі Стародавнього Риму, від епохи Августа. За свідченням римського письменника тих часів Плінія Молодшого, мистецтво формування деревних рослин стриженням їх крон

досягло в Римі значної віртуозності. З таких рослин виконувалися написи на газонах, фігури птахів, звірів та людей, фантастичні споруди з колонами, вази, амфори тощо. Існував навіть особливий цех майстрів з формування рослин, що мали назву «топіарії», звідки і уміння формування рослин дістало назву «топіарне мистецтво»[5].

По О.І. Колесникову формування деревних видів рослин може бути наступних типів:

- звичайне формування крон окремих екземплярів;
- формування лінійних насаджень;
- фігурне формування окремих рослин або їх сукупності[2].

Метою роботи є висвітлення власного бачення щодо методики викладання курсу «топіарне мистецтво» у Білоцерківському національному аграрному університеті.

«Топіарне мистецтво» є професійно-орієнтованою нормативною дисципліною. Згідно навчального плану підготовки ОС «Бакалавр» у Білоцерківському НАУ на вивчення дисципліни виділяється 3 кредити: 16 годин – лекційний курс, 16 годин – практичні заняття, 18 годин – навчальна практика. Підсумковий контроль – залік.

Метою викладання курсу є теоретична та практична підготовка студентів у галузі фігурної стрижки декоративних рослин.

Основним завданням вивчення дисципліни є використання елементів топіарного мистецтва на різних об'єктах садово-паркового мистецтва з урахуванням особливостей догляду та залежно від їхнього призначення.

Основними темами лекційного курсу є:

1. Історія зародження та розвитку топіарного мистецтва.
2. Морфологія і аутокологія деревно-кущових та багаторічних трав'янистих рослин, що використовуються у топіарному мистецтві.
3. Асортимент дерев та кущів, придатних для формування.
4. Теоретичні основи обрізування рослин. Звичайне формування крон та фігурне формування окремих рослин і їх сукупності.
5. Форми фігурної стрижки та рекомендовані рослини.
6. Обрізування дерев і кущів.
7. Створення та формування живих огорож.
8. Пальмета, як різновид формового садівництва.

Тематика практичних занять охоплює наступні питання:

- історичні аспекти зародження та розвитку топіарного мистецтва;
- морфологічна будова, декоративні якості та особливості розвитку деревно-кущових рослин, придатних до формування;
- технологія вирощування садивного матеріалу для стрижених форм;
- технологія створення живоплотів, боскетів та догляд за ними;
- розрахунок необхідної кількості садивного матеріалу для влаштування топіарних композицій;
- формувальне обрізування рослин за допомогою переносних шаблонів;
- асортимент сучасних інструментів та механічних засобів для стрижки рослин;
- методи діагностики та засоби боротьби із шкідниками та хворобами у топіарних композиціях.

Спеціальність, яку отримують студенти спеціальності «Садово-паркове господарство» має прикладний характер, тому значне місце в навчальному процесі займають практичні заняття на виробництві, навчальні і виробничі практики, під час яких майбутні спеціалісти набувають практичних навиків у сфері декоративного садівництва, топіарного мистецтва і ландшафтного будівництва. Навчальна практика з дисципліни проводиться на Біостаціонарі Білоцерківського національного аграрного університету.

Біостаціонар БНАУ був заснований у вересні 2007 р. у зв'язку з відкриттям в навчальному закладі напряму підготовки «Лісове і садово-паркове господарство». Нині він є навчальною, науковою і виробничою базою з підготовки студентів даного напряму. Основною метою діяльності біостаціонару було формування колекцій декоративних рослин для використання в навчальному процесі. Згідно з навчальними планами на базі біостаціонару проводяться лабораторно-практичні заняття і навчальні практики з ряду професійних дисциплін: «Основи фахової підготовки», «Дендрологія», «Декоративна дендрологія», «Квітникарство», «Декоративне розсадництво і насінництво», «Озеленення населених місць», «Садово-паркове будівництво», «Механізація садово-паркових робіт», «Топіарне мистецтво» та ін. [4].

Під час навчальної практики з дисципліни студенти набувають практичні навички з формування деревно-кущових рослин (фонд деревно-кущової рослинності біостаціонару нараховує понад 171 вид з 23 родин та 50 родів), за допомогою сучасних інструментів та механічних засобів проводять догляд за зеленими скульптурами, проводять стрижку рослин.

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами тестування в дистанційній системі Moodle. 70 балів – студент отримує за роботу на лекціях, виконання практичних завдань, самостійну роботу та ІНДЗ, 30 балів – за виконання підсумкового тесту.

Отже, досвід викладання дисципліни показує, що індивідуальне завдання та навчальна практика надають студентам можливості набутти практичних навичок виконувати роботи з формування рослин відкритого ґрунту за допомогою переносних шаблонів, формувати елементи топіарного мистецтва з деревно-кущових рослин, проводити догляд за зеленими скульптурами, оволодіти технологіями формування різних скульптур із трав'янистих та деревних рослин, правильно проводити стрижку рослин.

Список використаних джерел:

1. Боговая И.О. Ландшафтное искусство : учебник для вузов / И.О. Боговая, Л. М.Фурсова. – М. : Агропромиздат, 1988. – 223 с.
2. Колесников А.И. Декоративная дендрология. – М.: Лесная промышленность, 1974. – С. 101-146.
3. Крижанівська Н.Я. Основи ландшафтного дизайну: Підручник. – К.: Ліра-К, 2009. – 218 с.
4. Олешко О.Г. Біостаціонар БНАУ як навчальна, наукова і виробнича база з підготовки студентів напряму "Лісове і садово-паркове господарство" / О.Г. Олешко // Агробіологія. – 2012. – № 8. – С. 9-13.
5. Шляхта Я.М. Топіарне мистецтво та живоплоти: навч. посібник / Я.М. Шляхта. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 120 с.

TOLERANCE AS A MANIFESTATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MASTERS OF MEDICINE

Kutsenko O.M.,

*Lecturer of the Foreign, Latin and Ukrainian Languages Department,
SE «Luhansk State Medical University»,
Rubizhne, Ukraine*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МЕДИЦИНИ

Куценко О.М.,

*викладач кафедри іноземних мов з латинською та українською мовами,
ДЗ «Луганський державний медичний університет»,
м. Рубіжне, Україна*

Вища медична освіта повинна забезпечити високоякісну підготовку майбутніх магістрів медичної освіти і є важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я та реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки майбутніх лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Однією із важливих проблем медичної освіти є професійна компетентність майбутніх магістрів медицини до толерантної взаємодії з пацієнтом. Категорія «професійна компетентність» визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом і індивідуальними здібностями людини, його вмотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи [1].

Професійна компетентність особистості є складним системним утворенням, основними елементами якої є [2, с. 334–335]: підсистема професійних знань як логічна системна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, зафіксована в її свідомості; підсистема професійних умінь як психічних утворень, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності; підсистема професійних навичок – дії, сформовані в процесі повторення певних операцій і доведені до автоматизму; підсистема професійних позицій як сукупності сформованих установок і орієнтацій, відношення та оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив, а також домагань, які визначають характер професійної діяльності і поведінки фахівця; підсистема індивідуально-психологічних особливостей фахівця – поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль професійної діяльності, поведінки і виявляються у професійних якостях

особистості; підсистема акмеологічних інваріант – внутрішніх збудників, які обумовлюють потребу фахівця в постійному саморозвитку, творчості та самовдосконаленні.

Так, знання, уміння і навички виступають як діяльнісно-рольові характеристики професійної компетентності майбутнього магістра медичної освіти. Усі інші компоненти є суб'єктивними характеристиками, що вказують на ставлення фахівця до професійної діяльності та на його індивідуальний стиль [1]. Успішність діяльності медичного працівника значною мірою залежить від якості його толерантної взаємодії. А тому вміння вислухати, заспокоїти, надати пораду, стати співучасником певної стратегії поведінки – це не просто повинно бути професійним обов'язком медичного працівника, а його покликанням [3].

Метою діяльності майбутнього лікаря є зцілення людини. Ефективність надання медичної допомоги багато в чому залежить від встановлення довірливих взаємовідносин і взаємодії лікаря і пацієнта. При цьому процес спілкування з хворими значною мірою відрізняється від процесу спілкування зі здоровими людьми. Для надання ефективною і кваліфікованою медичною допомогою працівник галузі медицини повинен не тільки досконало засвоїти необхідну систему фахових знань, умінь і практичних навичок але й володіти мистецтвом спілкування, яке виступає одним із чинників ефективного лікування. Толерантність є невід'ємним фактором, що забезпечує встановлення успішних взаємовідносин у процесі надання медичної допомоги [4]. Аналіз наукової літератури із медичної та клінічної психології, психотерапії, загальної та соціальної медицини, основних положень професійної підготовки лікарів та середнього медичного персоналу у ВМНЗ свідчить, що толерантна взаємодія у професійній діяльності майбутніх магістрів медичної освіти розглядається у двох аспектах: як складова медичної етики і деонтології та як компонент системи професійних знань та умінь. Взаємодія як складова медичної етики й деонтології визначається такими принципами: колегіальності, «не зашкодь», збереження лікарської таємниці, афіліативності у відносинах, дотримання загальнолюдських, етичних, моральних норм (І. Вітенко, Н. Касевич, Р. Конечний, П. Назар, Р. Телле, І. Харді та ін.) [5].

Такі особистісні якості партнерів по толерантній взаємодії як відповідальність, прагнення до самореалізації, самовдосконалення, здатність мати власну думку, вираженість у прийнятті рішень, чесність, відкритість до нових ідей, спроможність детально продумувати ситуації спілкування, адекватність самооцінки і поведінки у критичних ситуаціях, доброзичливість,

терпимість, співчуття, любов до ближнього, емпатійність набувають особливого значення у діяльності медичних працівників. Основну відповідальність за характер та ефективність взаємодії несе медичний працівник, що проявляється в його умінні налагоджувати професійно доцільні взаємовідносини з пацієнтами, враховувати особливості їх темпераменту, характеру, емоційного стану [6]. Погоджуємося з думкою Б. Карвасарського, який характеризує толерантну взаємодію як базову одиницю, на основі якої формуються уміння спілкування, налагоджуються і розвиваються взаємовідносини між людьми, розвивається їхня комунікативна компетентність. Учений зазначає, що цей процес відбувається за кумулятивною шкалою, коли по мірі накопичення досвіду відносин, виконання різних видів діяльності зростає майстерність майбутніх медиків медичної освіти у взаємодії із пацієнтом [7].

Отже, толерантна взаємодія майбутніх магістрів медицини із пацієнтами є проявом професійної компетентності та суттєво впливає на ефективність процесу діагностики та лікування хворого.

Список використаних джерел:

1. Кравцова Т. Формування професійної компетентності майбутніх молодших медичних працівників засобами проблемно-модульного навчання / Т. Кравцова // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. – 2013. – Вип. 120. – С. 210–216.
2. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – 3-е изд. – М., 2000 – 512 с.
3. Поплавська С. Д. Етика професійної взаємодії медпрацівника і хворого / С. Д. Поплавська // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – 2013. – № 11. – С. 121–127.
4. Шигонська Н. В. Толерантність у системі професійної взаємодії медичних працівників / Н. В. Шигонська // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 35. – С. 46–49.
5. Шигонська Н. В. Толерантність як складова професійної взаємодії медичних працівників / Н. В. Шигонська // Науковий журнал «Комп'ютерно-інтегровані технології : освіта, наука, виробництво». – 2013. №11. – С. 162–167.
6. Психология общения медицинского персонала в лечебно-профилактических учреждениях / [А. К. Хетагурова, И. О. Слепушенко, Б. К. Липкий и др.]. – М. : Медицинский вестник, 2005. – 96 с.
7. Клиническая психология: учебник / [под ред. Б. Д. Карвасарского]. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2006. – 960 с.

NEW APPROACHES TO PREPARATION OF EXPERTS

Kniazieva O.A.,

*D.Sc.(Economics), Professor, Professor of
Department of Business Economics and Corporate Management
Odesa National Academy of Telecommunications n.a. O.S. Popov,
Odesa, Ukraine*

НОВІТНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Князєва О.А.,

*д.е.н., професор,
професор кафедри економіки підприємства та корпоративного управління,
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова,
м. Одеса, Україна*

Освітній процес в закладах вищої освіти (ЗВО) перебуває в стадії трансформації підходів як до самого навчання студентів, так і вимог щодо якості підготовки фахівців. Попередні реформи освіти та перехід до принципів, зафіксованих у Болонській декларації, призвів до гармонізації освітнього процесу із європейським освітнім простором. Новий Закон України «Про вищу освіту» спрямований на подальшу інтеграцію національної освіти з європейськими стандартами.

Втім, реалії сьогодення вимагають від ЗВО України урахування не лише світових освітніх трендів, а й національних особливостей. Проблема полягає не лише у трансформації освітніх програм, а й підходів до навчання із урахуванням вимог роботодавців як до кваліфікації, компетенції та навичок випускників, так і до їх соціальних якостей (емоційний інтелект, соціалізація), рівня інфокомунікаційної грамотності (користування ІКТ технологіями) тощо.

Тому постає нова науково-практична задача формування таких підходів до навчання студентів ЗВО, які були б в змозі задовольнити запити роботодавців, вимоги здобувачів вищої освіти щодо отримання затребуваної на ринку праці спеціальності та відповідали національним освітнім стандартам. Для вирішення цього завдання розглянемо деякі статистичні дані щодо діяльності ЗВО та ринку праці в країні (таблиця 1).

Таблиця 1.

Дані щодо діяльності ЗВО та ринку праці

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Обсяг випуску фахівців (заклади III-IV рівнів акредитації), тис. чол.	405,4	374,0	318,7	359,9
Кількість аспірантів, чол.	27622	28487	25963	24786
Кількість докторантів, чол.	1759	1821	1762	1646
Кількість прибуткових підприємств, %	63,5	70,4	73,0	69,7
Рівень зайнятості населення, %	56,6	56,7	56,3	56,1
Потреба у персоналі, тис. осіб	35,3	25,9	36,0	50,4
Зовнішня міграція населення, тис. осіб.	22,5	21,41	24,2	430,3*
Середня заробітні плата, грн. на міс.	3480	4195	5183	7104
Населення, млн. чол.	42,7	42,7	42,5	42,4

Джерело: [1]

** суттєве збільшення зовнішньої міграції у 2017 р. порівняно з 2014-2016 пояснюється запровадженням безвізового режиму з ЄС*

Статистичні дані свідчать, що протягом аналізованого періоду (при відносній сталості чисельності населення) скорочується кількість випускників ЗВО, і, як наслідок, кількість аспірантів та докторантів, тобто погіршується загальний науково-освітній рівень. Це відбувається з низки причин, зокрема:

1. Перманентне зростання вартості навчання на контрактній основі. Так, за даними 2017 р., вартість навчання коливається від 3750 до 43200 грн. за рік [2], що при досить низькій середній заробітній платі є доволі високою.

2. Скорочення обсягів державного замовлення та постійні зміни умов вступу, відсутність впевненості в успішному працевлаштуванні за фахом та з гідною заробітною платою.

3. Активний виїзд абітурієнтів на навчання до закордонних ЗВО. За статистичними даними, у середньому на рік за кордон виїждять порядку 18-20 тис. потенційних студентів.

Також дані табл. 1 свідчать, що в країні скорочується рівень зайнятості населення при одночасному зростанні потреби у персоналі. Ця суперечлива тенденція має місце тому, що ринок праці не збалансовано, тобто підприємства потребують спеціалістів, яких ринок праці та ЗВО їм не в змозі запропонувати. Не останню роль відіграє і трудова міграція. Також негативною з точки зору моніторингу працевлаштування є поправка до Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якої «...Вищі навчальні заклади не зобов'язані здійснювати працевлаштування випускників» [3]. Тобто відсутній механізм відстеження місця працевлаштування випускників.

Усе вищевикладене призводить до необхідності перегляду основних принципів підготовки фахівців ЗВО. На наш погляд, доцільно удаватися до таких підходів:

1. Підготовка за принципом «повного циклу». Відповідно до цього, ЗВО формують плани щодо обсягів набору до кожної спеціальності, спираючись не лише на власні ліцензійні обсяги та державне замовлення, а й на вимоги ринку праці (потенційних роботодавців). Тут необхідним стає укладання договорів з підприємствами щодо надання відповідної інформації. Підприємства, у свою чергу, формуються свої запити, спираючись на власні перспективи розвитку, які, відповідно до прийнятого в країні середньострокового планування та бюджетування, повинно містити плани розвитку на три роки.

В межах цього підходу співпраця із абітурієнтом починається з старших класів школи. Абітурієнтів знайомлять із станом ринку праці, формують перелік найбільш затребуваних спеціальностей, знайомлять з основами майбутньої спеціальності. Надалі студенти проходять навчання за обраною спеціальністю, тісно співпрацюючи із потенційними роботодавцями через виробничу практику та інші заходи. В ході навчання формується його карта компетенції, яка, на відміну від залікової книжки, містить не оцінки успішності, а набуті компетенції за переліком, який узгоджується із роботодавцями для кожної спеціальності. Доцільним є залучення цих роботодавців до навчального процесу (проведення практичних та лабораторних занять) та до участі у державній атестації (захист випускних робіт). Надалі випускник працевлаштовується на підприємство, де розробляється його власна карта кар'єрного зростання відповідно до його бажань та умов підприємства. Для підвищення кваліфікації працівник може звертатися до свого ЗВО.

Для запобігання випадків, коли за якимось причинами підприємство не приймає випускника (невідповідність отриманих компетенцій або криза на підприємстві), розробляються резервні варіанти працевлаштування на аналогічні підприємства.

2. Формування системи загальнодержавного моніторингу працевлаштування випускників ЗВО. Донедавна інформація про працевлаштування випускників надавалася безпосередньо самими ЗВО через отримання від випускників довідок про працевлаштування. Втім, за даними [2], третина працездатного населення України працюють неофіційно чи виїздять працювати за кордон. Це, безумовно, негативне явище, яке, серед іншого, не

надає змоги випускникам документально підтвердити власне працевлаштування. Тому, одночасно із заходами щодо протидії тінізації економіки, необхідно проводити дії щодо отримання інформації про найбільш затребувані спеціальності.

3. Формування механізму щодо подальшого розвинення системи індивідуалізації освіти шляхом впровадження індивідуальних освітніх програм (в циклах професійної та практичної підготовки за вибором студента у поза аудиторний навчальний час), наставництво, консультування тощо.

Ці та інші заходи сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності випускників ЗВО на вітчизняному та світовому ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Стоимость обучения в ВУЗах Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://abiturients.info/ru/senaobuch?page=6>
3. Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо працевлаштування випускників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vobu.ua/rus/documents/item/zakon-ukrainy-vid-061016-r-1662-viii-pro>

THE APPLICATION OF ART COACHING APPROACH IN GOAL SETTING IN CRISIS INTERVENTION

Miteva P.I.,
PhD, Associate Professor,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria

АРТ-КОУЧ ПОДХОД В КРИЗИСНАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ ПРИ ФОРМУЛИРАНЕ НА ЦЕЛИ

Митева П.И.,
Доцент, д-р,
Център по хуманитарни науки
Бургаски свободен университет
гр. Бургас, България

Като подход в съвременните професионални практики «коучинг» се прилага за реализиране на промяна. Неговото значение на английски: *coaching* е „процес на обучение или развитие, чрез които дадено лице получава подкрепа, докато постигне конкретна лична цел или професионален резултат, благодарение на ефективната връзка между коуч (инструктор, треньор) и обучаван/консултиран». Смисълът на „коучинг» е възможността участникът да ограничи вътрешните си препятствия и да постигне резултати чрез отключване на мотивация и потенциал [5].

Приложението на подхода в кризисната интервенция е подходящо, когато клиентът е изгубил частично или напълно уменията си за справяне в житейските ситуации. Известно е, че кризата като състояние нарушава равновесието и води до временни, понякога трайни промени в поведението и здравословния статус на човека. Професионалната психосоциална намеса, непосредствено след периода на «планиране на терапевтична интервенция» предполага подготовка на клиента да осъзнае актуалната ситуация, да «приеме реалността» и постепенно да потърси отговори на въпроси, сред които: Как ще продължавам да живея?

Този процес е дълъг и протича по различен начин при всеки отделен човек, при всеки отделен случай. Независимо от многообразието от човешки съдби и ситуации, нормалният изход от кризата изисква въпроси за формулиране на цели. Клиентът ги поставя пред себе си, за да възстанови нарушените връзки в

средата си, да подреди взаимоотношенията, да преформулира ролята си, да преобърне наново житейския пъзел и да надникне в живота си като през калейдоскоп. За достигане на подобен потенциал клиентът на кризисна интервенция преминава през няколко специфични етапа, които следват определени задачи за решаване [3, с.17-22].

Първият етап е наличие на кризисното събитие. Следват останалите, в които се разгръщат разнообразни симптоми от емоционален, поведенчески, когнитивен и соматичен характер. Всяка една криза, независимо от своя характер въздейства на тези съответни равнища и като вълна поваля човека до степен на невъзможност да се приспособи. Последният етап от протичане на кризата се разпознава като «реинтеграция». Личността има възможност или да направи зряла, обективна преценка на случилото се (тогава използва ефективни стратегии за справяне) или рискува да попадне в капана на собствените си емоции (балансът е невъзможен и преминава в по-ниско ниво на функциониране т.е. изгубва контрол над емоциите и поведението си, развива психосоматика и реализира «бягството в болестта»).

Според статистиката, 80% от хората преживели криза са носители на психична травма в резултат на дадено преживяно и успяват да изградят ресурси за справяне. При останалите 20% от пострадалите в кризисна ситуация възникват нарушения в една от посочените по-горе сфери на личността, а 4% от тях развиват посттравматично стресово разстройство (ПТСР), което изисква терапевтична намеса [2, с. 15].

Потърсена професионална подкрепа за възстановяване от състоянието на криза се приема като зряло решение от личността. Тогава, специалистът изгражда индивидуална консултативна програма. Тя включва няколко последователни стадия: въведение и запознаване; оценка на кризисното състояние и ресурса за справяне; осъществяване на кризисната интервенция чрез приложение включително и на творчески подходи, в зависимост от характера на ситуацията и особеностите на клиента. Кризисната интервенция приключва с проектиране на цели (проекция в бъдещето) и проследяване на състоянието в динамика.

Всеки етап от възстановяване на баланса и равновесието е важен и необходим за преминаване в следващия, когато очакването е промяна и постигане на разбиране за реалността. Независимо, че тези етапи са свързани и обвързани с резултати, важен момент от визията на бъдещето е етапът на

поставяне на цели. Известни са различни техники за формулиране на цели. Постъвременните интегративни подходи предлагат и поведенчески варианти, в които изследваното лице може да визуализира, да тества или да проектира целите си на базата на факти и реални възможности.

В НЛП практиките се говори за „спецификация на целите“, където резултатът е предшестван от търсенето на ресурс. Прилагат се разнообразни модели, които съпътстват изграждане на целите: „Колелото на живота“ с различни сектори, които измерват удовлетвореността на личността; конкретно дефиниране на това: „Какво точно искам?“ и търсене на т.н. „сензорна очевидност“ или изясняване на контекста: „Как, кога, при какви обстоятелства“ и др. [3]. Тези подходи не формализират стратегиите за изграждане на цели, а в тяхната конкретност и детайли подготвят човека ясно да види, да прозре идеята си за настояще и бъдеще в измерими граници. Наред с поставянето на цели подходите предлагат и анализ на духовните ценности. Моделът на Тони Бюзан (2014), по интересен начин чрез игра въвлеча клиента към осъзнаване на собствените ценности, респективно на движещите потребности и мотиви в поведението си [1].

Интерес в настоящата разработка представлява идеята за откриване на полезни подходи при формулиране на целите след преживян кризисен инцидент. Коучинг-техниките дават възможност за реализиране на промяна. В своето многообразие те са стимул за изследване на собствен минал опит и в търсене на перспектива в живота чрез осъзнаване и вземане на решения. Техниките стимулират любопитството, интереса на клиента в търсене на отговори, а това води съответно до инсайт/прозрение за неподозирани възможности. Така, воден от консултиращия, клиентът постепенно метафорично построява пъзела на живота си, формира увереност, че той е възможен. Коучинг-техниките се опират на опита и дават възможност за позитивна самооценка и саморефлексия.

Интересен вариант в коучинг-консултирането е разновидността „лайф-коуч“, която изследва/стимулира личностното развитие [5]. Вариант в коучинг е „арт-коуч“ подхода. Като модерно направление в арт-терапията и в организационната психология арт-коуч предлага множество творчески варианти за приложение, които изискват креативна нагласа и опит у консултиращия.

Предимството на арт-коуч сред известните методи за формулиране на цели е, че художествените изразни средства позволяват по-нестандартни техники на въздействие и оказване на влияние за промяна. От друга страна клиентът не е принуден да разговаря – той може да проектира, да нарисува, да пише, да моделира, да пее, да танцува и др. Средствата за откриване на смисъл са многообразни, а времето не е лимитирано. Позитивното мислене е гарантирано, а водещият осъзнато може да стимулира дейността и на лявото и на дясното полукълбо едновременно, като се стреми да постигне синхрон у клиента. Как да използваме арт-коуч техники за да постигнем ясно формулиране на цели в периода на възстановяване и изход от кризата?

Арт-коуч сесиите са „процес на изследване и осъзнаване на нашата вътрешна реалност и взаимодействието със заобикалящата ни среда с цел: себепознание, личностно израстване и разгръщане на максималния ни потенциал. Посредством използване на различни арт-техники и упражнения се реализира възможност да се свържем с неизчерпаемия източник на нашите вътрешни ресурси и да придобием по-голяма увереност в собствените си сили [6].

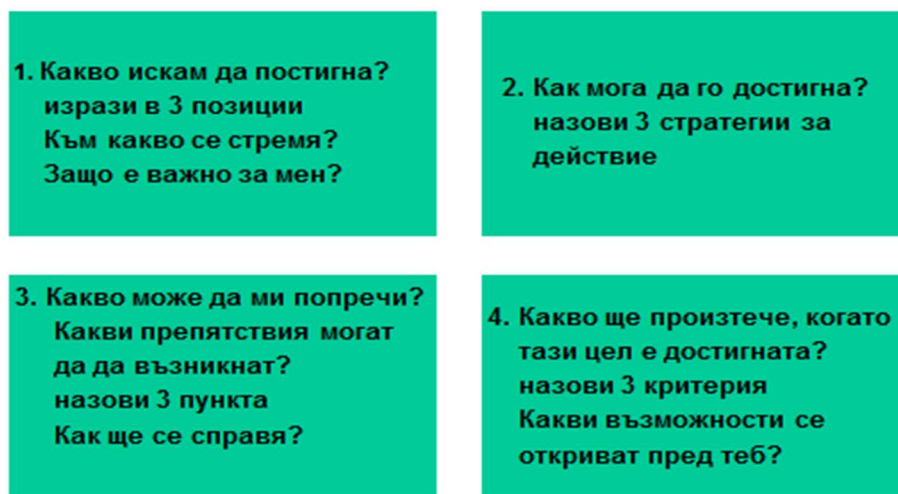
Как протича една арт коучинг сесия. Ние рисуваме и с помощта на някои коучинг техники и арт-упражнения опознаваме своите емоции, реакции, решения, действия. Разбираме кои са нашите движещи мотиви...Атмосферата по време на сесиите е много спокойна, създаваме си експериментаторска нагласа, отключваме въображението си и творим със съзнанието, че „правилно“ и „неправилно“ не съществуват. Заедно с нашия коуч създаваме безопасно пространство, в което можем да се изразяваме свободно чрез рисуване/творчество. Разширяваме ползрението си, генерираме алтернативни решения, засилваме нашата креативност и визия, откриваме кои са ограничаващите ни мисли и убеждения и се стремим да ги преработим в конструктивни, за да постигнем това, което наистина желаем [пак там].

Постигането на цели в периода на възстановяване при криза е необходимо, поради важността за изграждане визия и перспектива у човека. Условие е целите да са SMARTER - ясни, конкретни, реалистични, ориентирани във времето, възможно по-краткосрочни. Целите е важно да са написани и приети като лични, възможни, реалистични. Едва тогава се задвижва вътрешна мотивация за тяхното реализиране. В хода на коуч клиентът преживява нова реалност и я обвързва с възможностите си за промяна. Арт-коуч сесията

позволява клиент и консултираш да се пренесат в света на изкуството, да стимулират въображението си, да търсят възможности.

Подходящ пример за арт-коуч техника е т.н. „Актуалност на цели“, разработена от Елена Тарарина (2015). Чрез пресъздаване на различни аспекти от реалността, клиентът образно търси отговори и се опитва да изясни свои актуални цели, да определи възможни бариери и начини за тяхното преодоляване, както и да си представи перспективите при вече реализирана цел [4, с. 7]. Техниката се провежда в рамките на 20-30 мин. Предварително може водещият да предложи на клиента кратка релаксация с цел отпускане и настройване за работа. Не е необходима специална подготовка с материали, освен лист и химикал и създаване на доверително отношение. Водещият задава въпроси, а клиентът написва или отговоря с коментар.

Техника 1. „Актуалност на цели“.

Снимка 1. Техника. „Актуалност на цели“.

Техника2. «Календар». Техниката цели изясняване на алгоритъм от действия, които личността трябва да реализира в случаи, когато целите са много или неясни. Времето за изпълнение е 40-50 мин., а необходимите материали са моливи, листи, гума. Лицето назовава или написва свои цели в периода 3 мес., 6 мес., 1 година. За всяка една цел съставя символична рисунка, графика, колаж, метафорична карта и дава название. Рисува «линия на времето», а от прилежащите цели избира цел «А» и я поставя на «линия на времето» - това е приоритетна цел като съдържание и време на изпълнение. Останалите цели се подреждат спрямо нея. Значимо в случая е това разположение на целите, което ги прави ясни и обозрими за клиента като изпълнение [пак там, с. 12].

Арт-коуч пространството е алтернатива на класическото консултиране на личността в моменти на криза. То запазва основните принципи на консултиране при криза, като «тук и сега» и в същото време, при постигнат резултат в израстването и осъзнаване на ситуацията от клиента дава възможност да се разчупят стереотипите, да се създаде творческа атмосфера, да има надежда. Тъй като кризисната интервенция е специфична и обвързана с редица условия за приложение, достигането до формулиране на цели изисква успешно преминаване през предходните етапи. Очаква се, че дотогава ще бъдат постигнати емоционалното и физическото равновесие, приемането на реалността и относителна устойчивост в осъзнаване на ресурсите. Клиентът в арт-коуч при кризисна интервенция може да си поставя мотивирано цели едва когато е преминал отвъд кризата.

References:

1. Бюзан, Т. Силата на духовната интелигентност. С., 2014.
 2. Малкина-Пых, И.Г. Психологическая помощь в кризисных ситуациях. М., 2010.
 3. Митева, П. Творчески подходи в кризисната интервенция. С., 2015.
 4. Тарарина Е. Арт-коучинг. Техники простых решений. М., 2015.
 5. Уикипедия. URL: <https://bg.wikipedia.org/wiki>.
- Арт Коучинг или как да създадете реалност. URL:<http://yogamandala.net>.

DETERMINANTS OF VERTICAL QUALIFICATION MISMATCH IN EASTERN EUROPE

Neycheva Mariya,
*PhD, Associate Professor of Economics,
Burgas Free University,
Burgas, Bulgaria*

ДЕТЕРМИНАНТИ НА ВЕРТИКАЛНИТЕ КВАЛИФИКАЦИОННИ НЕСЪОТВЕТСТВИЯ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА

Нейчева Мария,
*д-р, доцент по икономика,
Бургаски свободен университет
м. Бургас, България*

Recent decades have been marked by an increasing educational attainment of the population in the developed world. This trend raises the scientific interest in the impact of human capital, specifically education, on growth in the long run [1]. One of the consequences of increasing educational level, which deserves attention in the countries from Central and Eastern Europe is the deepening vertical qualification mismatch. Generally speaking, it is defined as employment below the theoretical skill level acquired. With regard to higher education, it comprises university graduates with any occupation different from Managers, Professionals, Technicians and Associate professionals since according to the International Standard Classification of Occupations (ISCO-08) they require an academic degree.

Table 1 presents data on the labor force with tertiary education (ISCED 5-8) in the new EU member states. The percentage has been continuously increasing, thus reaching on average 30% in 2016 compared to only 18% in 2000. In five countries – Czech Republic, Poland, Romania, Slovenia and Slovakia – the cumulative rise is around or above 100%. The rate of job mismatch was growing up parallel to the broadening share of tertiary education graduates in the active population. At least a double-digit increase is observed in all countries except Estonia and Lithuania. This tendency is more clearly expressed in countries with a lower starting level of the most educated human resources such as Poland, Slovakia, Czech Republic, and Romania.

Table 1.

Vertical qualification mismatch in the new EU member states (2000-2016)

Country	Active population with tertiary education (%)			Vertical qualification mismatch (%) ^a		
	2000	2016	Cumulative change (%)	2000	2016	Cumulative change (%)
Bulgaria	20.5	31.0	51.2	17.9	23.1	29.0
Czech Republic	11.8	23.5	99.2	7.24	14.3	97.5
Estonia	29.6	38.9	31.4	23.9	24.8	3.77
Croatia ^b	15.5	26.3	69.7	13.4	15.4	15.6
Latvia	19.3	35.0	81.3	16.2	18.8	16.5
Lithuania ^c	42.5	42.0	-1.2	41.7	22.8	-45.3
Hungary	16.2	25.3	56.2	10.9	15.3	40.4
Poland	12.3	32.6	165.0	7.28	20.8	185.7
Romania	8.60	20.0	132.6	11.3	19.3	70.8
Slovenia	16.5	33.9	105.5	9.0	17.5	94.4
Slovakia	10.6	22.6	113.2	8.0	21.9	173.8
Average value	18.5	30.1	62.7	15.3	19.9	29.5

^aShare of employed having completed tertiary education (ISCED 5-8) who are hired at a job position below the theoretical level acquired.

^bThe data for Croatia refer to the period 2002-2016.

^cThe negative growth reflects a break in the data series in 2002. The drop in the data in year 2001 was caused by the classification of special secondary school (technical school). Until year 2000, persons who have graduated from special secondary school were included in tertiary education. Since year 2001 they are included in post-secondary non-tertiary education.

Source: Eurostat, National Statistics of Croatia, National Statistics of Lithuania.

The data show that the prevailing percentage (about 70%) is employed as service and sales workers or clerical support workers as this pattern is strongest in Croatia – half of the graduates (50.2%) on average. The third place is taken by craft and related trade workers (about 8%). In Estonia and Lithuania the corresponding number is above 21. The next lines present the model which aims to identify the underlining factors of the vertical mismatch (*vmismatch*). The list of regression variables comprises the active population with higher education introduced above (*h*), the share of females in the labor force with tertiary education (*h_fem*), Gross value added-to-GDP ratio for the trade-related services, specifically wholesale and retail trade, transport, accommodation and food service activities, real estate activities (*GVA_sales*), the active population with tertiary education in the ICT field (*h_ICT*), employed persons with higher education in ICT (*empl_h_ICT*). The yearly data between 2000 and 2016 are used.

Table 2.

Factors determining the degree of vertical qualification mismatch among tertiary education graduates

	Model 1	Model 2
Dependent variable: <i>log vmismatch</i>		
log h	0.552 ^{***} (0.049)	
log h_fem		1.871 ^{***} (0.288)
log GVA_sales	0.384 ^{***} (0.049)	0.048 (0.124)
log h_ICT		0.225 ^{**} (0.056)
log empl_h_ICT		-0.124 ^{**} (0.033)
log small enterpr		-1.090 ^{***} (0.281)
adj Rsqr.	0.756	0.558
Number of observations	168	64
Normality of residual test (p-value)	0.710	0.147

^aAutomatic leads and lags specification (based on AIC criterion, max=*). Pooled estimation and group estimation produce similar regression outputs. ^bWhite cross-section standard errors & covariance (d.f. corrected).

Taking into account the longer time dimension of the data series ($T = 17$), I first perform a unit root check using two alternative tests for panel data [2,3]. The results are available upon request. The dependent variable in the regression models presented in table 2 is *log vmismatch*. The vector of slope coefficients $[a_i]$ measures the impact of the potential determinants of the vertical mismatch. The leads and lags are specified automatically based on AIC criterion. Model 1 has been solved by DOLS. Due to the smaller number of observations, panel EGLS was applied to model 2.

The results confirm that the increasing labor force with tertiary education (*log h*) leads to more over-skilled employees. The latter is clearly expressed when female university graduates are considered (model 2). Some evidence is found that the Gross value added in the field of trade-related services (*log GVA_sales*) is also positively associated with the qualification mismatch. This is supported by the descriptive analysis presented above. According to the results, the increasing number of graduates from ICT-related academic programs (*log h_ICT*) does not diminish the

rate of vertical mismatch per se. At the same time, the negative regression coefficient for the variable *log empl_h_ICT* implies that among all employed with tertiary education those who possess an academic degree in the field of ICT less often perform jobs requiring skills below their level of educational attainment.

Model 2 examines the role of another potential factor of the mismatch – small enterprises employing between 0 and 20 persons expressed as a percentage of the total number of enterprises in a given country. The slope coefficient is less than 0 and statistically significant. That might be explained by the fact that the larger the number of enterprises the greater the need for managerial and professional personnel.

Reference:

1. Neycheva, M. Secondary vs. higher education for growth: the case of three countries with different human capital's structure and quantity. *Quality and Quantity*. – 2016 – № 6. – C. 2367-2393.
2. Levin, A., Lin C.F., Chu, C. Unit root tests in panel data: asymptotic and finite-sample properties. *Journal of Econometrics*. – 2002 – № 108. – C. 1–24.
3. Maddala, G. S., Wu, S. A Comparative study of unit root tests with panel data and a new simple test. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. – 1999 – № 61 – C. 631-652.

FACEBOOK ADDICTION – ONE OF SOCIAL NETWORKING ADDICTIONS

Popova D. D.

*Ph.D., Associate Professor,
Burgas Free University
Burgas, Bulgaria*

ФЕЙСБУК ЗАВИСИМОСТТА – ЕДНА ОТ ЗАВИСИМОСТИТЕ ОТ СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ

Попова Д. Д.

*доцент, Д-р
Бургаски свободен университет
Бургас, България*

Social media

Communication among people has undergone an enormous metamorphosis since the beginning of humanity. While the adoption and the evolution of some of the means of human interaction took millennia, centuries or decades, others needed just a few years to become so widespread, sophisticated and easy to use that people today can hardly imagine living without them. These means of communication go by the name of social media. Social media is forming more and more a central part of how we all communicate.

Traditional communication tools do not present enough opportunities for people to become addicted to them even though there were times when some people were called “couch potatoes”, because they sat on their couch and watched TV for hours. With traditional media the user has no access to the author of the article, picture, movie, or video. Social Media turns communication into an interactive dialogue through the use of web-based and mobile technologies. It can take different forms such as magazines, forums, weblogs, blogs, wikis, pictures, videos, etc. We are in the midst of a social media revolution not only because Facebook, Twitter, Pinterest, Myspace, etc., are widely used for communication, but also because they are undergoing expansion and improvement even as we speak. Social media is a media

for social interaction which transcends the scope and capacity of all traditional media put together.

The advantages of the new media are undeniable – easy and inexpensive 24/7 access to information; one-to-many communication; free sharing of knowledge and opinion; written, visual and audio resources; interactivity; transcending cultural and ethnic borders, etc. As many other human inventions, social media has disadvantages including cyberbullying, hacking, fraud and scams, security issues, reputation and relationship issues, health issues, etc. But the focus of the present study is the addictive part of one form of social media – Facebook. Facebook addiction can disturb personal lives and can cut people off from society and reality.

Facebook – bad habit or addiction

The existing and fast improving online tools and technology have not only facilitated communication in countless ways, but have also changed the ways we talk and think about communication. Social media are changing the character of our social lives on an interpersonal and a community level. Today a large number of internet users are hooked onto Facebook in an attempt not to miss anything that is being posted there and to create the desired image for themselves. It is claimed that “28% of iPhone users check their social media before getting out of bed and 18% cannot go more than three hours without checking out what is happening” [2].

There are many reasons why Facebook is so attractive and hard to log off even after having been on for hours. Some of the 21 reasons listed by Dr. Conrad are boredom, insecurity, loneliness, sharing, human contact, and comparing with others. The clinical psychologist says that Facebook “feeds our naturally voyeuristic natures” and is “a forum for our egos”. It serves as our “mood booster” and quantifies our friendships [1].

For a number of years medical specialists have been debating about whether the excessive use of social media is an internet addiction disorder (IAD), an indication of another disorder, or simply a bad habit. This debate, coupled with Sean Parker’s public statement in an interview for Axios, has triggered the author’s interest in this matter. The former president of Facebook says: “Facebook was designed to exploit human “vulnerability”. Parker also admits that the question they tried to find an answer to was "How do we consume as much of your time and conscious attention as possible?" Obviously, they found the answer – give users “a little dopamine hit every once in a *while because someone liked or commented on a photo or a post*” [3].

Dopamine is an organic chemical that plays several important roles in the human brain and body but it has a sinister side too. Drugs cause huge increase in dopamine and this is why people feel “high” when they use drugs. This provokes people to use drugs again and again.

This is exactly what happens with a large number of Facebook users – their dopamine levels rise and they get high as they check their Facebook again and again. To ignore this matter and consider the excessive use of social media just a bad habit can cause a lot of harm since Facebook addiction is only a step away.

Survey

A research conducted online in March 2018 among 100 Facebook users aged 18-30 years has revealed some interesting facts. 80% of the respondents spend between 2 and 5 hours per day on Facebook, 8% – more than 5 hours, and only 12% – up to an hour. Apparently, the respondents spend too much time on Facebook which is time wasted given the more meaningful issues and activities in which they could engage.

52% of the respondents admit that the first thing they do in the morning is to check their Facebook wall and only 8% say that this is never their priority in the morning. To the question “Do you plan your Facebook posts?” 18% reply that they always do that, and 40% that they often do that. This is an indication that 58% of the interviewed people spend time planning their posts and that their mind is preoccupied with the thought of what they will say and display on Facebook. The conscious consideration of future Facebook posts reveals the users’ desire to present themselves in a certain way and to create a positive image of themselves. They may not always achieve the most wanted effect, but the way they “choose to present themselves on Facebook speaks volumes about their personality and self-image.” Morin [5] says that if people understand their behavior on social media they can get to know their own personality as well as what others think of them.

The lack of access to Facebook makes 41% of the respondents feel better and more productive. However, 35% of the participants in the survey “feel incomplete” and 24% “feel confused and anxious”. About 60% of them experience discomfort and dissatisfaction when they are not able to be on Facebook. However, Facebook takes a toll on users’ mood not only when they cannot be on but also when they are on because people make social comparisons and start envying others. It is often forgotten that most people share only their successes on Facebook and not their hardships, setbacks, or anxieties.

The respondents were asked how much time they thought they could do without access to their Facebook account. Only 18% said that they could do without Facebook for several days, 28% - only one day, 34% just a few hours. 20% of the young participants in the survey cannot do without access to Facebook. These results indicate that a lot of people have a problem with social media.

They prefer to lose themselves in a world of virtual friends and ‘likes’ because there they feel comfortable and self-confident reassured by positive comments, likes, thumbs up, and smilies. Morin [5] refers to a 2012 study published in *Computers in Human Behavior* and says that one of its findings is that **“people with a lot of Facebook friends tend to have low self-esteem”**. **The researchers claim that people who are unsure of themselves balance their low self-esteem by trying to become popular on Facebook. They gauge their popularity by the number of virtual friends they have and the likes they receive for their posts.**

The answers to the question “What do you do on Facebook?” in the survey conducted by the author of this paper have revealed other interesting insights. While 44% of the participants reply “To communicate with friends, relatives and acquaintances”, only 4% say that they use Facebook to get to know themselves “through the eyes of others”. Interestingly enough, a large number of respondents enjoy the contact with other people but a very small number believe they can learn what others really think about them. Perhaps they realize that their virtual relations are mostly insincere and superficial, and they cannot get to know what others really think about them.

Conclusion

Sean Parker says that Facebook “literally changes your relationship with society, with each other.” And, obviously, the change is not for the better. He expresses his concern like this: “God only knows what it’s Facebook doing to our children’s brains” [3].

The general understanding of addiction is a lack of the ability to control one’s impulses. Hence the compulsive and excessive usage of anything (drugs, alcohol, coffee, social media, etc.) is considered an impulse control disorder. Medical professionals around the world are not yet agreed about whether the obsessive usage of Facebook, for example, is a true disorder or a symptom of another illness. Whatever the medical definition, the excessive usage of social media has negative effects on people’s professional, academic, and personal lives. People who show some of the following signs should consider themselves addicted to Facebook:

“spending excessive time on Facebook, compulsive profile dressing, status update anxiety, bathroom updates, Facebook tardy, friend obsession, etc.” [4].

Even though not yet recognized as a formal clinical diagnosis, Social Media addiction poses a problem for millions of people around the world and they need help. The first step toward Facebook addiction recovery is to admit that they have a problem.

Then they must disable all notifications to avoid the temptation of checking out new posts. They must limit their access to Facebook to a fixed number of times per day and a fixed duration of time. It “must be restricted like a digital diet so that their intake is cut down much like a food addict that does not want to eat as much” [6]. And last but not least, they should find alternative ways of communicating and socializing opting for face-to-face contacts with real friends. Improving their relationship with members of the immediate and extended family, getting the desired job, joining a sports club, or going back to school for an additional certificate or a degree are some other paths towards overcoming Facebook obsession.

References:

1. Conrad, B. “Why Is Facebook Addictive? Twenty-One Reasons For Facebook Addiction” <http://www.techaddiction.ca/why-is-facebook-addictive.html> (accessed May 27, 2018).
2. Betterhelp. URL:<https://www.betterhelp.com/advice/addiction/what-is-social-media-addiction-and-how-do-you-treat-it/> (accessed May 25, 2018).
3. Axios. URL: <https://www.axios.com/sean-parker-facebook-was-designed-to-exploit-human-vulnerability-1513306782-6d18fa32-5438-4e60-af71-13d126b58e41.html> (accessed May 25, 2018).
4. “7 Signs of Facebook Addiction”. <https://www.lifewire.com/signs-of-facebook-addiction-2654371> (accessed May 21, 2018).
5. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/amymorin/2014/10/31/what-your-facebook-use-reveals-about-your-personality-and-your-self-esteem/>.
6. The Center for Internet Addiction. URL: <http://netaddiction.com/ebay-addiction/> (accessed May 29, 2018).

**SECTION 4. CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF
PHILOLOGY: LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION**

**INDIVIDUALLY AUTHOR'S NEOLOGISMS IN THE PARADIGM OF
MODERN LINGUISTIC RESEARCHES**

Babiy I. M.,

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
of the Department of General Linguistics and Slavic Languages,
Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatiuk,
Ternopil, Ukraine*

**ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ У ПАРАДИГМІ
СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Бабій І. М.,

*к. ф. н., доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

Упродовж останніх десятиріч усе більше з'являється неологічних студій. Теорія номінації здавна цікавила мовознавців. Поява нових номінативних засобів зумовлена впливом не тільки мовних, а й позамовних чинників (зміни в політиці, економіці, науці, громадському житті суспільства тощо). Сьогодні помітна тенденція появи великої кількості нових слів, хоча не всі вони стають загальномовними і потрапляють у словники. Науковці виділяють три етапи входження неолексем до лексики сучасної мови, а саме: «а) первинна фіксація неологізмів у засобах масової інформації, наукових статтях, дисертаціях; б) первинна фіксація широковживаних неологізмів у спеціальних словниках; в) остаточне закріплення неологізмів у мові, про що свідчить їхня фіксація у словниках» [4, с. 4]. Поява нових лексем зумовлена і естетичними потребами мовців. Вагомі стилістичні навантаження містять авторські лексичні новотвори, які в художньому тексті, крім номінативної (називної) функції, як правило, є важливим емоційно-експресивним та оцінним засобом письменницького зображення.

У статті спробуємо охарактеризувати основні напрями розгляду індивідуально-авторських неологізмів. У сучасних лінгвістичних дослідженнях панівним є погляд, за яким усі неологізми прийнято поділяти на загальномовні та індивідуально-авторські, які ще називають okazіоналізмами. О. Стишов зауважує, що « їх варто розглядати як складне явище системного (реалізація словотвірних можливостей, закладених у системі певної мови) і асистемного (ненормативність, функціональна й емоційно-експресивна зумовленість, створення для ситуативних потреб) характеру» [5, с. 47].

Вивченням появи та функціонування неологічної лексики займається відносно нова лінгвістична галузь – неологія, або неологіка. Сам термін неологія має два значення: 1) мовознавча дисципліна і 2) сукупність неологізмів.

Аспектологія вивчення індивідуально-авторських неологізмів достатньо широка, зокрема, науковці розглядають ці одиниці в таких аспектах: лексико-семантичному, дериваційному, прагматичному, психолінгвістичному, функціональному, лексикографічному та ін. Відомими дослідниками в галузі неології є В. Русанівський, Г. Вокальчук, Є. Карпіловська, Ж. Колоїз, О. Стишов, Н. Сологуб, В. Герман, Г. Сюта, Н. Адах, Т. Юрченко та ін. Хоча сьогодні залишається чимало дискусійного в цій галузі, зокрема, щодо критеріїв виділення неолексем, їх класифікації, місця в лексичній системі мови, термінології тощо. Так, на позначення нової лексеми в науці існує понад тридцять номінацій, а саме: авторський неологізм, поетичний неологізм, okazіональне слово, okazіоналізм, авторський новотвір, художній неологізм, індивідуалізм, індивідуально-авторський неологізм, одноразовий неологізм, слово-метеор, слово-експромт та ін.

Дослідники виділяють різні ознаки нових слів. Найповніше, мабуть, охарактеризував їх О. Ликов, який назвав дев'ять ознак, «які відмежовують okazіональне слово від канонічного: 1) належність до мовлення; 2) утворюваність (невідтворюваність); 3) словотвірна похідність; 4) ненормативність; 5) функціональна одноразовість; 6) експресивність; 7) номінативна факультативність; 8) синхронно-діахронна дифузність; 9) індивідуальна належність» [4, с. 11].

У неологічній теорії є погляд, що всі новотвори треба поділяти « на потенційні слова як такі, що відповідають нормі, й okazіональні утворення, що

суперечать нормі тією чи іншою мірою (Е. Ханпіра, О. Земська та ін.)» [2, с. 41].

У сучасних неологічних розвідках репрезентовано характеристику новотворів за ступенем okazіональності. Н. Бабенко виділила три ступені okazіональності неолексем: 1) перший ступінь мають стандартні, потенційні утворення, побудовані відповідно до дериваційних норм сучасної літературної мови; 2) другий ступінь – частково нестандартні утворення, однак відступи від дериваційної норми не зумовлюють труднощів семантичної інтерпретації; 3) третій ступінь – okazіональні, повністю нестандартні новотвори, побудовані нетрадиційно, їх семантику важко пояснити [1, с. 15].

Вагомими естетичними настановами характеризуються індивідуально-авторські неологізми в художньому тексті. Як правило, вони завжди стилістично навантажені, є важливим характеризувальним та оцінно-експресивним засобом. Крім того, як зауважує Г. Вокальчук, « майстерно створена художником слова, авторська номінація здатна вмістити в собі згусток мисленнєвої енергії творця, якнайточніше відбити його власне світосприйняття, а також у високохудожній формі віддзеркалити особливості національного світовідчуття, менталітету» [2, с. 6].

У мові художньої літератури авторські лексичні інновації, як правило, виражені іменниками, прикметниками, дієсловами, прислівниками, найчастіше – іменниками і прикметниками. Своєю естетичною вагою, звичайно, характеризуються лексичні новотвори в поетичному мовленні, хоча варто зауважити, що прозаїки теж є відомими словотворцями. Так, вагомими неологічними словниками прозових творів Михайла Стельмаха, Миколи Вінграновського, Василя Барки та ін. Письменники вживають неолексеми різних частин мови. Репрезентативною є група іменникових неолексем, зокрема, велику категорію становлять назви осіб. Можна виділити кілька тематичних груп неолексем, які найчастіше зустрічаються в художній мові. Вони характеризують особу за такими ознаками:

1) рід занять, діяльність: *зблукалець, кашовар-куховар* (М. Вінграновський); *папероїд, оратор-дурисвіт, перошкряб, горшкограй* (М. Стельмах);

2) зовнішній вигляд, портрет: *дебеляк, дужень, задрипа* (М. Стельмах);

3) внутрішні якості, психологічний стан: *товариш-роззява-гаволов* (М. Вінграновський); *язикань, пошкодерник, безпардонник, кислий, жеребило,*

продайдуша, нудисвіт, носодер, сушиголова (М. Стельмах); *мудрець-гречкосій, плескотуха-всезнаєчка* (В. Барка);

4) соціальний статус, матеріальне становище: *гетьман-цар-імператор* (М. Вінграновський); *дрантогуз, голодраб, голоп'ятник, архікнязь* (М. Стельмах);

5) оцінно-експресивні позначення: *гидомира, павутькало, гидогена, роздайбіда* (М. Вінграновський); *вигилки, неймовірник* (М. Стельмах). Велику групу становлять абстрактні іменники: *протопт, рубанина-бій, замир'я* (М. Вінграновський); *холодноокість, бабодурство, печаль-журба, диво-радість, жалі-тривоги* (М. Стельмах); *«моя-хата-скрайство», мордокалічення, чоломбитство* (В. Барка).

У художній мові індивідуально-авторські неологізми виступають важливим засобом образотворення, є вагомим джерелом збагачення письменницької мови.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Н. Г. Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ. – Калининград: Калинин. гос. ун-т, 1997. – 79 с.
2. Вокальчук Г. М. Словотворчість українських поетів ХХ століття: монографія. – Острого: Нац. ун-тет «Острозька академія», 2008. – 536 с.
3. Лыков А. Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово). – М.: Высшая школа, 1976. – 120 с.
4. Нові слова та значення: словник. – К.: Довіра, 2009. - 271 с.
5. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття: (на матеріалі мови засобів мас. інформації). – К.: Пугач, 2005. – 388 с.

**CONCEPTS SKY AND WATER IN GERMAN LINGO CULTURE
(BASED ON THE WORKS OF V. GOETHE)**

Bosa T. S.,

*Teacher of English and German
at the Department of Professional English
Odessa National Maritime University,
Odessa, Ukraine*

**КОНЦЕПТИ «НЕБО» Й «ВОДА» В НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ В. ГЕТЕ)**

Боса Т. С.,

*викладач англійської і німецької мов
на кафедрі професійної англійської мови
Одеський національний морський університет,
м. Одеса, Україна*

Обрані нами концепти особливо цікаві для аналізу з позиції антропоцентричної парадигми, в якій мовні явища розглядаються у взаємозв'язку з психологічними, когнітивними, соціологічними й культурними процесами. Повноцінне розуміння цих концептів можливе за умови з'ясування їхньої лінгвокультурної зумовленості.

В межах лінгвокультурології концепт визначається як базове поняття, що відбиває ментальність і менталітет носія мови. Але досі не існує загальноприйнятого розуміння природи концепту, немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Прихильники різних наукових поглядів визнають концепт як одиницю національної картини світу, яка знаходить своє відображення в його мовній картині.

Головною ідеєю представленої розвідки є розуміння концепту як дискретного ментального утворення, яке є базовою одиницею мисленнєвого коду людини, що має відносно впорядковану структуру, представляє результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особистості і суспільства і яке несе комплексну, енциклопедичну інформацію про предмет чи явище, що відображається, про інтерпретацію цієї інформації суспільною свідомістю і відношенням суспільної свідомості до певного явища [Попова 2007, с. 13].

Концепт «Himmel» – «небо» є архетипним і системоутворюючим елементом концептосфери будь-якого етносу. Із давніх-давен люди замислювалися над оточуючим їх світом, намагалися осягнути його будову й закономірності. Перші філософи у своїх навчаннях розглядають небесну сферу як першоелемент буття. Концепт «Himmel» – «небо» отримує відображення на всіх рівнях мови.

Розглянемо приклад: *Beim Himmel, dieses Kind ist schön! / So etwas hab' ich nie gesehn. / Sie ist so sitt- und tugendreich, / Und etwas schnippisch doch zugleich* [3 : 352].

У словнику «Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache» (2003) представлені наступні дефініції вербалізації концепту «Himmel»: *Himmel* (m) - 1) nur Sg; der (Luft) Raum über der Erde; 2) nur Sg; der Ort, an dem (im Glauben mancher Religionen) Gott ist und an den die Menschen nach dem Tod kommen wollen; 3) nur Sg .; ≈ Gott; 4) eine Art Dach aus Stoff; 5) unter freien Himmel, in Freien; 6) zwischen Himmel und Erde, hoch über der Erde (meistens in gefährlichen Situationen, ohne sicheren Halt) 7) gespr. Verwendet in Ausrufen der Verwunderung und des Schreckens und in Flüchen [4 : 500–501].

Словник «Deutsches Wörterbuch» Герхарда Варига подає таке визначення:

- 1) *Himmel* (m) - scheinbare Halbkugel über der Erde mit den Gestirnen, Synonyme Firmament, (gehoben) Himmelgeschwölbe;
- 2) Tragedach, Baldachin (Bett-, Thron-);
- 3) Sitz Gottes, Aufenthaltsort der Verstorbenen, Paradies, Jenseits, Ort der ewigen Seligkeit, (bildlich) des Glückes;
- 4) (bildlich) Gott, Schicksal, Vorsehung [5 : 17].

Аналіз лексикографічних джерел доводить, що домінуючим при визначенні *неба* є локально-просторова ознака, тобто небо як «*простір*», який знаходиться над землею. Другою домінантною ознакою при визначенні лексеми є теологічна ознака, тобто тлумачення *неба* як «*Царства Всевишнього*», «*Миру Божого*»; місця перебування ангелів і бога-батька. Важливе значення при визначенні *неба* має й метафорична ознака. Вже згадана субстанція ототожнюється безпосередньо з *Богом*, з *долею*, яка визначена Всевишнім.

Наявність різних дефініцій у лексикографічних джерелах свідчить про те, що когнітивний зміст концепту «Himmel» – «небо» гетерогенний, неоднорідний.

Незважаючи на той факт, що концепт *небо* можна віднести до універсальних стійких одиниць інформаційної бази людини, що формує мовну картину світу будь-якого народу, є певні національно-специфічні особливості когнітивного мовного простору, які можна виявити на рівні семантики.

Концепт «*Wasser*» – «*вода*» – одна з найважливіших і найскладніших ментальних структур, якими оперує людська свідомість. Будучи багатовимірною сутністю, *вода* онизує не лише матеріальний, але й духовний простір. У свідомості художника концепт *Voda* стає виразником сенсів, значень, ідей. Особливу нішу в когнітивній парадигмі посідає питання, що стосується вивчення природи, зокрема, першостихії «*Voda*».

Розглянемо приклад: *Das Wasser rauscht', das Wasser schwoll, Netz' ihm den nackten Fuß; Sein Herz wuchs ihm so sehnsuchtsvoll, Wie bei der Liebsten Gruß. Sie sprach zu ihm, sie sang zu ihm; Da wars um ihn geschehn: Halb zog sie ihn, halb sank er hin, Und ward nicht mehr gesehn* [2, 126].

Першоеlement «*Wasser*» – «*вода*» є одним з найбільш значущих складових німецькомовної художньої концептосфери як в діахронії, так і в синхронії, про що свідчить наявність номінацій найрізноманітніших форм існування води. За нашими спостереженнями, у німецькомовному художньому дискурсі *вода* репрезентується, головним чином, у трьох глобальних макропарадигмах: 1) натуроморфній (вода як елемент природи); соматичній (вода як елемент фізіологічної природи людини); екзистенційно-біологічній (вода як елемент питної сфери) [6 : 128].

Отже, концепти «небо» й «вода» є абстрактними, але, якщо розглядати їх через призму лінгвокультурології, то вони є загальнокультурними. Мовна картина світу В. Гете характеризується ліризмом, художньою істиною, фіксацією значних моментів, пейзажною майстерністю. Його образи неба й води повні, зримі, сповнені конотативних значень. Ліричне почуття поета, письменника й драматурга пов'язане з підвищеним настроєм, створеним красою німецької природи, де все лаконічно, чітко й майстерно. Описане випромінює красу, поезію, світлий настрій і ностальгічні емоції. Все це надзвичайно розширює й уточнює семантику неба й води, надає особливого звучання цитованим уривкам.

Концепти «небо» й «вода» в творчості В. Гете є фундаментальним, глибоко енергетичним елементом етнонаціональної моделі німецького макрокосму. Вони стають є однією з осмислених символіко-національних

констант його поетичного світу. Через призму неба й води автор генерує поетично-образне бачення мовної картини світу німців, яка означена стриманістю, релігійністю, незламністю духу.

Список використаних джерел:

1. Попова, З.Д. Когнитивная лингвистика: учебное издание. М. : АСТ: Восток-Запад, 2007.
2. Duden Deutsches Universalwörterbuch / 5., überarbeitete Auflage, herausgegeben von der Dudenredaktion, Dudenverlag, Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich, - 2003. – 1892 S.
3. Duff A. Translation / A. Duff. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1989. – P. 24-25.
4. Iserer V. The process of reading: phenomenological approach / V. Iserer // Anthology of World Literature and critical thought of the twentieth century. – L., 1996. – 633 p.
5. Nida E. Principles of Correspondence. Toward a Science of Translating / E. Nida. – Leiden : Brill, 1964. – P. 156-171. (Reprinted in Venuti 2000; P. 126-140).
6. Nida E. Towards a Science of Translating / E. Nida. – Leiden, 1964. – 178 p.

INFORMATION INTERMEDIARIES AS A FUNCTIONAL COMPONENT OF LIBRARIES INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITY

Burkivska L. Yu.,

Candidate of Philology, Associate Professor

Hryhorash S. M.,

Candidate of Philology, Associate Professor

Records Information Management and Information Activity department

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЕРЕДНИКИ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Бурківська Л. Ю.,

к.ф.н., доцент,

Григораш С. М.,

к.ф.н., доцент,

кафедра документознавства та інформаційної діяльності,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Посилення ролі інформаційної аналітики як особливої сфери людської діяльності, спрямованої на забезпечення інформаційних потреб суспільства за допомогою аналітичних технологій через переробку вихідної інформації й екстракцію знань, зумовлено різноманітністю і надмірністю інформації, яка накопичена в комунікаційній системі суспільства, та необхідністю її селекції [26]. При цьому історично саме бібліотека має пріоритет у систематичному впорядкуванні інформації та знань, тому вона стає завдяки своїй професійній діяльності посередником з пошуку, збору, обробки, накопичення інформації та представлення її у зручній для споживача формі. Споживач за рахунок професійної діяльності інформаційного посередника отримує такий інформаційний продукт, який він не зміг би отримати іншим шляхом або мусив

би для отримання аналогічного продукту витратити значно більше ресурсів, ніж віддає інформаційному посередникові.

Професійно важливі якості бібліографа як інформаційного посередника розглядали такі бібліотекознавці Г. Г. Воробйов та І. Г. Моргенштерн. Професіограма Г. Г. Воробйова виявила, що загально важливою якістю для всіх категорій інформаційних працівників є самовладання. Загальна картина ранжування якостей бібліографа має такий вигляд: творчий склад розуму, пам'ять, самовладання, самоконтроль, воля, аналітичний склад розуму, викладацька здатність, лідерство, соціальна відповідальність, уважність, чесність, колективізм, соціальна упевненість, допитливість, гнучкість, інтуїція, педантизм, здоров'я, терпимість, врівноваженість. І. Г. Моргенштерн у своїй професіограмі зазначав, що для бібліографів у процесі роботи характерні спокій, вони цінують виробничий комфорт, їм притаманні любов до порядку, чіткості, налагодженої технології, дотримання трудового режиму. При довідково-бібліографічному обслуговуванні важливі зосередженість, уміння відбирати необхідну інформацію, здатність швидко приймати правильні рішення при дефіциті часу й інформації, збереження ділової активності в умовах нерівномірного надходження запитів різного ступеня складності, емоційна стійкість, мобільність (здатність переключатися з однієї теми на іншу), евристичний склад мислення, інтуїція, такт у спілкуванні з користувачем, наполегливість у досягненні результату в пошуках [2, с. 245].

На думку Р. Чейза, ера знань є періодом «стрімкої зміни парадигми для бібліотекаря». Сьогодні бібліотекарі за епохи Інтернету та мультимедійних технологій стають «робітниками знань», котрі створюють нові матеріальні й інтелектуальні продукти [10, с. 46].

Завдання сучасного бібліотекаря, який працює в умовах інформаційного суспільства, полягає в організації інформаційно-комунікаційного середовища таким чином, щоб користувачі бібліотеки отримували вичерпну інформацію з найменшими витратами часу. Вміння шукати інформацію та аналізувати її є ключовим чинником у роботі бібліотекарів. Таким чином, стає очевидним, що підхід до визначення сутності, напрямів та розуміння інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки як соціокомунікаційного феномену має базуватися передусім на тому, що бібліотеки не лише можуть, а й повинні здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність, тому що вони є інтелектуальними центрами, що нагромадили значний досвід інформаційного аналізу.

Бібліотекарі завжди були аналітиками при пошуку інформації. Саме вони мають найбільший досвід уточнення запитів читачів, часто змушуючи останніх усвідомити власні інформаційні потреби, навіть ті, що ще не сформовані. Сьогодні бібліотеки не бажають втрачати свій статус центрів, що концентрують інформаційні ресурси, не залишатися лише сховищами старих книг. Для цього важливо не обмежуватися своїм фондом, активно освоювати зовнішні джерела інформації, тобто інформаційна аналітика розглядається як необхідний «інструмент» для підготовки компетентних відповідей на нетипові запити читачів.

Як вже було зазначено, інформаційно-аналітична діяльність бібліотеки як інтелектуальна та автоматизована діяльність, спрямована на створення нової інформації для забезпечення інформаційних потреб користувачів як в традиційному, так і в електронному режимі доступу, а також для прийняття управлінських рішень самої бібліотеки.

Н. А. Сляднева висловлює думку, згідно з якою на сьогодні саме бібліотечний соціальний інститут має найсприятливіші умови, яких потребує сучасна професійна аналітика: інтегровані документно-інформаційні ресурси, оперативний доступ до нової інформації, сучасні технології її пошуку й обробки і, нарешті, підготовлений належним чином персонал. Часто інформація, яку шукає користувач, може бути отримана лише в процесі вибірки з багатьох джерел, але в узагальненому вигляді – відсутня. Фахівці фіксують зростання дефіциту необхідної користувачу інформації в умовах її загального перевиробництва. Ситуація ускладнюється обмеженими можливостями людини сприймати та осмислювати інформацію у великих обсягах, будучи обмеженою в часі і при наявності великої кількості так званого «інформаційного сміття», що заважає виокремлювати та відсортовувати потрібну інформацію. Зростають і темпи старіння інформації. Переважна більшість користувачів потребує поточної актуальної інформації, опублікованої в останні роки [10, с. 48].

Тому на сьогодні завданням бібліотекаря стає не вплив на інтереси й погляди читача, а надання читачеві допомоги у відшукуванні та структуризації всього необхідного матеріалу. Такий підхід створює умови для формування в читача власного погляду на проблему. Водночас із зростанням запитів на інформацію зростає й потреба в удосконаленні бібліотечних установ, залучення до роботи в них кваліфікованих інформаційних працівників, посередників між виробниками й користувачами інформації, між наявним у суспільстві інформаційним ресурсом і соціальною структурою, що на ньому базується [36].

Список використаних джерел:

1. Біла Т. Актуальні психологічні якості бібліографа та вимоги до професії інформаційного працівника на сучасному етапі / Т. Біла // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол. – 2012. – Вип. 7. – С. 244-253.
2. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві / І. О. Давидова. – Х. : ХДАК, 2005. – 295 с.
3. Кобелев О. М. Інформаційно-аналітична система як інструмент оптимізації діяльності бібліотек ВНЗ / О. М. Кобелев, В. В. Побіженко // Вісник ХДАК. – 2014. – Вип. 42. – С. 231-240.
4. Кобелев О. М. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек і система управління знаннями [Електронний ресурс]/ О. М. Кобелев. – Режим доступу : <http://lib-hduht.kh.ua/Info/Kobyelyev.pdf>. – Назва з екрану.
5. Кобелев О. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як соціокомунікаційний феномен / О. Кобелев // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 10. – С. 22-25.
6. Медведєва В. Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія / Валентина Медведєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 180 с.

LINGUISTIC SYNERGETICS: PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Dombrovan T.I.,

*Doctor of Science (Philology), Professor,
The English Grammar Department,
Odesa I.I.Mechnikov National University,
Odesa, Ukraine*

ЛІНГВІСТИЧНА СИНЕРГЕТИКА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Домброван Т.І.,

*д. ф. н., професор,
кафедра граматики англійської мови,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Linguistic synergetics offers new ways of describing the traditional object of analysis by using another meta-language and tools, and it leads the science of language to a cross-disciplinary orbit. From the perspective of the synergetic approach, human language is considered an open, dynamic, non-linear, self-organising system with all its hierarchical subsystems and elements coherently interconnected and controlled by governing parameters.

Linguistic synergetics is a new stage in the investigation of language as an open, self-regulating system. The system's equilibria have been fully described within 'conventional' linguistics and its branches, while linguistic synergetics aims at the study of language *at the change point*, in the situations of restructuring and reorganisation caused by external influence. Consequently, the main task of linguistic synergetics is to reveal, describe, and explain the mechanism of the inner dynamic structure of a language using research principles of synergetics as a paradigm of complexity.

The multidimensional ontology of language makes it possible to employ the synergetic methodology in the various studies of language. At the present stage, linguistic synergetics includes the following two principal branches: *the synergetics of language* and *the synergetics of speech*. The above mentioned spheres can be detailed further. No doubt, new research into other subjects is under way.

The synergetics of speech (or performance) can be further subdivided into text synergetics, discourse synergetics, idiolect synergetics, and synergetics of speech deviations.

Text synergetics aims at establishing the text parameters which enable such a complex system as text to spontaneously form its spatial characteristics.

One of the tasks in *discourse synergetics* is to reveal the principles of successful communication and the ways of verbal (communicative) influence on human behaviour.

Idiolect synergetics comes close to social linguistics and is directed at the study of peculiarities of the language used by people belonging to a certain social group. Within this approach lie studies of the individual styles of novelists, poets, playwrights, and other writers.

Synergetics of speech deviations has much in common with psycholinguistics and aims to disclose the mechanisms of speech impairment.

The synergetics of language deals with principles of language change and development. It is closely connected with historical linguistics. It aims at understanding the main stages of language evolution, including the emergence of language, the peculiarities of its non-linear development (gradual at times and sometimes fast), the coherent behaviour of its components and subsystems, the impact of external factors (including language contacts) on language structure, etc. A wide range of data has been presented as part of fascinating research into pidgins and creoles.

Distinguishing between synchronic and diachronic approaches means temporarily singling out the study of the language system in its dynamic equilibrium (synchrony) and in the phase-transition state, causing qualitative changes in the language's organisation and functioning (diachrony). As I see it, diachrony represents a paradigm of synchronic (horizontal) sections, thus resembling a kind of genealogic tree of the system's states. Diachronic synergetics is sure to offer a new angle on the dynamic language system, while implementing new principles of the synergetic analysis and synthesis will make it possible to contribute to the theory of complex systems evolution.

Diachronic synergetics, in particular, aims at modelling and interpreting phase-shifts of the system, as well as at projecting possible variants of its change depending upon many-directional bifurcations and a variety of potential attractors. The main idea of diachronic synergetics lies within the multi-directional, non-linear evolution

of a language system. The concept of non-linearity is the most essential for language development.

Synchronic and diachronic approaches represent the two indispensable, complementary and interrelated planes of the research process. And it is hardly possible to show a preference for one at the expense of the other. Here, subdivision into synchronic synergetics and diachronic synergetics is highly conditional and merely theoretical, for a language system is permanently dynamic. It seems particularly important to penetrate into the history of the system's emergence and changes, to disclose the principles of its organisation, to account for its 'behaviour' at such and such stage of development, to outline tendencies and the possible directions of its development in the future.

Investigation of language within the synergetic paradigm is imperative and is determined by features of language as an open self-organised synergetic system.

Список використаних джерел:

1. Синергетика в филологических исследованиях: монография / под общ.ред. проф. Л.С.Пихтовниковой. – Х.: ХНУ имени В.Н.Каразина, 2015.
2. Dombrovan Tetiana. An Introduction to Linguistic Synergetics. – UK: Cambridge Scholars Publishing, 2018. –152 p. ISBN (10): 1-5275-0570-7; ISBN (13): 978-1-5275-0570-4

SEMANTICS OF INVECTIVA IN «SOROMIC SONGS»

Formanova S. V.,

*Doctor of Philology, Professor of
Ukrainian language Department,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Odesa, Ukraine*

СЕМАНТИКА ІНВЕКТИВИ В «СОРОМІЦЬКИХ ПІСНЯХ»

Форманова С. В.,

*д.ф.н.,
професор кафедри української мови,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,
м. Одеса, Україна*

З метою виокремлення образливих, наклепницьких слів і висловів, у лінгвістиці був уведений термін «інвектива», «інвективність», «інвективна функція» (В.Жельвіс), які, з одного боку, мають тенденцію до того, щоб стати родовими для усього кола мовних висловів, пов'язаних із впливом на адресата мовлення і кваліфікуються синонімом «образа» (М. Голев). Тому останнім часом в науковій літературі багато уваги приділяється інвективі, яка здійснює серйозний вплив на формування суспільної думки, мовної свідомості, етикетну поведінку соціуму тощо.

Результати науковців дають вербалізоване уявлення про духовний світ людини, як носія певної культури, в межах антропоцентричної парадигми. Така точка зору стає теоретичним підґрунтям у дослідженні семантики української інвективи в «Сороміцьких піснях».

Історія виникнення інвективних форм поведінки свідчить про те, що заміна традиційних форм регуляції поведінки сучасними виявилась не у всьому рівнозначною. Особливо показовою тут є доля матірної лайки. Якщо звернутися до давньоруських джерел, то побачимо, що матірщину широко застосовували в обрядах, які церквою кваліфікувалися як диявольські (тобто язичницькі) [4, с. 33]. Часто лайку згадували, коли описували святочні й купальські ігри. Ці періоди у народній свідомості стійко пов'язувались з

активізацією бісівської сили. Спілкування з лихим припускало використання особливих мовних засобів, які однаково зрозумілі комунікантам. До таких засобів, наприклад, відносили свист: лихому приписувалося вміння свистіти; його можна було викликати свистом (згадаймо, що досі збереглася заборона на «безцільний» свист).

До речі, маючи настільки давню історію, лексика, яка входить у зону табу, не завжди сприймалась як непристойна. Наприклад, одне з найпоширеніших лайливих слів – нецензурний синонім жінки-повії і похідні від нього слова вільно проникали у книжні джерела ще в кінці XVII ст. Однак, потроху ці слова стали сприйматися як «сороміцькі» і в 1730 році були заборонені у книжкових джерелах ледь не іменним указом.

Як слушно зауважує Леся Ставицька, «соромітний» органічно входить у широке поняття непристойної (обсценної) лайки, але первинно стосується сексуальної сфери. Про це свідчить семантичне наповнення слова *сором* та його похідних у розглядуваному ракурсі: розм. *сором*; діял. *соромота* – зовнішні статеві органи людини; фольк. *соромок* – статевий орган дитини; *соромітний*, *сороміцький*, *соромний* – *непристойний*. Сороміцькими можуть бути слова, пісні, прізвиська, картинки, жести; уживаний вислів *сороміцька лайка* точніше, ніж «лихослів'я», передає значення «сексуальна лайка». З прикметником *сороміцький* семантично зближується запозичення з польської мови *безецний* [3, с. 31].

У східних слов'ян, як і в інших народів, в язичницькі часи існував культ родючості, віра в містичний шлюб землі і неба, як джерело урожаю. Так, на російських весіллях співали так звані сварильні пісні, у яких містились ритуальні образи в бік нареченого (щоб не довелось нареченій сварити його у майбутньому житті), часто, на наш погляд, непристойні. Зрозуміло, подібні вистави й ритуали повинні були мати свій особливий словник, однак тоді слова, які входили до нього, не сприймались би як непристойні. І тільки пізніше, з прийняттям християнства і християнської культури, коли плоть почали вважати гріховною, а на лексику «тілесного низу» було накладено табу, стало можливим говорити вже про ритуальне лихослів'я, яке побутувало ще в минулому столітті. Наприклад, російський селянин, відлякуючи нечисту силу, зовсім не обов'язково накладав на себе хресне знамення, але міг для «оберегу» використовувати нецензурну лексику. Ці елементи мають національно-культурний потенціал, який відбивається в кожній культурі, оскільки ритуальне

використання непристойної лексики якраз і було тим карнавальним клапаном, який на певний час звільняв від світу «по цей бік» і занурював в інакшість світу і слова, і сміхову іпостась тілесного низу, стверджував ідею життя; а ще в анекдотах з елементами мовної гри, у різнотипних художніх дискурсах [3, с. 28].

Український сороміцький фольклор, багатий на лексику еротичного змісту, не поступається ані російському, ані слов'янському фольклору. Пісні, примовки, приказки, коломийки сороміцького змісту співалися на святах весіллях, використовувалися в обрядовій тематиці тощо. «У кожного народу є своя «Кама-Сутра», – зазначено в «Бандурці», – книга, яка поетизує інтимні стосунки. Українська сторінка в цій книзі приправлена дещо грубуватим гумором, який диктується скромністю й сором'язливістю українця – з одного боку, і його багатую уявою – з другого. Цим, власне, український сороміцький фольклор і цікавий» [1, с. 135], як-от: *Ой щоб того коваля / Метелиця замела, / Що він мене молоду / Изморозив на льоду; Ой піду я до млина, / А у млині новина: / Таки ж, мати, мельник, / Таки ж не березник, / Такий, мати, добрий, / Такий, мати, хороший, – / Меле гречку без грошей. / Меле, меле, шеретує, / Обернеться – поцілує. / Він мірочки не бере, / Та пеленочку дере; Кулик чайки питає: / – Чи вже, серце, світає? / – Іще, серце, іще-ще, / Присунемось ближче ще: / Нехай наші пупці / Полежать укупці, / Нехай наші животи / Наберуться срамоти!*

Наведені приклади яскраво відбивають інтимні стосунки українців, але в закодованій формі. Сороміцькі пісні у такий спосіб сприймаються, як цілком нормальні, які відповідають національній свідомості, як такі, що є природними в будь-якій культурі. Спів сороміцьких пісень під час певних свят зумовлений традиціями самого обряду, в основі якого лежать язичницькі мотиви.

Але в збірці зустрічаються й відверті пісні, що позначають статевий акт, але також в алегоричній формі, як-от: *Ти Гриць, я Маринка / В тебе яйця, в мене ринка; / Підем собі на долинку, / Будем яйця бить об ринку; Батько по донечці тужить / Та цілу ніч матір тюжить: / – Оддала, стара, цюю – / Будем старатись на другу. У наведених прикладах спостерігаємо художній прийом у вираженні статевих стосунків з елементами своєї психологічної риси українців. Сороміцькі пісні є невичерпним джерелом мудрості, моралі й здоровим ставленням до стосунків між чоловіком і жінкою. У них яскраво відбито національну специфіку та концептуальну картину світу українців, що*

«надає додаткової ваги нашим пісням нарівні з глибокою моральністю, закладеною в них, а також здоровим ставленням до такої важливої складової частини людського життя, як продовження роду» [1, с. 31].

Доктор філологічних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка Іван Авксентійович Денисюк писав: «...Вживані у народі слова, які можна назвати сороміцькими, використовував у своїх творах той же Франко, Коцюбинський, інші письменники. Навіть за часів Радянського Союзу, коли було особливо небезпечно зловживати такими новаціями, у Московському університеті читався спецкурс із ненормативної лексики. На жаль, нині цим мовним пластом займається дуже обмежене коло науковців, а широка публіка частенько сприймає таку лексику як щось брутальне і некультурне. Воно, зрештою, так і є, коли лайка використовується для хизування, куражу, образи, коли вона перетворюється у парканну творчість» [2, с. 7].

Отже, сороміцька лексика – це частина українського фольклору, тому й сприймати її слід належним чином.

Список використаних джерел:

1. Бандурка: Українські сороміцькі пісні [упорядкув. М. Сулима]. – К. : Дніпро, 2001. – 280 с.
2. Денисюк І. А. Матюкатися – це справжнє мистецтво. «Експрес». – 1999. – 16–24 жовтня. – С. 7.
3. Ставицька Леся. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми. – К. : Критика, 2008. – 454 с.
4. Успенский Б. А. Мифологический аспект русской экспрессивной фразеологии. *Stadia Slavica Hung.* – 1983. – Т. 29.

ECOLOGY OF UKRAINIAN SPOKEN LANGUAGE

Druzhynets M.L.,

*Candidate of Philology (PhD), Associate Professor,
Postdoctoral student of Department of Ukrainian language,
Odessa National University named after I.I. Mechnikov,
Odessa, Ukraine*

ЕКОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ

Дружинець М.Л.,

*к. філол. н., доцент,
докторант кафедри української мови,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Екологія українського усного літературного мовлення – надактуальна проблема сьогодення: недостатньо обмежуватися констатуванням відступів від сформованих літературних орфоепічних норм, колекціонуванням помилок «проти норми», а принципово важливо зупиняти негативні мовні процеси, які різко порушують усталені літературні норми, утруднюють сприйняття інформації.

Мовні норми порушують мовні помилки. Рефлексії над мовною нормою, як зазначає С. Єрмоленко, свідчать про явище соціологізації наукової, власне лінгвістичної сфери, з другого - виявляють складні процеси утвердження статусу української мови, проблеми культивування в суспільстві літературного різновиду як вищої форми національної мови [3, с. 275]. Одним із результатів функційно-комунікативної зорієнтованості сучасної лінгвістики є підвищення інтересу дослідників до особливостей процесу спілкування, породження й сприйняття мовлення, зокрема до різноманітних помилок, відхилень від норм, тобто так званого «негативного мовного матеріалу» [1, с. 5].

Проблему мовних девіацій, помилок та їх прагматичну сутність сьогодні розробляють такі відомі науковці, як Ю. Апресян, Ф. Бацевич, Т. Булигіна, І. Кобозева, Т. Космеда, О. Кубрякова, О. Кукушкіна, Н. Лауфер. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки створено концепції, за якими помилки

досліджуються задля удосконалення мовлення (Н. Бабич, М. Волощак, Н. Непийвода).

Основна мета нашого дослідження – акцентувати увагу на відхиленнях від загальноприйнятих, рекомендованих норм літературної мови, зокрема на нестійких нормах орфоєпії (вимова передньоязикового звука [д] перед шиплячими та свистячими) залежно від сфери діяльності респондентів, країни проживання. *Об'єктом дослідження* є українське мовлення студентів-філологів України, молоді різних сфер – ПМР, Молдови. *Предметом дослідження* є володіння орфоєпічними нормами сучасної української мови, зокрема орфоєпією звукосполук (африкатизація [д], [д'], перед свистячими та шиплячими). Попередниками у дослідженні окремих питань проблеми – передусім соціофонетичного опису українського мовлення – можна назвати Н. Тоцьку, Л. Прокопову, М. Фащенко.

Респондентами стали студенти філологічного факультету болгарського та українського відділень Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, студенти різних курсів і факультетів Придністровського державного університету імені Т. Г. Шевченка (ПМР), студенти різних курсів і факультетів Бельцького державного університету ім. Алеку Руссо (Молдова).

У мовленнєвому потоці звуки виступають не відокремлено, а разом, тому вони взаємодіють один з одним і уподібнюються. Передньоязиковий приголосний [д] перед свистячими внаслідок регресивної асиміляції за способом творення змінюється на свистячий [дз], а за способом і місцем творення - на шиплячий африкат [дж] [2, с. 125].

Асиміляцію передньоязикового приголосного [д] перед свистячим продемонстрували правильно як [дз] лише 50 % студентів філологічного факультету українського відділення Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Студенти Бельцького університету ім. Алеку Руссо у словах *відзнака*, *відзеркаля* чітко вимовляють [д] та [з], деякі оглушують [з], вимовляючи його як [с], та [д] при вимові переходить у свою глуху пару [т], тобто також оглушується, що є грубим порушенням мовної норми. Майже 70 % філологів вимовляють [v'ídznaka] замість [v'ídzznaka], безперечно, впливає темп мовлення та відсутність теоретичних знань. Слово *від дзвінка* [v'ídз/:v'ínka] вимовили правильно в ПМР 16% студентів, 54% оглушують кінцевий дзвінкий префікса – [v'ítдз /v'ínka], 20% вимовляють відповідно до орфографічних норм – [v'íددз/v'ínka]; зі словом *відзнака* [v'íددznáka] теж виникли проблеми: тільки

20% респондентів прочитали його правильно, 65% студентів оглушили кінцевий приголосний префікса – [v'itznáka], 15% інформантів врахували правописні норми – [v'idznáka]. У слові *відсвяткувати* [v'idsw'átkuwati] тільки 14 % молоді дотримались рамок правильної вимови. Зі словом [v'idzuv'ístu] виникло менше труднощів: дотримуються норм вимови – 36% респондентів, хоч 15% опираються на норми орфографії, а 49% підкреслюють неволодіння орфоепічною нормою.

Африкатизація [д] засвідчується в літературній мові порівняно пізно, і то зрідка з початку XVIII століття: у *людського* (250) у фразеологічній збірці Климентія Зіновієва [4, с.158]. Африкатизація [д] перед наступним свистячим приголосним у досліджуваних історичних джерелах не передається: у П. Куліша: *громадську*; у словнику П. Білецького-Носенка: *людськість* [5, с. 183], отже цю норму відносимо до нестійкої.

Щодо переходу передньоязикового [д] у африкат [дж] перед шиплячими маємо: студенти Бельцького університету ім. Алеку Руссо вимовляють [піджи^евити] замість [піджжи^евити], тобто [д] переходить у [дж], [ж] опускається, а має вимовлятися як [джж]. 30% студентів-філологів болгарського та українського відділень знають про часткове африкативне уподібнення передньоязикового наступним свистячим, шиплячим та африкатом, про що свідчить в основному правильна вимова слів: *відчислити*, *відчистити*, *від джерела*, де [дч] вимовляють як [джч], а [ддж] – як [дж:]. Слово *відчистити* в ПДУ ім. Т. Г. Шевченка [v'idzčístie^еti] вимовили правильно 14% респондентів, 70% ототожнюють вимову з написанням - [v'idčístie^еti], 16% оглушують кінцевий префікса - [v'itčístie^еti]. Зі словом *віджати* [v'idzžáti] справились студенти краще, тому що 18% прочитали правильно, при цьому 32% допустили помилку [v'idz:áti], а 50% оглушили кінцевий приголосний префікса – [v'itžáti]. Найкращі результати студенти показали при вимові слова *відшукати* [v'idzšukati] – 22%, 78% прочитали неправильно. Помилка оглушення дзвінких, є типовою для всіх учасників опитування.

Щодо історичних пам'яток – африкатизація [д] перед шиплячими, за винятком одного слова *оджже* у граматиці О. Павловського, не відбита у пам'ятках XIX століття. Африкатизація [д] - найменш засвоєне орфоепічне явище і відноситься до слабких норм української літературної мови.

Отже, мовні помилки дозволяють чіткіше окреслити норму і дослідити мовні явища. Як свідчать наші спостереження, норми вимови перебувають у тісному зв'язку зі сферою діяльності молоді: студенти-нефілологи вдвічі більше допускають помилок при вимові, ніж філологи. Нормою вимови [д] перед свистячими та шиплячими володіють тільки студенти-філологи спеціальності українська мова та література, та й то не всі, тому її відносимо до нестійкої, найчастіше порушеної. Ті ж вимовні особливості звукосполук, що не фіксувалися в пам'ятках або фіксувалися зрідка, хоча й стали нині орфоепічними, належать до нестійких, найчастіше порушуваних.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної девіатології: [моногр.]. – Львів, 2000. – 237 С.
2. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. – К., 2006. – 367 С.
3. Літературна норма і мовна практика: [монографія]. С.Я. Єрмоленко, С.П.Бибик, Т.А.Коць, Г.М.Сюта, С.Г.Чемеркін [за ред. С.Я.Єрмоленко].– К., 2013 – 320с.
4. Микитин М.Л. Відбиття народного мовлення у фольклорній збірці «Вірші. Приповіді [або те(ж) прислів'я] посполитые...» Климентія Зіновієва. Мова та стиль українського фольклору. – К., 1996. – С. 154 — 160.
5. Микитин М.Л. Кодифікована вимова звукосполук у пам'ятках ХІХ ст. Записки з українського мовознавства. – № 12. – Одеса, 2003. – С. 180 – 188.

CORRELATION OF LINGUAL SPACE: PROFESSIONAL FACTOR

Karlova T.Ye.,

*Candidate of Philology,
Head of the Foreign, Latin and
Ukrainian Languages Department*

Hryshyna O.S.,

*Senior lecturer,
SE “Luhansk State Medical University”,
Rubizhne, Ukraine*

КОРЕЛЯЦІЯ ЛІНГВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ: ФАХОВИЙ ЧИННИК

Карлова Т.Є.,

*к. філол. н.,
завідувач кафедри іноземних мов
з латинською та українською мовами*

Гришина О.С.,

*ст. викладач кафедри іноземних мов
з латинською та українською мовами
ДЗ «Луганський державний медичний університет»,
м. Рубіжне, Україна*

Професійна когнітивна система медика, підґрунтям якої є наукові концепти, характерні для медичної сфери діяльності, визначає характер лінгвального простору спеціаліста. Лінгвальний простір медицини має чимало особливостей, що сформувалися в результаті особливих умов створення термінологічного поля в лоні давньогрецької та латинської мов, взаємодії буденної та професійної свідомості медиків, поєднання лінгвістичних норм і практичних лінгвальних потреб спеціалістів [1-6].

Метою статті є вивчення особливостей кореляції лінгвального простору в результаті набуття фахового досвіду. У даному дослідженні зроблено спробу продемонструвати необхідність усвідомлення дихотомії професійної мови й концептуальної системи фахівця, а також природність процесу кореляції лінгвального простору, в котрому функціонує свідомість спеціаліста.

Лінгвальна діяльність медика потребує певного симбіозу двох типів когніції – лінгвістичної та медичної. У цьому полягає основна особливість медичної терміномови.

Неможливо проникнути у зміст термінів, не маючи відповідних концептуально-когнітивних передумов, тобто не маючи бодай базових знань про денотат/референт. Наприклад, простий експеримент серед студентів-медиків першого курсу показав, що терміни *vagina tendinum* (ніхва сухожилків), *musculus constrictor pharyngis superior* (верхній м'яз-стискач глотки), *caries ossium* (карієс кісток) викликають труднощі при перекладі, оскільки студенти ще не обізнані у відповідних анатомічних утвореннях. Цілком природно, що з набуттям певного багажу знань і практичного досвіду, когнітивно-концептуальна система спеціаліста зазнає певних змін, котрі неодмінно впливають на його лінгвальний простір. Компоненти цього простору зазнають номінативних, семантичних, структурних і функціональних змін. Таким чином, пріоритетним чинником його функціонування є фаховий чинник.

Показовим у цьому аспекті є аналіз концепту «Простір» у медичній мові. Цей науковий концепт відображується в медичній мові у двох планах – синтаксичному й логічному. Простір у медичній термінології сприймається крізь призму площин і осей, на які умовно анатоми поділяють тіло людини. Як зазначає Л.Ф.Єльцова, з погляду мови між координатами простору існує така ієрархія: вертикаль, фронтальна горизонталь, латеральна горизонталь. Ця ієрархія втілюється в синтаксисі анатомічних термінів: *arteria cerebellaris inferior posterior* (артерія мозочкова нижня задня), *vena pulmonalis superior sinistra* (вена легенева верхня ліва), *rami alveolares superiores anteriores* (гілки альвеолярні верхні передні) [3, с. 18]. Таким чином, студент-першокурсник ледь може усвідомити логіку й метасуть такого порядку розташування в терміні прикметників із значенням просторових характеристик. Лише в процесі детального вивчення анатомічних структур й анатомічної системи в цілому він починає розуміти логічність і релевантність даних синтаксичних форм.

Схильні до значної кореляції й уявлення про терміни з розряду «хибні синоніми», котрі часто трапляються як у клінічній, так і в анатомічній термінології. Лише наявність спеціальних знань, набутих на старших курсах, дозволяє студентові усвідомити різницю в групі синонімічних з погляду звичайної мови термінів «видалення – ампутація, ектомія, резекція, екстирпація». Оскільки переважно резекція – це операція з видалення частини органа, ампутація – видалення периферійної частини органа, тоді як екстирпація та ектомія – повне видалення органа.

Студенти, які вивчають медичну термінологію, неодноразово стикаються з проблемою вживання таких номінатем, як *medialis, medius, medianus; thoracalis, pectoralis, thoracicus; transversus, transversalis* і под. Труднощі полягають у тому, що з мовленнєвої точки зору ці слова є синонімами, але говорити про повну синонімію в даному випадку знову неправомірно. Ці прикметники характеризують різні анатомічні утворення і їхня взаємозаміна неможлива. Знову таки для правильного використання цих одиниць фахового лінгвального простору потрібні спеціальні фахові знання. Це значить, що рівень свідомості їхнього вжитку студентами змінюватиметься прямо пропорційно пізнавальному процесу.

Висновки. Лінгвальний простір медика тісно пов'язаний з набуттям професійних знань та досвіду. Лінгвальний простір медика перебуває в стані перманентної кореляції та значною мірою залежить від фахового чинника.

Список використаних джерел:

1. Аксенова Г.Н. Особенности лингвистического и логико-понятийного аспектов изучения медицинских терминов [Электронный ресурс] / Г.Н. Аксенова, Н.Е. Кожухова, А.А. Шарапа. – Режим доступа: <http://www.bsmu.by/index.php?option=d=52>.

2. Галкина С.Ф. Употребление латинской терминологии в профессиональной деятельности врача (на материале медицинской карты амбулаторного больного) / С.Ф. Галкина // Журнал «Медицина и образование в Сибири». – 2013. – № 4. – Режим доступа: www.ngmu.ru/cozo/mos/article/pdf.php?id=1037

3. Ельцова Л.Ф. Концепты пространства в медицинской терминологии: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 / Л.Ф. Ельцова. – Рязань, 2000. – 30 с.

4. Шиканова Т.А. Функционирование терминов в обыденном медицинском сознании (типология когнитивных стилей) / Т.А. Шиканова // Социальные и гуманитарные аспекты стратегии инновационного развития медицинского университета. – 2013. – С. 174-180. – Режим доступа: do.teleclinica.ru/1866125/

5. Temmerman R. & Campenhoudt M. Dynamics and terminology: an interdisciplinary perspective on monolingual and multilingual culture-bound communication. – Amsterdam, 2014. – 305 p. DOI: 10.1075/tlrp.16.01tem.

6. Nissilä N. & Pilke N. Synonymy in specialized communication – a terminological approach // In Re-thinking synonymy: semantic sameness and similarity in languages and their description, book of abstracts. – Helsinki, 2010. –pp. 66-67.

LINGUORECLAMISTICS: SOME DETANDS TO A COPYWRITER

Kolesnikova I.A.,

*Doctor of philological science, professor,
professor of department of Ukrainian language and
literature University of Vadym Hetman National Economic
University of Kyiv*

Rykychyns'ka D.O.,

*Applicant of educational degree of "bachelor", Kyiv
Institute of Humanities of National Aviation University,
Kyiv, Ukraine*

ЛІНГВОРЕКЛАМІСТИКА: ДЕЯКІ ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО КОПРАЙТЕРА

Колеснікова І.А.,

*д.ф.н., професор, професор кафедри української мови та літератури
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Рикичинська Д.О.,

*здобувач освітнього ступеня "бакалавр"
Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

Традиційно рекламу (від лат. *reclamo*- вигукую, кличу) визначають як спеціальну інформацію про осіб чи продукцію, що розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого чи опосередкованого одержання прибутку. При цьому ігнорують той факт, що реклама - це не лише інструмент бізнесу, а й мистецтво, що формує необхідні інтенції споживача. У сучасному світі рекламист не тільки режисер, але й головний диригент бізнесу, тому професія копірайтера набуває ознак елітарності.

Тривалий час український рекламний простір був своєрідною "сірою зоною", куди не допускали лінгвістів, що негативно вплинуло на його розвиток. Сучасний бізнес потребує нових *спеціалістів - лінгворекламистів*, здатних не тільки створити креативну рекламу, але й скоригувати невдалий продукт конкурента. Розглянемо деякі вимоги до особистості *лінгворекламиста*:

ерудованість, тобто обізнаність щодо найбільш відомих фактів, подій, VIP-персон, щоб рекламний продукт не викликав негативного ставлення клієнта через когнітивний дисонанс. Крім того, вдала реклама дозволяє поширювати важливу культурологічну інформацію, виконуючи у такий спосіб не тільки економічну, а й просвітницьку функцію, напр.: *готель "Фредерік Коклен"*, м. Одеса. Назва готелю пов'язана з іменем відомого архітектора, скульптора, мистецтвознавця, який працював в Одесі. Недолугі назви демонструють низький освітній рівень авторів реклами, зокрема: *Салтиков (Щедрін)* - так позначено прізвище письменника на обкладинці книги. Вірогідно, копірайтер прийняв другу частину подвійного прізвища автора за псевдонім. *ПАБ "КАНТ"*, м. Київ (засновник німецької класичної філософії). У біографії філософа окремо зазначено: *"Пива не любив"*. Рекламист ігнорує цей відомий факт; *мовна грамотність* - основа копірайтерської діяльності, що базується на правилах українського правопису, хоча приклади лінгвістичної анархії відомі в українській історії.

Довільна реєстрація будь-якої інформації за допомогою словесних засобів призводить до непорозуміння. Ексклюзивним можна вважати приклад зі списку літератури, записаного студентом: *Д.К.Мирон. "Пока чого?"* (*Дж.Бокаччо. Декамерон*). Аналогічні приклади зустрічаємо й в рекламі, порівн.: *БЕСТТ НЕРУХОМІСТЬ* (Одес. обл.); *толерантність до клієнта*. Рекламний продукт не може не тільки ображати споживача, а навіть й зіпсувати йому настрій, перейшовши особистісний кордон, порівн.: *бар "Гадкий Койот"* (Одеса). Використано презирливу назву індіанців, яку їм давали американці (образа клієнта за етнічною ознакою); *міні-готель "Гюмрі"* (Гюмрі - друге за площею місто Вірменії) - географічний конфуз; *абсент-бар "Палата №6"* (плагіат з твору А.Чехова) - узагальнений символ будинку для божевільних; *неприпустимість плагіату* у будь-якій формі (прихованій чи провокативній), порівн.: *ПАБ "Мохнатий хмель"* (м.Київ) - плагіат під прикриттям деформації словосполучення "мохнатый шмель" (цитата з романсу з кінофільму Ельдара Рязанова "Жорстокий романс") ; *креативність*, що не має нічого спільного з примітивними інноваціями, наприклад, реклама продуктів, запропонована магазином "Сільпо":

*Я картошечка в землице,
А не купишь - буду злиться.*

Подібна примітивізація як засіб стилізації є можливим у художній творчості для створення певної аури спілкування, наприклад: в екранізації одного з оповідань М.Зоценка герой Г.Віцина закликає: "*Налетай, торопись, покупай живопись!*"

Реклама має бути *елегантною* у тому сенсі, як це поняття трактував *Вольтер*. Він бачив в елегантності поєднання точності і приємності, а також легкості і безпосередності, що відповідає вимогам до сучасної реклами, яка б спрямовувала споживача до правильних дій. Крім того, некоректні назви можуть породжувати небажані асоціації за тими алюзіями, що приховані в слові, порівн.: *рекламна компанія "Бабай"* (м.Київ). У слов'янському фольклорі це нічний дух, істота, якою батьки залякують неслухняних дітей. Однак у цій назві є й інші конотації. Іменник *Бабай* за часів татаро-турецької неволі використовували як приклад чи інструмент етнічної ворожнечі. Лексема *бабай-ага* вживалась у слов'янських народів як поважне звертання до збирача данини. Татари (*бабайі*) забирали в полон маленьких українських хлопців, щоб виховати з них яничарів;

- *категорична відмова від клонування назв, брендів, слоганів відомих фірм, оскільки подібні приклади нівелюють індивідуальність вашого бізнесу. Однакова назва - це все одно, що однакова адреса для всіх фірм, що працюють в Україні. Така практика є дуже поширеною, порівн.: "Камелот" (ресторан, м. Ужгород; готель, м. Київ; піцерія, м. Вишневе тощо); Камелот - це назва легендарного лицарського замку короля Артура, в якому знаходився його знаменитий Круглий стіл, за яким збиралися його лицарі. Обираючи назву установи чи закладу, копірайтер має враховувати культурологічну інформацію.*

Список використаних джерел:

1. Колеснікова І.А. Культура мови: корупція слова в рекламному бізнесі// Український смисл: науковий збірник// за ред. І.С.Попової.-Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016.- С.212-219.

**LANGUAGE SITUATION IN THE SCHOOL ENVIRONMENT
OF SHYRIAIEVE RAION OF ODESA OBLAST: SOCIOLINGUISTIC
SURVEY – 2018**

Kryshtal U. V.,

*Applicant of educational degree «doctor of Philosophy»,
Odesa Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

**МОВНА СИТУАЦІЯ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ШИРЯЇВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ ОПИТУВАННЯ – 2018**

Кришталь У. В.,

*здобувач освітнього ступеня «доктор філософії»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Соціолінгвістичні дослідження, особливо такого явища, як двомовність, цікавлять багатьох мовознавців, проте є поки що не так багато досліджень про мовну ситуацію в конкретних містах та регіонах України: А. Велика здійснила соціолінгвістичне опитування студентів ОДУВС [3]; О. Данилевська дослідила мовне середовище загальноосвітніх навчальних закладів в Україні [4]; Г. Залізник та Л. Масенко схарактеризували мовну ситуацію м. Києва [5], що засвідчує диглосний характер білінгвізму на теренах України. У статті ми також послуговуємося соціолінгвістичними напрацюваннями О. Бондаря [1], Т. Бурди [2], О. Ткаченка [6] та ін.

Проведення нашого дослідження складається з масового опитування методом анкетування мешканців за місцем проживання. Вибіркова сукупність масового опитування населення репрезентує молодь шкільного віку. Обсяг вибірки становить 139 осіб. Опитування проводилось 2018 року. В анкетах треба було вказати свою національну приналежність, національну приналежність батьків, своє місце народження та вік.

Всього в них респондентам було подано двадцять сім питань, що торкалися усіх сфер життя опитуваних: навчання, спілкування у родині,

вільного часу, спілкування з однолітками, спілкування у різних життєвих ситуаціях та з носіями різних мов, деяких питань мовної політики України.

Метою дослідження було проведення всебічного аналізу мовної ситуації у загальноосвітніх навчальних закладах районного центру – Ширяївського району Одеської області та визначення тенденцій поширення української мови, як основного засобу комунікації в усіх сферах життя відповідних населених пунктів.

Стосовно основних питань ситуація у мовному сенсі однозначна: рідною українську вважають 97,1% учасників опитування, незважаючи на те, що серед них є не лише українці за національністю. Те, що тільки українська мова має бути державною, вважають 90,6% опитаних. А мовою навчання обирають українську 96,4% молоді Ширяївського району.

Такі результати не можуть не тішити, але, на жаль, є й інший бік. Наприклад, 2,2% учнів вважають рідною не конкретну мову, а саме суржик. Не секрет, що переважна більшість населення Одеської області ним послуговується, але ситуація є ненормальною не лише у сенсі використання. Так, наприклад, 28,4% опитаних навіть не намагаються його позбавитись, а 6,6% школярів він навіть подобається.

«Мовною опорою» для теперішньої молоді є батьки, старше покоління та школи, де абсолютна більшість вчителів спілкується з учнями українською літературною мовою та адаптує їх до норм мовлення. Чого не можна сказати про українські медіа. Так, українською мовою телепередачі переглядають 52,2% опитаних, фільми українською обирають ще менше – 34,1%, а музику – взагалі 3,6% (тоді як російською мовою слухають музику 36,2%).

Все ж, незважаючи на такі не дуже втішні результати, сподіваємося, що все зміниться на краще та вдасться, зрештою, виправити мовну ситуацію в Україні й зробити її стабільною та однозначною. Тим паче, що підростаюче покоління є патріотами, саме вони будуватимуть нашу самостійну, незалежну, успішну державу. Свій патріотизм вони виявляють уже зараз: 11,1% молоді принципово не спілкується російською мовою через війну на Сході України, а 12,8% опитаних – тому що вони є носіями саме української національності і живуть на своїй рідній землі, українській.

Список використаних джерел :

1. Бондар О. І. Мова як визначальний етноутворюючий чинник у зв'язку з соціолінгвістичною ситуацією на Півдні України / О. І. Бондар // Мова : структура, суспільство, культура : зб. наук. статей. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2012. – С. 142 – 149.
2. Бурда Т. Мотивація мовної поведінки білінгвів (Психолінгвістичне дослідження) / Т. Бурда // Урок української. – 1999. – № 9 – 10. – С. 11.
3. Велика А. Соціолінгвістичне опитування курсантів та працівників міліції м. Одеси про мовну ситуацію в Україні / А. Велика // Мова і суспільство. – 2011. – № 2. – С. 72 – 77.
4. Данилевська О. М. Мовна ситуація в загальноосвітніх навчальних закладах України (за результатами соціолінгвістичного дослідження)/ О. М. Данилевська // Записки з українського мовознавства : зб. наук. праць. / гол. ред. Т. Ю. Ковалевська. – Одеса : ПолиПринт, 2017. – Том 2.–Вип. 24. – С. 28 – 43.
5. Залізник Г. М. Мовна ситуація Києва : день сьогоднішній та прийдешній / Г. М. Залізник, Л. Т. Масенко. – К. : КМ Академія, 2001. – 95 с.
6. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу / О. Ткаченко. – К. : Спалах, 2004. – 271 с.
- 7.Форманова С. В. Мовна ситуація у шкільному середовищі Ширяївського району Одеської області у період 2012 – 2013 та 2014 – 2015 років / С. В. Форманова, У. В. Кришталь // Гончарівські читання : зб. наук.статей. – Одеса : вид. Букаєв В. В., 2017. – С. 85 – 88.

**SECTION 5. FORMATION OF THE LEGAL SYSTEM IN THE
CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE EUROPEAN LEGAL SPACE**

**EUROPEAN STANDARDS OF THE USE OF FORCE IN THE ACTIVITIES
OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE**

Albul S.V.,
*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Colonel of Police,
First vice-rector of the
Odesa State University of Internal Affairs,
Odesa, Ukraine*

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Албул С.В.
*к.ю.н., доцент,
полковник поліції,
Перший проректор
Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Одеса, України*

Євроінтеграційний вектор розвитку України покладає на нашу державу обов'язки, зокрема щодо імплементації Європейських стандартів у національне законодавство. Це стосується й питань організації діяльності Національної поліції. Одним з актуальних питань діяльності Національної поліції України є застосування сили під час виконання службових обов'язків. Країнами ЄС розроблено значну кількість нормативно-правових актів у цьому напрямі – «Кодекс поведінки службовців органів правопорядку», затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 р. № 34/169 [2]; резолюцію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979 р.) «Про Декларацію про поліцію» [4]; «Європейський кодекс поліцейської етики»,

схвалений Комітетом Міністрів Ради Європи від 19.09.2001 р. [5], Резолюція восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками (1990 р.), яка затвердила Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку [1, с. 6; 3; 7, с. 12-15].

Вказані нормативні акти закріплюють, що працівники поліції при здійсненні своїх функцій зобов'язані використовувати ненасильницькі засоби до вимушеного застосування сили або вогнепальної зброї. Вони можуть застосовувати силу і вогнепальну зброю тільки в тих випадках, коли інші засоби виявилися неефективними [2; 3; 5]. У всіх випадках, коли застосування сили неминуче, працівники поліції зобов'язані: проявляти стриманість в такому застосуванні сили та діяти, виходячи з тяжкості правопорушення; зводити до мінімуму спричинення шкоди; забезпечувати надання медичної допомоги пораненим особам в найкоротший термін; забезпечувати негайне повідомлення родичів або близьких поранених осіб про такі факти. У будь-якому випадку умисне застосування сили та вогнепальної зброї із смертельним результатом може мати місце лише тоді, коли воно абсолютно неминуче для захисту життя [7, с. 14].

Закон України «Про Національну поліцію» застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї відносить до поліцейських заходів примусу (ст. ст. 42-46) [6]. Передбачено, що поліцейський може застосовувати силу для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших заходів не забезпечує виконання повноважень, покладених на нього законом [6].

Застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу. У виняткових випадках поліцейський може застосовувати вогнепальну зброю: для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю; для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю; для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі; для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення; для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а

також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

Разом із тим, застосування вогнепальної зброї без попередження допускається: 1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї; 2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей; 3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу; 4) якщо особа чинить збройний опір; 5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю [6].

В нормативних актах країн ЄС окремо регламентуються питання застосування фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї під час масових заходів. Так, при розгоні протизаконних зборів ненасильницького характеру поліцейські мають уникати застосування сили або, якщо це неможливо, обмежувати таке застосування до необхідного мінімуму. У свою чергу, при розгоні зборів насильницького характеру поліцейські можуть застосовувати вогнепальну зброю лише в тих випадках, коли не можна застосувати менш небезпечні засоби, і лише в тій мірі, в якій це мінімально необхідно [3].

При цьому, виконання наказів вищих посадовців не є виправданням, якщо посадовці по підтримці правопорядку знали про явну незаконність наказу про застосування сили і вогнепальної зброї, що призвело до смерті або серйозного поранення якої-небудь особи, і мали розумну можливість відмовитися від його виконання. Таким же чином регламентовано й питання застосування фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї стосовно затриманих осіб, які утримуються у пенітенціарних установах. Зазначається, що поліцейські у своїх стосунках з особами, що знаходяться під вартою, не застосовують вогнепальну зброю, за винятком випадків самооборони або захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті чи тяжкого поранення, або коли це необхідно для запобігання втечі особи, яка знаходиться під вартою і яка представляє небезпеку [7, с. 14].

Компаративний аналіз дає можливість стверджувати, що в чинному законодавстві України Європейські стандарти з питань застосування сили поліцією в цілому знайшли своє закріплення. Разом із тим, слід зазначити, що вивченню, аналізу та можливому запозиченню підлягає не лише нормативна база міжнародного рівня регламентації, а й практика діяльності поліцейських органів Європейських країн.

Список використаних джерел:

1. Албул С.В. До питання імплементації у національне законодавство міжнародних стандартів застосування сили та вогнепальної зброї поліцією / С.В. Албул // Актуальні проблеми професійної підготовки поліцейського: матеріали круглого столу (26 жовтня 2016 р., м. Одеса). – Одеса: ОДУВС, 2016. – С. 5-11.
2. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку [Електронний ресурс]: затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 р. № 34/169. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/6725_112 – Назва з екрана.
3. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку [Електронний ресурс] : Резолюція восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками (27 серпня-7 вересня 1990 р., Гавана, Куба). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_334 – Назва з екрана.
4. Про Декларацію про поліцію [Електронний ресурс] : резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979 р.). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/7720_521 – Назва з екрана.
5. Про Європейський кодекс поліцейської етики [Електронний ресурс] : рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3405_183 – Назва з екрана.
6. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За заг. ред. О.А. Банчука. – К.: Москаленко О.М., 2013. – 588 с.

ELECTRONIC PROCEDURE IN UKRAINE

Bila I.O.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ

Біла І.О.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський Національний Університет ім. І.І. Мечникова
м.Одеса, Україна*

The first steps towards the introduction of the "Electronic Court" system in Ukraine were implemented in accordance with the order of the State Judicial Administration of Ukraine dated 31.05.2013, No. 72 "On the implementation of the project on the exchange of electronic documents between the court and participants in the trial", as amended and supplemented from 20.01 .2015 year[1]. On December 15, 2017, the Law of Ukraine "On Amendments to the Commercial Procedural Code, the Civil Procedural Code, the Code of Administrative Justice of Ukraine and other legislative acts" entered into force, according to which a United Judicial Information and Telecommunication System [2].

The United judicial information and telecommunication system will allow the exchange of documents (sending and receiving of documents) in electronic form between courts, between the court and participants in the trial, as well as recording the trial and participation of participants in the court proceedings in a court session in a video conferencing regime. The essence of introducing into the administrative justice of such innovation as the Unified Judicial Information and Telecommunication System is that lawsuits and other applications, complaints and other statutory procedural documents submitted to the court and subject to judicial review are subject to mandatory registration in system on the day of receipt of documents. In addition, the judge or panel of judges may automatically determine this system for consideration of a particular case in accordance with the procedure established by the Code of Administrative Procedure. Consideration of the case on the materials of the court case in the implementation of the United Judicial Information and Telecommunication System will now be held in electronic forms. Procedural and other documents and proofs in paper form are stored in the annex to the case in the court of first instance and, if necessary, may be inspected by

the participants in the case or by the court of first instance or demanded by the court of appeal or cassation after receipt of the corresponding appeal or cassation appeal to them.

But it should be noted that according to Part 8 of Art. 18 of the Code of Administrative Proceedings, the parties retain the right to apply to the court in paper form and receive the relevant documents after the introduction of this system, which ensures the functioning of the Unified State Register of Executive Documents[3, Art. 18]. However, these positive changes are not being implemented immediately, because, in accordance with Clauses 15 and 16 of the Transitional Provisions of the Code of Administrative Justice of Ukraine, the Unified Judicial Information and Telecommunication System begins to function 90 days after the day it was published by the State Judicial Administration of Ukraine in the newspaper "Voice of Ukraine" and on the web portal of the judiciary, the announcement of the creation and maintenance of the functioning of the United Judicial Information and Telecommunication System[3]. Also, along with the general access available on the web portal of the judiciary, the user has an additional opportunity to register on the website of the judiciary and receive the full text of the procedural documents in the case in which he is a party to the proceedings or a lawyer. He also has the right to receive automatic notification of changes in the state of his affairs and the adoption of new documents in the case, to submit a statement of claim and documents from his file in court electronically using an electronic digital signature.

Thus, it may be noted that the essence of the United Judicial Information and Telecommunication System is to maximize the transfer of the documentary litigation into an electronic form for the further exchange of information between the parties to the case, which is really a great progress in considering an administrative case.

References:

1. On the implementation of the project on the exchange of electronic documents between the court and the participants in the trial: Order of the Supreme Administrative Court of Ukraine dated January 20, 2015 № 3. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003760-15>.
2. On Amendments to the Commercial Procedural Code, the Civil Procedural Code, the Code of Administrative Legal Proceedings of Ukraine and other legislative acts: the Law of Ukraine dated October 03, 2017 № 2147-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/page>.
3. Code of Administrative Justice of Ukraine: Law of Ukraine of 06.07.2005 № 2747-IV. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747>.

A TYPICAL CASES IN THE ADMINISTRATIVE SURVIVAL

Deordev M.S.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

ТИПОВІ СПРАВИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Дєордєв М.С.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

У відповідності до статей 8 та 3 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Реалізація цих положень ніяким чином неможлива без належного судового захисту прав, свобод та інтересів особи. Велика кількість однотипних адміністративних справ створювали правозастосовні проблеми, як для громадян, так і для судів, які зобов'язані були щоразу вивчати та розглядати такі однотипні справи. Це шкодило ефективному, а точніше оптимальному вирішенню, таких справ. Ця стаття має метою показати зміни, що відбулися в чинному Кодексі адміністративного судочинства України, розкрити поняття типових адміністративних справ та позначити позитивні моменти, які надали ці зміни.

У відповідності до п.21 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі КАСУ) типові справи – це адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги. Для ефективного вирішення цих справ законодавець прийняв закон України від 03.10.2017 № 2147 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів».

Цей закон посприяв оновленню процесуальних норм в багатьох процесуальних актах, в тому числі і в КАСУ, та реформував порядок вирішення типових справ, став позитивним імпульсом для дієвого подолання численних колізій та прогалин у законодавстві, які, з часом стали б справжньою загрозою ефективному захисту прав, свобод та інтересів громадян. Так у відповідності до закріплених змін регламентація питань з типових справ здійснюється за статтями 290 та 291 КАСУ. Так, якщо у провадженні одного або декількох адміністративних судів перебувають типові адміністративні справи, кількість яких визначає доцільність ухвалення зразкового рішення, суд, який розглядає одну чи більше таких справ, може звернутися до Верховного Суду з поданням про розгляд однієї з них Верховним Судом як судом першої інстанції. У поданні про розгляд справи Верховним Судом як зразкової зазначаються підстави, з яких суд, що надає подання, вважає, що справа має бути розглянута Верховним Судом як зразкова, в тому числі посилання на типові справи. До подання додаються матеріали справи. Для вирішення питання про відкриття провадження у зразковій справі Верховний Суд може витребувати з відповідного суду (судів) матеріали типових справ.

Суд, який розглядає типову справу, має право зупинити провадження за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою у випадку, якщо Верховним Судом відкрито провадження у відповідній зразковій справі. Провадження у типовій справі підлягає відновленню з дня набрання законної сили рішенням Верховного Суду у відповідній зразковій справі. При ухваленні рішення у типовій справі, яка відповідає ознакам, викладеним у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, суд має враховувати правові висновки Верховного Суду, викладені у рішенні за результатами розгляду зразкової справи. На судове рішення у типовій справі може бути подана апеляційна скарга у порядку, визначеному цим Кодексом.

Рішення суду апеляційної інстанції за наслідками перегляду типової справи може бути оскаржено в касаційному порядку виключно з таких підстав: 1) суд першої та (або) апеляційної інстанції при вирішенні типової справи не визнав її типовою справою та (або) не врахував правові висновки, викладені у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи; 2) справа, в якій судом першої та (або) апеляційної інстанції ухвалено рішення з урахуванням правових висновків, викладених у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, не відповідає ознакам типової справи.

Типові справи належать до справ незначної складності, тому їх вирішення здійснюється в порядку спрощеного провадження. Це значним чином оптимізує роботу суду та дозволяє досить ефективно і швидко здійснювати захист прав, свобод та інтересів громадян.

Підсумовуючи вище сказане, приходимо до висновку, що запровадження таких важливих процедурних змін до КАСУ сприяє забезпеченню передбачуваності та єдності правозастосовної практики, швидкому розгляду великої кількості однотипних справ, зменшенню навантаження на суддів та ефективному захисту прав, свобод та інтересів громадян.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/2747-15/page>.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/page>.

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF INTERNATIONAL TRADE RELATIONS

Derunets N.O.,

*Ph.D. Student at the International public law department
Kyiv National University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У МІЖНАРОДНО- ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ У СФЕРІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Дерунець Н.О.,

*аспірантка кафедри міжнародного публічного права
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна*

Розвиток міжнародних торговельних відносин, зростання ролі регіональних торговельних організацій, створення Світової організації торгівлі (СОТ) підкреслюють вплив міжнародних організацій на регулювання міжнародної торгівлі. Світова економіка наразі регулюється низкою економічних та нормативних інститутів, що включають правила та процедури. З утворенням СОТ у 1995 році торгівля між державами все більше підпорядковується міжнародним правилами, які обговорюються, приймаються та мають бути дотримані. Перше десятиріччя XXI ст. свідчить про збільшення кількості двосторонніх угод про вільну торгівлю між державами, які розширили мережу регіональних торговельних угод, таких як Північноамериканська угода про вільну торгівлю 1992 р., Договір про заснування Європейського Союзу 1992 р., Співтовариство розвитку Півдня Африки 1992 р. та Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії 1985 р., які розширили порядок денний і потребу в торговій дипломатії. Значна частина літератури з питань торговельної дипломатії зосереджується на багатосторонніх торговельних переговорах та зокрема на детальних звітах про Раунди ГАТТ/СОТ.

Зокрема, під час переговорів Уругвайського раунду було прийнято Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальності власності (TRIPs) 1995 р.; під час проведення Дохійського раунду СОТ особлива уваги приділялась питанням торгівлі сільськогосподарської продукції, торгівлі послугами та сприянню торгівлі. Одним із важливих інституційних механізмів ведення економічної дипломатії є міжнародні організації. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру

1975 р. визначає правила функціонування постійних представництв та місій постійних спостерігачів при таких організаціях. Як зазначається у Преамбулі, держави-учасниці визнають зростаючу роль багатосторонньої дипломатії та відповідальності ООН в рамках світової спільноти.

Конвенція визначає, що міжнародна організація універсального характеру – це Організація Об'єднаних Націй, її спеціалізовані установи, Міжнародне агентство з атомної енергії, чи будь-яка аналогічна організація, членський склад і відповідальність якої носять широкий міжнародний характер (ст. 1). Ст. 6 визначає основні функції закордонних представництв при міжнародних організаціях: забезпечення представництва держави при міжнародній організації; підтримання зв'язку між державою та організацією; проведення переговорів з організацією та в її межах; з'ясування діяльності, що здійснюється організацією та інформування про неї своєї держави; забезпечення участі держави в повноцінній роботі організації; захист інтересів держави перед організацією; сприяння здійсненню цілей і принципів організації шляхом співробітництва з її членами [1].

Двосторонні договори також можуть укладатися між державами та міжнародними організаціями. Такі договори зазвичай укладаються від імені уряду держави, містять положення про правовий статус постійного представництва організації, його співробітників, привілеї та імунітети (Договір між Урядом України та Європейським Банком Реконструкції та Розвитку про співробітництво та діяльність Постійного Представництва ЄБРР в Україні 2007 р. [2], Угода між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй про заснування Представництва Організації Об'єднаних Націй 1992 р.[3], Угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку щодо привілеїв, імунітетів та пільг, наданих Організації 1999 р. [4].

Організація Об'єднаних Націй як універсальна міжнародна організація у тому числі здійснює міжнародно-правове регулювання ведення міжнародних торговельних відносин. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН з економічних питань за предметом можна поділити на такі, що стосуються: а) надання технічної допомоги, б) торгівлі економічно найменш розвинутих держав, в) розвитку міжнародної торгівлі та торгівлі окремими видами товарів (сировиною), г) економічного та соціального розвитку.

Чільне місце з часу створення і по нинішній день посідає система ГАТТ/СОТ, яка є стабільною системою торговельної дипломатії. Що ж стосується регіонального рівня, то в Європі вплив міжнародних інституцій на

міжнародні торговельні відносини виражається у взаємодії між національними торговельними представництвами та Європейською комісією в рамках Європейського Союзу (колишнє ЄС та ЄЕС).

Усе частіше міжнародні неурядові організації (НУО) також здійснюють вплив на сферу економічного розвитку. Такі неурядові організації як ActionAid, WWF, Greenpeace активно беруть участь у формуванні порядку денного щодо розвитку, скорочення масштабів бідності, торгівлі жінками чи забруднення навколишнього середовища. Замість традиційних змагальних відносин все більше НУО прагнуть співпрацювати з урядами та бізнесом. Окрім нарощування своїх інституційних можливостей у процесі аналізу та формулювання політики, ці НУО також залучають колишніх дипломатів із метою консультування з питань міжнародних відносин та політики». Міжнародний торговельний центр (ІТС) регулярно проводить Всесвітні конференції для встановлення мережі офісів із підтримки торгівлі, під якими мається на увазі комерційне представництво, синонім «торговельного представництва».

Таким чином, у сучасному міжнародному праві міжнародні організації здійснюють вплив на міжнародно-правове регулювання міжнародних торговельних відносин, зокрема це чітко прослідковується в рамках ООН та її спеціалізованих установ. Дискусійним питанням залишається безпосередній вплив міжнародних неурядових міжнародних організацій на нормотворчу діяльність у міжнародному праві, що стосується міжнародної економіки та торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character of 1975. Available at: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/5_1_1975.pdf
2. Договір між Урядом України та Європейським Банком Реконструкції та Розвитку про співробітництво та діяльність Постійного Представництва ЄБРР в Україні 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/985_012
3. Угода між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй про заснування Представництва Організації Об'єднаних Націй 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c36
4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку щодо привілеїв, імунітетів та пільг, наданих Організації 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_010

**A MATERIAL DAMAGE THAT THE BUSINESS ENTREPRENEUR HAS
SUFFERED AS A CONDITION OF THE ADMISSIBILITY OF AN INDIVIDUAL
STATEMENT BY THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

Deshko L.M.,

*Doctor of Law, Associate Professor,
Head of the Department of International Public Law,*

Fedorina A.M.,

*Master of Laws,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

**МАТЕРІАЛЬНА ШКОДА, ЯКОЇ ЗАЗНАВ СУБ'ЄКТ
ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯК УМОВА ПРИЙНЯТНОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
ЗАЯВИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Дешко Л.М.,

*д.ю.н., доцент,
завідувач кафедри міжнародного публічного права*

Федоріна А.М.,

*магістрант,
Київський національний торговельно-економічний університет?
м. Київ, Україна*

Згідно зі змінами, що вносяться до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Протоколом №15 від 24 червня 2013 р, Європейський суд з прав людини оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі ст. 34 Конвенції, якщо він вважає, що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав людини, гарантованих Конвенцією й протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті.

Критерій «суттєвої шкоди» заснований на ідеї, що порушення права незалежно від того, наскільки істотним було таке порушення з правової позиції, має досягти мінімального ступеня тяжкості, щоб бути розглянутим міжнародним судом [1; 2]. Оцінка цього мінімального рівня природно є відносною та залежить від усіх обставин справи [3; 4; 5]. Одним з критеріїв встановлення наявності або відсутності суттєвої шкоди, якої зазнав заявник – суб'єкт господарювання, як умови прийнятності індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини, є фінансова шкода, яка складається у

сукупності з матеріальної і моральної шкоди. При цьому, питання оцінки матеріальної шкоди в вище зазначеному контексті, є не дослідженим в юридичній літературі [6; 7]. Таким чином, питання матеріальної шкоди, якої зазнав заявник – суб'єкт господарювання, як умови прийнятності індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини, є актуальним, теоретично і практично назрілим.

Аналіз справи «East/West Alliance Limited» проти України» свідчить, що до матеріальної шкоди заявник включав: 1) відшкодування, еквівалентне теперішній ринковій вартості чотирнадцяти літаків, подібних до тих, яких воно було позбавлено; 2) втрачений прибуток; 3) вищезазначений прибуток від договору лізингу на банківський рахунок із середнім річним відсотком 3,8 %; 4) витрати, понесені за договором про охорону шести літаків Ан-28.

Європейський суд з прав людини звернув увагу на ту обставину, що іноді точний підрахунок суми шкоди, якої зазнав заявник, може бути неможливим у зв'язку із невизначеним по своїй природі характером шкоди, що витікає з порушення. Можуть існувати інші перешкоди. Наприклад, неможливо точно підрахувати вартість майна, яке більше не існує (§250 рішення Європейського суду з прав людини у справі «East/West Alliance Limited» проти України», 2014 р.). Суду також відомо про труднощі при підрахунку втраченої вигоди за обставин, коли такі прибутки можуть коливатися внаслідок різноманітних непередбачуваних чинників (§ 251 рішення Європейського суду з прав людини у справі «East/West Alliance Limited» проти України», 2014 р.; § 47 рішення щодо справедливої сатисфакції у справі «Dacia S. R. L проти Молдови», 2009 р.). Це особливо стосується випадків господарської діяльності підприємства, при здійсненні якої припускаються ризики та певний ступінь невизначеності щодо використання та прибутковості майна (§ 26 рішення Європейського суду з прав людини щодо справедливої сатисфакції у справі «Basarba OOD» проти Болгарії», 2011 р.). Фінансовий вимір оцінюється з точки зору матеріальної й моральної шкоди [8; 9]. При цьому, жодним рішенням ЄСПЛ не встановлено фіксований розмір фінансової шкоди, спричиненої заявникові, яка визнавалася б Судом суттєвою [10; 11].

Висновки. Матеріальна шкода, завдана суб'єкту господарювання, включає: 1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна; 2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо); 3) неодержаний прибуток (втрачена

вигода), на який заявник мав право розраховувати. Чинниками, які впливають на оцінку матеріальної шкоди є: 1) конкретний стан заявника конкретний стан заявника; 2) економічна ситуація в країні чи регіоні, де відбулось порушення прав людини чи основоположних свобод, гарантованих Конвенцією.

Список використаних джерел:

1. Дешко Л.М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій / Л.М. Дешко. – Ужгород, 2016. – 486 с.
2. Гуржій Т.О. Перспективи розвитку адміністративно-деліктного законодавства України // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 3. – С. 156-168.
3. Deshko L. Domestic remedies that have to be exhausted in Ukraine when everyone applying to international judicial institutions or to the relevant bodies of international organizations // Вестник Пермского университета. – 2014. – №1. – С.332-336.
4. Гуржій Т. О. Адміністративно-правові проблеми забезпечення дорожнього руху в Україні : монографія. – Х. : Тимченко, 2010. – 480 с.
5. Сутність і значення адміністративно-правової кваліфікації / А. В. Гуржій // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 197-200.
6. Deshko L. The Subjective Legal Right Structure to Apply to the International Judicial Institutions or to the Relevant Bodies of International Organizations / Материалы Международной научно-практической конференции «Ценности и интересы современного общества» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mesi.ru/our/events/detail/124931/>
7. Deshko L. European Standards of Human Rights: Course book. – Donetsk: Modern Printing (Suchasny Drook), 2013. – 142 p.
8. Гуржій Т.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері дорожнього руху // Право України. – 2009. – № 3. – С. 90-94.
9. Deshko L. Structural Elements of International Legal Mechanisms for Ensuring The Everyone's Right to Seek Rights Protection in International Judicial Institutions or in the Relevant Bodies of International Organizations // Закон и жизнь. – 2013. – №12/3. – С. 64-67.
10. Gurzhii Anna The decision-making process in administrative cases // Rocznik Administracji Publicznej. – 2017. – № 3. – S. 387-393.
11. Дешко Л. Право кожного звертатися за захистом своїх прав і свобод до міжнародних судових установ чи до органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, як самостійне суб'єктивне юридичне право / Л. Дешко // Публічне право. – 2012. – №2. – С. 155-161.

DISTINCTION BETWEEN ILLEGAL CROSSING OF THE STATE BORDER AND OTHER CRIMES

Dimitrova Slavka,
PhD,
Burgas Free University,
Bulgaria

РАЗГРАНИЧЕНИЕ МЕЖДУ НЕЗАКОННО ПРЕКОСЯВАНЕ НА ДЪРЖАВНАТА ГРАНИЦА И ДРУГИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

Димитрова Славка,
Главен асистент,
Бургаски свободен университет,
Бургас, България

I. Европа е свидетел на масово движение на хора, породено от продължаващите вече години конфликти и нестабилност в региона на Близкия изток. Тези смесени миграционни потоци от икономически мигранти и бежанци са наистина уязвима маса за трафик на хора и други престъпления. Геополитическото разположение на Република България в зона на етнически, религиозни, икономически и културни различия и засиленото движение на хора в резултат на глобализацията са фактори, които генерират заплахи за сигурността на външните ни граници. Страната ни като външна граница на ЕС се оказва под огромен миграционен натиск. В последните години това породи значителни затруднения за държавата в лицето на институциите, ангажирани със справянето на този проблем. Съдебната система не прави изключение в това отношение. Често се срещат затруднения при разграничаването на престъпления, свързани с преминаването на държавната граница като квалифицирана контрабанда, т. нар. „каналджийство“ и трафик на хора.

II. Незаконното преминаване на държавната граница по чл. 279 от НК е посегателство върху реда на управлението. Систематичното място на това престъпление е в раздел Първи на глава Осма от Наказателния кодекс. Обект на престъплението са обществените отношения, свързани с управлението и осъществяването на дейността на държавните органи във всички направления на държавния апарат.

Обществената опасност се състои не в самото влизане или излизане, а в начина по който това става – без знанието и разрешението на властите. Преминаването на границата с оглед опазване и укрепване на отбранителната способност и вътрешната сигурност на държавата, се осъществява по нормативно регламентиран начин, през административно установени гранични зони (гранични ивици) и на определени за това места - ГКПП, с оглед упражняване на предписания от закона контрол. Влизането и излизането през границата на страната е престъпление, когато това става без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, не през определените за това места, т.е при липса на една от двете кумулативно необходими предпоставки. Съгласно чл. 17 от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ) чужденците са длъжни да влизат в Република България и да напускат територията ѝ само през граничните контролно-пропускателни пунктове, определени с акт на Министерския съвет или в международен договор.

Статутът на граничните контролно-пропускателни пунктове, същността и видовете гранична проверка, и правомощията на служителите, контролиращи лицата, превозните средства и стоките по повод влизане и излизане през границата на държавата, или при присъствие в граничната област, са регламентирани от Наредбата за граничните контролно-пропускателни пунктове. В Регламент (ЕО) № 562/2006 г. на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз от 15.03.2006 г. за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите (Кодекс на шенгенските граници), е очертано съдържанието на понятията гранично-пропускателен пункт, граничен контрол и гранични проверки (чл. 2, т. 8, 9, дял I, Общи разпоредби) и уредено правоприлагането им. При преминаването през зоната на ГКПП физическите лица и намиращите се в тяхно владение - превозни средства, стоки и предмети, са обект на граничен паспортен (паспортно-визов), митнически и ветеринарно-санитарен контрол, **след реализирането на които се получава разрешение за влизане на територията на страната или за излизане от същата.**

III. Незаконното пренасяне на стоки през границата на страната е престъпление по чл. 242 от НК – „квалифицирана контрабанда“. Систематичното място на този текст е в Раздел III от Глава шеста Престъпления против стопанството. На тази плоскост се очертава и първата разлика с престъплението по чл. 279 от НК с оглед на обекта на двете престъпления.

Пренасянето на стоки през границата засяга обществените отношения, свързани с митническия режим, докато незаконното преминаване на държавната граница е посегателство върху реда на управлението. За разлика от други законодателства, нашият НК прави се разлика между пренасяне на стоки и преминаване на хора (trafficking) през границата на страната.

Квалифицирана контрабанда по чл. 242 от НК е пренасяне на стоки през границата на страната без знанието и разрешението на митниците. Няма значение дали пренасянето е станало отвън навътре – при внос на стоки в България (т. нар. вносна контрабанда), или отвътре навън – при износ на стоки от България (т. нар. износна контрабанда). Същественото е това, че пренасянето на стоките става без знание и разрешение на митницата. Изпълнителното деяние на престъплението по чл.242, ал.1 от НК съставлява „пренасянето” на стоките през границата на страната и то следва да се разбира като „фактическо пренасяне” през граничната линия [1]. От обективна страна, поведението е престъпление, когато пренасянето е „без знанието и разрешението на митниците”. Този признак е изпълнен, когато деецът не обяви по съответния ред пред митническите органи пренасянето на стоките, което е длъжен да направи по силата на правна норма, предвидена в извън наказателното законодателство.

Законът има предвид винаги и само българската граница и именно на тази плоскост се очертава и следващата разлика между контрабандата и незаконното преминаване на държавната граница. Докато с престъплението по чл. 279 НК се нарушава държавната граница на Република България, то по чл. 242 НК се нарушава митническата граница на Република България [2].

Органите, които осъществяват контрол върху тези дейности също са различни. Главна дирекция Гранична полиция е специализирана структура за охрана на държавната граница и е водеща по контрола и превенцията на престъпления, свързани с незаконната миграция. Агенция „Митници” е ведомство, което има водеща роля при осъществяването на контрола върху стоки, който включва проверка, събиране на дължимите такси, мита и други държавни вземания. Съществена разлика между престъпленията по чл. 242 и по чл. 279 НК откриваме и съобразно това, дали се изисква кумулативно наличие на двата отрицателни признака – да няма позволение на властта и да няма знание от страна на властта.

За да се осъществи престъплението по чл. 242 НК, необходимо е за превозването на предмета да липсват едновременно позволение и знание от страна на властта. За да се осъществи престъплението по чл. 279 НК обаче това не е нужно. Достатъчна е алтернативната липса на позволение или на знание от страна на властта.

IV. Трафикът на хора е криминализиран през 2002 г. и включва набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля в пределите на страната или извън нея. Трафикът на хора е престъпление с особени цели и експлоатационен характер, като според някои автори законовият критерий за видово разграничение на целите е видът експлоатация [3]. Съгласно основния състав на трафика на хора целите може да се отнасят до използване на пострадалия за развратни действия, за принудителен труд, за отнемане на телесни органи или за задържането му в принудително подчинение [4]. Към тях е приобщена една допълнителна, която квалифицира деянието и е формулирана в чл. 159а, ал.3 като цел за продажба на дете, носено от бременна жертва на трафик, след неговото раждане. Съществено е да се отбележи, че съгласието на жертвата на трафик, независимо дали тя е дете или пълнолетно лице, не изключва съставомерността на деянието [5]. При трафика на хора е възможно едно лице да бъде транспортирано от дееца съвсем законно, но когато това транспортиране е свързано с превеждане през границата на страната без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места е налице осъществен състав на престъпление и по чл. 280, ал.1 от НК. Често трафика на хора не съществува изолиран от другите престъпления и веднъж организирана, мрежата за трафик може да бъде използвана и за други престъпления като квалифицирана контрабанда, каналджийство и незаконно преминаване на границата и пр. [6].

V. Отпадане на наказуемостта по чл. 279, ал. 5 от НК. Принципът за ненаказване (non-punishment) е уреден в чл. 31 от Женевската Конвенция за статута на бежанците на ООН от 1951 г. (Конвенцията), както и националното законодателство в чл. 279, ал. 5 от Наказателния кодекс на Република България, и прогласява, че правителствата, чиито държави са подписали и ратифицирали Конвенцията не следва да налагат санкции заради незаконно влизане или пребиваване на бежанци, които пристигайки директно от територия, където техният живот или свобода са заплашени, са влезли или пребивавали на

територията без разрешение, при условие, че са се представили незабавно пред властите и са посочили основателна причина за незаконното си влизане или пребиваване.

Този принцип е възпроизведен и в ал. 5 на чл. 279 от НК, където е предвидено, че „Не се наказва онзи, който влезе в страната, за да се ползва в страната от правото на убежище“. Наличието на визираната от чл.279, ал.5 от НК цел е елемент от субективната страна на деянието и следва да е налице към момента на извършването му. Обстоятелството, че деецът е подал молба за закрила в последващ момент само по себе си не е достатъчно да обоснове извод, че към момента на деянието той е действал с цел да се ползва от правото на убежище, предоставяно от КРБ или да се ползват от статут на бежанец, хуманитарен статут или временна закрила по Закона за убежището и бежанците (ЗУБ).

Уредбата на убежището в националното законодателство обаче, съществува отпреди ратификацията на двата международноправни акта, закрепена в текстовете на чл. 27, ал. 2 и 3 от Конституцията от 1991г., съгласно които България дава убежище на чужденци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи, като условията и редът за даване на убежище се уреждат със закон. След приемането през 2002г. на ЗУБ се възприе терминът "особена закрила" като родов юридически термин, в който са включени различните видове закрила, предоставяни от българската държава по отделните нормативни основания и актове, които тя е приела [7]. Съгласно чл. 2 от ЗУБ а) Президентът на Република България предоставя убежище в съответствие с определените му правомощия в случаите по чл. 27, ал. 2 от Конституцията, както и когато държавните интереси или особени обстоятелства налагат това; б) Министерският съвет предоставя временна закрила по чл. 1а, ал. 3, въведена с решение на Съвета на Европейския съюз; в) Председателят на Държавната агенция за бежанците предоставя международна закрила.

Това поражда въпроса дали отпада наказуемостта и в случаите, когато едно лице влезе на територията на страната, за да се ползва не от право на убежище, а от временна или международна закрила. Съдилищата често приемат, че използваният термин в ал.5 на чл.279 НК „право на убежище“ следва да се тълкува разширително като общ такъв за търсене на закрила, а не в тесния смисъл само при търсене на убежище, тъй като лицата, които търсят

закрила не са длъжни да познават нашето законодателство и да знаят колко вида защита предоставя и какви са условията за получаването им [8]. Това становище може да бъде споделено и изключващото наказуемостта обстоятелство по ал. 5 следва да се отнася по отношение на всички лица, влезли през границата на страната, независимо как са формулирали заявлението си за закрила и до кого са го адресирали. От друга страна обаче разширителното тълкуване на наказателноправните норми е абсолютно недопустимо. Ето защо считаме, че законодателят следва да внесе необходимите промени, за да се прецизира разпоредбата на чл. 279, ал. 5 от НК.

Адекватното тълкуване и приложение на разглежданите текстове от НК ще способства значително за повишаване сигурността по границата и ефективно противодействие на глобалните заплахи – тероризъм, организирана трансгранична престъпност, трафик на оръжие, наркотици и хора, при засилено взаимодействие на всички институции на национално и международно ниво.

References:

1. Тълкувателно решение №1 от 2015 на Върховния касационен съд.
2. Великов, В. Различава ли се митническата територия от държавната територия. – Правна мисъл, 1999, бр. 4, с. 3-16.
3. Пушкарова, И. Специалните цели на престъплението трафик на хора. Съвременно право, № 5, 2008, с.7.
4. Пушкарова, И. Трафикът на хора. Проблеми на наказателноправния режим. София: Сиби, 2012, с. 96.
5. Велчев, Б. Робството и българското наказателно право. София: Сиела, 2016.
6. Пушкарова, И. Разграничение на трафика на хора от сродни престъпни дейности. Асоциация на прокурорите в България, № 3, 2009, с. 30.
7. Савова, И. Депенализация по чл. 279, ал. 5 от НК. Адвокатски преглед, № 9, 2013, с. 3-7.
8. Решение № 39 от 04.03.2015г на Окръжен съд-Ямбол; Решение № 31 от 25.04.2016 г. РС-Трън; Присъда по НОХД № 906/2014 г. на РС-Елхово.

**PRINCIPLE OF INACCURACY OF UNLAWFUL INTERVENTION OF THE
PROSECUTOR IN THE ACTIVITIES OF BODIES OF THE LEGISLATIVE,
EXECUTIVE AND JUDICIAL AUTHORITIES**

Dyachkov D.S.,

*Post-graduate student of department of organization
of judicial, law enforcement and advocacy
of National University «Odessa Law Academy»,
Odessa, Ukraine*

**ПРИНЦИП НЕДОПУСТИМОСТІ НЕЗАКОННОГО ВТРУЧАННЯ
ПРОКУРАТУРИ В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ЗАКОНОДАВЧОЇ,
ВИКОНАВЧОЇ І СУДОВОЇ ВЛАДИ**

Д'ячков Д.С.,

*аспірант кафедри організації
судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна*

Законом «Про прокуратуру» одним з принципів прокуратури названо принцип недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Його змістом фактично є заборона прокуратурі у спосіб, не передбачений законом, втручатися в діяльність Верховної Ради України як органу законодавчої влади, в органи виконавчої та судової влади. Таким чином, назва цього принципу очевидно визначає його зміст. Як зазначає Л.Ю.Європіна недопустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади є, швидше, не самостійною засадою, а складовою принципів (засад) законності та політичної незалежності прокурора. Це означає, що відносини з іншими владними інституціями прокуратура має будувати чітко до вимог Конституції України та законів України [1, с. 82]. На наш погляд, погодитися з таким твердженням можна лише частково.

Так, дійсно, якщо проаналізувати співвідношення принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади та інших принципів діяльності прокуратури, то вбачається, що така заборона фактично є складовою цих інших принципів. Зокрема, неприпустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади прямо дублює, насамперед,

положення принципів законності, політичної нейтральності, поваги до незалежності суддів, визначених як самостійними принципами Законом «Про прокуратуру». Принцип законності фактично забороняє таке втручання щодо усіх перерахованих органів, принцип політичної нейтральності – забороняє таке втручання у органи законодавчої та окремі органи виконавчої влади, які можуть бути визначені суб'єктами політики, принцип поваги до незалежності суддів забороняє, на наш погляд, втручання прокуратури в діяльність судової влади. Відтак, оскільки така значна кількість принципів своїми положеннями перекриває зміст принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, на наш погляд, існує цілком обґрунтований сумнів у самостійності останнього.

Поміж тим, не можемо погодитися з Л.Ю.Європіною у тому, що така засада є складовою засади політичної незалежності прокурора. По-перше, таку самостійну засаду як політична незалежність прокурора законодавством не виокремлено, як не виокремлено її й у дослідженні Л.Ю.Європіної [1, с. 74-85]. Не можна погодитися й в тому, що недопустимість незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади є складовою й загалом принципу незалежності прокурора. Змістом принципу незалежності прокурора при виконанні ним функцій прокуратури є більше заборона втручання наведених суб'єктів у діяльність прокурора, а не навпаки. Відтак, наведені принципи по різному визначають суб'єктів втручання та відповідно й заборони на таке втручання – того хто втручається, та того, в діяльність кого втручаються. У принципі, що гарантує незалежність прокурора, забороняється незаконний вплив органів законодавчої, виконавчої і судової влади на прокурора, а у принципі недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади – незаконний вплив прокурора на органи.

На наш погляд, виокремлення законодавцем засади недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади є усвідомленим наслідком скасування в процесі реформування прокуратури однієї з її функцій – функції нагляду за додержанням і застосуванням законів, так званого загального нагляду. Так, у правовому механізмі прокурорського нагляду виникла проблема взаємовідносин між прокуратурою і численними владними структурами, які здійснюють контроль за додержанням різних правових норм і правил у господарській, соціальній та інших сферах життя суспільства. Про це зазначалося у науці [2, с. 1,

11]. У зв'язку з цим, очевидним для нас є те, що ця функція так званого загального нагляду вже настільки викорінилася у свідомості суспільства, що прокуратура і на сьогодні розглядається як наглядовий орган, який наглядає за всіма сферами життя суспільства. Лєвова частка звернень громадян на сьогодні надходить до прокуратури з питань, вирішення яких вже не відносяться до компетенції прокуратури. Саме через існування в минулому функції загального нагляду та висвітленого вище сприйняття у суспільстві прокуратури, як всесильного державного органу, закріпленням у Законі самостійного принципу недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади законодавець фактично ще раз наголосив про неприпустимість здійснення прокуратурою загального нагляду.

Принцип недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади фактично означає, що зазначені органи є незалежними від прокуратури, як і прокуратура, власне, є незалежною від них. Через це, складовою зазначеного принципу можна було б сформувати і положення щодо поваги до незалежності суддів, яке Законом «Про прокуратуру» виокремлене як самостійну засаду діяльності прокуратури.

Так, п.8 ч. 1 ст.3 Закону передбачає, що діяльність прокуратури ґрунтується на засаді поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом. Однак, публічні висловлювання прокурора щодо неправосудності судових рішень є нічим іншим, як незаконним його втручанням в діяльність судової гілки влади, що заборонено змістом відповідного принципу діяльності прокуратури. З урахуванням наведеного вважаємо, що згідно з принципом недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади прокурорам забороняється як незаконне втручання в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, так і різного роду публічні висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом.

Список використаних джерел:

1. Європіна Л. Засади прокурорської діяльності: загальна характеристики / Л.Європіна // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. - №3. – С. 74-85
2. Корнякова Т. В. Прокуратура і органи позавідомчого контролю: нагляд і взаємодія: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. – 2004. – 20 с.

**SUBJECT HAVING POWERS OF AUTHORITY - PLAINTIFF IN
ADMINISTRATIVE COURT PROCESS**

Gadzhieva P.S.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

**СУБ'ЄКТ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ - ПОЗИВАЧ В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Гаджиєва П.С.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Суб'єкт владних повноважень є обов'язковим, за незначними виключеннями, учасником адміністративного судочинства. В той же час, його участь в процесі у якості позивача не є типовою і розглядається як незвичний випадок у практиці. Сучасне становище реформування адміністративного судочинства ставить багато питань для вирішення, а одним з них виступає проблема наявності права у суб'єкта владних повноважень на звернення до адміністративного суду, що й привертає велику увагу багатьох вчених. У зв'язку з цим виникає необхідність чіткого визначення сторін у процесі вирішення адміністративних справ, а також окреслити основні підстави участі суб'єкта владних повноважень у якості позивача в адміністративному судочинстві. Враховуючи ст. 46 Кодексу адміністративного судочинства України, (далі - КАС України) сторонами в адміністративному процесі є позивач та відповідач. Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Згідно з п. 8 ч. 1 ст. 4 КАС України, позивач - особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано позов до адміністративного суду, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позов до адміністративного суду [1]. КАС України закріплює поняття суб'єкта владних повноважень, що це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в

тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг [1].

Отже, як спеціального суб'єкта звернення до суду слід виокремити суб'єктів владних повноважень. Публічно-правові спори між такими суб'єктами виникають зазвичай з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, зокрема делегованих повноважень, а також з приводу укладення та виконання адміністративних договорів. З особливих публічно-владних повноважень певних суб'єктів, їх обов'язку діяти виключно в межах закону впливає й обов'язок органів і посадових осіб публічної влади звертатися до суду у випадку порушення їх компетенції актом або дією іншого суб'єкта публічної влади. Відповідно до п. 15 ч. 4 ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», сільський, селищний, міський голова може звернутися з позовом до суду з вимогою про визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів [2].

Відповідно до ч. 4 ст. 46 КАС України громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень: 1) про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; 2) про примусовий розпуск (ліквідацію) громадського об'єднання; 3) про затримання іноземця або особи без громадянства чи примусове видворення за межі території України; 4) про встановлення обмежень щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо); 5) в інших випадках, коли право звернення до суду надано суб'єкту владних повноважень законом [1].

Наведений перелік справ не є вичерпним, бо в КАС встановлено, що законом можуть передбачатися й інші випадки звернення суб'єктів владних повноважень до адміністративного суду. Звертаючись до судової практики, можна навести приклад справи, де позивачем виступає Головне управління Державної Міграційної служби України в Одеській області. Так, позивач звернувся до суду з адміністративним позовом до відповідача про примусове видворення з України громадянина ОСОБА_3. Позовна заява обґрунтована тим, що на даний час громадянин ОСОБА_3 на території України перебуває незаконно, постійного місця проживання та законного джерела існування не

має. Відповідач у судовому засіданні позовні вимоги визнав. Керуючись: ст.ст. 9, 241-246, 250, 289, 371 КАС України, суд вирішив, що адміністративний позов Головного управління Державної Міграційної служби України в Одеській області до громадянина ОСОБА_1 ОСОБА_2 ОСОБА_3 про примусове видворення за межі території України - задовольнити. Примусово видворити з України громадянина ОСОБА_1 ОСОБА_2 ОСОБА_3 06.08.1979 р. н. [3].

На думку Н. Писаренко, таким чином, суд фактично надає дозвіл на примусове виконання управлінського акту, а тому перед ним постає завдання перевірити легітимність цього документа, що передбачає оцінку не стільки поведінки особи, стосовно якої використовується примусовий захід, скільки дотримання вимог, що ставляться до правових актів управління. Навіть у випадку, коли розгляд справи ініційовано представником влади, суд повинен використовувати запроваджені КАС правила з метою захисту прав, свобод та інтересів осіб, не уповноважених керувати поведінкою інших суб'єктів. Іншими словами, під час розгляду справи суду належить перевіряти діяльність представників влади, а не оцінювати поведінку підвладних осіб [4, с. 62].

Отже, можна дійти висновку, що звернення з позовом до адміністративного суду визначається як право особи, яка намагається захистити свої інтереси засобами адміністративної юстиції, в той же час, коли мова йде про звернення з позовом суб'єкта владних повноважень, говорити виключно про його права неможна. Також, можна зазначити, що обмеження органів державної влади на звернення до суду з адміністративним позовом встановленими законом випадками стане на сьогоднішньому етапі державного розвитку цілком обґрунтованим й відповідним до головного завдання адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.
2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
3. Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 16 березня 2018 року у справі № 522/4397/18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72778832>
4. Писаренко Н. Розмежування юрисдикції судів щодо вирішення справ за участю суб'єктів владних повноважень // Право України. – 2011. – № 4. – С. 59-64.

SOME ISSUES OF LEGAL REGULATION OF CREDITING THE AGRARIAN SECTOR

Galych R. V.,

*PhD in Law, Kharkiv Educational and Scientific Institute
of State Higher Educational Institution “Banking University”,
Kharkiv, Ukraine*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Галич Р.В.,

*к.ю.н., Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
м. Харків, Україна*

На економічному ринку України аграрний сектор займає одну з домінуючих позицій. У останні роки АПК України підтримує позитивні тенденції до зростання. Його частка у валовій доданій вартості приблизно 13%, до того ж, галузь займає близько 40% у структурі товарного експорту. Загалом, аграрно-промисловий комплекс виступає ключовим фактором у підтримці торгівельного балансу та розвитку економічної ситуації країни. Але існують певні перешкоди у розвитку сільськогосподарських кредитних відносин. До такого роду перепон відносяться і високі процентні ставки за кредитами, і недопрацьована законодавча база, і головне – недостатня підтримка з боку держави. З огляду на вищесказане – особливості кредитування АПК та механізм вдосконалення кредитних відносин з кожним днем набувають все більшої актуальності.

На сьогоднішній день, удосконалення законодавства та введення обов'язкових мінімальних стандартів у виготовленні сільськогосподарської продукції повинні стати вирішальними завданнями для уряду. Зауважимо, що у 2018 році Кабінетом Міністрів України було розпочато політику впровадження низки рішень, що покликані здійснити якісні зміни у аграрному секторі. При плановому та ретельному впровадженні поставлених завдань, можна буде досягти зміцнення позицій вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції в середині країни та за її межами.

Як і будь-якому видові кредитних операцій, кредитуванню у сфері АПК також притаманний ряд специфічних особливостей. По-перше, специфікою сільськогосподарського виробництва є земля, її якість та родючість, що впливає не лише на організацію виробництва, а й на загальний результат. А той

факт, що сільське господарство має сезонний характер, прямо впливає на особливості кредитування АПК. Інша особливість сільського господарства – тривалий період відтворення. Саме в цьому і відмінність виробництва в агросфері та в інших галузях: капітал у АПК може обернутися не більше одного разу. У зв'язку з цим підприємствам агробізнесу не часто надаються кредити на короткий проміжок часу (термін повинен бути не менше 6-12 місяців). Взагалі, сучасний ринок банківських послуг має жорсткі рамки й не надає можливості у значному кредитуванні середньо- та довгострокового терміну.

На відміну від інших сфер, аграрне виробництво характеризується значно низьким рівнем рентабельності, що зумовлює певні правила та особливості у кредитуванні також. Тому, для підприємств АПК дуже важливою є процентна політика банків, адже вони зможуть отримувати й повертати кредити лише за тієї умови, що процент за кредитами буде не такий як в спрямованих в інші галузі, а значно нижчим. Першим кроком державних комплексів спрямованих на розвиток агро-бізнесу стала Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 року № 254 "Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів", що була опублікована 11 квітня 2018 року [1]. Згідно цього Порядку був визначений механізм використання коштів, що передбачений Мінагрополітики у державному бюджеті. Створена також програма фінансової підтримки заходів, шляхом здешевлення кредитів передбачених для агропромислового комплексу. Програма передбачає, що суб'єкти господарювання АПК зможуть отримати певну компенсацію за залученими у гривні кредитами. Виконавчим органом призначено Мінагрополітики [2].

Цією постановою було встановлено, що у 2018 році позичальникам буде надана часткова компенсація відсоткової ставки за залученими банківськими кредитами у національній валюті. Компенсацію можуть отримати позичальники, чистий дохід від реалізації продукції яких складає до 20 млн грн за останній рік роботи. При цьому, перевагу отримають ті позичальники сфери яких обрані пріоритетними (вирощування овочів у відкритому ґрунті, садівництво, вирощування цукрового буряку та ягідництво). До другої черги тих, кому буде надана компенсація відносяться: позичальники, що вирощують та розводять тварин (велика рогата худоба для отримання м'яса та молока,

вівці, кози, кролі та свині), вирощують свійський птиць (окрім курей) та отримали кошти для покриття витрат пов'язаних із виробництвом.

Банківські установи чітко розуміють, що аграрна галузь – потенційно пріоритетний продукт для них. Тому, вже чимало банків, не зважаючи на складні умови, потроху кредитують агробізнес, а деякі – починають створювати власні фінансові програми для аграріїв. За потенційними прогнозами представників банківського середовища, 2018 рік обіцяє бути позитивним для банківського кредитування АПК й обсяг кредитів зросте приблизно на 15%. Стратегія на плідну співпрацю з аграріями на 2018 рік залишається незмінною [3].

Зазначимо, що наразі простежується позитивна динаміка у кредитуванні агробізнесу. Разом із цим, простежуються суттєві тактичні зміни при виборі стратегічних об'єктів. Найголовніша з таких змін полягає у тому, що банки поступово переходять до кредитування малих та середній господарств, відсуваючи на другий план великі компанії. Однією із причин як вбачається більш сумлінно виконують боргові зобов'язання аніж великі агрохолдинги. До того ж, з кожним роком конкуренція банків загострюється все більше, що спонукає банківські установи йти у дрібніші сегменти економіки.

Для подальшого активного розвитку необхідні прийняти державою реальні заходи, що сприятимуть функціонуванню та розвитку всіх галузей АПК, дії регулятора та законодавця повинні бути спрямованні на створення умов забезпечення банківськими установами втілення вже розроблених нових програм для всього спектру АПК. Це дозволить аграріям розвиватися і позитивно вплинуть не тільки на агробізнес, а й на банківський сектор та економіку країни у цілому.

Список використаних джерел:

1. Компенсація відсотків за кредити для аграріїв: хто отримає у 2018 році? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://news.dtki.ua>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України №300 від 29 квітня 2015р. «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів»
3. АГРАРНА ГРА: чи зможе хтось із українських банків нагодувати аграріїв дешевими кредитами у 2018 році?. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://agroday.com.ua/2018/02/27/agrarna-gra-chy-zm18-rotsi-ch-2/>
4. Офіційна сторінка Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>

**TO THE QUESTION OF UPDATE OF SOME NORMS OF THE CODE
OF THE ADMINISTRATIVE COURT PROCESSING OF UKRAINE**

Getmanets I.L.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

**ДО ПИТАННЯ ПРО ОНОВЛЕННЯ ДЕЯКИХ НОРМ КОДЕКСУ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ**

Гетманец І. Л.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

The Law of Ukraine of 03.10.2017 № 2147-VIII " On the introduction of changes to the Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Proceedings of Ukraine and other legislative acts "launched a deep reload of both the judicial system in general and administrative proceedings, in particular. The first thing that comes to mind while reading the updated Code of Administrative Procedure of Ukraine (hereinafter - CAPU) is, of course, the detailing of the categories of cases. There is such a thing as an insignificant business [1]. This category of cases is provided for by Part 6 of Article 12 CAPU and is reviewed by a simplified procedure, usually in written proceedings. The peculiarity of such a case is that it does not require preparatory proceedings and / or even a court hearing. A low-value case is considered under a simplified procedure and, as a rule, takes place in written proceedings. Given the increased demand for administrative cases at this time, this, in fact, should relieve the courts.

Another achievement of the new CAPU is the so-called e-court. This is a fairly logical decision, given how much administrative cases are accumulated in the paper form. Therefore, the translation of all cases into a purely electronic one was simply necessary. So far, such an electronic court is in the state of improvement, but by the end of 2018 it will fully enter the work. E-court will provide an opportunity to exchange procedural documents, take part in the court remotely, namely, in a videoconference mode, etc. Undoubtedly, the further introduction of the electronic

legal proceedings is progressive. At the same time the proceeding from the provisions of Part 9 of Art. 18 of the CAPU project, it is seen that the documents the court received in paper form are transferred to the electronic form no later than the next day. In the event of the technical impossibility of examining the case in electronic form, the materials must be translated into the documentary form without delay. Presumably, such functions are assigned to the court apparatus [3]. In addition, the effectiveness of dealing with the case using an electronic key has been proven in European countries.

An important component, a new order of the judge's challenge, can also be considered. According to the old code, the judge, to whom such applications were submitted, considers the issue of the judge's challenge. In fact, the new rules provide that if the judge, deciding the question agrees with the challenge, then the case is closed, and if not, the case goes to the hands of another judge (see, in particular, paragraph 5 of the commentary on Article 107 of the CAPU) [2]. The question of the challenge of a judge is considered at the preparatory stage within two days from the filing of such a statement. What is the minus of this introduction? Given the length of the process of dismissal of the judge and the unlimited number of statements of such a plan, this can be misused by unscrupulous lawyers. But CAPU foresaw the possibility of bringing such representatives to administrative responsibility, which is directly related to the emergence of the lawyer monopoly in the court. As for this monopoly of lawyers. The new CAPU secures the possibility of participation in the trial exclusively for lawyers. This is the so-called continuation of the amendments to the Constitution of Ukraine that was previously introduced, which determined the right of the representation for the lawyers in the Supreme Court and the courts of cassation, in the courts of appeal, in the courts of first instance.

Isn't left without attention also the institution of evidence. Now due to the electronic evidence and the withdrawal of an expert in the field of law the existing legislation has expanded the list of evidence. The CAPU fixes the requirements for evidence and the determination of the expert's withdrawal of law. In general, this should positively affect the judicial process, in particular, on openness and competitiveness. With the entry into force of the new CAPU, the Institute of Appeal complaint has somewhat changed. The appeal complaint now must be submitted directly to the court of appeal. This innovation on the one hand simplifies the process of filing the appeal itself, since it is not necessary to file it through the court of the first instance, and then to send a copy to the appellate court itself. On the other hand, such a change will not significantly accelerate the general period for the

consideration of the case, since the appeal court will still have to wait for the case materials at the first instance. Hitherto unknown in Ukraine and of course an entirely new judicial stage can be considered the stage of settlement of the dispute with the participation of a judge, the so-called judicial mediation.

The new process determined its conduct before the beginning of the consideration of the case, in fact, and provides for a mutual agreement on it of the two sides. In Ukraine, judicial mediation is conducted in the form of general councils in the presence of all participants in the process or closed councils - on the initiative of the judge with each of the parties separately. There is a possibility of participation in a videoconference. During mediation, the judge has no right to give a legal advice, recommendations and any assessment of evidence. It is noteworthy that this institution is widely used in the international judicial practice, for example, in the United States, where the focus is on resolving the disputes voluntarily.

The new CAPU details the procedural documents that can be submitted by the participants in the process, and the sequence of their submission. If earlier the court, in addition to the claim and objections, submitted additional documents, usually with long titles, for example, objections to the defendant's objections and additional explanations for the explanation of the claim, now the documents are essentially: the claim, the response to the claim, the answer to the withdrawal, objections and explanations of the third parties. On the one hand, such a change is insignificant and does not affect the quality of the position stated in the documents, but on the other hand it leads the procedural document to the uniform form and system.

Not deprived of attention and the stage of the preparatory production. If earlier to this stage the judges approached quite formally and most often, when assigning the case, they immediately skipped this stage. Henceforth, the new Code details the steps that the judges need to take in the previous stage before moving on to the merits of the case. In fact, the task of preparatory proceedings is to clarify all the circumstances of the case – the final subject of the dispute, the nature of the disputable legal relationship, the plaintiff's claims, the parties to the dispute, the defendant's objections and the like. Preparatory proceedings start with the commencement of proceedings and end with the closure of the preparatory meeting. It is important to take into account that all procedural documents and evidence must be submitted during the preparatory proceedings.

It is on the basis of the procedural documents and evidence collected during the preparatory proceedings that the court conducts the examination of the case on its

merits. The application and documents submitted after the closing of the preparatory meeting can be left by the court without consideration. Speaking about the general term of application to the administrative court, the new KASU left it unchanged - 6 months, as it was before. But with this significantly increasing the time for the filing an appeal against the court decisions. So, the term for the filing an appeal is 30 days, and for the admission – 15. The time limit for the filing the cassation is also 30 days. L. Volkova (judge of the Kharkov Regional Administrative Court) drew attention to the time limits for consideration of citizens: total production – 120 days, simplified - 60, minor disputes –30 days [4]. Calculation of the term begins from the moment of the announcement of the corresponding decision. At the same time, the decision must be complete, if the decision is incomplete, then the term begins precisely from the moment of the announcing the full solution. One of the most successful innovations, in my opinion, is that the appeal to the Supreme Court of Ukraine regarding consideration of the issue of the constitutional submission can be sent by the court only after the decision has been made. Thus, the cases will not collect dust in the courts for 2 years, pending the decision of the Supreme Council of the Constitutional Court on the constitutionality.

Of course, it will be extremely interesting how such a system will take root in Ukraine. But naturally, given its novelty, it can be used by unscrupulous participants to delay the process. Naturally, this is not an exhaustive list of changes, the new CAPU contains a sufficiently large number of changes, updates and improvements, which can only be understood in practice. Changes and updates of the CAPU will allow the administrative court proceedings to reach a higher level.

References:

1. Code of Administrative Admittance of Ukraine: Law of Ukraine from 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page>.
2. Code of Administrative Procedure of Ukraine [Electronic resource]: Law of Ukraine from 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>.
3. From the comment of the judge of the District Administrative Court of Kiev, Alexander Karamzin.
4. From the report of the judge of the Kharkiv Regional Administrative Court L. Volkova // All-Ukrainian Association of Administrative Judges.

DELICTOLOGICAL CHARACTERISTICS OF AUTOMOTIVE TRANSPORT OFFENCES

Gurzhii A.V.,

*PhD, Associate Professor of the Department of Administrative,
Financial and Information Law,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kiev, Ukraine*

Júlia Ondrová,

*PhD, Associate Professor,
Matej Bel University,
Banská Bystrica, Slovakia*

ДЕЛІКТОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Гуржій А.В.,

*к.ю.н., доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м.Київ, Україна*

Ондрова Юлія,

*Кандидат юридичних наук, доцент,
Університет Матея Бела,
м.Банська-Бистрице, Словаччина*

Сучасне цивілізоване суспільство не може існувати без належного задоволення свого інтересу у наземних вантажно-пасажирських перевезеннях, зокрема, тих, які здійснюються засобами автомобільного транспорту. Дорожній рух є неодмінним атрибутом соціально-економічного життя будь-якої розвинутої держави. Від його організації та безпеки залежить стабільність функціонування галузей народного господарства, публічно-адміністративного апарату, державних та соціальних інститутів. Водночас, дорожній рух – це первісно небезпечне, заздалегідь аварійне явище, пов'язане з автомобілем, як джерелом підвищеної небезпеки [1; 2].

Саме аварійність є показником ефективності державного управління в сфері організації діяльності із забезпечення безпеки дорожнього руху [3]. Наскільки ця діяльність ефективна, можна судити зі статистичних даних. За останні 30 років на дорогах України виникло понад 1,2 млн. дорожньо-транспортних пригод, де загинуло близько 200 тис. та поранено більш, як 1,3 млн. людей. Унаслідок ДТП щорічно гинуть близько 4 тис. чоловік, понад 25 тис. – отримують травми різного ступеню тяжкості. Близько 90% загальної кількості загиблих – особи працездатного віку [4].

На цьому тлі особливо виразно проявляється проблема протидії деліктам, котрі посягають на безпеку руху та експлуатації дорожнього транспорту. Щорічно в Україні фіксуються десятки тисяч злочинів проти безпеки дорожнього руху. Майже кожен такий злочин пов'язаний із загибеллю та каліцтвом людей, заподіянням величезних матеріальних збитків. Що ж до адміністративних правопорушень (тобто, тих, які лише волею долі та завдяки своєчасному втручання уповноважених суб'єктів юрисдикції не перетворилися на реальну життєву трагедію), то їх лік давно пішов на мільйони. Ступінь їх потенційної загрози практично неможливо перебільшити [5].

Узагальнення юрисдикційної практики а 2001-2017 р.р. свідчить про стабільно високий, особливо за європейськими мірками, рівень дорожньо-транспортної деліктності. Протягом вказаного періоду на вітчизняних дорогах зафіксовано понад 100 млн. порушень Правил дорожнього руху. Тільки упродовж 2017 р. було складено понад 2 млн. адміністративних протоколів відносно водіїв транспортних засобів.

За останні 15 років в Україні вчинено близько 250 тис. злочинів у сфері дорожньої безпеки. Злочини проти БДР належать до числа найпоширеніших кримінально-караних діянь: вони складають 2% від усіх злочинів, вчинюваних на території нашої держави, та понад 3,5% – від злочинів загально-кримінальної спрямованості. У загальній структурі злочинності делікти цього типу посідають третє місце, після крадіжок та грабежів [6].

Аналіз стану й динаміки правопорушень, спрямованих проти безпеки дорожнього руху, змушує констатувати доволі безрадісну картину. Ось уже десятиліття поспіль більшість деліктологічних показників (як абсолютних, так і відносних) перебувають на дуже високому рівні. Епізодичні спади деліктності здебільшого неглибокі та нестійкі: як правило, вони тривають не більше 1-2 років, після чого розпочинається зворотній процес.

Особливу тривогу викликає зростання кількості грубих порушень Правил дорожнього руху, зокрема, повторних, пов'язаних із створенням аварійних ситуацій, обумовлених вживанням алкогольних напоїв etc.

Наявність цих тенденцій свідчить про серйозні проблеми в організації та здійсненні профілактики дорожньо-транспортних деліктів. Профілактичні заходи розробляються неплановірно, без чіткого уявлення про їх результативність, економічну доцільність або можливий сукупний ефект. Мало враховується зарубіжний досвід. Найбільш прогресивні форми профілактичної діяльності лишаються незатребуваними [5].

Поза сумнівом, ліквідувати окреслені недоліки та перекоси можливо тільки у рамках цілеспрямованої політики, котра б ґрунтувалась на засадах плановості, комплексності, послідовності, соціально-економічної обґрунтованості. З цією метою профілактика правопорушень проти безпеки дорожнього руху має бути оголошена стратегічним пріоритетом забезпечення БДР, а відповідний напрям діяльності – знайти відображення в транспортному законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Развадовський В.Й. Адміністративна відповідальність за порушення норм, правил і стандартів, що торкаються забезпечення безпеки дорожнього руху : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.Й.Развадовський. – Одеса, 1998. – С. 10.
2. Долгополова М.М. Управління загальнодержавною системою забезпечення безпеки дорожнього руху: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Долгополова Марина Михайлівна. – Х., 2003. – С. 4.
3. Гуржій Т. О. Безпека дорожнього руху як складова національної безпеки / Т.О. Гуржій // Південноукраїнський правничий часопис. – 2010. – № 1. – С. 156-160.
4. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. / В.А Мисливий – Д., 2004. – С. 6.
5. Гуржій Т. О. Основи формування державної політики безпеки дорожнього руху / Т.О.Гуржій. – К, 2010. – С. 38- 51.
6. Гуржій Т. О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання адміністративно-деліктних відносин у сфері дорожнього руху / Т.О. Гуржій // Право України. – 2009. – № 3. – С. 90-94.

**“THE COST OF HUMAN LIFE” AS THE BASIS OF STRATEGIC
PLANNING OF TRANSPORT SAFETY**

Gurzhii T.O.,

Doctor of Law, Professor,

Kyiv National University of Trade and Economics

Kiev, Ukraine

**“ЦІНА ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ” ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЧНОГО
ПЛАНУВАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ**

Гуржій Т.О.,

д.ю.н., професор,

Київський національний торговельно-економічний університет,

м.Київ, Україна

В умовах реалізації Стратегії підвищення безпеки дорожнього руху на період до 2020 року особливої ваги набуває соціально-економічний аспект дорожньо-транспортної делікатності. Тільки шляхом аналізу соціальних та економічних наслідків цього явища можна оцінити його реальні масштаби, з'ясувати тенденції його розвитку, визначити його вплив на сучасне суспільство, економіку, транспорт [5]. Кореспондуючі соціально-економічні показники лежать в основі цільових програм, галузевих планів та окремих заходів, спрямованих на протидію деліктам проти безпеки дорожнього руху. І від того, наскільки точно визначені перші, безпосередньо залежить ефективність останніх. Адже саме соціально-економічна характеристика правопорушень зумовлює постановку стратегічних завдань, вибір способів їхнього втілення, обсяги та структуру пов'язаних з ними витрат.

Навіть незначні прорахунки при оцінці соціально-економічних параметрів делікатності мають високу ціну. Здебільшого їх результатом стає недостовірне прогнозування (хибні вихідні дані завжди тягнуть за собою помилковість кінцевого прогнозу), низька якість планованих заходів та, як наслідок, слабка ефективність їх реалізації. Зрештою руйнується вся стратегія профілактичної діяльності: розроблені плани не задовольняють практичних потреб, вжиті заходи не приносять очікуваних результатів, й без того обмежені ресурси витрачаються марно [1]. Усвідомлюючи це, практично всі розвинені країни будують національну політику транспортної безпеки на основі чітких економічних розрахунків [2].

Ключовим елементом таких розрахунків є втрати, обумовлені загибеллю учасників дорожнього руху (вартість втрачених людських життів). Для її обчислення в світі використовуються різні методики.

Всі вони мають і певні переваги, і вразливі місця. Тим не менш, у своєму поєднанні вони дозволяють сформувати достатньо цілісне уявлення про економічні наслідки аварійності. Невипадково ті країни, які їх використовують, досягають найбільших успіхів у плануванні та реалізації заходів транспортної безпеки. Як показує практика, розроблені ними стратегії і програми безпеки дорожнього руху завжди обґрунтовані, економні та, водночас, ефективні. Вони забезпечують високі результати при відносно скромних фінансових затратах.

На жаль, попри всю очевидність цього факту, вітчизняний законодавець демонструє гідну подиву інертність у всьому, що стосується визначення “вартості життя людини”. Власне, це тенденція не тільки українська. Вона поширена на теренах всього пострадянського простору. В обґрунтуваннях державних програм і їх концепцій наводяться конкретні суми економічних збитків дорожнього травматизму і смертності, але всі вони не піддаються чіткій верифікації [3]. Наочним прикладом може слугувати Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 року № 481-р, в преамбулі якої зазначається: “За розрахунками експертів Світового банку, соціально-економічні втрати України від дорожньо-транспортного травматизму оцінюються в 4,5 млрд. доларів США на рік, що становить приблизно 3,4 відсотка валового внутрішнього продукту (у розрахунках 2014 року)” [3].

Як неважко помітити, в основу Стратегії покладено глобальний усереднений показник, який не враховує вітчизняних економічних реалій. Більш того, це показник 2014 року, тобто на показнику трирічної давнини вибудована державна Стратегія, плануються масштабні трати та ще й буде визначатися підсумкова ефективність здійснених заходів. Реалізація Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні триватиме ще декілька років, але вже зараз можна припустити, що її спіткає доля всіх попередніх урядових актів стратегічного планування на транспорті, які, за визнанням експертів, були виконані щонайбільше на 25%. У світлі викладеного, постає необхідність запровадження у вітчизняну систему стратегічного планування транспортної безпеки сучасних методик, які дозволять обчислити вартість людського життя і здоров'я, як базового показника розрахунків кошторису

державних цільових програм, національних і регіональних програм розвитку. Їх арсенал повинен безперервно збагачуватись, а процедурні механізми навпаки, – уніфікуватись і спрощуватись [4; 5].

Першочерговими кроками в цьому напрямку бачаться такі: якомога швидше повинна бути розроблена та затверджена сучасна “Методика оцінки соціально-економічних наслідків дорожньо-транспортної аварійності”; таку методику доцільно закріпити на міжвідомчому рівні спільним наказом Міністерства інфраструктури, Міністерства охорони здоров’я України, Міністерства економічного розвитку України, Міністерства соціальної політики України та Державної служби статистики; відповідна методика повинна бути комплексною і передбачати: а) оцінку прямих економічних втрат (майнова шкода, медичні витрати, юридичні витрати, страхові виплати, екологічна шкода тощо); б) оцінку втрачених вигод (з/п постраждалого, ВВП на душу населення); в) ціну моральних і фізичних страждань; г) оцінку в рамках підходу “готовність платити”; ця методика повинна стати основою розрахунку економічної частини всіх державних і регіональних програм підвищення безпеки дорожнього руху, а також обов’язковим критерієм визначення їх ефективності.

Список використаних джерел:

1. Гуржій А. В. Соціально-економічні передумови адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього перевезення вантажів та проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів / А. В. Гуржій // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 4. – С. 65-71.
2. Гуржій А. В. Відповідальність за адміністративні проступки проти безпеки дорожнього руху як об’єкт наукових досліджень / А. В. Гуржій // Адміністративне право і процес. – 2012. – № 1. – С. 56-66.
3. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 № 481-р // Офіційний Вісник України. – 2017. – № 59. – Ст. 1808.
3. Гуржій А. В. Адміністративно-правові форми та методи реалізації державної політики безпеки дорожнього руху // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2012. – № 2. – С. 64-69.
4. Гуржій А. В. Політика безпеки дорожнього руху: організаційно-правові проблеми та перспективи цілепокладання / А. В. Гуржій // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6-1. – Т.2. – С. 141-144.
5. Basyuk, D. I. Distribution as a modern form of marketing structures in tourism / D. I. Basyuk, I. Y. Antonenko, Y. O. Muzychka // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 4 (12). Ч. 2. –С. 125-130.

**COMPARISON OF PHYSICAL COERCION, SPECIFIC TOOLS AND
FIREARM ACCORDING TO THE LAW OF UKRAINE «ON MILITIA»
FROM 20.12.1990 AND THE LAW OF UKRAINE «ON NATIONAL POLICE»
FROM 02.07.2015**

Ivanenko A.O.,

*PhD in History, Associate Professor of Law Disciplines Department
Taras Shevchenko National University "Chernihiv Collegium",
Chernihiv, Ukraine*

**ПОРІВНЯННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ,
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО МІЛІЦІЮ» ВІД 20.12.1990 Р. ТА
ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»
ВІД 2.07. 2015 Р.**

Іваненко А. О.,

*к.і.н., доцент кафедри правових дисциплін
Національного університету «Чернігівський колегіум»
ім. Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна*

Зі вступом Закону України «Про Національну поліцію» у законну силу (07.11.2015 року) по всій території України міліція припинила своє існування. Протягом останнього десятиліття система правоохоронних органів України зазнала багатьох, як кардинальних, так і менш значних змін, які відбувалися в межах здійснення адміністративних реформ. Отже зі вступом у силу Закону України «Про Національну поліцію» [1] ми бачимо ряд змін та відмінностей від колишнього Закону України «Про міліцію» [2]. В минулому, міліція в Україні виконувала широке коло завдань та функцій, щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні [3, с. 8]. В цьому повинно передувати чітке дотримання норм встановлених в Законі України «Про Національну поліцію».

Серед питань, що знайшли своє вирішення у діяльності поліції важливе місце посідає реальне дотримання прав і свобод громадян, у тому числі при реалізації поліцейськими заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Ми маємо на увазі, що детальне визначення повноважень поліції зменшує ризик довільних дій правоохоронців та автоматично мінімізує ризик порушення закону з боку персоналу ОВС. Зазначене нерозривно пов'язано з детальністю нормативно-правової регламентації останніх. Маємо констатувати, що законодавець приділив детальну увагу окресленому питанню.

Аналізуючи статті 12 – 15 ЗУ «Про міліцію» та статті 44 – 46 ЗУ «Про національну Поліцію» можна виділити принципові відмінності між умовами і межами застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

За ч.1 ст. 44 ЗУ «Про національну поліцію» «Поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб» про що не йшлося у ст 13. ЗУ «Про міліцію».

Досить розширено у ЗУ «Про національну поліцію» ст. 45 «застосування спеціальних засобів» у порівнянні із відповідною ст. 14 ЗУ «Про міліцію». У ст. 14 ЗУ «Про міліцію» зазначено перелік спеціальних засобів «наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, сльозоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, водомети, бронемашини та інші спеціальні і транспортні засоби, а також використовувати службових собак» та узагальнено випадки, у яких можуть застосовуватись дані спеціальні засоби. При чому, «Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася, характеру правопорушення і особи правопорушника», що давало можливість для певного свавілля працівникам міліції. У ст. 45 ЗУ «Про національну поліцію» до спеціальних засобів додано «пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії», «засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами», «службовий кінь». Окрім того, до кожного із спеціальних засобів подано список випадків, у яких може застосовуватись той чи інших засіб.

У ч.4 ст. 45 ЗУ «Про національну поліцію» вперше чітко окреслено перелік заходів, які заборонені поліцейському:

«1) наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт;

2) під час застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, здійснювати прицільну стрільбу по людях, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин;

3) відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини;

4) застосовувати водомети при температурі повітря нижче +10°C;

5) застосовувати засоби примусової зупинки транспорту для примусової зупинки мотоциклів, мотоколясок, моторолерів, мопедів, транспортного засобу, що здійснює пасажирські перевезення, а також застосовувати такі засоби на гірських шляхах або ділянках шляхів з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, шляхопроводах, естакадах, у тунелях;

6) застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску».

Натомість, у ч. 6 ст. 46 ЗУ «Про національну поліцію» було розширено перелік ситуацій, у яких поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю без попередження:

1) при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;

2) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;

3) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;

4) якщо особа чинить збройний опір;

5) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю».

У відповідній ст. 15 ЗУ «Про міліцію» зазначено лише, що «працівники міліції мають право застосовувати вогнепальну зброю у районі проведення антитерористичної операції».

Отож, ЗУ «Про національну поліцію» розширив список спеціальних засобів. Вперше чітко окреслено перелік заходів, які заборонені поліцейському. Але в той же час обмежив права поліцейського, окресливши перелік заходів, які заборонені поліцейському.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 4. Ст. 20.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – ст. 379.
3. Андріяш А. В. Застосування заходів примусу: порівняльний аналіз Закону України «Про Національну поліцію» та Закону України «Про Міліцію» / А. В. Андріяш, О. О. Панова // Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку : зб. матеріалів наук. - практич. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2015. – с. 8 – 10.

REFERENCES FOR PRELIMINARY RULING IN CRIMINAL MATTERS

Ivanova Mila,
PhD, Chief Assistant,
Burgas Free University
Burgas, Bulgaria

ВИНЕСЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ ПОСТАНОВИ В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Іванова Міла,
Доктор філософії,
Бургаський вільний університет,
м. Бургас, Болгарія

I. By its very nature, the reference for a preliminary ruling is one of the fundamental mechanisms of European Union (EU) law in order to achieve an effective and uniform interpretation and application of that law. The reference for preliminary ruling proceedings is submitted to the Court of Justice of the European Union (CJEU), which has jurisdiction to hear the case. This procedure has nothing to do with the lawsuit, but it has an impact in resolving the legal dilemmas that a court of a Member State may face when considering and resolving a particular case. Preliminary ruling is a specific mechanism that promotes cooperation between the different jurisdictions of the EU Member States. The legal framework of the preliminary ruling procedure is laid down in the EU Treaty (TEU) and in the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), the Protocol (3) on the Statute of the CJEU, the Rules of Procedure of the Court of Justice and the Recommendations of the CJEU to the national courts and tribunals, in relation to the initiation of preliminary ruling proceedings. In the domestic legislation of the Republic of Bulgaria, the legal framework is contained in the Civil Procedure Code, the Penal Procedure Code, the Administrative Procedure Code and other legal acts.

Following the EU reform in 2007, as a result of the Treaty of Lisbon signed on 13 December 2007, references for a preliminary ruling can now be made on all questions concerning the interpretation, the application of EU law and the conformity of national laws with it, with the exception of the Member States' foreign and security policy alone. The preliminary ruling procedure also extends to acts adopted by EU bodies, offices or agencies which are incorporated into EU law. Thus, the CJEU can interpret them and exercise control over their validity at the request of the national courts in order to enable them to verify the compliance of their national legislation with that law.

II. Following the amendments to the Lisbon Treaty, Art. 35 the TEU, which requires explicit acceptance of the jurisdiction of the CJEU by a declaration, has been repealed. As a result, a number of lawyers believe that, following the Lisbon Treaty, there is no need for a declaration by Member States to recognize the competence of the CJEU in criminal matters. The reference for a preliminary ruling is made on the basis of Art. 267 TFEU. However, Protocol No 36, Article 10 on Transitional Provisions of the Lisbon Treaty, provides that, as a transitional measure, the powers of the CJEU with regard to acts in the field of police and judicial cooperation adopted prior to the entry into force of the Treaty of Lisbon remain the same. This transitional measure ceases to be in force five years after the date of entry into force of the Treaty of Lisbon, until 01.12.2014. Hence references for a preliminary ruling in criminal matters could not have been brought until 2014, unless the Republic of Bulgaria had made the relevant declaration. After 2014 references may have also been submitted without the relevant declaration on the grounds of Art. 267 TFEU having been made by the Republic of Bulgaria

Art. 267 TFEU provides that "the Court of Justice of the European Union shall have jurisdiction to give a preliminary ruling concerning: (a) the interpretation of the Treaties; (b) the validity and interpretation of acts of the institutions, bodies, offices or agencies of the Union. Where such a question is raised before any court or tribunal of a Member State, that court may, if it considers that a decision on the matter is necessary to enable it give judgment, request the CJEU to give a ruling thereon. Where any such question has been raised in a case pending before a national court of a Member State against whose decisions there is no judicial remedy under national law, that court or tribunal shall bring the matter before the CJEU. If such a question is raised in a case pending before a national judicial with regard to a person in custody, the CJEU shall act with the minimum of delay. "

Under the *Statute of the CJEU*, the Member State which brings a case to the European Court should stay the specific case, which has given rise to the preliminary ruling procedure until an answer from the CJEU is received. This is a tension-creating circumstance due to the delay in the hearing of the case by the national authorities. Therefore, Art. 23 (a) of the Statute of the CJEU provides that "the Rules of Procedure may provide for an expedited or accelerated procedure and, for references for a preliminary ruling relating to the area of freedom, security and justice, an urgent procedure." Those procedures may provide, in respect of the submission of statements of case or written observations, for a shorter period than

that provided for by Article 23, and, in derogation from the fourth paragraph of Article 20, for the case to be determined, even if there is no conclusion of the Advocate-General in the case of Art. 20, para. 4 of the Statute of the CJEU. In addition, in urgent proceedings provision may be made for restricting the parties and other interested persons referred to in Art. 23 of the Statute of the CJEU, authorized to submit statements of case or written observations, and in cases of extreme urgency - for the written stage of the procedure to be omitted.

The references for a preliminary ruling are also laid down in The Rules of Procedure of the CJEU. Section 3 of the rules governs the general provisions on references for preliminary rulings, the expedited and urgent preliminary ruling procedure. Art. 105 of the Rules of Procedure of the CJEU, establishes that, at the request of the referring court or, exceptionally, of its own motion, the President of the CJEU may, where the nature of the case requires that it be dealt with within a short time, after hearing the Judge- Rapporteur and the Advocate General, decide that a reference for a preliminary ruling is to be determined pursuant to an expedited procedure derogating from the provisions of the Rules. Chapter 3 of Title Three of the Rules of Procedure of the CJEU defines the scope of the urgent preliminary ruling procedure. The reference for a preliminary ruling may be dealt with under the urgent procedure at the request of the referring court or, exceptionally, of its own motion where it raises one or more questions relating to the areas covered by Part Three, Title V TFEU (Article 107 of the Procedural Rules of the CJEU). The referring court should set out the matters of fact and law which establish the urgency and justify the application of that exceptional procedure, indicating, in so far as possible, the proposed answer to the questions referred for a preliminary ruling. Moreover, if the referring court or tribunal has not submitted a request for the urgent procedure to be applied, the President of the CJEU may, if the application of that procedure appears, *prima facie*, be required to ask the Chamber referred to in Art. 108, para. (1) of the Rules of Procedure of the CJEU, to assess the need to deal with the reference under the urgent procedure.

The opportunity granted by the preliminary ruling procedure can be used as specified by the CJEU's recommendations. The CJEU has adopted several key documents, that cover the innovations in detail and also specify the existing legal framework. Such are the Recommendations of the CJEU to the national courts and tribunals, in relation to the initiation of preliminary ruling proceedings 2012 / C 338/01 and 2016 / C 439/01, adopted immediately after the entry into force on

01.11.2012 of the new Rules of Procedure of the CJEU. These recommendations set out criteria as to who can originate a reference for a preliminary ruling, what the subject-matter and the scope of a reference should be; the appropriate stage at which to make an inquiry; its form and content, as well as the interaction between the reference for a preliminary ruling and the national proceedings; the costs, legal aid and ways of communication between the CJEU and the national courts. The recommendations contain provisions applicable to requests for a preliminary ruling requiring particularly expeditious handling. They also focus on cases requiring expediting the procedure for the reference for a preliminary ruling. Specific consideration is given to the hypotheses related to the requests for consideration under the urgent preliminary ruling procedure in the case referred to in Art. 267, para. (4) TFEU, regarding detention or imprisonment of a person where the answer to the question referred is crucial for the assessment of that person's legal situation, or in the case of a dispute concerning custody or the raising of young children where the jurisdiction of a referral under the law of the CJEU court depends on the answer to the question referred for a preliminary ruling.

In the recommendations of the CJEU, attention is also paid to the request for consideration under expedited or urgent procedure. It is regulated that, when requesting such a procedure, the request must set out precisely the matters of fact and law which establish the urgency and, in particular, the risks that would arise if the inquiry was considered by the regular procedure. The question of the brevity, in so far as possible, of the statement is also raised; the necessity of the referring court to set out its view on the answer to be given to the questions referred.

The recommendations also recall that the request for the application of the expedited procedure or the urgent procedure must in any event be submitted in an unambiguous form that enables the Registry to establish immediately that the file should be dealt with in a particular way. Accordingly, the referring court or tribunal is requested to specify which of the two procedures is required in the particular case, and to mention in its request the relevant article of the Rules of Procedure of the CJEU. That mention must be included in a clearly identifiable place in its order for reference. Where appropriate, it may be helpful for a covering letter from the referring court or tribunal to refer to that request (Article 34 and Article 35 of the CJEU Recommendations to the national courts concerning the reference for a preliminary ruling 2016 / C 439/01). Here the importance of the statement of reasons appears clearly because of their significance for the development of the reference

procedure for preliminary ruling. The CJEU rules on such references only if EU law is applicable to the case. This, together with the specification of the questions referred for a preliminary ruling, is decisive for the final result to be transposed into national law.

III. The Law Amending and Supplementing the Code of Criminal Procedure (LASCCP), SG. 63 of 04.08.2017, in force since 05.11.2017, introduced a new chapter 37, entitled "References for a preliminary ruling in criminal matters". The legislator filled the gap existing in Bulgarian criminal law with this new Chapter 37 of the Code of Criminal Procedure. The provisions of the law determine the jurisdiction of the court, which the entities that may make references are, what a reference should contain and, of course, the necessary measures related to the stay and resumption of proceedings under the CJEU.

The power to make references is regulated in Art. 267 TFEU and in the transitional provisions of the Lisbon Treaty. They have a direct effect and do not need to be explicitly transposed into national law for implementation. The CCP is only intended to establish an internal procedural framework for the exercise of that power, not to establish the very power itself.

1. The provision of Art. 485 of the Penal Code stipulates that "when a question on the interpretation of a provision of EU law on police and judicial cooperation in criminal matters, or the ruling on the validity and interpretation of acts of EU institutions, bodies, offices or agencies on such matters, is raised in a case pending before a court, that court may, if it considers that a decision on the question is necessary to enable it to give judgment, request the CJEU to give a preliminary ruling thereon". The provision is mandatory, and the court before which the case is pending is required to make the request for a preliminary ruling. The scope of the reference, namely the interpretation of the provisions of EU law in the field of police and judicial cooperation in criminal matters, has also been defined. The jurisdiction of the court is based on the interpretation of the provisions of European law dealing with police and judicial cooperation in criminal matters. According to the legislator, this is related to the interpretation of the relevance of the Bulgarian legal rules to the acts of the European institutions, bodies and offices on these issues.

2. As regards making a reference, the legislator uses the already established model in the Civil Procedure Code (CPC). According to the provision of Art. 486, para. 1 PPC, *the reference is made by the court of its own motion or at the request of one of the parties*. Where the parties have made a request for a preliminary ruling, the

court may refuse to execute the request if there are no compelling reasons. The court has the power to refuse, but only if it is the court whose verdict or decision is subject to appeal and there is no doubt about the validity of an act under Art. 485 of the CCP. The definition by which the court refused to comply with a request for a preliminary ruling made by the parties is not subject to appeal and protest.

The issue of a judicial authority, which is the last in the order of appeal in a particular case, arises in different way. That court is nonetheless required to bring a reference request, unless the answer to the question follows clearly and unambiguously from a previous CJEU decision, or the meaning and rationale of the provision or act is so clear that they do not raise any doubts (Article 486 (3) CCP). In those cases, the answer to the reference for a preliminary ruling may be decisive for the final judgment in a case. Therefore a court against whose decisions there is no judicial remedy under national law, except in the cases referred to above, is required by the law to make a reference for a preliminary ruling.

However, it is always mandatory for the court to make a reference under Art. 485 CCP when there is doubt about the validity of a specific EU act. When making a request for a preliminary ruling, the court should send a copy thereof to the unit performing the legal representation of the Republic of Bulgaria before the CJEU (Article 486 (5) of the CCP). In order for a reference to be legally sound, it should contain strictly defined elements. According to the text of Art. 487 (1) of the CCP, an inquiry should contain: the relevant findings of fact and a summary of the subject matter of the dispute; the tenor of any national provisions applicable in the case and the relevant national case-law; the provision or act of which interpretation is sought; a statement of the reasons which prompted the referring court to consider that a preliminary ruling is relevant to the proper judgment of the case; a brief statement of the relevant views of the parties; the specific questions referred for a preliminary ruling; a statement of the matters of fact or of law that determine the reference for a preliminary ruling pursuant to an expedited or an urgent procedure and justify its application, if such a need exists; e-mail or fax for communication.

The legislator allows for the referring court, if it considers it necessary in certain circumstances, to render anonymous one or more persons or entities concerned by the dispute in the main proceedings. The inquiry should be sent to CJEU along with certified copies of the relevant documents in the case (Article 487 of the CCP).

3. The lodging of a request for a preliminary ruling *calls for the court proceedings to be stayed*. The stay of proceedings is pronounced by the court by an

order that is not subject to appeal and protest (Article 488 (1) of the CCP). According to Art. 488, para. (2) of the CCP, the case is resumed immediately after notice of the date of delivery of the ruling has been served on the court, and after the entry into force of the action taken upon that decision in the case in the main proceedings, a copy of it should be forwarded to CJEU (Article 490 of the CCP). The court making the reference is required to comply fully with the judgment on the preliminary ruling procedure, which has a binding effect.

If it is necessary to conduct procedural steps as the only means of collecting and retaining evidence, the court may reopen the proceedings before receiving the decision in the preliminary ruling proceedings. In such cases, after the necessary forensic investigations have been carried out, the court again stays the proceedings and in the event of a finding of facts in a certain case, that may affect the referral, CCP obliges the court to immediately inform the CJEU of the new findings of fact by a separate letter (Article 488 (3) of the CCP).

4. With regard to the specific nature of criminal cases, Art. 489 of the CCP permits the court to rule on supervision measures. When the criminal proceedings are stayed in accordance with Article. 488, para. 1 of the CCP, the court rules of its own motion. Where proceedings are stayed, the court rules of its own motion or on requests for amendment or cancellation of the supervision measures, made by the parties. The court's ruling is subject to appeal and protest in accordance with Chapter Twenty-two CCP, with a private appeal or a private protest. Only supervision measures are specified in the law, but I believe that regardless of this legislative omission, in specific cases the court should also consider decisions on detention measures.

IV. The statutory regulations, as discussed above, demonstrate the willingness of the legislator to provide the necessary legal framework on the issue of references for preliminary ruling in criminal matters. At the same time, however, there are some points that have not been regulated. The legislator has not indicated the consequences of an excessively delayed decision on a reference for a preliminary ruling and the possible grounds for compensation claims for infringement of the right to hear and resolve a case within a reasonable time under the Act on the Liability for Damage Incurred by the State and the Municipalities. I consider it reasonable to adopt a rule that explicitly regulates suspension of the limitation period, both for prosecution and for bringing civil claims, simultaneously with the stay of criminal proceedings. Thus,

the suspension of the criminal case until the judgment of the CJEU on the reference for preliminary ruling will not lead to an abuse of rights.

There is a striking lack of provisions for appeal and protest against the definitions under Art. 486 of the CCP. I believe that these definitions should be subject to appeal and protest under Chapter 22 of the CCP, with a private appeal and private protest. This is due to the fact that, without the interpretation of the CJEU, there is a risk of decisions being taken by national courts, which are not in compliance with EU law. An opportunity to appeal and protest against the definitions under Art. 488 (1) of the CCP should also be provided for.

In addition, regulations for the measures to be taken by the court, following the receipt of the decision of the CJEU on the preliminary ruling procedure, should be laid down. The ruling is binding on the court but the consequences of non-compliance with it have not been established, especially if the court acts as a tribunal of last instance. The proposed amendments can contribute to the improvement of the legal framework governing references for preliminary rulings in criminal matters.

References:

1. Treaty on the Functioning of the EU, Official Journal of the European Union n C 326, 26/10/2012, p.118.
2. Consolidated version of the Statute of the Court of Justice, Source: curia.europa.eu (30.04.2018).
3. Rules of Procedure of the CJEU, Official Journal of the European Union n. L 256/1, 29/09/2012, p. 26.
4. Recommendations of the EU judiciary to the national courts for a preliminary ruling, Official Journal of the European Union, C 338/1, 06.11.2012.
5. Recommendations of the CJEU to national courts and tribunals, in relation to the initiation of preliminary ruling proceedings EC n OJ C 439, 25.11.2016.
6. Criminal Procedure Code - prom. SG. No. 86 of 28.10.2005, am. and dop. SG. 7 from 19.01. 2018d.
7. The Civil Procedure Code - prom. SG. issue 59 of 20.07.2007, last amended. and dop. SG. No. 42 from 22.05.2018.
8. The Act on the Liability for Damage Incurred by the State and the Municipalities - SG. No. 60 of 05.08.1988, last amended. SG. No. 7 of 19.01.2018.
9. Grozev, Gr., Preliminary inquiries in criminal cases, <http://grozev.eu/bg/2-uncategorised/96-preyuditzialni-zapitvaniya-po-nakazatelni-dela.html>.
10. Kornezov, Al., Reference for a preliminary ruling in the Court of Justice of the European Communities, Sibiu, 2008.

DEFINITION AND FUNCTION OF ADVOCACY INSTITUTION

Kadenko O.O.,

*Postgraduate student of Department of Judiciary,
Law Enforcement Authorities and Advocacy of the
National University "Odessa Law Academy",
Advocate, member of Bar Council of Ukraine
Odesa, Ukraine*

ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Каденко О.О.,

*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська національна академія»,
адвокат, член Ради адвокатів України
м. Одеса, Україна*

Однією із заporук успішної інтеграції до європейського правового простору є певна уніфікація понятійно-категоріального правового апарату, невід'ємною частиною чого є доктринальне визначення національних базових понять у тій чи іншій правовій сфері. Ані Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ані попередній Закон «Про адвокатуру» не вживають терміна «функція» щодо адвокатури, хоча наукова думка про адвокатуру використовує цей термін, досліджуючи як функції адвокатури чи адвокатської діяльності, так і функції адвоката [1, с. 98]. Немає одностайності щодо розуміння терміну «функції адвокатури» і серед науковців [2, с. 25]. І хоча деякі науковці вказують на окремі характеристики цього поняття [3; 4; 5;], єдиного загальноприйнятого поняття наразі немає. Зазначене не сприяє формуванню єдиної юридичної термінології, яка була б покладена в основу законодавства, у тому числі інтегрованого до європейського правового простору.

Формуючи дефініцію «функції інституту адвокатури» слід виходити з того, що: 1) поняття функції пов'язане з метою діяльності; 2) поняття функції досліджуваного об'єкта (суб'єкта) пов'язане з іншим об'єктом і розглядається не абстрактно, а вказує на зв'язок цього об'єкта (суб'єкта) з іншим у певній системі відносин [1, 100]; 3) поняття функції пов'язане із основними напрямками діяльності; 4) поняття функції поєднане з цілями об'єкта функціонування та відмежоване від діяльності, в межах якої вона реалізовується [6, с. 36]. При визначенні функцій інституту адвокатури також слід враховувати, що функціональні основи адвокатури (її функції, мета та

завдання) є характеристикою її діяльності від більш загального до більш конкретного, а у дослідженні питань сутності адвокатури, вищий ступінь абстрактності притаманний поняттю мети діяльності адвокатури, в межах якої реалізуються завдання як проміжні цілі, на виконання яких, більш ймовірно, спрямовані ті чи інші напрямки діяльності суб'єкта, тобто функції [1, с. 107].

Отже, пропонуємо під функціями інституту адвокатури розуміти основні напрямки діяльності адвокатури як самоврядного правозахисного інституту, що обумовлені загальною метою – забезпеченням надання професійної правничої (правової) допомоги, яка реалізовується у спосіб досягнення нормативно визначених та суспільно значущих завдань і цілей.

Немає серед науковців єдиного підходу й щодо змісту функцій інституту адвокатури та їх видів. Так, Н.М. Бакаянова вважає, що основною функцією адвокатури є надання правової допомоги, а інші функції є вторинними (допоміжними), тобто такими, що сформувались у зв'язку із реалізацією основної функції [1, с. 127, 248]. При цьому, функції адвокатури поділяються на ті, які пов'язані із наданням правничої допомоги і ті, які не пов'язані із наданням правничої допомоги [1, с. 198-258]. Вільчик Т.Б., наголошуючи на тенденції розширення змісту функцій адвокатури, виділяє, крім основної функції – надання професійної правничої допомоги, ще й функцію професійно-правового контролю за забезпеченням системою публічної влади конституційних прав і свобод людини, медіативну, виховну, просвітницьку та нормотворчу функції [2, с. 28]. Облавацька Н.О. вважає, що функції адвокатури поділяються на превентивну, відновлювальну, охоронну, дисциплінарну та санітарну [4, с. 47]. Синеокий О.В. виділяє три функції адвокатури: захисту обвинувачених (підозрюваних) на досудовому слідстві, підсудних у суді першої інстанції, засуджених в апеляційній та касаційній інстанції; надання правової допомоги громадянам та юридичним особам при розгляді різних категорій справ у судах та інших державних органах; консультативна робота [5, 102].

На наш погляд, така різниця у розумінні функцій адвокатури зумовлена різницею у підходах, що ґрунтується на розмежуванні або утотоженні функцій адвоката та функцій адвокатури, на відсутності або наявності конкретних критеріїв їх класифікації тощо. Систематизуючи функції інституту адвокатури, пропонуємо акцентувати увагу на адвокатурі як на суб'єкті правовідносин [1, с. 99], який одночасно включає три складові: адвокатуру як професію та професійну діяльність, адвокатуру як спільноту адвокатів та адвокатуру як власне правозахисний інститут [2, с. 24].

Отже, як професійний інститут адвокатура виконує основні і вторинні (допоміжні) функції. До основних на сучасному етапі розвитку інституту адвокатури України можна віднести лише функцію надання правничої (правової) допомоги, до якої входять підфункція захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, підфункція представництва інтересів фізичних та юридичних осіб, держави; підфункція консультування з правових питань, складання документів правового характеру та правового супроводу діяльності клієнта. До вторинних (допоміжних) функцій слід віднести функцію участі у формуванні визначених законодавством органів та участі через обраних представників у здійсненні цими органами своїх повноважень [1, с. 487], а також інші функції, які не пов'язані безпосередньо із професійною діяльністю адвоката, однак впливають із неї та стосуються відносин із зовнішніми суб'єктами. Адвокатура як корпоративний інститут виконує: представницьку, захисну, транспаренто-забезпечувальну, кваліфікаційно-забезпечувальну та організаційну функції. Адвокатура як правозахисний інститут виконує приватні та публічні функції [2, с. 24]. До приватних функцій слід віднести захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності; до публічних – захист інтересів всього суспільства, в тому числі у спосіб загального інституційного контролю за забезпеченням державою конституційних прав і свобод людини.

Ні за кількістю, ні за змістом запропонований перелік видів не є вичерпним, що пов'язане із значною кількістю критеріїв для класифікації функцій інституту адвокатури, а також розвитком цього інституту, що перебуває у постійній динаміці.

Список використаних джерел:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні і організаційні основи адвокатури України: дис.доктора юрид. наук : 12.00.19. Одеса, 2017. 486 с.
2. Вільчик Т.Б. Функції інституційної адвокатури // Форум права. 2017. №2. С. 24-29. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_2_6.pdf.
3. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.10. Х., 2016. 491 с.
4. Обловацька Н. О. Поняття адвокатської діяльності в Україні та Росії // Адвокат. 2011. № 11. С. 45–48.
5. Синеокий О. В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты : учеб. пособие. Харьков : Право, 2008. 496 с.
6. Булаевский Б. А. Функции правовых презумпций / Б. А. Булаевский // Журнал российского права. – 2011. – № 3. – С. 33–41.

SPECIAL ECONOMIC AND LEGAL PLATFORM OF IMMIGRATION PROCESSES IN UKRAINE

Kantsir V.S.,

*Doctor of Law, Professor
Institute of Law and Psychology of the
Department of Criminal Law and Process,
National University "Lviv Polytechnic",
Lviv, Ukraine*

Kantsir I.A.,

*Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor,
Department of Theoretical and Applied Economics,
Institute of Administration and
Postgraduate Education of Lviv
Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine*

ОКРЕМІ ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ ПЛАТФОРМИ ПРОЦЕСІВ ІМІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Канцір В.С.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

Канцір І.А.,

*к.е.н., асистент
кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Інститут адміністрування та післядипломної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

Ціла низка складних, багатоаспектних, багатогалузевих процесів, пов'язаних із прибуттям в Україну, залишенням в Україні у регламентованому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання – становлять, у сукупності, інститут імміграції. Тенденція до розширення кола осіб, що отримують можливість імміграції в Україну, має як позитивні

(легалізація), так і негативні аспекти (тиск на суспільство, соціально-економічні умови). Позитивні, вірогідно, переважають, оскільки для адміністрування та керування процесами імміграції, для самої держави «економічно цікавим» є іммігрант, який офіційно інвестував в економіку та отримав дозвіл на імміграцію, ніж нелегальний, поведінку якого (як правило, злочинну) відстежити і контролювати майже не можливо – починаючи від ухилення від сплати податків й аж до терористичних загроз [1].

Стаття 4 Закону України «Про імміграцію», регламентує, що квота імміграції встановлюється Кабінетом Міністрів України у визначеному ним порядку по категоріях іммігрантів, зокрема:

- 1) діячі науки та культури, імміграція яких відповідає інтересам України;
- 2) висококваліфіковані спеціалісти і робітники, гостра потреба в яких є відчутною для економіки України;
- 3) особи, які здійснили іноземну інвестицію в економіку України іноземною конвертованою валютою на суму не менше 100 (ста) тисяч доларів США [2].

Окрім пакету інших документів, подаються копії статуту та/або зареєстрованих договорів (контрактів) про інвестиційну діяльність та довідка банку про надходження іноземної інвестиції в економіку України іноземною конвертованою валютою на суму не менше 100 (ста) тисяч доларів США [2].

Відповідно, таке положення пролонговано й у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. - № 254-р «Про встановлення квоти імміграції на 2018 рік» [3].

Надзвичайно важливо, що для осіб, які здійснили іноземну інвестицію в економіку України іноземною конвертованою валютою на суму не менш як 100 (сто) тисяч доларів США, зареєстровану в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обмежень не встановлено. Ця норма абсолютно корелюється з політикою «відкритих дверей» для іноземного інвестора.

Позитивним моментом у боротьбі із незаконною імміграцією, було б розширення підстав імміграції та викладення пункту 3 частини другої статті 4 Закону «Про імміграцію» у новій редакції:

«3) особи, які здійснили іноземну інвестицію в економіку України іноземною конвертованою валютою на суму не менше 100 (ста) тисяч доларів США, у тому числі придбали у власність нерухоме майно (житло) на таку суму».

На практиці, як правило, зазвичай, державна міграційна служба вимагає здійснення інвестиції лише грошовими коштами у іноземній вільно

конвертованій валюті. Але, можна було б надати можливість її здійснення і матеріальною інвестицією, а не лише грошовою.

У багатьох державах світу існує ще простіша процедура залучення іноземних інвесторів - через надання їм так званого «виду на проживання» опосередком придбання нерухомості. Зокрема, такі норми існують у Федерації Сент-Кітс і Невіс, при купівлі нерухомості на суму 400 тис. доларів США, у Латвії – на суму 72-140 тисяч євро залежно від регіону. В Іспанії існує така можливість, якщо придбати нерухомості на суму 160 тисяч євро, у Португалії – на 500 тисяч євро, а у Панамі – на 300 тисяч доларів [4].

Таким чином, якщо мова про конкретних осіб, що мають право на дозвіл на імміграцію, тих що здійснили інвестицію, для них це чи не єдина можливість (без родинних зв'язків, інші підстави є доволі рідкісними та малоймовірними) - отримати дозвіл на імміграцію.

Внесення іноземної інвестиції може бути здійснене шляхом створення власної компанії, участі в статутному капіталі вже створеного підприємства.

Інвестиція повинна відповідати таким обов'язковим ознакам:

- вноситись іноземною конвертованою валютою (долари США, євро тощо);
- бути еквівалентною сумі не менше ста тисяч доларів США;
- бути зареєстрованою у встановленому законодавством порядку;
- бути інвестицією в економіку України, тобто з метою ведення господарської діяльності, отримання прибутку чи досягнення іншого соціального ефекту.

Для того, щоб здійснити таку інвестицію, іноземцю потрібно здійснити низку процедур:

– зареєструвати юридичну особу, де іноземець буде засновником, найчастіше. Для іноземця це дещо складніше, ніж для громадянина України та пов'язано із додатковими витратами на перекладачів, отриманням ідентифікаційного коду, юридичні послуги для іноземців у декілька разів вищі, ніж для резидентів;

– оскільки процедура отримання дозволу на імміграцію може тривати до одного року, а також іноземець, що вкладає 100 тисяч доларів США звичайно забажає отримати контроль над витрачанням (розпорядженням) цими коштами, то це, швидше за все, зумовить бажання останнього обіймати посаду директора у своїй компанії та посвідку на тимчасове проживання в Україні на рік часу, що потребує отримання дозволу на працевлаштування;

- відкриття компанії потребує також додаткових адміністративних затрат, зокрема, бухгалтерського обліку, оплати податків із зарплати директора тощо;
- поповнення статутного капіталу на суму 100 тисяч доларів США здійснюється іноземцем лише вільно конвертованою валютою, при цьому, з особистого рахунку закордоном або здійснюючи митне декларування готівки;
- проводиться реєстрація іноземної інвестиції, що включає перевірку надходження коштів фіскальною службою;
- лише після цього іноземець може подавати пакет документів (що також є доволі значним) для отримання дозволу на імміграцію, як це передбачено Законом України «Про імміграцію» [5].

Таким чином, можливість імміграції на підставі купівлі нерухомості, передбачено у відповідних законодавствах багатьох іноземних держав. Видається доцільним запозичити такий економічно доцільний досвід, також проаналізувати рівень порогу інвестиції в нерухомість (порівняно із інвестицією у підприємницьку діяльність) та внести відповідні редакції у чинне законодавство.

Список використаних джерел:

1. Правові механізми регулювання міграційних процесів. Монографія // Бортник Н., Канцір В., Сірант М., Радейко Р. – Львів, 2016. – 892 с.
2. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Про встановлення квоти імміграції на 2018 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>
4. Недвижимость в обмен на гражданство: топ-5 государств для иммиграции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua>
5. ПМЖ в Україні на підставі іноземної інвестиції / Н. Василечко, Т. Бачинський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legallaid.ua>

JUDICIAL EXPENSES IN THE ADMINISTRATIVE JUSTICE

Khrapitskaya M.O.

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

СУДОВІ ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Храпицька М.О.

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Розгляд та вирішення адміністративним судом публічно-правового спору, участь в адміністративному процесі сторін та їх представників, залучення інших учасників судового процесу - свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів, вчинення ними окремих процесуальних дій, пов'язаних, в тому числі, із витребуванням та дослідженням доказів, обумовлює певні фінансові витрати. Можливість звернення особи до адміністративного суду за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів, виконання судових рішень гарантуються державою. Проте не всі витрати, пов'язані із діяльністю суду, покладаються на державу. Учасники судового процесу несуть визначені чинним законодавством України витрати, пов'язані із розглядом та вирішенням адміністративної справи, які отримали назву судових витрат.

Аналіз положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1], Рекомендації щодо заходів, які полегшують доступ до правосуддя [2], прийнятої Комітетом міністрів Ради Європи, а також практики Європейського суду з прав людини свідчить про те, що необхідність сплати судових витрат не є обмеженням права доступу до суду. Разом із тим, урахувавши положення пункту 1 статті 6 Конвенції та прецедентну практику Європейського суду з прав людини, зокрема рішення у справі «Креуз проти Польщі», сплата судових витрат не повинна перешкоджати доступу до суду, ускладнювати цей доступ таким чином і такою мірою, щоб завдати шкоди самій суті цього права, та має переслідувати законну мету [3].

Виділяють такі функції інституту судових витрат: по-перше, компенсаційну, що полягає у відшкодуванні коштів, витрачених державою на утримання судової системи та забезпечення її діяльності, а також коштів,

витрачених особами у зв'язку із зверненням до суду або вчиненням певних процесуальних дій. Другою є превентивна функція, оскільки судові витрати покликані дисциплінувати та утримувати осіб від подання до суду необґрунтованих заяв та клопотань, забезпечуючи таким чином також процесуальну економію. Також виділяють забезпечувальну функцію судових витрат, що полягає у можливості оперативного проведення необхідних процесуальних дій [4, с. 7].

Судові витрати є комплексним поняттям та, відповідно до ст. 132 КАС України, складаються з судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи [5]. Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом України «Про судовий збір» [6]. Судовий збір справляється за подання до суду позовної заяви, апеляційної і касаційної скарги на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами та інших заяв, передбачених процесуальним законодавством, а також за видачу судами документів. Законом передбачені категорії заяв та клопотань, за подання яких судовий збір не справляється.

Розмір судового збору визначається відповідно до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року. Ставка судового збору встановлюється у відсотковому співвідношенні до ціни позову або у фіксованому розмірі. Деякі категорії осіб, визначені законом, звільняються від сплати судового збору під час розгляду справи. Крім того, враховуючи майновий стан сторони, суд може за клопотанням особи відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше ніж до ухвалення судового рішення у справі за умов, якщо розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача - фізичної особи за попередній календарний рік; предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю; позивачами є передбачені законом категорії осіб. З цих підстав суд може також зменшити розмір судового збору або звільнити від його сплати.

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать витрати: 1) на професійну правничу допомогу; 2) сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду; 3) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз; 4) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням,

забезпеченням доказів; 5) пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи [5].

Витрати на професійну правничу допомогу пов'язані з оплатою послуг адвоката, в тому числі гонорару адвоката за представництво в суді, іншої правничої допомоги, пов'язаної з підготовкою справи до розгляду, збір доказів тощо. Розмір таких витрат визначається відповідно до умов договору про надання правничої допомоги та на підставі доказів щодо обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості. У разі відсутності такого договору та/або доказів надання таких послуг витрати на професійну правничу допомогу не можуть бути відшкодовані. Витрати суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу не відшкодовуються.

Витрати сторін та їх представників, що пов'язані із прибуттям до суду – це витрати осіб на прибуття до іншого населеного пункту, в якому знаходиться суд, що розглядає справу. До таких витрат відносяться: транспортні витрати, оплата за наймання житла, а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. Витрати, пов'язані із залученням свідків, полягають у витратах, що пов'язані з переїздом особи до іншого населеного пункту, в якому знаходиться суд, що розглядає справу, та наймом житла. Свідку також виплачується компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять. До витрат, пов'язаних із залученням спеціалістів, перекладачів, експертів належить винагорода за ті виконані роботи/надані послуги при розгляді справи, які не входять до їхніх службових обов'язків.

Особа, яка не є учасником судового процесу, має право вимагати виплати грошової компенсації своїх витрат, пов'язаних із наданням доказу на вимогу суду, вчиненням інших процесуальних дій. Така компенсація входить до складу судових витрат. Розмір цих та інших витрат, пов'язаних з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших процесуальних дій встановлюється судом на підставі договорів, рахунків та інших доказів.

Новелою КАС України є попередня оплата судових витрат. Зокрема, суд може зобов'язати учасника справи, який заявив клопотання про виклик свідка, призначення експертизи, залучення спеціаліста, перекладача, забезпечення, витребування або огляд доказів за їх місцезнаходженням, попередньо оплатити витрати, пов'язані з відповідною процесуальною дією. Наслідком несплати може бути відхилення такого клопотання або скасування раніше постановленої

ухвали на підставі такого клопотання. Під час розгляду судової справи судові витрати несе особа, яка ініціює судовий процес, або ініціює окрему дію в межах судового процесу. При ухваленні судового рішення суд вирішує питання про розподіл судових витрат, керуючись принципом присудження їх оплати між сторонами в залежності від задоволення позовних вимог. Зокрема, при задоволенні позову сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, відшкодовуються всі судові витрати з рахунок бюджетних асигнувань суб'єкта владних повноважень, що виступав відповідачем у справі. При задоволенні позову суб'єкта владних повноважень з відповідача можуть бути стягнуті виключно судові витрати суб'єкта владних повноважень, пов'язані із залученням свідків та проведенням експертиз. При частковому задоволенні позову судові витрати покладаються на обидві сторони пропорційно до розміру задоволених позовних вимог.

Таким чином, інститут судових витрат слугує не тільки механізмом забезпечення здійснення правосуддя в адміністративних справах, а й засобом відшкодування понесених витрат під час судового процесу, відновлення майнового становища особи, що звернулася за захистом своїх прав, свобод та законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Рекомендація R (81) 7 Комітету міністрів державам-членам стосовно шляхів полегшення доступу до правосуддя: Рекомендація від 14.05.1981 – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_133.
3. Справа «Креуз проти Польщі» (CASE OF KREUZ v. POLAND) : Рішення Європейського суду з прав людини від 19.06.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_030/page.
4. Глущенко Л. Г. Судові витрати в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. юрид наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л. Г. Глущенко. – Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2011. – 24 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
6. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17/paran7#n7>.

**LEGAL BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT OF
INDUSTRIAL WASTE IN UKRAINE AND THEIR IMPLEMENTATION TO
THE NORMS OF EUROPEAN LEGISLATION**

Kocheshkova I.M.,

Head economist,

Trushkina N.V.,

Candidate of Economic Sciences, Researcher,

The Institute of Industrial Economics of NAS Ukraine,

Kyiv, Ukraine

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ
ПРОМИСЛОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ
ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Кочешкова І.М.,

Головний економіст,

Трушкіна Н.В.,

Кандидат економічних наук, науковий співробітник,

Інститут економіки промисловості НАН України,

м. Київ, Україна

На даний час однією з головних проблем в сфері охорони довкілля визнано вдосконалення правової системи управління відходами. При цьому слід зазначити, що ключовим принципом національного законодавства у сфері розвитку управління промисловими відходами має бути його гармонізація з правом Європейського Союзу та вимогами міжнародних стандартів.

Однак процес розбудови нормативно-правової бази в Україні йде суперечливо. Національне законодавство значною мірою є фрагментарним, неповним або відмінним від відповідного законодавства ЄС. Існують такі недоліки, як невизначеність пріоритетності цілей і недостатній рівень інтеграції питань охорони довкілля у галузевій стратегії [1, с. 97]. Моніторинг наявних прогалин у нормативно-правовому полі показує, що багато питань з управління промисловими відходами в Україні залишаються неврегульованими, а окремі аспекти потребують подальшого реформування у напрямі наближення національного екологічного законодавства до норм і стандартів ЄС, їх застосування та виконання євроінтеграційних зобов'язань.

Разом з тим узагальнення нормативно-правових документів свідчить про перші позитивні спроби імплементації норм європейського права у процесі забезпечення розвитку сфери управління промисловими відходами. Так, у Цілях сталого розвитку 2016-2030 рр., які базуються на документі ООН «Глобальні цілі сталого розвитку 2030» [2], визначено доцільним вживання заходів щодо запобігання утворенню відходів, їх скорочення, переробки та повторного використання [3]. Нормативно-правові акти України містять ряд базових вимог щодо поводження з відходами, які відповідають деяким нормам європейського законодавства. Наприклад, Закон України «Про відходи» в цілому враховує вимоги Рамкової Директиви 75/442/ЄС про відходи та Директиви про небезпечні відходи 91/689/ЄС [4].

Одним з важливих напрямів співробітництва з питань охорони навколишнього середовища, сталого розвитку та зеленої економіки (за Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС) визнано управління відходами та ресурсами [5]. Європейський Союз до 2019 року перейде до економіки замкнутого циклу, яка є основою стратегії сталого розвитку, Україна за цією угодою повинна перейти на таку ж модель. На сучасному етапі в Україні застосовано системний підхід до стратегічного вирішення проблеми розвитку сфери управління відходами розроблено й схвалено Національну стратегію управління відходами [6].

Цей стратегічний документ визначає головні напрями державного регулювання у сфері управління відходами в найближчі десятиліття з урахуванням європейських підходів, які базуються на положеннях Рамкової Директиви № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19.11.2008 р. «Про відходи та скасування деяких директив», Директиви Ради № 1999/31/ЄС від 26.04.1999 р. «Про захоронення відходів», Директиви № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15.03.2006 р. «Про управління відходами видобувних підприємств», Директиви 94/62/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20.12.1994 р. «Про упаковку та відходи упаковки», Директиви 2012/19/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4.07.2012 р. «Про відходи електричного та електронного обладнання», Директиви 2006/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 6.09.2006 р. «Про батареї і акумулятори та відпрацьовані батареї і акумулятори».

На основі Національної стратегії в Україні реалізуються європейські принципи управління усіма видами відходів: твердими побутовими,

промисловими, будівельними, небезпечними, відходами сільського господарства тощо. Стратегія передбачає запровадження в державі європейської п'ятиступеневої ієрархії поводження з відходами та переходу до циклічної економіки, а також принципу розширеної відповідальності виробника. В Україні й надалі має здійснюватися необхідна нормотворча діяльність. При цьому нормативно-правові документи, які розроблятимуться на виконання цієї Національної стратегії управління відходами, повинні базуватися виключно на засадах і положеннях відповідних актів європейського законодавства.

Таким чином, на сучасному етапі виникла необхідність пошуку якісно нових підходів до формування та розвитку правової системи управління промисловими відходами з урахуванням передового зарубіжного досвіду. І, в першу чергу, це стосується вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку цієї сфери, яке полягає у: розробці й прийнятті нової редакції Закону України «Про відходи»; прийнятті національного переліку відходів; вирішенні проблеми управління відходами за різними варіантами, що принципово відрізняються технологією поводження; включенні комплексу заходів з мінімізації обсягів утворення промислових відходів; розробці й впровадженні рециклінгу як технології вторинного використання промислових відходів; доповненні переліку фінансових механізмів реалізації публічно-приватного партнерства в сфері управління промисловими відходами.

Список використаних джерел:

1. Трушкіна Н.В., Кочешкова І.М. Нормативно-правове регулювання розвитку сфери управління відходами в Україні. Вісник економічної науки України. – 2017. – № 2. – С. 97-102.
2. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 / Офіційний сайт ООН в Україні. URL: http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web.pdf.
3. Цілі сталого розвитку 2016-2030 pp. / Офіційний сайт ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/oon-v-ukraine>.
4. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР (із змін., редакція від 18.12.2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-ВР>.
5. Навколишнє середовище / Економічне та галузеве співробітництво: розділ 5 // Економічний компонент Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. URL: http://www.ier.com.ua/ua/Ukraine_EU_project/materials/AA_title_5.
6. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 08.11.2017 р. № 820-р. URL: http://search.ligazakon.ua/I_doc2.nsf/link1/KR170820.html.

LEGAL REGULATION OF INNOVATION ACTIVITY

Kornieva O.M.,

Applicant of educational degree «Doctor of Philosophy»,

Kyiv National University of Trade and Economics,

Kyiv, Ukraine

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Корнєва О.М.,

здобувач освітнього ступеня «доктора філософії»,

Київського національного торговельно-економічного університету,

м. Київ, Україна

Law and economics, as well as law and technologies are strongly interconnected and serve as a platform in a single system of innovation activity [1]. However, these streams are defining innovations differently, namely in combination law plus technologies, innovation is a combination of three elements, namely (i) an invention, (ii) which is diffused and adopted and (iii) which has a positive social impact. When talking about law and economics, it is worth saying that here innovations are identified with a view to market power and externalities flowing from the public good nature of information. Nevertheless, the legal platform regulating innovations is created in the form of a single institutional concept applicable in every country more or less similarly. That constitutes problems when disputes appear, as mechanisms of dispute settlement are not the same if taking into account local institutions. The situation is more or less clear at international level. Still gaps in legislation and even different interpretation of definitions exist.

Regulatory framework conditions have been identified as vital factors influencing the innovation activities of companies, industries and whole economies. However, in the growing carcass of empirical based writings, the impacts of regulation have been assessed as rather ambivalent for innovation in general, often depending on the different types of innovation. [2] Different types of regulations create various impacts on innovation, and even a unique specific regulation can impact innovation in various ways differentiating between innovation input, i.e. research and development, and result, e.g. incremental or fundamental innovations, often depending on how it is implemented. The endogenous development approach developed by Carlin and Soskice (2006), which determines endogenously the pace of technological progression and therefore innovation, allows a conceptual analysis of the impact of different types of regulation on innovation. [3; 4; 5] In general, the adversary effect of compliance

costs, which are most applicable in the short run, is compared with the more forceful effect of regulations generating additional incentives for innovative activities. Based on this approach, we estimate the impacts of different certain regulations on innovation assuming that all types of regulation foster the diffusion of innovation in general. Existing empirical analyses are characterized by rather heterogeneous methodological approaches, statistics bases and results [5].

If studying the implications on the direction of innovation activities, economic regulations try to keep a considerable level of competitive pressure, which forces companies both to realize process innovations in order to get ahead in price competition and to successfully make known new products and services into the market-place in order to get away from intense competitive tension. Social regulations mainly addressing dissenting external effects have strong impacts on the direction of innovation activities towards the protection of the environment, the health and safety of citizens in general, but more specifically of consumers and workers [3]. Very few studies on selected institutional regulations provide data of stronger incentives for innovation activities, such as product responsibility towards safer innovative products and services. In addition, employment protection legislations may have in general a decisive impact depending on the sort of innovation, whereas immigration laws do not demonstrate any effect yet. [6; 7] More restrictive bankruptcy laws are contradictory for innovation, because they shift activities and investments away from risky towards less innovative engagements. In the end, only the innovation impacts of intellectual property rights (IPRs) regimes as a very generic structure of regulation have been investigated in several studies, which approve the expected and intended global positive impacts.

In summary, the numerous empirical studies on the influence of different types of regulation on innovation present a rather heterogeneous picture both regarding the type of regulation, the sectors, the companies and the period horizon of the impacts. The studies also present differences between short and long term impacts. The short term impacts of regulations are often negative for innovation in contrast to the long term implications by forcing or encouraging their adoption; and accelerating the uptake of innovations and their spillover benefits [3]. Furthermore, it has to be noted that most quantitative studies about the effect of regulations are not able to differentiate between the influence of changes in the legislation (on innovation activities) and of their enforcement and the interdependent compliance of companies [8; 9]. Conclusively, the development of an "innovation culture" within regulatory bodies certainly promotes the explicit innovation impact of regulations. However, this point of view has not been analyzed yet.

Research gaps still exist in the development of appropriate indicators of the regulatory framework [10]. Furthermore, the processes within companies to react to regulations deserve more attention to understand the rather heterogeneous impacts on innovations. Lastly, regulations are per se not only exogenous to companies, but often there is close interaction between regulators and the regulated companies, which should further define some of the existing ambivalence.

Based on the accepted insights from the conceptual approach, the empirical analyses, but also the gaps identified, the following proposals for more innovation-friendly and innovation targeting regulatory policies can be derived: Strengthen the focal point on innovation in regulatory approach; Enhance the quality of the regulatory framework regarding innovation; Reform the implementation of regulations to promote innovation; Classify innovation in ex ante and ex post regulatory impact assessments; Optimize the frequency and timing of reviewing existing regulations; Systemize the policies of all proper regulatory bodies to support innovation.

References:

1. Deshko L. International cooperation in the field of Innovations and Investment / EUROPEAN INTEGRATION OF ECONOMICS, EDUCATION AND LAW: Proceedings of the International Scientific Conference, March 22-23, 2018. Warsaw: BMT Eridia Sp. z o.o. Wydawnictwo Erida, 2018. – P. 245-247.
2. Regulatory reform and innovation, OECD report, p. 10.
3. California law review, Regulation, Innovation, and Administrative Law: A Conceptual Framework, paragraph 4, 1269.
4. Deshko L., Kyshnir D. Legal regulation of the activity of on-line collaborative platforms in the EU / Development of National Law in the context of integration into the European Legal Space: Monography. – Warszawa: BMT Eridia Sp. z o.o. Wydawnictwo Erida, 2018. – P. 97-112.
5. Papers in Innovation Studies. Institutions and Regulations in Innovation Systems: Effects, Problems and Innovation Policy Design, p. 5-8.
6. Deshko L. European Standards of Human Rights: Course book. – Donetsk: Modern Printing (Suchasny Drook), 2013. – 142 p.
7. Jacques Pelkmans, Andrea Renda: How Can EU Legislation Enable and/or Disable Innovation, p. 12.
8. The Economist, Innovation through regulation, the whole article, 2009.
9. Deshko L. The Subjective Legal Right Structure to Apply to the International Judicial Institutions or to the Relevant Bodies of International Organizations / Материалы Международной научно-практической конференции «Ценности и интересы современного общества». – Режим доступа: <http://www.mesi.ru>.
10. Research Policy: The impact of standards and regulation on innovation in uncertain markets, volume 46, Issue 1, February 2017, p. 249-264.

DIFFERENCES IN THE PENALTIES FOR MURDER AND RAPE IN THE LEGAL SYSTEMS OF THE UNITED KINGDOM AND UKRAINE

Kosianenko S. O.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
National University "Odessa Law Academy",
Odessa, Ukraine*

ВІДМІННОСТІ ПОКАРАНЬ ЗА ВБИВСТВО І ЗІВАЛТУВАННЯ МІЖ ЗАКОНОДАВСТВОМ ОБ'ЄДНАНОГО КОРОЛІВСТВА ТА УКРАЇНИ

Кос'яненко С.О.,

*здобувач освітнього рівня «бакалавр»,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м.Одеса, Україна*

First of all, I would want to outline the fact that the countries studied, whose legal framework in the field of criminal law I am considering, are England and Ukraine. Based on the topic, we will be able to thoroughly familiarize ourselves with the specifics of the application of certain types of punishment according to the legislation of these countries and compare them. Ukraine follows Romano-Germanic legal system, (law of continental Europe) Unlike England. Early known as Anglo-Saxons common law legal system country.

The society is developing so dynamically that today it is not possible to completely prevent such socially dangerous acts that contain negative consequences - such as murder and violence. But in order to determine the award of the punishment for these crimes, it is first of all necessary to determine the legal and regulatory framework. So, the first difference between England and Ukraine is the sources of criminal law. The development of criminal law in England, mostly took part in seventeenth century, during the bourgeois revolution. The main source of law remained judicial precedents, and the criminal law of England by a certain measure continued to be based on the decisions of the judges. Statutory law is the second main source of criminal law in England. In addition, the peculiarity of English criminal law is the absence of a single criminal code. However, the result of work on the preparation of the Penal Code was the publication in England, in different years of a huge number of criminal laws, some of which consisted of substantive norms, and the other - from the norms of procedural law. These laws were a kind of codes that covered some aspects of criminal law. For example, the Offences Against the Person Act 1861 (with further amendments) provided for responsibility for unlawful conduct directed against the person.

In the modern country Ukraine, all legal relations (be it a criminal or civil sphere) are primarily regulated in accordance with the basic Law of Ukraine - the codified legislative act - the Constitution of Ukraine (28.06.1996), and a single legislative act - the Criminal Code of Ukraine. Modern lawyers increasingly focus on law enforcement in developed democracies, and this is the European Union, the United States, Canada, Britain and others. But not always foreign experience of law enforcement is the best experience. It should be understood that the state's development, social adaptation and national mentality differ significantly from one or another country. The structure of the Criminal Code of Ukraine consists of two parts - the General Part and the Special Part. The general part contains 15 and establishes prerequisites for the recognition or non-recognition of a person guilty of committing a crime. The special part consists of 20 sections it describes each part of the crime and establishes a measure of responsibility. Norms of the General and Special Parts of the Criminal Code of Ukraine as certain subsystems of legislation are in close, inseparable connection.

After having considered the main sources of criminal law, we can begin to compare the criminal penal systems of England and Ukraine for murder and rape. According to the current criminal legislation of Ukraine, the Criminal Code provides for a separate section, which is entitled "Crimes against life and health of a person". Article 115-119 of the Criminal Code of Ukraine classifies a socially dangerous act - "murder" based on the elements of the offense. Thus, Article 115 of Part 1 of the Criminal Code of Ukraine "Intentional Murder" carries a sanction in the form of deprivation of liberty from 7 to 15 years. However, if the murder was committed in a special case: for example, two or more persons, a child or a pregnant woman, or committed with particular cruelty, or in order to conceal another crime and facilitate the commission of another crime - is punishable by imprisonment from 7 to 15 years or life imprisonment and if there was another plus to all the selfish motives (taking possession of others' property or money), then confiscation of the criminal's property is added. In addition, Article 119 of the Criminal Code of Ukraine provides punishment for murder by negligence and is punishable by imprisonment for 3 to 5 years, and if two or more persons - then for a period of 5 to 8 years.

Section 1 -The absence of malice says that murder is not intentional, i.e. this can be interpreted as a person, by negligence, caused harm to a person by certain actions, which resulted in death. Section 2 - A person who kills or is a participant in the murder of another should not be convicted of murder if he suffers from abnormality of mental functioning, which prevents him from controlling himself, should be convicted for manslaughter. Common law is mostly used in deciding cases

considering murder, judges use precedent, so the cases that were looked at previous years in order to form their decision. It should be noted that the distinctive feature between the criminal legislation of England and Ukraine is a detailed description of medical indicators of sanity. In Ukrainian legislation full, partial or limited liability determines only forensic medical examination and there are no written instructions in the regulatory legal framework. This fact I consider positive, because a medical specialist can only understand the nature of the human mind.

Thus, Article 152 section 1 of the Criminal Code of Ukraine provides for punishment in the form of imprisonment for a period of three to five years.

Section 2. Rape, committed repeatedly or by a person who has previously committed any of the crimes - is punishable by imprisonment for a term of five to ten years.

Section 3. Rape committed by a group of persons, or rape of nonage, is punishable by deprivation of liberty for a term of seven to twelve years. Section 4. Rape, which resulted in particularly grave consequences, as well as rape of a nonage, is punishable by imprisonment for a term of ten to fifteen years.

The Sexual Offences Act, adopted in 2003, governs criminal legislation on crimes that are harmful to the health, honour, and dignity of a person.

Having looked the main sections of the act concerning the punishment for rape, I can say that the current UK legislation is more effective than the criminal legislation of Ukraine. I can justify this, firstly, that a cruel crime must be severely punished. In the UK, the ancient type of punishment is used - Talion - a category of the history of law and morality, better known as equal retribution. The principle of imposing punishment for a crime, according to which the penalty must literally correspond to the harm caused by the crime. It should be noted that, the act details all the signs of the commission of a crime that give a clear explanation. In Ukraine, the criminal legislation does not provide any open explanations and the absence of case law also affects the quality sentencing of the defendant. It is also important to mention the difference between rape and sexual assault or assault, and this is not the case in Ukrainian criminal law. In the criminal legislation of Ukraine there is the principle of "individualizing punishment" - each case is dealt with separately, not according to the template, with the prosecution party taking into account all the circumstances of the commission of the crime.

Список використаних джерел:

1. Електронний доступ до нормативно-правових актів Великобританії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legislation.gov.uk>
2. Wild C. and Weinstein S. Smith and Keenan's English Law. - 17th edition. – 2013.

SECTION 6. EUROPEAN WAY OF REFORMING AND IMPROVING THE ORGANIZATION OF LABOR PROTECTION

SECURITY THE DIGNITY OF THE EMPLOYEE AS A COMPONENT OF OCCUPATIONAL SAFETY

Bailo O.V.,
*Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor of the Chair of Civil Law Disciplines
Odessa I.I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНОСТІ ПРАЦІВНИКА ЯК СКЛАДОВА ОХОРОНИ ПРАЦІ

Байло О.В.,
*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Значна увага гідності людини та її захисту приділяється в актах Європейського Союзу. Хартія ЄС про основні права від 7 грудня 2000 року містить главу I «Гідність», в якій закріплюються основні особисті права громадян Європейського Союзу, а також інших осіб (ст.ст.1-5) [1]. Усі права, що закріплені в цій главі, логічно пов'язані з правом на людську гідність (ст.1) і не можуть розглядатися у відриві від нього. До них належать право на життя (ст.2 Хартії), право на психологічну і фізичну цілісність (ст.3 Хартії) та інші особисті права. Слід погодитися з В.А. Четверніним, що можна говорити про принцип поваги гідності особистості як базовий принцип у сфері особистих (і не тільки особистих) прав і свобод [2, с. 145].

Відповідно до ст. 1 Хартії людська гідність недоторканна. Вона підлягає повазі та захисту. Це означає, що право на людську гідність визнається Хартією одним із найважливіших прав кожної людини. Ціла низка інших прав напряму впливає із цього права. До них можна віднести право на цілісність особистості (ст.7 Хартії), заборону катувань, нелюдського або принижуючого гідність поводження і покарання (ст.4) заборону рабства і примусової праці (ст.5) та ін.

Особливість структури Хартії полягає в тому, що право на людську гідність поставлено перед правом на життя, закріпленим у ст.2. Вочевидь, що, розміщуючи право на людську гідність перед правом на життя, автори Хартії слідували не тільки і не стільки конституційним традиціям низки держав-членів, але й основоположним міжнародно-правовим документам, які закріплюють право на життя, і передусім Загальній декларації прав людини 1948 року.

Крім того, як відзначає С.Ю. Кашкін, поставивши першим право людини на людську гідність і включивши до його формулювання положення про обов'язковість його «поваги і захисту», автори Хартії підкорили реалізації права людську гідність здійснення всіх інших прав і свобод людини [3, с. 68].

У п. 19 «Безпека і гігієна праці» Хартії основних соціальних прав працівників від 9 грудня 1989 року [4] зазначається, зокрема, про те, що кожному працівникові мають бути забезпечені умови, необхідні для забезпечення здоров'я і безпеки на робочому місці, безпечного і здорового виробничого середовища. Потрібно вживати заходів, спрямованих на гармонізацію умов охорони праці в масштабах ЄС. Ці заходи повинні враховувати необхідність навчання, інформації працівників, проведення з ними консультацій, оптимальної участі самих працівників у визначенні ризиків, яким вони підлягають, і у розробці заходів щодо зменшення або ліквідації цих ризиків.

Слід відзначити, що у цей час у розвинених країнах багато уваги приділяється створенню комфортного психологічного середовища як важливої складової механізму забезпечення безпечних і здорових умов праці. Справедливість і безпека умов праці в сучасному світі пов'язуються нині не тільки з додержанням технічних і медичних норм безпеки праці, але і зі створенням комфортних (у широкому розумінні) умов праці з урахуванням технічних, медичних, етичних, психофізіологічних і навіть естетичних складових.

Як відзначають А.М. Лушніков і М.В. Лушнікова, найважливішою складовою сучасної охорони праці є створення сприятливого психологічного виробничого середовища або виробничого психологічного клімату. Це повинно виключати виникнення на робочому місці стресів, не допускати застосування психологічного або фізичного насилля з боку керівництва чи колег, запобігати збільшенню травматизму або професійних захворювань на нервовому підґрунті. Дані проблеми, що раніше відносилися тільки до кадрового менеджменту і дисципліні праці, нині є складовою частиною проблематики

охорони праці [5, с. 928]. Такий підхід має бути відображений і у національному трудовому законодавстві. За відсутності відповідних норм у трудовому законодавстві України, видається необхідним реалізацію приписів ст. 26 Європейської соціальної хартії (переглянутої) здійснювати за допомогою актів соціального діалогу, які відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні» [6] укладаються на національному, галузевому, територіальному та локальному рівнях.

У колективних договорах слід давати визначення домаганням до працівників, передбачати процедуру розгляду скарг, покарання винних. Йдеться про сексуальні домагання; приставання, що мотивовані расизмом і націоналізмом; приставання до працівників з обмеженою працездатністю; знущання над працівниками, що є результатом низького рівня етичної культури, відсутність поважного, бережливого ставлення людей один до одного. У кожному колективному договорі повинен бути визначений представник адміністрації, якому доручено розглядати претензії жертв домагань, надавати їм допомогу.

Список використаних джерел:

1. Хартія основних прав Європейського Союзу: Міжнародний документ від 07.12.2000 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
2. Конституция Российской Федерации: Проблемный комментарий / Отв. ред. В.А. Четвернин. – М.: Центр конституционных исследований МОНФ, 1997. – С.145.
3. Хартия Европейского Союза об основных правах: Комментарий / Под ред. д.ю.н., проф. С.Ю. Кашкина. М.: Юриспруденция, 2001. – С. 68.
4. Хартия основных социальных прав работников от 9 декабря 1989 г. //Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С.665-668.
5. Лушников А.М. Курс трудового права: Учебник: В 2 т. Т.2. Коллективное трудовое право. Индивидуальное трудовое право. Процессуальное трудовое право /А.М. Лушников, М.В. Лушникова. – М.: Статут, 2009. – С. 928.
6. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 №2862-VI //Офіційний вісник України. – 2011. – №3. – Ст. 168.

STATE MANAGEMENT OF LABOR PROTECTION IN UKRAINE

Chabarov V.O.,

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management and Logistics

Odessa National Academy of Food Technologies

Perveli D.S.,

Applicant of educational degree «bachelor»

Perederiy V.V.,

Applicant of educational degree «bachelor»,

Odesa Trade and Economic Institute of

Kyiv National University of Trade and Economics,

Odesa, Ukraine

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Чабаров В.О.,

к.т.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту і логістики,

Одеська національна академія харчових технологій

Первелі Д.С.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Передерій В.В.,

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,

Одеський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Одеса, Україна

Однією з функцій, сучасної держави є проведення соціальної політики, спрямованої на підвищення безпеки праці. Здійснення цієї функції неможливе без відповідного державного управління охороною праці. Управління охороною праці – це підготовка, прийняття та реалізація рішень щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів спрямованих на забезпечення здоров'я та працездатності людини під час праці. Система управління охороною праці є складовою частиною загальної системи управління підприємства.

Метою системи управління є безпека праці, яка досягається за рахунок забезпечення безаварійності, попередження травматизму, збереження здоров'я, підвищення працездатності та якості праці. В управлінні охороною праці використовуються такі основні принципи: плановість, контроль керування, зворотнього зв'язку, ієрархічності, підбору кадрів, відповідальності, стимулювання адекватності та однозначності. Реалізація цих принципів досягається при виконанні таких функцій управління як облік показників стану умов і безпеки праці, аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці на базі цього підготовлюються управлінські рішення по плануванню і фінансуванню робіт, організується та координується робота, здійснюється контроль, стимулювання суб'єктів управління. Система управління охороною праці в Україні складається з державного управління та СУОП підприємств.

Державна система управління утворена за адміністративно-галузевим принципом і складається з галузевих та регіональних систем управління: Президент України; Кабінет Міністрів України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці – Державний комітет з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду.

Служба охорони праці створюється на підприємствах, установах та організаціях із кількістю працюючих 50 і більше осіб. В організаціях із чисельністю до 50 працюючих цю службу може представляти інженер, призначений за сумісництвом. При чисельності до 20 працюючих для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають, відповідну, підготовку. Працівники служби охорони праці повинні мати вищу спеціальну освіту з охорони праці, а також практичний досвід роботи у відповідній галузі виробництва. По важливості діяльності та оплати праці вони прирівнюються до працівників провідних відділів та служб підприємства або установи. Підпорядковується служба охорони праці безпосередньо власнику.

Основними функціями управління охороною праці, що розробляє і втілює служба охорони праці, є: здійснення державного нагляду за додержанням у процесі трудової діяльності вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо безпеки, гігієни праці й виробничого середовища, а також за проведенням робіт з геологічного вивчення надр, їх охороною і використанням, переробкою мінеральної сировини; координація робіт з профілактики

травматизму не виробничого характеру; дотримання вимог законодавства та інших нормативно-правових актів про охорону праці при введенні в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств, об'єктів та засобів виробництва; сприяння впровадженню у виробництво нових науково-дослідних розробок, винаходів, технологій, спрямованих на поліпшення умов праці і раціональне використання мінеральної сировини.

Для виконання перелічених вище функцій служба охорони праці повинна мати відповідну інформаційну базу, засоби зв'язку, сучасну оргтехніку, комп'ютерне забезпечення і висококваліфікований інженерний штат працівників. Крім того, служба охорони праці повинна мати засоби впливу на виробничу діяльність підприємства, що передбачається Положенням про службу охорони праці. Так, працівники служби охорони праці мають право видавати роботодавцям, керівним органам підприємств, установ, організацій та їх підрозділам обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків; вимагати від посадових осіб усунення від роботи працівників, які не пройшли медичний огляд, навчання, інструктаж, перевірку знань з охорони праці; надсилати керівнику подання про притягнення до відповідальності працівників, що порушують вимоги з охорони праці.

Окрім адміністративних заходів, рекомендується принцип матеріального заохочення працівників, які сумлінно ставляться до виконання обов'язків і беруть активну участь у підвищенні безпеки та поліпшенні умов праці.

Список використаних джерел:

1. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. - К.: Каравелла. – Львів, 2014. – 7с.
2. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2011. - 252 с.
3. Пістун І.П., Хобзей М.К., Сілін Т.В. Працездатність та здоров'я людини: Навчальний посібник. – Львів: Афіша, 2013. – 78 с.
4. Ярошевська В.М., Дубінський П.М., Прокапчук Н.М. Охорона праці: Навчальний посібник. – К.: ІСДО, 2014. – 56 с.
5. Коваль В.В. Організація підприємницької діяльності: навчальний посібник / Квач Я.П., Шлафман Н.Л., Коваль В.В., Хачатрян В.В. – Одеса, 2013. – 204 с.

THE ACTUAL ISSUES OF LABOR PROTECTION IN GEODESY

Ternavska V.M.,

*Associate Professor of
the Department of Labor Protection and Environment*

Lytvyn O.O.,

*Applicant of educational degree «bachelor»,
Kyiv National University of Construction and Architecture,
Kyiv, Ukraine*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГЕОДЕЗІЇ

Тернавська В.М.,

доцент кафедри охорони праці та навколишнього середовища

Литвин О.О.,

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
Київ, Україна*

У процесі виконання найманим працівником своїх трудових функцій важливим є забезпечення його права на безпечні умови праці. Згідно зі статистичними даними на сьогоднішній день у світі гине один працівник кожні 15 хвилин, а протягом року мільйон працівників отримують певні професійні захворювання. В Україні в останні роки зріс рівень виробничого травматизму, щороку близько 8 тисяч людей одержують професійні захворювання [1, с.297]. Питання охорони праці, особливо для робітничих професій, набуває сьогодні своєї актуальності, тому що охорона праці як елемент структури соціально-трудових відносин нерозривно пов'язана з системою життєдіяльності людини.

Специфіка роботи геодезиста обумовлена постійним контактом з оточуючим природним середовищем, що має свій шкідливий вплив на життя та здоров'я робітника. Інженерно-геодезичні роботи виконуються у різноманітних умовах та середовищах: у великих містах та селах; на промислових об'єктах та виробництвах; у важкодоступних місцевостях; лісовій зоні та горах; на залізничних шляхах та на дорожньому полотні; поблизу водних об'єктів та боліт; на будівельних майданчиках і спорудах, які не експлуатуються. Часто геодезисту доводиться працювати у важких погодних умовах. Сучасні геодезичні прилади дають точні виміри при температурі від +50 до -20 °С. Виходячи з цього геодезист може працювати в діапазоні таких температур та під час підвищеної пожежної небезпеки. Крім того, робочий день геодезиста під

час геодезично-вишукувальних робіт ненормованих, і не має чітко фіксованих робочих годин, що негативно впливає на організм людини, її біоритм та самопочуття. Варто пам'ятати, що в основному всі геодезичні прилади мають досить велику вагу та об'ємність, а діапазон робіт може бути від кількох до сотень кілометрів. Тому особливо важливо дотримуватися нормативно-правових актів з техніки безпеки та інструкцій з використання приладів.

Закон України «Про охорону праці» визначає охорону праці як систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [2]. При виконанні маркшейдерських робіт працівник повинен дотримуватися особливо точно інструкції з техніки безпеки. Зокрема, згідно з п. 1.10.7. ДНПАОП 74.2-1.01-89 забороняється виробництво топографо-геодезичних робіт без відповідного дозволу та прийняття належних запобіжних заходів поблизу повітряних і кабельних ліній електрозв'язку, нафто- і газопроводів, лісо-пожежних зон, залізниць та інших об'єктів підвищеної небезпеки, що становлять загрозу для життя і здоров'я працюючих, а прийом на роботу осіб молодше 18 років забороняється взагалі [3].

Відповідно до положень ДНПАОП 74.2-5.01-84 усі працівники повинні дотримуватися правил техніки безпеки та виробничої санітарії, зазначених у цьому документі. До виконання підземних маркшейдерських робіт допускаються особи, які досягнули 18 років [4]. Не дозволяється перебувати в підземних умовах понад одну робочу зміну. У зв'язку з високою концентрацією небезпечних хімічних речовин у повітрі до ДНПАОП 74.2-5.01-84 додається інструкція по використанню Саморятівника СП-55мп. [4].

Відсутність і знаходження в Інструкції та в інших нормативних документах з охорони праці будь-яких вимог, необхідних для безпечного ведення тих чи інших робіт, не звільняє технічних керівників від обов'язку самим встановлювати і виконувати додаткові заходи щодо забезпечення безпеки робіт, а також від відповідальності за невиконання цих заходів.

Варто пам'ятати, що остаточні роботи геодезисти виконують в приміщеннях при камеральній обробці отриманих вимірів. Тому працівник повинен дотримуватися техніки безпеки при проведенні камеральних робіт. Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці визначено у ст. 14 Закону України «Про охорону праці» [2], а

саме: дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства; знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту; проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Закон України «Про охорону праці» передбачає дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, кримінальну відповідальність для винних осіб за порушення нормативних актів про охорону праці. Підкреслюється, що у випадках порушення трудового законодавства та неналежного виконання роботодавцем Закону України «Про охорону праці» робітнику необхідно звернутися до Державної служби України з питань праці (Держпраці).

Таким чином, відповідно до специфіки та нюансів роботи в сфері геодезії можна зробити висновок, що працівнику та роботодавцю чітко потрібно дотримуватися вимог правил та інструкцій державно-правових актів з техніки безпеки для того щоб вберегти власне життя та здоров'я, а також отримати максимально продуктивний результат від процесу праці. Варто пам'ятати, що за недотримання вище вказаних правил та інструкції законодавством передбачена відповідальність як для працівника, так і для роботодавця.

Список використаних джерел:

1. Іншин М.І. Шляхи удосконалення охорони праці // Митна справа. – 2014. – № 12. – С. 297-301.
2. Про охорону праці. Закон України від 14.10.92 р. №2695-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 669.
3. ДНАОП 74.2-1.01-89. Правила з техніки безпеки на топографо-геодезичних роботах (ПТБ-88) Головного управління геодезії та картографії при Раді Міністрів СРСР від 09.02.1989 р. № 2/21 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnaop.com/html/43421/doc-ДНАОП_74.2-1.01-89/
4. ДНАОП 74.2-5.01-84. Інструкція з техніки безпеки при проведенні капітальних маркшейдерських та спеціальних топографо-геодезичних робіт Головного управління геодезії та картографії при Раді Міністрів СРСР від 01.01.1984 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.budstandart.com>.

**EASTERN EUROPEAN STUDIES:
ECONOMICS, EDUCATION AND LAW**

Volume I

Proceedings of the International Scientific Conference

June 7-8, 2018

Burgas, BULGARIA

Passed for printing 18.07.2018.

Circulation 100 copies.

Publishing House FLAT Ltd-Burgas, Bulgaria, 2018

Burgas, 111 "Alexandrovskia" str

Tel: 088/ 00 00

E-mail: digital_flat@abv.bg

Web: www.digital-bg.eu

ISBN 978-619-7125-43-6